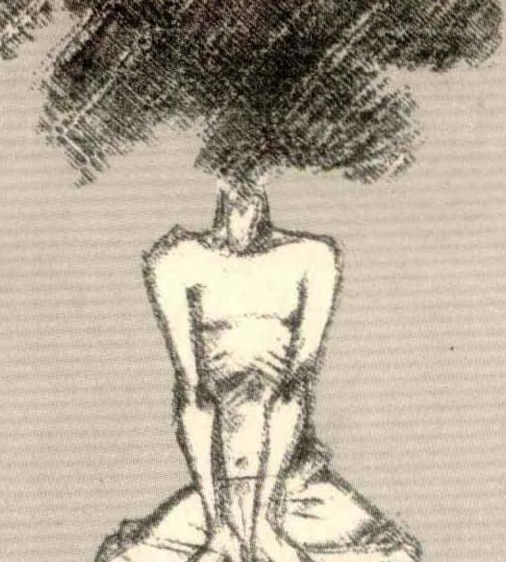

మానవహక్కులు 1999

బులెటిన్ 1

మానవహక్కులు-1999

బులెటిన్ 1

మానవహక్కుల వేదిక ప్రచురణ

• ప్రచురణ సంఖ్య: 3
• ప్రచురణ కాలం: నవంబర్ 1999
• కాపీలు: 2000 • వెల: 20 రూపాయలు
• కవర్: మోహన్
• లేఅవుట్: శ్రీశైల్ రెడ్డి
• ముద్రణ: నవ్య ప్రింటర్స్

ప్రతులకు:

ఎస్. జీవన్ కుమార్
3-12-117/ఎ-2/1, పి.ఎస్.కాలనీ
గణేష్ నగర్, రామంతపూర్
హైదరాబాద్-13. ఫోన్: 7039519

ప్రజాశక్తి, ప్రగతి, నవోదయ, దిశ బుక్‌హౌస్‌లు

మెదక్ జిల్లాలో హక్కుల ఉద్యమానికి బలమైన పునాది వేసిన మా వ్యవస్థాపక సభ్యుడు బయ్యారం రాంరెడ్డి (1956 - 1999) ఈ ఏడాది ఆగష్టు 17న హఠాత్తుగా చనిపోయాడు. హక్కులలేమికీ అతిక్రమణకూ నిలయమైన ఆ జిల్లాలో ప్రజలహక్కుల పక్షాన, ప్రజాస్వామ్య విలువల పక్షాన గట్టిగా నిలబడిన వ్యక్తి రాంరెడ్డి. ఆయనలేని లోటు మెదక్‌జిల్లా ప్రజలకూ హక్కుల ఉద్యమానికీ తీరని లోటుగా ఉండిపోదని ఆశిస్తూ ఈ ప్రచురణను ఆయన స్మృతికి అంకితమిస్తున్నాం.

- మానవహక్కుల వేదిక

సంపాదకీయం

మా అవగాహన - ఆచరణ

మానవ హక్కుల వేదిక ఏర్పడి ఒక సంవత్సరం గడిచింది. ఈ సందర్భంగా మా దృక్కోణాన్ని ఆచరణనూ వివరించే ఈ బులెటిన్‌ను ప్రచురిస్తున్నాము.

హక్కుల ఉద్యమానికి తనదంటూ ఒక కార్యరంగం, ఒక దృక్పథం అవసరమని మేము భావిస్తున్నాం. నూతన సమాజాన్ని నిర్మించే లక్ష్యంతో ముందుకొచ్చే రాజకీయ, సామాజిక ఉద్యమాల మధ్యనున్న నువ్వా నేనా అన్న పోటీలో హక్కుల ఉద్యమం భాగం కానక్కర లేదు. కేవలం వ్యూహాత్మకంగా సమదూరం, సమభావం పాటించడం కాదు. సిద్ధాంతరీత్యానే అన్ని 'విముక్తి' పోరాటాలతోనూ సిద్ధాంతాలతోనూ ఒకే రకమైన సంబంధం పెట్టుకోవడం హక్కుల ఉద్యమానికి అవసరమేకాక తగినది కూడా.

ప్రతి రాజకీయ, సాంఘిక ఉద్యమ సిద్ధాంతంలోనూ కొన్ని సాధారణ ప్రజాస్వామిక సూత్రీకరణలతోపాటు ఒక ప్రత్యేక సిద్ధాంత కోణం కూడా ఉంటుంది. ఆ ప్రత్యేక సిద్ధాంతకోణాల మధ్య పోటీ, సంవాదం ఉంటుంది. వాటి నుండి హక్కుల ఉద్యమం నేర్చుకునేదేమీ లేదని కాదు. నేర్చుకునేదీ ఉంటుంది, తన దృక్కోణం నుండి విమర్శించేదీ ఉంటుంది. కానీ హక్కుల ఉద్యమ దృక్పథం ప్రధానంగా అన్ని ప్రజా ఉద్యమాలలోని ప్రజాతంత్ర ఆకాంక్షల సమాహారంగా రూపం తీసుకుంటుంది. ఇక్కడ ఉద్యమాలు అన్నప్పుడు సంఘటిత ఉద్యమాలే ననుకోనక్కరలేదు. సంఘటితరూపం తీసుకోలేక ఆకాంక్షగానో ఆరాటంగానో ఉండిపోయే నిరసన కూడా కావచ్చు. అదీ 'ఉద్యమాలు' అన్నదానిలో భాగమే. ఈ ఉద్యమాలు ప్రతిపాదించే ప్రజాస్వామిక సూత్రీకరణల నన్నిటి నీ వీలయినమేరకు ఇముడ్చుకునే సిద్ధాంత దృక్పథాన్ని హక్కుల ఉద్యమం అభివృద్ధి చేసుకోవాలి. ఇది స్వభావరీత్యానే విశాల దృక్పథం కాబట్టి ఇతర ఉద్యమాలకు కూడా విశాల దృక్పథాన్ని హక్కుల ఉద్యమం నేర్పించగలుగుతుంది.

ఒక్కొక్క ప్రజాఉద్యమం ఏదో ఒక ప్రజాసమూహానికీ వారి అవసరాలకూ కేంద్రస్థానం ఇస్తుంది. లేదా సామాజిక ప్రగతిలోని ఏదో ఒక సమస్యకూ దాని పరిష్కారానికీ ప్రాధాన్యం ఇస్తుంది. కాని హక్కుల ఉద్యమం ప్రాధాన్యతల ఎంపిక జోలికి పోనక్కర లేదు. హక్కులలేమిని అనుభవించే ప్రజలందరినీ ఒప్పించగల ప్రాధాన్యతాక్రమం ఏదీ ఉండదు.

దానిబదులు ఒక్కొక్క జీవిత పోరాటంలోనూ ఒక్కొక్క జీవిత సమస్యలోనూ ఉన్న అణచివేతనూ ఆరాటాన్నీ ఆకాంక్షలనూ సమాజానికి వివరించడం, ఆ ప్రజలకు అండగా నిలబడడం, ఆ పోరాటం నుండీ ఆకాంక్షల నుండీ పుట్టే ప్రజాస్వామిక విలువలనూ హక్కులనూ నిలబెట్టడం, పెంపొందించడం హక్కుల ఉద్యమం తన కర్తవ్యంగా పెట్టుకుంటుంది. ఒక్కొక్క ప్రజాతంత్ర కృషి నుండి పుట్టే ప్రమాణాలనూ వ్యవస్థితమయ్యే నియమాలనూ కాపాడడం, విస్తృత పరచడం తన కర్తవ్యంగా పెట్టుకుంటుంది.

సమాజ పురోగమనానికి పోరాటాలూ ఉద్యమాలూ చాలా ముఖ్యం. కానీ వాటిలోని పోరాటం అనే అంశం కంటే దాని ఫలితంగా పుట్టే నూతన విలువల సక్రమవ్యవస్థీకరణ, వ్యాప్తి, వ్యవస్థీకృతమైన విలువల అమలు, దానిని ఆధారం చేసుకున్న ప్రజాతంత్ర కృషి హక్కుల ఉద్యమానికి ముఖ్యం. అందుకే ఆ కోణం నుండే పోరాటాలను కూడా హక్కుల ఉద్యమం విమర్శించగలుగుతుంది. పోరాటాలు చేసే స్థితిలో లేని వారి హక్కుల రక్షణ కోసం ఏమైనా చేయాలన్నా అది వ్యవస్థితమయిన విలువలను అమలు చేయించే కృషిద్వారానే చేయగలం. న్యాయవ్యవస్థతోనూ, చట్టంలోనూ రాజ్యంలోనూ ఉన్న హక్కుల అంశతోనూ, ప్రజాతంత్ర అంశతోనూ హక్కుల ఉద్యమానికి ఉండే సంబంధాన్ని ఈ కృషి నిర్ణయిస్తుంది.

ఈ నాలుగు వాక్యాలలో హక్కుల ఉద్యమానికి సంబంధించిన అన్ని సమస్యలకూ జవాబు దొరికిపోతుందని మా అభిమతం కాదు. నిజానికి హక్కుల ఉద్యమానికి సంబంధించిన అన్ని సమస్యల గురించి ఏకాభిప్రాయం ఎప్పటికీ సాధ్యం కాకపోవచ్చు కూడా. ఒక్కొక్క విషయంలో కృషి చేసినకొద్దీ, ఒక్కొక్క విషయం గురించి ఆలోచించిన కొద్దీ కొంత స్పష్టత ఏర్పడవచ్చు.

మానవహక్కుల వేదిక అనే సంస్థ ఏర్పడిందని తెలియగానే మేము ఏం చేయదలచుకున్నామో ఏ దృక్పథంతో చేయదలచుకున్నామో చెప్పేదాకా, చేసే దాకా ఆగకుండా చాలా మంది 'మానవహక్కులు' అనే పేరుకు తమ బుద్ధికి తోచిన వ్యాఖ్యానాలిచ్చి మా మీద తీర్పు యిచ్చేశారు. మానవ హక్కులు అనే భావన శ్రమదోపిడీని చూడజాలదని ఒకరు, మానవహక్కులంటే అమెరికా ఇరాక్‌పైన చేసిన దాడిని సమర్థించడమేనని ఇంకొకరు, మానవహక్కుల గురించి మాట్లాడుతున్నామంటే ఉన్నవాళ్లూ లేనివాళ్లూ పీడకులూ పీడితులూ అనే తేడా లేకుండా అందరినీ ఒకటిగా చూడబోతామని మరొకరు వ్యాఖ్యానించేశారు. మానవహక్కుల వేదిక ఏర్పడడం దురదృష్టకరమైన పరిణామం అని ఒక హక్కుల సంఘం అధికారికంగా ప్రకటిస్తే, మానవహక్కుల పేరుతో స్వచ్ఛంద సేవా సంస్థలు తమ వ్యాపారాన్ని ముమ్మరంగా సాగిస్తున్న నేపథ్యంలో మానవహక్కుల వేదిక ఆవిర్భావాన్ని అర్థం చేసుకోవాలని మరొక హక్కుల సంఘం అధికారికంగా వ్యాఖ్యానించింది.

ఈ వ్యాఖ్యలకు మేము విడిగా జవాబు చెప్పదలచుకోలేదు. మేము చేసేపని, చెప్పే విషయాలు వీటికి జవాబు చెప్తాయి. ఈ బులెటిన్ కొంతవరకు చెప్తుంది. కానీ ఇదే మా ఆఖరిమాట కాదు. ఏ ఒక్క సమస్య దగ్గరా ఆగిపోని, ఏ ఒక్క ప్రగతిశీల రాజకీయ దృక్పథానికీ పరిమితంకాని, ఏ ఒక్క రాజకీయ ఉద్యమానికీ నిబద్ధం కాని విశాలప్రాతిపదిక గల హక్కుల ఉద్యమం నిర్మించే దిశగా మానవహక్కుల వేదిక ఎదుగుతుంది. మేము

ప్రతిపాదించదలచుకున్న దృక్పథం కూడా దానితోపాటు ఎదుగుతుంది.

మా దృక్పథాన్ని ప్రస్తుత పరిస్థితుల నేపథ్యంలో వ్యక్తం చేసే ఈ సంకలనాన్ని మా మొదటి బులెటిన్‌గా మీ ముందుంచుతున్నాం.

రాజీవ్‌గాంధీ హత్యకేసులో సుప్రీంకోర్టు నలుగురికి ఉరిశిక్ష ఖాయం చేయడం, దానిపైన రాష్ట్రపతికి దేశవ్యాప్తంగా క్షమాభిక్ష పిటిషన్లు పంపించడం ప్రస్తుతం వార్తలలో వున్న విషయం. ఈ ఉరిశిక్ష చట్టం ప్రకారం సహేతుకంగానే వేసినా, మరణదండనను సూత్రప్రాయంగా వ్యతిరేకించే వారు, శ్రీలంక తమిళ 'ఈలం' పోరాటం పట్ల బలమైన రాజకీయ పక్షపాతం ఉన్నవారు రాష్ట్రపతిని క్షమాభిక్ష కోరేవాళ్లే. కానీ ఈ తీర్పు చట్టం ప్రకారం కూడా ఎలా అహేతుకమైనదో, అన్యాయమైనదో కె.బాలగోపాల్ తన వ్యాసంలో వివరించారు.

ఎల్‌టిఆర్ చట్టాన్ని ('1/70'ని) ఎట్లాగయినా సవరించాలని మన రాష్ట్రంలోని ప్రజాప్రతినిధులు చాలాకాలంగా ఉబలాటపడుతున్న సంగతి తెలిసిందే. లేటెస్ట్ ప్రయత్నంగా శాసనసభా కమిటీ ఒక నివేదికను రూపొందించి స్పీకర్‌కు సమర్పించింది. అందులోని నిర్దిష్టమైన ప్రతిపాదనల సంగతి అటుంచి, కనీసం నిష్పాక్షికంగా కనిపించాలన్న ప్రయత్నం సహితం ఈ 'ప్రజాప్రతినిధులు' చేయాలనుకోకపోవడం చాలా ఆశ్చర్యం కలిగించే విషయం. వాళ్ల దృష్టిలో ప్రజలంటే ఆదివాసేతరులేనని వారి వైఖరిని బట్టే అర్థం అవుతోంది. ఈ నివేదికలోని సూచనలనూ, దీనికి నేపథ్యమైన పశ్చిమగోదావరి ఏజెన్సీ ఆదివాసీ ఉద్యమాన్నీ పరిశీలించే వ్యాసం ఈ బులెటిన్‌లో ప్రచురిస్తున్నాం.

ఈమధ్య కాలంలో మన రాష్ట్రాన్ని కుదిపివేసిన ఘోరమైన ఘటన ఆదివాసీ ప్రాంతాలలో పెద్ద ఎత్తున జరిగిన అతిసారం, మలేరియా చావులు. 1998లో ఆదిలాబాద్‌లో 2000 మంది దాకా అతిసారం వల్ల చనిపోయారని అంచనా. వారిలో అత్యధికులు ఆదివాసులుకాగా, ఈ సంవత్సరం విశాఖపట్నంలో దాదాపు అంతే సంఖ్యలో చనిపోయిన వారంతా ఆదివాసులే. ఈ చావులు ఏజెన్సీలోని వైద్యవ్యవస్థతో ముడిపడి ఉన్నాయి కాబట్టి ఆ వ్యవస్థపైన బలమైన విమర్శ పెట్టిన సుజాతారావుగారి వ్యాసాన్ని ఈ బులెటిన్లో ప్రచురిస్తున్నాం. ఆమె కొంతకాలం రాష్ట్ర ప్రభుత్వ వైద్య శాఖ ప్రధాన కార్యదర్శిగా ఉన్నారు కాబట్టి 'లోపలి వ్యక్తి'గా ఉన్న విషయ పరిజ్ఞానంతో ఈ వ్యాసం రాశారు.

భారత సుప్రీంకోర్టు రాజ్యాంగంలోని ఆర్టికల్స్ 14, 21కు విస్తృత వ్యాఖ్యానం ఇచ్చి అనేక విషయాలను చట్టపరమైన హక్కుల పరిధిలోకి తీసుకొచ్చిందిగానీ ఒక్క విషయానికి మాత్రం ఆ వ్యాఖ్యానాలను వర్తింపజేయదు. అది, మతాచారాల నుండి పుట్టిన 'పర్సనల్ లా'లో స్త్రీల హక్కుల పరిస్థితి. ఈ విషయంలో సుప్రీంకోర్టు అనుసరిస్తున్న ద్వంద్వ ప్రమాణాలను సవివరంగా విమర్శించేది బి. చంద్రశేఖర్ వ్యాసం.

పోలీసు లాకప్పులోకయినా ప్రపంచం అప్పుడప్పుడు తొంగి చూస్తుందిగానీ జైళ్లలోకి చూడదు. అది మనకు కనిపించని ప్రపంచం. మనకేకాదు, చట్టానికీ రాజ్యాంగానికీ కూడా కనిపించని ప్రపంచం. అధికారం విచ్చలవిడిగా చలాయించే పరిస్థితి ఉండడం ప్రజాస్వామ్య మూల సూత్రాలకే భంగకరం. కానీ జైలు లోపల ఉండే పరిస్థితి అదే. అయినప్పటికీ ఖైదీలు సాహసం చేసి ఆందోళన చేసినప్పుడు మాత్రం ఆ తలుపులు కొంచెం తెరుచుకుని, లోపలి చీకటి ప్రపంచాన్ని మనకు చూపిస్తాయి. ఆ దృశ్యాన్ని విశ్లేషించేది కె.మురళి వ్యాసం.

'ఎన్‌కౌంటర్' అనేది మన రాష్ట్రంలో 30 ఏళ్లుగా ఒక ముఖ్యమైన హక్కుల సమస్యగా ఉంది. ఈ రోజు మన రాష్ట్రంలోనే కాదు, దేశంలోనే ఒక ముఖ్య సమస్యగా తయారయింది. మిలిటెంట్ రాజకీయ శక్తులను ఎదుర్కొనే వికృతమైన ప్రభుత్వ పాలసీగా మొదలయి ఇప్పుడు సాధారణ పాలనా సంస్కృతిలో భాగమయింది. విచిత్రమేమిటంటే ఇది జరుగుతున్న కాలంలోనే భారత సుప్రీంకోర్టు ఆర్టికల్ 21 లోని జీవించే హక్కుకు విస్తృతమైన వ్యాఖ్యానం అంచలంచలుగా ఇచ్చింది. ఇప్పటికీ ఇస్తున్నది. ఎన్‌కౌంటర్‌ల విధానం పోలీస్ సంస్కృతిలో భాగమయిపోవడాన్ని గురించి మాత్రం సుప్రీంకోర్టుగానీ, ఇదే దశలో ఏర్పడిన జాతీయ మానవహక్కుల కమిషన్‌గానీ ఏమీ చేయలేకపోతున్నాయి. కె.బాలగోపాల్ వ్యాసం ఈ విషయాన్ని పరిశీలించింది.

చంద్రబాబు నాయుడు తిరిగి అధికారంలోకి రావడంతో అతని 'విజన్' మరింత ఉత్సాహంగా అమలయ్యే ప్రమాదం ఉంది. తనను తాను ప్రజల ఆకాంక్షలకు ప్రతినిధిగాకాక రాష్ట్ర ప్రభుత్వ వ్యవహారాల నిర్వహణాధికారిగా మాత్రమే చూసుకోవాలని ఇష్టపడి ఆ విషయం పదేపదే చెప్పుకున్నప్పటికీ గెలవగలిగాడంటే తన ప్రాపంచిక దృక్పథానికి వాస్తవ రూపం ఇవ్వడంలో అతను మరింత సాహసం ప్రదర్శించగలడు. కాబట్టి ఆ ప్రాపంచిక దృక్పథం ఎటువంటిదో మరొకసారి దర్శించుకోవడం అవసరం. ప్రొఫెసర్ డి.నరసింహారెడ్డి వ్యాసం ఆ పని చేస్తుంది .

మన రాష్ట్ర ప్రభుత్వం దళితులపైన దాడులు, వివక్ష, అణచివేత పరిస్థితులను సమీక్షించి వాటిని నివారించేందుకు సూచనలిమ్మని జస్టిస్ పున్నయ్య కమిషన్‌ను నియమించింది. ఆయన వివిధ జిల్లాలు పర్యటిస్తూ దళితుల నుండి, దళిత సంఘాల నుండి, ఇతర ప్రజాతంత్ర ఉద్యమ సంస్థల నుండి ఫిర్యాదులు స్వీకరిస్తున్న సంగతి తెలిసిందే. మానవహక్కుల వేదిక కూడా జస్టిస్ పున్నయ్యగారికి కొన్ని సూచనలు సమర్పించింది. ఆ సూచనలను కూడా దీనిలో ప్రచురిస్తున్నాం. దాంతోపాటు మన రాష్ట్రంలో దళితుల మీద జరిగిన దాడుల సంక్షిప్త జాబితాను అనుబంధంగా ఇస్తున్నాం. దళిత మానవహక్కుల సంస్థ 'సాక్షి' సంకలనం చేసిన జాబితా ఇది.

అనేక దేశాలలోని అనేక హక్కుల సమస్యలపైన విశ్లేషణాత్మకమైన నివేదికలు ప్రచురించిన హ్యూమన్ రైట్స్ వాచ్ భారతదేశంలోని దళితుల హక్కుల సమస్యపైన 'బ్రోకెన్ పీపుల్' అనే పేరుతో నివేదిక ప్రచురించింది. అందులో మన రాష్ట్రం గురించి ఉన్న చర్చ స్వల్పమే అయినా బీహార్, తమిళనాడు మొదలయిన రాష్ట్రాల పరిస్థితి గురించి వివరమైన సమాచారం వుంది. ఆ నివేదిక పైన కె.సత్యనారాయణ రాసిన సమీక్ష దీనిలో ఉంది.

ఇవికాక ఈ సంవత్సర కాలంలో మేము ప్రచురించిన కరపత్రాలలో ముఖ్యమైనవి, ఎన్నికలకు సంబంధించిన ఒక రిపోర్టు, లైంగిక వేధింపులకు సంబంధించి సుప్రీంకోర్టు జారీ చేసిన మార్గదర్శకసూత్రాల అమలుపై మరొక రిపోర్టు కూడా ప్రచురిస్తున్నాం.

ఈ బులెటిన్ పైన మీ సలహాలూ సూచనలూ విమర్శలూ మాకు తెలియజేస్తే మా అభివృద్ధికి అది ఉపయోగపడుతుంది.

మానవహక్కుల వేదిక

28 నవంబర్ 99

ఇందులో...

సంపాదకీయం

మా అవగాహన - ఆచరణ ... 5

వ్యాసాలు

'జుడీషియల్ మర్డర్' - కె. బాలగోపాల్ ... 11

1/70కి మరో గండం ... 24

ఆదివాసులకు వైద్యం - కె. సుజాతారావు ... 35

స్త్రీలు వర్సెస్ సుప్రీంకోర్టు - చంద్రశేఖర్, శివనాగేశ్వరరావు ... 51

బందిఖానాలు: బందీల హక్కులు - కె. మురళి ... 65

ఎన్‌కౌంటర్లు - కె. బాలగోపాల్ ... 85

సినీ విజన్ - ప్రొ. డి.నరసింహారెడ్డి ... 95

పున్నయ్య కమిషన్‌కు సూచనలు ... 104

రిపోర్టులు

ఎలక్షన్ వాచ్ - ఎస్. జీవన్ కుమార్ ... 111

లైంగిక వేధింపులు - ఎ. సునీత ... 115

రివ్యూ

'విరిగిన మనుషులు' - కె. సత్యనారాయణ ... 121

కరపత్రాలు ... 125-164

'జుడీషియల్ మర్డర్'

కె. బాలగోపాల్ *

రాజీవ్‌గాంధీ హత్య కేసులో సుప్రీంకోర్టు ఇచ్చిన తీర్పు చట్టప్రకారం కూడా అన్యాయమైన తీర్పు. నేరనిర్ధారణ చట్టబద్ధంగానే చేసినా మరణదండన విధించడాన్ని హక్కుల ఉద్యమకారులు, ప్రజాతంత్రవాదులు వ్యతిరేకించేవారే. కానీ చాలామందికి బహుశా తెలియని విషయమేమిటంటే ఈ కేసులో సుప్రీంకోర్టు చేసిన నేరనిర్ధారణే అన్యాయమైనది.

'రాజీవ్ గాంధీ హత్య కేసు' అంటున్నాముగానీ 1991 మే 21 నాడు తమిళనాడులోని శ్రీపెరుంబుదూర్‌లో జరిగిన 'మానవ బాంబు' పేలుడు ఘటనలో రాజీవ్‌గాంధీయే కాక ఇంకొక 15 మంది చనిపోయారు. అయినప్పటికీ ఆ హత్యాకాండ లక్ష్యం రాజీవ్‌గాంధీని చంపడం మాత్రమే కాబట్టి, ఆయన దేశ మాజీ ప్రధానమంత్రి కాబట్టి, అప్పట్లో జరుగుతున్న పార్లమెంట్ ఎన్నికలలో ఒకవేళ కాంగ్రెస్ పార్టీ గనుక గెలిస్తే మళ్లీ ప్రధానమంత్రి అయ్యేవాడు కాబట్టి ఆ కేసును రాజీవ్‌గాంధీ హత్య కేసుగానే ప్రస్తావించడం జరుగుతున్నది.

ఈ దృష్టి న్యాయస్థానాల వైఖరిని కూడా ప్రభావితం చేసిందని చెప్పక తప్పదు. చనిపోయిన వాళ్లు పెద్దవాళ్లా చిన్నవాళ్లా అన్నది న్యాయస్థానాలు చూడకూడదనీ నేరం ఎవరు చేసినా ఎవరి మీద జరిగినా ఒకేలాగ చూడాలనీ చట్టం అంటుంది. రాజ్యాంగం అంటుంది. అయినప్పటికీ న్యాయస్థానాలు అన్ని సందర్భాలలోనూ అంత సమదృష్టి ప్రదర్శించవు.

శ్రీపెరుంబుదూర్ హత్యాకాండలో ఒకవేళ రాజీవ్‌గాంధీ తప్పించుకొని స్థానిక కాంగ్రెస్ నాయకులో లేక సభకు వచ్చిన ప్రజలో

---

* మానవహక్కుల కార్యకర్త, హైద్రాబాద్‌లో న్యాయవాది

చనిపోయి వుంటే ముద్దాయిలందరికీ మరణ దండన విధించాలన్న ఆలోచన ఆ కేసును విచారించిన న్యాయమూర్తికి వచ్చి వుండేదా? పాత తీర్పులను సవరించి చట్టాలకు కొత్త వ్యాఖ్యానాలు చేసయినా సరే ముద్దాయిలలో కొందరిని ఉరికంబం ఎక్కించాలన్న ఆలోచన సుప్రీంకోర్టు న్యాయమూర్తులకు వచ్చి వుండేదా?

లేదనుకుంటాను.

అట్లాగని సుప్రీంకోర్టు సాక్ష్యాలను అర్థం చేసుకోవడంలో పూర్తిగా గుడ్డిగా వ్యవహరించిందని కూడా అనలేము. నిజానికి, నేరానికున్న సామాజిక రాజకీయ నేపథ్యాన్ని అర్థం చేసుకుంటే తప్ప నేరాన్ని సరిగ్గా అర్థం చేసుకోలేమన్న ప్రజాస్వామిక సూత్రాన్ని సుప్రీంకోర్టు ఈ కేసులో బాగానే అనుసరించింది. చాలా దూరం అన్వయించింది. కానీ చివరిదాకా తీసుకుపోవడానికి ఈ కేసుకు వున్న రాజకీయ ప్రాముఖ్యత ఎక్కడో అడ్డం వచ్చినట్టుంది.

అందువల్ల ఈ కేసులో ముద్దాయిలకు అన్యాయం జరగడమేకాక కొన్ని అవాంఛనీయమైన సూత్రీకరణలకు ఆమోదముద్ర లభించింది. ముద్దాయి హక్కులకు బలం కల్పించే రెండు తీర్పులను ఈ క్రమంలో సుప్రీంకోర్టు తిరగదోడడమేకాక మరొక ముఖ్య విషయంలో గత కాలంలో సుప్రీంకోర్టే ఇచ్చిన అనేక తీర్పులను అసలే పట్టించుకోకుండా సాక్ష్యాన్ని వ్యాఖ్యానించడం ద్వారా ఒక నష్టకరమైన వరవడిని సృష్టించింది.

ఈ విషయాలను వివరించే ముందు శ్రీపెరుంబుదూర్ కేసు వివరాలను కొంచెం తెలుసుకోవడం అవసరం. 1991 మే 21 సాయంత్రం శ్రీపెరుంబుదూర్‌లో రాజీవ్ గాంధీ ఉపన్యసించనున్న బహిరంగసభ దగ్గర థాను అనే ఎల్‌టిటిఇ కార్యకర్త తన నడుముకు బెల్టు బాంబు కట్టుకొని రాజీవ్ గాంధీకి పూలదండ వేసే నెపంతో దగ్గరికి పోయి బాంబు పేల్చడం ద్వారా తనను తాను పేల్చేసుకొని రాజీవ్‌గాంధీని కూడా పేల్చేసింది. ఇద్దరి శరీరాలు తుత్తునియలయిపోయాయి.

వీళ్లిద్దరేకాక ఇంకొక 15 మంది కూడా ఆ పేలుడులో చనిపోయారు. వారిలో ఒకడయిన హరిబాబు థాను సహచరుడే. అతను అప్పటి దాకా తీసిన ఫోటోలన్నీ అతని శవం పక్కన వున్న కెమెరాలో పదిలంగా వున్నాయి. వాటిని డెవలప్ చేసిన పోలీసులకు ఈ కేసులో మొదటి క్లూలు దొరికాయి. వాటిని ఆధారం చేసుకొని ఒక్కొక్క విషయం బయటకు లాగగలిగారు.

ఈ కేసు గురించి పత్రికలు రాసిన వార్తల ద్వారా థాను కాక మరి రెండు పేర్లు బాగా ప్రచారంలోకి వచ్చాయి. వీరిద్దరూ హరిబాబు కెమెరాలో బంధించబడ్డారు. వీరి పేర్లు శివరాసన్, శుభ. రాజీవ్‌గాంధీ హత్యకు వ్యూహకర్త శివరాసన్ అన్న అభిప్రాయం వెంటనే ప్రచారంలోకి వచ్చింది. అతనిని ఎట్లాగయినా పట్టుకోవాలనీ అప్పుడే కేసు పరిష్కారమవుతుందనీ నేరపరిశోధన చేపట్టిన సిబిఐ వారి స్పెషల్ ఇన్వెస్టిగేషన్ టీం (సిట్) భావించింది. అయితే వాళ్లకు చేజిక్కే పరిస్థితి ఆసన్నమయిందనుకున్నప్పుడు శివరాసన్, శుభ ఆత్మహత్య చేసుకొని చనిపోయారు. వీరిద్దరే కాదు, మొత్తం 12 మంది ముద్దాయిలు సిబిఐ పోలీసుల చేతికి చిక్కడం కంటే చావడం మేలని భావించి ఆత్మహత్య చేసుకున్నారు. మన పోలీసుల 'నేరపరిశోధన' పద్ధతులకు ఇంతకంటే వేరే సర్టిఫికేట్ అక్కర లేదు.

ఆత్మహత్య చేసుకొని చనిపోయిన ఈ పన్నెండు మంది కంటే ముఖ్యులు మరి ముగ్గురున్నారని సిబిఐ భావించింది. వారు ఎల్‌టిటిఇ అగ్రనేతలు వి.ప్రభాకరన్, పొట్టు అమ్మన్, అఖిల. ఈ కేసులో వీరే ప్రధాన సూత్రధారులని సిబిఐ భావించింది. అయితే వీరు శ్రీలంకలో వున్నారో ఇంకెక్కడ

వున్నారోగానీ మన పోలీసులకు మాత్రం దొరకలేదు.

ఆత్మహత్య చేసుకున్న 12 మంది, దొరకని ముగ్గురు కలిసి మొత్తం 15 మంది నేరవిచారణ తప్పించుకోగా 26 మంది సిబిఐకి దొరికారు. బోనులో నిలబడ్డారు. వీళ్లు సిబిఐ చార్జిషీటు ప్రకారమే ప్రధాన సూత్రధారులూ కారు, ప్రధాన పాత్రధారులూ కారు. రకరకాల రూపాలలో ఎల్‌టిటిఇకి సహరించినవారు, లేదా ఎల్‌టిటిఇ రూపొందించిన పథకంలో చిన్నా చితకా పాత్రలు పోషించినవారు.

కొంచెం చెప్పుకోదగ్గ పాత్ర పోషించిన 12 మంది ఆత్మహత్య చేసుకొని చనిపోయారు. థాను, హరిబాబు పేలుడులోనే చనిపోయారు. అంటే నేరస్తులలో 14 మంది కేసు విచారణ మొదలుకూడా కాక ముందే చనిపోయారు. ప్రాణానికి ప్రాణమే సమాధానం అని నమ్మేవాళ్లకు సహితం దీనితో సంతృప్తి కలిగి వుండాలి. కానీ పోయిన 14 మందీ పోగా మిగిలిన 26 మందికి కూడా మరణదండన విధిస్తే తప్ప పూర్తి న్యాయం జరగదని ఈ కేసును పరిశోధించిన సిబిఐ భావించింది.

సిబిఐ చాలా పెద్ద కేసు తయారు చేసింది. ఎల్‌టిటిఇ అగ్రనేత ప్రభాకరన్ ఆధ్వర్యంలో శివరాసన్‌ది ప్రధాన బాధ్యతగా భారతదేశంలో బీభత్సం సృష్టించడానికి ఏడు బృందాలుగా ఎల్‌టిటిఇ కార్యకర్తలను భారతదేశానికి పంపడం జరిగిందని సిబిఐ అనింది. 1987 నుండి ఈ కుట్ర సాగుతూనే వుందని అనింది. దాని కోసం వాళ్లు మద్రాసులోనూ ఢిల్లీలోనూ ఇళ్లు తీసుకున్నారు. స్థానిక తమిళులతో స్నేహం చేసి వారి ఇళ్లలో కూడా స్థావరాలు ఏర్పాటు చేసుకున్నారు. ఒక యింట్లో వైర్‌లెస్ సెట్ ఏర్పాటు చేసి శ్రీలంకలోని ప్రభాకరన్ తదితర ఎల్‌టిటిఇ నాయకులతో సంప్రదింపులు కొనసాగించారు. వారు సృష్టించిన బీభత్సంలో భాగమే రాజీవ్‌గాంధీ హత్య. ఒక దశ వరకు శ్రీలంకలో జరుగుతున్న తమిళ ఈలం పోరాటానికి అనుకూలంగా వున్న భారత ప్రభుత్వం 1987 జులై 22 నాడు అప్పటి ప్రధాని రాజీవ్‌గాంధీ చొరవతో శ్రీలంక ప్రభుత్వంతో ఆ దేశంలో శాంతి నెలకొల్పడానికి సహకరిస్తానని ఒప్పందం చేసుకొని అక్కడికి భారత సైన్యాన్ని పంపించి తమిళులపైన అణచివేత ప్రయోగించిందన్న కోపంతో ఎల్‌టిటిఇ ఈ కుట్రకు పూనుకుందని సిబిఐ తన చార్జిషీటులో అనింది.

అందువల్ల కేసు టాడా చట్టం కింద పెట్టింది. చెన్నైలోని టాడా కోర్టులో కేసు విచారణ జరిగింది. కేసులో ప్రధాన సాక్ష్యం ముద్దాయిలు ఎస్‌పి ర్యాంకు పోలీసు అధికారికి ఇచ్చిన ఒప్పుకోలు. టాడా కింద రెండు నెలల పోలీసు రిమాండు పొందే అవకాశం వుంది కాబట్టి ముద్దాయిలందరినీ సిబిఐ అరవై రోజుల పాటు రిమాండులోకి తీసుకునింది. ఎవరెవరి నుండి ఒప్పుకోళ్లు కావాలనుకుందో వాళ్లందరి దగ్గరా ఒప్పుకోళ్లు తీసుకుంది. ఇప్పుడు ఉరికంబం ఎక్కబోతున్న నలుగురితో సహా మొత్తం 17 మంది ఒప్పుకోలు వాంగ్మూలాలు ఇచ్చారు. వారిలో 13 మంది ఇంక కొన్ని రోజులలో రెండు నెలల రిమాండు గడచిపోతుందనగా ఒప్పుకోళ్లు ఇచ్చారు. అంటే 50 రోజులు పైగా పోలీస్ కస్టడీలో ఉన్న తరువాత ఇచ్చారు.

ఈ కేసులో ప్రధాన సాక్ష్యం ఈ 17 మంది ముద్దాయిలు ఇచ్చిన ఒప్పుకోలు వాంగ్మూలాలే. ఇవిగాక కొన్ని ఉత్తరాలూ పత్రాలూ అద్దెకు తీసుకున్న ఇళ్ల ఇరుగుపొరుగు ఇచ్చిన సాక్ష్యాలూ ఉన్నాయిగానీ ఈ వాంగ్మూలాలే లేకపోతే ఉరిశిక్ష కాదు కదా, ఏ శిక్ష వేయడానికీ కావలసిన సాక్ష్యం ఈ కేసులో లేదు.

పోలీసు కస్టడీలో ఉన్న ముద్దాయి ఇచ్చే వాంగ్మూలాన్ని (మెజిస్ట్రేట్‌కు ఇస్తే తప్ప) చట్టం మామూలు కేసులలో సాక్ష్యంగా ఒప్పుకోదు. కానీ టాడా కేసులలో ఒప్పుకుంటుంది. టాడా

చట్టంలోని సెక్షన్ 15 ప్రకారం ఎస్‌పి ర్యాంకుకు తక్కువకాని పోలీస్ అధికారికి ముద్దాయి ఇచ్చే ఒప్పుకోలు ఆ ముద్దాయికి వ్యతిరేకంగానే కాదు, సహ ముద్దాయిలకు వ్యతిరేకంగా కూడా చెల్లుబాటవుతుంది.

దీనిని ఆసరా చేసుకొని సిబిఐ చాలా భారీగా ఒప్పుకోలు సాక్ష్యాలు పెట్టి చెన్నైలోని టాడా ప్రత్యేక కోర్టులో నేరాన్ని 'రుజువు' చేయగలిగింది. ముద్దాయిల ఒప్పుకోలు వాంగ్మూలాలను ఒకదాని పక్కన ఒకటి పెడితే పెద్ద కథే అవుతుంది. అన్ని ఘటనలూ ఒకదానితో ఒకటి అతికి ఒక సమగ్రమైన కుట్రను మనకు చూపిస్తాయి. ఎట్నొచ్చీ యాభై రోజులు పైగా పోలీసు లాకప్పులో ఉన్న వ్యక్తి పోలీసులకు ఇచ్చే వాంగ్మూలాన్ని ఎంత మేరకు నమ్మవచ్చుననేది ప్రశ్న. టాడా చట్టం సహితం అటువంటి వాంగ్మూలం సాక్ష్యంగా చెల్లుబాటు అవుతుందంటుందే తప్ప నిర్విచక్షణగా నమ్మమని చెప్పదు.

చెన్నైలోని టాడా ప్రత్యేక కోర్టు సాక్ష్యాన్ని పూర్తిగా నమ్మింది. 1987లో మొదలయిన కుట్ర రాజీవ్‌గాంధీ హత్యతో ముగిసిందని నమ్మి, ఇంత భారీ కుట్రలో భాగమైనందుకు ముద్దాయిలు 26 మందికీ మరణదండన విధించింది. విదేశీ కుట్రదారులు భారత భూభాగంపైన బీభత్సానికీ రక్తపాతానికీ పాల్పడకుండా ఈ తీర్పు ఒక హెచ్చరికగా ఉంటుందన్న ఆశాభావాన్ని ఆ ప్రత్యేక కోర్టు న్యాయమూర్తి వ్యక్తం చేశారు. 'తగిన పరిహారం జరిగింది' అని నేరపరిశోధన నిర్వహించిన సిబిఐ ఉన్నతాధికారి కార్తికేయన్ వ్యాఖ్యానించాడు.

అక్కడి నుంచి కేసు సుప్రీంకోర్టుకు పోయింది. అక్కడ జస్టిస్‌లు డి.పి. వాధ్వా, కె.టి. థామస్, మహమ్మద్ ఖాద్రిలతో కూడిన ముగ్గురు జడ్జీల బెంచి ఈ కేసును వినింది. ముగ్గురు న్యాయమూర్తులూ తమ అభిప్రాయాలు విడివిడిగా చెప్పినప్పటికీ జస్టిస్ వాధ్వా తీర్పే ప్రధానమైనది. చెన్నైలోని టాడా స్పెషల్ కోర్టు వేసిన శిక్షను 'జ్యుడీషియల్ మర్డర్' అని సుప్రీం కోర్టులో వాదించిన ముద్దాయిల న్యాయవాది నటరాజన్ అన్నాడు. జస్టిస్ వాధ్వా కూడా నిర్మొహమాటంగా అవుననే ఒప్పుకున్నారు. ఈ ఒక్క విషయంలోనే కాదు, మరికొన్ని ముఖ్యమైన విషయాలలో కూడా సుప్రీంకోర్టు చాలా నిర్మొహమాటంగా ముద్దాయిల వాదనను అంగీకరించింది.

నేపథ్యాన్ని బాగా చెప్పారు కాని...

సుప్రీంకోర్టు తీర్పు చదివిన వారికెవరికైనా మొట్టమొదట తోచేది అందులో ఎల్‌టిటిఇ గురించి ఒక్క చెడ్డ మాట కూడా లేకపోవడం. కింది కోర్టు చాలా ఘాటైన మాటలు వాడింది. ఎల్‌టిటిఇ పాల్పడిన కుట్ర భారత సార్వభౌమత్వానికి సవాలనింది. ఒక సార్వభౌమ దేశంగా భారత్ తీసుకున్న నిర్ణయానికి ప్రతీకారంగా అప్పటి దేశ అధినేతను చంపడం క్షమించరాని చర్య అనింది. ఆ నిర్ణయం మంచిదయినా చెడ్డదయినా ఒక విదేశీ టెర్రరిస్టు సంస్థ మన గడ్డమీదనే దానికి ప్రతీకారం తీర్చుకోవడం దేశం మనుగడకే చేటు అనింది.

న్యాయస్థానాలు తీర్పులిచ్చేటప్పుడు ఈ రకమైన ఆవేశానికి లోనుకావడం అవాంఛనీయమైనప్పటికీ అది తరచు జరుగుతుంటుంది. సుప్రీంకోర్టు ఒక మేరకు అందుకు భిన్నంగా తర్కించింది. తీర్పు మొదటి భాగంలో ఘటన పూర్వరంగాన్ని చర్చించిన చోట ఒక గ్రామ కక్షలో చర్య- ప్రతిచర్యలను చర్చించినంత నిష్పాక్షికంగా చర్చించిందని చెప్పవచ్చు. ఇవతల ఉన్నదొక సార్వభౌమ దేశం, అవతల ఉన్నది ఒక విదేశీ టెర్రరిస్టు సంస్థ అన్న స్పృహ లేకుండా ఇరు పక్షాలనూ ఒకటి చేసి చర్చించారని సుప్రీంకోర్టు జడ్జీలపైన మన పాలకులకు కోపం వచ్చి వుండవచ్చును కూడా.

అయితే తీర్పు చివరి భాగానికి పోయేటప్పటికి న్యాయమూర్తులు ఈ స్థిమితాన్ని కోల్పోయినట్లు అనిపిస్తుంది. కేసుకున్న రాజకీయ ప్రాముఖ్యం ప్రభావం అక్కడ స్పష్టంగా కనిపిస్తుంది.

కేసు పూర్వరంగాన్ని సుప్రీంకోర్టు చర్చించిన తీరు చూసిన వారెవ్వరయినా 'మరయితే మీరు వీళ్లకు శిక్ష ఎందుకు వేస్తున్నట్లు' అని ప్రశ్నించకుండా ఉండలేరు. రాజీవ్‌గాంధీ హత్య స్వయంకృతమైన రాజకీయ నిర్ణయాల పర్యవసానంగా కనిపిస్తుందే తప్ప హంతకుల దుర్మార్గం ఫలితమనిపించదు తీర్పులోని తొలి భాగాన్ని చదివితే. అయినప్పటికీ నేరస్తులకు కఠినమైన శిక్ష వేయగలిగారంటే నేరానికి గల పూర్వరంగం ఆ మేరకు నేరస్తుల బాధ్యతను తగ్గిస్తుందని న్యాయమూర్తులు గుర్తించలేకపోయారనైనా అనుకోవాలి, లేదా కేసుకు వున్న రాజకీయ ప్రాముఖ్యం దృష్ట్యా తమ విశ్లేషణను తామే చివరిదాకా తీసుకుపోలేకపోయారనైనా అనుకోవాలి.

శ్రీలంకలోని తమిళప్రాంతాలలో కొంతకాలంగా అశాంతి నెలకొని వుంది. ఆ దేశంలోని మెజారిటీ ప్రజలయిన సింహళ జాతీయులు తమపైన అణచివేతకు పాల్పడుతున్నారని శ్రీలంక తమిళుల అభియోగం. ఈ నేపధ్యంలో శ్రీలంకలోని తమిళుల హక్కుల్ని కాపాడడం కోసం పుట్టిన అనేక సంస్థలలో అగ్రభాగాన నిలబడ్డది ఎల్‌టిటిఇ. తానే తమిళ ప్రజల ఏకైక ప్రతినిధి అని ఎల్‌టిటిఇ అంటోంది. తమిళ ప్రాంతం స్వాతంత్ర్యం కోసం ఎల్‌టిటిఇ శ్రీలంక ప్రభుత్వంపైన సాయుధ పోరాటం మొదలుపెట్టింది. ఈ కారణంగా అశాంతి చెలరేగి భారతదేశంలోకి శ్రీలంక నుండి తమిళ శరణార్థులు రావడం మొదలయింది. 1987 నాటికి సమస్య (బహుశా శరణార్థుల సమస్య అయి వుండాలి) చేయి దాటిపోయే పరిస్థితి ఏర్పడింది. శ్రీలంకలో సాయుధ పోరాటం నిర్వహిస్తున్న ఎల్‌టిటిఇకి భారతదేశంలో చాలా స్వేచ్ఛ లభించింది. సాయుధ శిక్షణ కోసం, గాయపడిన వారికి వైద్యం చేయించుకోవడం కోసం, మందులు తదితర అవసరాల సరఫరా కోసం, డబ్బు వసూలు కోసం, ప్రచురణలు చేపట్టడం కోసం, పెట్రోలు, వైర్‌లెస్ పరికరాలు, బాంబుల సరఫరా కోసం ఎల్‌టిటిఇ భారత గడ్డ మీద స్థావరం ఏర్పరచుకొని శ్రీలంక సైన్యంతో పోరాటం చేసింది.

ఇవి మా మాటలు కావు. భారత సుప్రీంకోర్టు మాటలు. ఎక్కడా 'అట' అనిగానీ 'ఇది అభియోగం' అనిగానీ అనకుండా సుప్రీంకోర్టు నిర్మొహమాటంగా గుర్తించిన సత్యాలు. ఎల్‌టిటిఇ సాయుధ శిక్షణ భారతదేశంలోనే పొందిందని చెప్పిన చోట ఆ శిక్షణ భారత సైన్యమే ఇచ్చిందన్న ఒక్క మాట సుప్రీంకోర్టు అనలేదుగానీ అదొక్కటి తక్కువగా అన్నీ అనింది. అన్ని విషయాలూ గుర్తించింది.

అంతా సజావుగా సాగుతున్న ఈ దశలో 1987 జూలై 29న అప్పటి భారత ప్రధాని రాజీవ్‌గాంధీ చొరవతో భారత-శ్రీలంక ఒడంబడిక జరిగింది. 'మన పొరుగువారయిన శ్రీలంక సోదరులను చాలా ఏళ్లుగా బాధిస్తున్న సాయుధ పోరుకు అంతం పలకడానికి ఈ ఒడంబడిక ఉద్దేశించబడింది' అని రాజీవ్‌గాంధీ పార్లమెంట్‌కు చెప్పాడు. ఈ సాయుధ పోరు శ్రీలంకలో భద్రతకూ సమగ్రతకూ ఏకతకూ భంగకరంగా తయారయిందని అన్నాడు. ఈ ఒడంబడిక ప్రకారం శ్రీలంక ప్రభుత్వం ఉత్తరాన ఉన్న తమిళ ప్రాంతాలలో అమలులో వున్న ఎమర్జెన్సీ ఎత్తివేస్తుంది. ఎన్నికలు నిర్వహిస్తుంది. అధికార వికేంద్రీకరణలో భాగంగా స్థానిక కౌన్సిళ్లను నెలకొల్పుతుంది. తమిళ పోరాటకారులంతా తమ ఆయుధాలు అప్పగించేస్తారు. ఎమర్జన్సీ చట్టాలు, టెర్రరిస్టు చట్టాల కింద బందీలయి వున్న ఖైదీలందరినీ శ్రీలంక ప్రభుత్వం విడుదల చేస్తుంది అని చెప్పారు. ఇవన్నీ జరిగేటట్లు చూసే బాధ్యత భారత్‌ది. అందుకోసం భారతసైన్యాన్ని భారత శాంతి పరిరక్షణ బలగం (ఐపికెఎఫ్) అనే పేరిట శ్రీలంకకు పంపించారు.

భారత ప్రభుత్వం ఒత్తిడి మీద ప్రభాకరన్ (ఎల్‌టిటిఇ అధినేత) కూడా ఈ ఒప్పందం పైన సంతకం పెట్టాడు. తన పోరాటానికతను అప్పట్లో పూర్తిగా భారత దేశం మీద ఆధారపడి వున్నాడు కాబట్టి అతనికి సంతకం చేయక తప్పలేదు.

అయితే త్వరలోనే భారత-శ్రీలంక ఒప్పందం పట్ల ఎల్‌టిటిఇ వ్యతిరేకత పెంచుకుంది. దీనికి గల కారణాలను సుప్రీంకోర్టు సానుభూతితోనే వివరించింది. ముగ్గురు జడ్జిలలో ఒకరయిన జస్టిస్ థామస్ తాను విడిగా రాసిన తీర్పులో 'ఐపికెఎఫ్ శ్రీలంకలో తమిళులపైన అనేక అత్యాచారాలకు పాల్పడింది. ఎల్‌టిటిఇ కార్యకర్తల పట్ల అమానుషంగా ప్రవర్తించింది' అన్నారు. మిగిలిన ఇద్దరు జడ్జిలు (జస్టిస్ ఖాద్రి, జస్టిస్ వాధ్వా) రాసిన తీర్పులలో కూడా ఐపికెఎఫ్ చేసిన అత్యాచారాల గురించి 'అట' అనిగానీ 'ఇది అభియోగం' అనిగానీ ఎక్కడా అనకుండా శ్రీలంక తమిళులు, వివిధ హక్కుల సంఘాలు వెలిబుచ్చిన అభిప్రాయాలను తమ మాటలలో పునరుద్ఘాటించారు.

భారత-శ్రీలంక ఒడంబడిక పట్ల ఎల్‌టిటిఇ అసంతృప్తి చెందడానికి గల మరొక రెండు కారణాలను కూడా జస్టిస్ వాధ్వా సానుభూతి స్వరంతోనే ప్రస్తావించారు. భారత ఒత్తిడి వల్ల ఆ ఒప్పందంపైన సంతకం చేసిన కారణంగా ఎల్‌టిటిఇ స్వతంత్ర తమిళ ఈలం లక్ష్యాన్ని వదులుకోవలసి వచ్చింది. అది ఆ సంస్థకు మింగుడుపడలేదు. అంతేకాదు, శ్రీలంక ప్రభుత్వం తమిళ శరణార్థులతోనూ ఎల్‌టిటిఇకి చెందిన ఖైదీలతోనూ ఈ ఒప్పందం స్ఫూర్తికి భిన్నంగా వ్యవహరించినప్పుడు భారత ప్రభుత్వం ఏమనకపోవడం సహితం ఎల్‌టిటిఇకి ఆగ్రహం కలిగించిందని జస్టిస్ వాధ్వా అన్నారు.

అయినప్పటికీ ఎల్‌టిటిఇ నేత ప్రభాకరన్ భారతదేశం మీదగానీ భారత ప్రజల మీదగానీ ద్వేషం పెంచుకోలేదనీ ఈ పరిస్థితులకు కర్త అయిన రాజీవ్‌గాంధీ మీద మాత్రమే పెంచుకున్నారనీ సుప్రీంకోర్టు వ్యాఖ్యానించింది. ఎల్‌టిటిఇ భారతదేశ సమగ్రతనూగానీ సార్వభౌమత్వాన్నిగానీ ప్రశ్నించినట్టు వారి ప్రచురణలలో ఎక్కడా కనిపించదని అనింది. ఆ ప్రచురణలనూ ప్రభాకరన్ మాటలనూ ఈ అభిప్రాయానికి వత్తాసుగా ఉటంకించింది. 1989లో మన దేశ ప్రధానమంత్రిగా అధికారానికి వచ్చిన వి.పి.సింగ్ ఐపికెఎఫ్‌ను వెనక్కు పిలిపించడాన్ని రాజీవ్‌గాంధీ తీవ్రంగా విమర్శించి, కాంగ్రెస్ తిరిగి అధికారంలోకి వస్తే భారత- శ్రీలంక ఒడంబడికను మళ్లీ అమలు చేస్తుందని ప్రకటించాడు. 1991లో జరిగిన మధ్యంతర పార్లమెంట్ ఎన్నికలలో కాంగ్రెస్ గెలిచే అవకాశాలు కనిపించడంతో రాజీవ్‌గాంధీ తిరిగి ప్రధాన మంత్రి కాకుండా ఉండాలంటే అతనిని చంపాలని ఎల్‌టిటిఇ నిర్ణయించుకున్నట్టు సుప్రీంకోర్టు నిర్ధారించింది. అంటే భారతదేశ సమగ్రతనూ సార్వభౌమత్వాన్నీ భగ్నం చేసే ఉద్దేశంగానీ భారతప్రజలను భయభ్రాంతులు చేసే ఉద్దేశంగానీ ఎల్‌టిటిఇకి లేవు. రాజీవ్‌గాంధీని చంపే లక్ష్యం మాత్రమే ఉండింది.

రాజీవ్‌గాంధీ తీసుకున్న నిర్ణయం దేశ ప్రధానమంత్రిగా తీసుకున్నది కాబట్టి దానికి ప్రతీకారంగా అతనిని చంపడం ఒక సార్వభౌమ దేశానికి తప్పనిసరిగా ఉండవలసిన నిర్ణయాధికారానికి సవాలుకాదా- అంటే మన దేశ సార్వభౌమత్వాన్ని భగ్నం చేసే చర్య కాదా అని సొలిసిటర్ జనరల్ శ్రీ అల్తాఫ్ అహ్మద్ లేవదీసిన ప్రశ్నకు జవాబుగా, అధికారంలో ఉన్న ప్రభుత్వం తీసుకునే నిర్ణయాలను ప్రతిపక్షాలు ప్రశ్నించడం లేదా, అది దేశ సార్వభౌమత్వాన్ని ప్రశ్నించడం కిందికి వస్తుందా అని సుప్రీంకోర్టు అనింది. ఈ మాట సుప్రీంకోర్టు జడ్జిలు అన్నారు కాబట్టి సరిపోయింది. వేరే ఎవరయినా దేశంలోని ప్రతిపక్షాల విమర్శను ఎల్‌టిటిఇ హత్యాకాండతో సమానం చేసి మాట్లాడి

ఉంటే దేశభక్తులంతా వారిపైన ఎంతగా విరుచుకుపడి ఉందురో!

టెర్రరిజమూ కాదు, విచ్ఛిన్నమూ కాదు

ఈ విశ్లేషణ పర్యవసానమేమిటంటే శ్రీపెరుంబుదూర్ హత్య టెర్రరిస్టు చర్య కాదు, విచ్ఛిన్నకర చర్య కాదు. అంటే టాడా కిందికి రాదు. ఒక చర్య టాడా ప్రకారం టెర్రరిస్టు చర్య కావాలంటే దానికి పాల్పడినవారికి భారత ప్రభుత్వాన్ని ఆయుధాల ప్రయోగంతో లొంగదీసుకునే ఉద్దేశమైనా ఉండాలి, లేదా ప్రజలను భీతావహుల్ని చేసే ఉద్దేశమైనా ఉండాలి. శ్రీపెరుంబుదూర్ హత్యాకాండలో ఇవి రెండూ లేవని సుప్రీంకోర్టు నిర్ధారించిన విషయం చూశాం. అది కేవలం ఒక వ్యక్తిని చంపడాన్ని లక్ష్యంగా పెట్టుకున్న చర్య. అది గతంలో వారికి అతను చేసిన అన్యాయానికి ప్రతీకారం కావచ్చు, లేదా తిరిగి ప్రధానమంత్రిగా ఎన్నికయి అదే పని మళ్లీ చేయకుండా నిలపాలన్న ఆరాటం కావచ్చు. ఏదయినా టాడాలోని నిర్వచనం ప్రకారం అందులో టెర్రరిజం లేదు.

రాజీవ్‌గాంధీని తామే చంపినట్టు ఎల్‌టిటిఇ ఎక్కడా చెప్పుకోకపోవడాన్ని కూడా సుప్రీం కోర్టు ఈ సందర్భంగా ప్రస్తావిస్తూ , ప్రచారం టెర్రరిజంలో ఒక ముఖ్య అంశమనీ చంపిన తరువాత ఆ విషయాన్ని చెప్పుకోవడం లేదంటే ఆ వ్యక్తిని చంపడం మాత్రమే వారి లక్ష్యం తప్ప తద్వారా సమాజంలో భయాన్నీ భీతినీ పెంచే లక్ష్యం వారికి లేదని అర్థమవుతుందనీ అనింది. ఆ రకంగా చూసినా అది మామూలు హత్యే తప్ప టెర్రరిస్టు చర్య కాదు. హత్య జరిగిన తరువాతి దినం శ్రీలంక నుండి ఎల్‌టిటిఇ పెద్ద లీడర్లలో ఒకరయిన పొట్టు అమ్మన్ శివరాసన్‌కు పంపించిన వైర్‌లెస్ సందేశంలో మనవాళ్లకు సహితం ఈ పని చేసింది మనమేనని చెప్పడం లేదు అన్నాడని చెప్తూ, భారతదేశంతోనూ భారత ప్రజలతోనూ స్నేహ సంబంధాలు కావాలనే ఎల్‌టిటిఇ కోరుకుందనీ, అందువల్ల గుట్టు చప్పుడు కాకుండా రాజీవ్‌గాంధీని చంపాలని నిర్ణయించుకుందనీ సుప్రీంకోర్టు వ్యాఖ్యానించింది. అటువంటి హత్య టెర్రర్ పుట్టిస్తే పుట్టించవచ్చు, కానీ అది ఈ దేశంలో టెర్రర్ పుట్టించే ఉద్దేశ్యంతో చేసిన హత్యకాదు. ఈ దేశాన్నీ ఈ దేశస్తులనూ శత్రువుల్ని చేసుకోకుండా ఒక్క రాజీవ్ గాంధీని మాత్రం తొలగించే లక్ష్యంతో చేసిన హత్య. ఒక నేరం టాడా కిందికి వస్తుందా రాదా అనేదానికి ప్రమాణం దానివల్ల కలిగే పర్యవసానం కాదు, ఆ నేరం చేయడంలోగల ఉద్దేశ్యం. ఉద్దేశ్యంలో ప్రజలను టెర్రరైజ్ చేయాలన్నది (ప్రభుత్వాన్ని లొంగదీసుకోవాలన్నది) లేనప్పుడు అది టాడా చట్టం ప్రకారం టెర్రరిస్టు చర్యకాదు. అంటే టాడాలోని సెక్షన్ 3 కిందికి రాదు.

అది 'విచ్ఛిన్నకర చర్య' కూడా కాదు. అంటే టాడా చట్టంలోని సెక్షన్ 4 కిందికి కూడా రాదు. ఒక చర్య విచ్ఛిన్నకర చర్య కావాలంటే అది భారతదేశ సమగ్రతనూ సార్వభౌమత్వాన్నీ ప్రశ్నించే చర్య అయివుండాలి. ఎల్‌టిటిఇకి అటువంటి లక్ష్యమేమీ లేకపోగా భారతదేశంతో స్నేహసంబంధాలనే కోరుకునిందన్న సుప్రీంకోర్టు అభిప్రాయాన్ని ఇప్పటికే చూశాం. కాబట్టి రాజీవ్ గాంధీ హత్య టాడా సెక్షన్ 4 కిందికి కూడా రాదు.

అయితే దేశ సమగ్రతనూ సార్వభౌమత్వాన్నీ ప్రశ్నించే ఉద్దేశ్యం లేకపోయినా, విద్యుక్త ధర్మంగా దేశ సమగ్రతనూ సార్వభౌమత్వాన్నీ కాపాడే బాధ్యత గల వ్యక్తులను లేక ప్రభుత్వ ఉద్యోగులను చంపితే అది విచ్ఛిన్నకర చర్య అవుతుందని సెక్షన్ 4(3) అంటుంది. దానికిందికైనా రాదా? అని సొలిసిటర్ జనరల్ అల్తాఫ్ అహ్మద్ ఆందోళనగా ప్రశ్నించాడు. ఎందుకంటే ప్రధానమంత్రిగా ఉండిన రాజీవ్‌గాంధీ అటువంటి విద్యుక్త ధర్మం గలవాడు. అంతేకాక శ్రీపెరుంబుదూర్ పేలుడులో రాజీవ్‌గాంధీతో బాటు 9 మంది పోలీస్ అధికారులు చనిపోయారు. వీరంతా ప్రభుత్వ ఉద్యోగులు.

కాబట్టి సెక్షన్ 4(3) కింద ఈ హత్యాకాండ 'విచ్ఛిన్నకర చర్య' అవుతుందని ఆయన వాదించారు.

ఈ వాదనను కూడా సుప్రీంకోర్టు ఒప్పుకోలేదు. రాజీవ్‌గాంధీ ఒకప్పుడు ప్రధానమంత్రి అయి ఉండవచ్చునుగానీ చనిపోయినప్పుడు కాదు. అప్పుడు కనీసం పార్లమెంటు సభ్యుడు కూడా కాదు. ఎందుకంటే పార్లమెంటు రద్దయిపోయి ఎన్నికలు జరుగుతున్నాయి. ఇక అతనితో బాటు చనిపోయిన పోలీస్ అధికారుల మాటకొస్తే వారిని చంపాలన్న ఉద్దేశం హంతకులకు వుండి వుంటే అది సెక్షన్ 4(3) కిందకి వచ్చేదేగానీ హంతకులు ఉద్దేశించింది రాజీవ్‌గాంధీని చంపాలని మాత్రమే. అతని సమీపంలో ఉన్న కారణంగా వీరు చనిపోయారు.

కాబట్టి ఏ రకంగా చూసినా రాజీవ్‌గాంధీ హత్య టాడా కిందికి రాదని సుప్రీంకోర్టు తీర్మానించింది. ఇందులో ప్రధానంగా ప్రశంసించవలసిన విషయం ఏమిటంటే ఈ దేశ ప్రధాన మంత్రిగా ఉండిన వ్యక్తి ఆ హోదాలో తీసుకున్న నిర్ణయానికి కక్షగట్టి ఒక విదేశీ సంస్థ అతను తిరిగి ఎన్నిక కాకుండా ఉండడం కోసం అతనిని ఈ దేశంలోనే హతమార్చిన కేసులో కూడా న్యాయనిర్ణయానికి హానికరమైన ఆవేశానికీ ఆగ్రహానికీ లోనుకాకుండా స్థిమితంగా తర్కించగలగడం. ఈ విషయంలో సుప్రీంకోర్టు ఒక మంచి సంప్రదాయాన్ని నిలబెట్టిందనే చెప్పాలి. ఎటొచ్చీ దానిని చివరి దాకా నిలుపుకోలేక పోయింది.

రాజీవ్‌గాంధీని హత్య చేయడం మాత్రమే కాకుండ భారతదేశంలో టెర్రర్ సృష్టించే కార్యకలాపాలకు పాల్పడడం కూడ ఎల్‌టిటిఇ లక్ష్యమన్నది సిబిఐ అభియోగమని పైన చూశాం. ఈ లక్ష్య సాధనకు కుట్ర 1987 నుండి జరుగుతున్నదని సిబిఐ రుజువు చేయబూనుకుంది. అయితే అటువంటి ఆధారాలేవీ ప్రాసిక్యూషన్ చూపించలేకపోయిందనీ ఎల్‌టిటిఇకి అటువంటి ఉద్దేశ్యం లేదని నమ్మడానికే ఎక్కువ ఆధారాలున్నాయనీ సుప్రీంకోర్టు అనింది. రాజీవ్‌గాంధీ హత్య, అందుకోసం జరిగిన కుట్ర అనే రెండు నేరాలు మాత్రమే ఈ కేసులో ఉన్నాయనింది.

ఆ కుట్రలో ఎవరు భాగస్వాములన్న విషయంలో కూడా సుప్రీంకోర్టు చెన్నై టాడా స్పెషల్ కోర్టుతో విభేదించింది. 26 మంది ముద్దాయిలూ అందులో భాగస్వాములేనని నిర్ధారించి అందరికీ మరణదండన విధించింది టాడా స్పెషల్ కోర్టు. సుప్రీం కోర్టు ఒక్కొక్కరి పాత్రనూ విడివిడిగా చర్చించి అందులో 19 మందిని 'కుట్ర' అభియోగం నుండి విముక్తం చేసింది. మిగిలిన ఏడుగురిలో ముగ్గురి మరణదండనను జీవిత ఖైదుగా మార్చింది. నలుగురికి మాత్రం మరణదండన ఖరారు చేసింది. ఆ నలుగురిలో ఒకరైన నళిని విషయంలో జడ్జిలలో ఒకరు (జస్టిస్ థామస్) మిగిలిన ఇద్దరితో విభేదించారు. ఆమెకు కూడా జీవిత ఖైదు చాలన్నాడు. కానీ మిగిలిన ఇద్దరూ ఒప్పుకోలేదు కాబట్టి ఆమెకు కూడా మరణదండన ఖరారయింది.

రాజీవ్‌గాంధీ హత్యకై జరిగిన కుట్రలో ఎవరు ఏ మేరకు భాగస్వాములనే విషయాన్ని చర్చించే క్రమంలో సుప్రీంకోర్టు భారత శిక్షాస్మృతిలో కుట్ర అనే నేరానికి ఉండే అర్థాన్నీ దానిని రుజువు చేసే పద్ధతినీ వివరంగా చర్చించింది. ఆ చర్చనిక్కడ వివరించడం అనవసరంగానీ రాజకీయ మిలిటెన్సీ పైన పెట్టే కేసులలో ముద్దాయిలకు అది ఉపయోగపడగలదని చెప్పడం అవసరం. ఈ విషయంలో సుప్రీంకోర్టు కొత్తగా చేసిన సూత్రీకరణ ఏదీ లేకున్నా ఒకే చోట ఇంత వివరమైన చర్చ ఉండడం ఉపయోగపడుతుంది. ఇటువంటి కేసులలో రాజకీయ భావసారూప్యత, నిర్మాణంలో భాగస్వామ్యం, నేరం కోసం జరిగిన కుట్రలో పాత్ర కలిగి ఉండడం అనే భిన్న విషయాల మధ్య తేడా చెరిగిపోతుంది. ఈ తేడాను చెరిపేసి చాలామందిని కేసులో ఇరికించాలని పోలీసులు చూస్తారు. న్యాయస్థానాలు ఈ తేడాను లెక్కలోకి తీసుకోక పోయినట్లయితే చాలా అన్యాయం జరిగే ప్రమాదం

వుంటుంది. ఆ జాగ్రత్త నేర్పించడానికి రాజీవ్‌గాంధీ కేసులో సుప్రీం కోర్టు కుట్ర గురించి చేసిన న్యాయసిద్ధాంత విశ్లేషణ ఉపయోగపడుతుంది.

ఒప్పుకోళ్ల స్వీకారంలో తప్పటడుగు

ఇక్కడిదాకా చాలా జాగ్రత్తగా వ్యవహరించిన సుప్రీంకోర్టు న్యాయమూర్తులు ఆ తరువాత అంతే అజాగ్రత్తగా న్యాయ సిద్ధాంత సంబంధమైన మెళకువలన్నిటినీ గాలికి వదిలివేయడం ఆశ్చర్యం కలిగించే విషయం. టెర్రరిస్టు చర్య, విచ్ఛిన్నకర చర్య, కుట్ర మొదలయిన న్యాయసిద్ధాంత భావనలను ఈ కేసు సాక్ష్యాలకు అచితూచి అన్వయించారుగానీ ఒప్పుకోలు (కన్ఫెషన్) వాంగ్మూలాలను ఏ విధంగా వ్యాఖ్యానించాలన్న విషయంలో కొన్ని దశాబ్దాలుగా సుప్రీంకోర్టు సూచించిన జాగ్రత్తలన్నిటినీ విస్మరించి 'ఒప్పుకున్నావంటే నువ్వు చేశావన్న మాటేనని' ఒప్పుకోలు వాంగ్మూలాలన్నిటినీ పరమసత్యాలుగా స్వీకరించేశారు.

ఈ కేసులో 17 మంది ముద్దాయిలు ఎస్‌పి ర్యాంకు పోలీసు అధికారికి ఒప్పుకోలు ఇచ్చారు. తాము నేరం చేసినట్టు ఒప్పేసుకుంటూ తమ సహ ముద్దాయిల పాత్ర గురించి కూడా చెప్పారు. మొదట్లో చెప్పినట్టు ఈ కేసులోని ప్రధాన సాక్ష్యం ఇదే.

మామూలు కేసులలోనయితే ముద్దాయి పోలీసులకు ఇచ్చే ఒప్పుకోలు సాక్ష్యంగా చెల్లుబాటు కాదు. టాడా కేసులో సెక్షన్ 15 ప్రకారం చెల్లుబాటు అవుతుంది. రాజీవ్ గాంధీ హత్య కేసు టాడా చట్టం కింద పెట్టిన కేసు కాబట్టి సిబిఐ ముద్దాయిల వాంగ్మూలాల్ని తానే రికార్డు చేసింది. కేసును విచారించిన టాడా స్పెషల్ కోర్టు ఆ నేరం టెర్రరిస్టు నేరమేనని నమ్మింది కాబట్టి టాడా చట్టంలోని సెక్షన్ 15 కింద ఆ వాంగ్మూలాలను సాక్ష్యంగా స్వీకరించింది. ఒప్పుకోలు ఇచ్చిన ముద్దాయిల పైననే కాక ఆ వాంగ్మూలంలో ప్రస్తావించిన ఇతర సహ ముద్దాయిల పైన కూడా అది సాక్ష్యంగా చెల్లుబాటవుతుందని సెక్షన్ 15 అంటుంది కాబట్టి ఒకరి ఒప్పుకోలును మరొకరి పైన సాక్ష్యంగా కూడా స్పెషల్ కోర్టు స్వీకరించింది. ఆ విధంగా 17 మంది ముద్దాయిలు ఇచ్చిన ఒప్పుకోలు వాంగ్మూలాలను ఆధారం చేసుకొని 26 మందికీ ఉరిశిక్ష విధించేసింది.

కానీ ఈ నేరం టాడా కిందికే రాదని భావించిన సుప్రీంకోర్టు ఆ ఒప్పుకోళ్లను ఎట్లా లెక్కలోకి తీసుకోగలుగుతుంది? రాజీవ్‌గాంధీ హత్య టెర్రరిస్టు నేరం కాదనీ మామూలు నేరమేననీ గుర్తించిన తరువాత మామూలు నేరాలకు వర్తించే న్యాయసూత్రం ప్రకారం పోలీసులకు ఇచ్చిన ఒప్పుకోలు వాంగ్మూలాలను సాక్ష్యం నుండి తొలగించి మిగిలిన సాక్ష్యం ఆధారంగా ఏదైనా నిర్ణయానికి రావలసి వుంటుంది. మిగిలిన సాక్ష్యం దాదాపు శూన్యం కాబట్టి మరణదండన సంగతి దేవుడెరుగు, ఏ దండనా వేయడానికి కావలసిన ఆధారాలు లేవని గుర్తించి ముద్దాయిలందరినీ విడిచి పెట్టవలసి వుంటుంది.

కానీ సుప్రీంకోర్టు చాలా ఆశ్చర్యకరంగా, ఇది టెరరిస్టు నేరం కాదని ఒక వైపు అంటూనే టాడా చట్టంలోని సెక్షన్ 15 కింద నమోదు చేసిన ఒప్పుకోలు వాంగ్మూలాలను సాక్ష్యంగా పరిగణించింది. అట్లా చేయడానికి వీలు లేదని, ఒకసారి ఆ నేరం టాడా కిందికి రాదని గుర్తించిన తరువాత సెక్షన్ 15 ఇచ్చే అవకాశం ప్రాసిక్యూషన్‌కు ఇక ఉండదని సుప్రీంకోర్టు గతంలో బిలాల్ అహ్మద్ కాలూ వర్సెస్ స్టేట్ ఆఫ్ ఆంధ్రప్రదేశ్ కేసులో (1997) ఇచ్చిన తీర్పు 'తప్పు' అని ఈ ముగ్గురు జడ్జిలు ఇప్పుడు ప్రకటించారు.

దీనికి ఆధారం టాడాలోని సెక్షన్ 12లో వుందని వారు అన్నారు. సెక్షన్ 12 సారాంశాన్ని మామూలు భాషలో చెప్పాలంటే, ఒక టాడా కేసులో అభియోగ పత్రం పెట్టేటప్పుడు ముద్దాయి

పైన టాడా చట్టం కింద అభియోగాలతో పాటు ఇతర సాధారణ చట్టాల కింద అభియోగాలు కూడా (టాడా నేరంతో సంబంధం ఉన్నవి) ప్రాసిక్యూషన్ పెట్టవచ్చు. టాడా ప్రత్యేక కోర్టు అన్నిటినీ కలిపి విచారించి వాటికి కూడ శిక్ష వేయవచ్చు. ఉదాహరణకు ఈ కేసులో రాజీవ్ గాంధీని చంపారన్న అభియోగంతో పాటు దొంగ పాస్‌పోర్ట్‌లు కలిగి ఉన్నారన్న అభియోగం కూడ ముద్దాయిల పైన వుంది. రాజీవ్‌గాంధీ హత్య టాడా కిందికొచ్చే నేరమేననుకున్నా దొంగ పాస్‌పోర్ట్‌లు కలిగి వుండటం టాడా కిందికి రాదు. అది పాస్‌పోర్ట్ చట్టం కింద నేరం. అయినప్పటికీ టాడా కోర్టే రెండింటినీ కలిపి విచారించవచ్చునని సెక్షన్ 12 అంటోంది. అప్పుడు టాడా కింద ఇచ్చిన ఒప్పుకోలును ఆధారం చేసుకొని పాస్‌పోర్టు చట్టం కింద కూడా శిక్ష వేయవచ్చును. అదే విధంగా, టాడా కింద ఒక కేసు విచారించే క్రమంలో ముద్దాయి వేరే నేరాలు చేసిన సంగతి కూడా ప్రత్యేక కోర్టు దృష్టికి వస్తే ఆ కోర్టు వాటి మీద కూడ తానే అభియోగం మోపి విచారించవచ్చు. అప్పుడు కూడా టాడా కింద నమోదయిన ఒప్పుకోలు వాంగ్మూలాలు ఈ నేరాలకు సాక్ష్యంగా పని చేస్తాయి.

టాడా కింద కేసంటూ ఉంటే, దానితో కలగలిసి వున్న వేరే నేరాన్ని టాడా కోర్టు టాడా కేసుతో పాటు అదే పద్ధతిలో విచారించవచ్చుననడంలో కొంత అర్థమేమైనా ఉందేమో (సెక్షన్ 12 భావం అదే) కానీ టాడా కింద నేరమేదీ జరగలేదనీ, జరిగిన నేరం సాధారణ నేరస్మృతి కిందనేననీ నిర్ధారించిన తరువాత ఇంక సెక్షన్ 12 ఏ విధంగా వర్తిస్తుంది? వర్తించేటట్టయితే, అసలు ఏ టెర్రరిస్టు స్వభావం లేని నేరాన్ని పోలీసులు కావాలని టాడా కింద బుక్ చేయవచ్చు. దానితో పాటు ఇతర సంబంధిత సెక్షన్‌లు కూడా పెట్టవచ్చు. ముద్దాయి నుండి తామే ఒప్పుకోలు వాంగ్మూలం తీసుకొని దానిని సాక్ష్యంగా ప్రవేశపెట్టవచ్చు. అంతా అయిపోయిన తరువాత టాడా స్పెషల్ కోర్టు కేసులో టెర్రరిస్టు నేరమేదీ లేదని చెప్పి ఒప్పుకోలు వాంగ్మూలం ఆధారంగా ఇతర నేరాలకు శిక్ష వేసేయవచ్చు. అంటే సాధారణ నేరాల విచారణలో సాక్ష్యంగా చెల్లుబాటు కాని పోలీసులకిచ్చిన ఒప్పుకోలును ఈ రూపంలో సాక్ష్యంగా చెల్లుబాటు చేసేసుకోవచ్చు. దొడ్డిదారిన ఈ పని చేయడం ఈ తీర్పుప్రకారం చట్టబద్ధం అయిపోతుంది. కానీ 'ప్రత్యక్షంగా' చేయరాని పని పరోక్షంగా చేయడానికి వీలులేదు అనేది ఒక ప్రాథమిక న్యాయసూత్రం.

సెక్షన్ 12కు సుప్రీంకోర్టు ఇచ్చిన చాలా సందేహాస్పదమైన వ్యాఖ్యానాన్ని రేపెప్పుడైనా ఇదే కోర్టు వెనక్కి తీసుకోవచ్చు. కానీ అప్పటికి మరణదండన విధించబడ్డ ఈ నలుగురూ వుండరు. అందువల్ల ముద్దాయిల తరఫున ఈ తీర్పుపైన రివ్యూ పిటిషన్ వేసి ఈ వ్యాఖ్యానాన్ని పున:పరిశీలించమని కోరవలసి వుండింది. రివ్యూ పిటిషన్ వేయడమయితే జరిగిందిగానీ అందులో సెక్షన్ 12కు ఇచ్చిన వ్యాఖ్యానాన్ని పున:పరిశీలించమన్న అభ్యర్థన లేదు. కేవలం మరణదండనను పున:పరిశీలించమన్న అభ్యర్థన వుంది. అందువల్ల ప్రస్తుతానికి ఈ వ్యాఖ్యానమే చట్టం.

పోలీసులకిచ్చిన ఒప్పుకోలు వాంగ్మూలాలను చెల్లుబాటు చేయడం కోసం బిలాల్ అహ్మద్ కాలూ కేసు తీర్పును తిరగదోడినట్టే, ఒకరి ఒప్పుకోలు నుండి వేరొకరి నేరాన్ని సహితం రుజువు చేయడం కోసం 'కల్పనాథ్ రాయ్' కేసు తీర్పును కూడా సుప్రీంకోర్టు తిరగదోడింది. సాధారణ నేరాలలో ముద్దాయి పోలీసులకు ఇచ్చిన ఒప్పుకోలు సాక్ష్యంగా చెల్లుబాటు కాదని చూశాము. పోలీసు కస్టడీలో ఉండగా ఇతరులకు ఇచ్చిన ఒప్పుకోలు కూడ చెల్లుబాటు కాదు. కానీ ఆ ఒప్పుకోలు మేజిస్ట్రేట్‌కు ఇస్తే మాత్రం అది సాక్ష్యంగా చెల్లుబాటు అవుతుంది. అయితే అందులో ముద్దాయి తన నేరం గురించి తాను చెప్పుకునేది మాత్రమే చెల్లుబాటు అవుతుంది. నేరం చేయనివారు చేసినట్టు స్వచ్ఛందంగా ఒప్పుకోరు కాబట్టి స్వచ్ఛందంగా ఒప్పుకోవడం అంటూ

జరిగితే ఆ ఒప్పుకోలును సాక్ష్యంగా స్వీకరించవచ్చునని చట్టం భావిస్తుంది. కానీ తనతో పాటు తోటి ముద్దాయిలను కూడా ఇరికిస్తే, వారిని ఇరికించే విషయాలు చట్టం కళ్లలో సాక్ష్యంకావని భారత సాక్ష్యాల చట్టంలోని సెక్షన్ 30 అంటుంది. ఇతర సాక్ష్యమేదైనా ఉన్నట్టయితే దానికి బలం చేకూర్చే విషయంగా దీనిని పరిగణనలోకి తీసుకోవచ్చునుగానీ దానంతటది సాక్ష్యంకాదు. ఉదాహరణకు ఒక హత్య కేసులో మొదటి ముద్దాయి మేజిస్ట్రేట్‌కు ఒప్పుకోలు ఇస్తూ 'హతుడిని నేనే పొడిచాను. నాకు కత్తి రెండవ ముద్దాయి అందిచ్చాడు' అని చెప్తే ఇందులో మొదటిది మాత్రమే సాక్ష్యంగా గుర్తించబడుతుంది. రెండవది కాదు. ఆ రెండవ ముద్దాయి కత్తిని నిజంగానే అందిచ్చాడని రుజువు చేసే వేరే ఆధారమేదైనా వుంటే దానికి బలం చేకూర్చే విషయంగా మొదటి ముద్దాయి ఒప్పుకోలులోని రెండవ వాక్యాన్ని కోర్టు లెక్కలోకి తీసుకోవచ్చు.

టాడా విషయం వేరే. సెక్షన్ 15 ప్రకారం మేజిస్ట్రేట్‌కు ఇచ్చిన ఒప్పుకోలేకాక పోలీసులకు (ఎస్‌పి ర్యాంకు అధికారికి) ఇచ్చిన ఒప్పుకోలు సహితం సాక్ష్యంగా చెల్లుబాటు కావడమే కాదు. ఆ ఒప్పుకోలు ఇచ్చిన ముద్దాయికి వ్యతిరేకంగానే కాక అతని సహ ముద్దాయిలకు వ్యతిరేకంగా కూడా అది సాక్ష్యంగా చెల్లుబాటవుతుందని సెక్షన్ 15 అంటుంది. అంటే టాడా కేసు ముద్దాయి 'ఆ హత్య నేను చేశాను. నాతోబాటు ఫలాన వ్యక్తి కూడా చేశాడు' అని తన సహ ముద్దాయిని ఇరికిస్తూ ఒప్పుకోలు ఇస్తే అది అతనికి వ్యతిరేకంగానే కాక ఆ సహముద్దాయికి వ్యతిరేకంగా కూడా సాక్ష్యంగా చెల్లుబాటవుతుంది.

సాధారణ దృక్పథానికి కూడా ఇది అన్యాయంగా తోస్తుంది. దీనిని వ్యాఖ్యానించే అవకాశం సుప్రీంకోర్టుకు కల్పనాథ్‌రాయ్ కేసులో వచ్చింది. కల్పనాథ్‌రాయ్ ఒక ప్రముఖ రాజకీయ నాయకుడు. ఇప్పుడే పార్టీలో ఉన్నాడోగానీ ఒకప్పుడు కాంగ్రెస్‌లో ఉండేవాడు. బందిపోట్లకు ఆశ్రయం ఇచ్చినందుకో ఏమోగానీ అతనిపైన టాడా కేసు పెట్టారు. ఇతర ముద్దాయిలు సెక్షన్ 15 కింద పోలీసు అధికారికి ఇచ్చిన ఒప్పుకోలులో చెప్పిన విషయాలు కల్పనాథ్‌రాయ్‌కి వ్యతిరేకంగా సాక్ష్యంగా చెల్లుబాటవుతాయా అన్న ప్రశ్న సుప్రీంకోర్టు ముందుకు వచ్చింది. సెక్షన్ 15 చెల్లుబాటవుతాయనే అంటుంది కానీ సుప్రీంకోర్టు సెక్షన్ 15ను చాలా కుదించి వ్యాఖ్యానించింది. ముద్దాయి ఇచ్చిన ఒప్పుకోలు అతనికి వ్యతిరేకంగా చెల్లుబాటవుతుంది కానీ సహముద్దాయి విషయానికొచ్చేసరికి సాక్ష్యాల చట్టంలోని సెక్షన్ 30కీ టాడాలోని సెక్షన్ 15 కూ తేడా ఏమీ లేదని అనింది. అంటే సహముద్దాయికి సంబంధించినంత వరకు ఆ ఒప్పుకోలు సాక్ష్యం కాదు. ఇతర సాక్ష్యమేమైనా వుంటే దానికి బలం చేకూర్చగలుగుతుందేమోగానీ అంతకంటే దానికి విలువ లేదు.

ఆ తీర్పు కల్పనాథ్‌రాయ్‌ని కాపాడిందేమోగానీ ఇప్పుడు రాజీవ్‌గాంధీ హత్య కేసులో ప్రాసిక్యూషన్ అభియోగాన్ని రుజువు చేయడానికి అది అడ్డం వచ్చింది. ముద్దాయిలు ఇచ్చిన ఒప్పుకోలు వాంగ్మూలాలలో వారికి వ్యతిరేకంగా ఉన్న విషయాలను మాత్రమే సాక్ష్యంగా పరిగణించి తక్కిన వారిపైన చెప్పినవి పక్కన పెట్టేట్టయితే కేసు రుజువు కావడం కష్టం. అయితే ముగ్గురు జడ్జీలలో ఇద్దరు (జస్టిస్ వాధ్వా, జస్టిస్ ఖాద్రి) కల్పనాథ్‌రాయ్ కేసు తీర్పును తిరగదోడడానికి సిద్ధపడ్డారు. సెక్షన్ 15లో ఏం చెప్పి వుందో అదే దాని అర్థంగానీ, దానిని కుదించి వ్యాఖ్యానించడం తప్పని అన్నారు. మూడవ జడ్జి అయిన జస్టిస్ థామస్ కల్పనాథ్‌రాయ్ కేసు తీర్పు ఇచ్చిన ఇద్దరు జడ్జీలలో ఒకరు కాబట్టి దానిని తిరగదోడడానికి ఆయన సిద్ధపడలేదు. అయినప్పటికీ మెజారిటీ సిద్ధపడ్డారు కాబట్టి ఆ సవరణ జరిగిపోయింది.

ఒక్క వాక్యంలో చెప్పాలంటే రెండు పాత తీర్పులను (బిలాల్ అహ్మద్ కాలూ కేసు, కల్పనాథ్ రాయ్ కేసుల తీర్పులను) సుప్రీంకోర్టు తిరగదోడి అవి చేసిన సూత్రీకరణలను తిరస్కరించి ఈ

కేసులో 17 మంది ముద్దాయిలు పోలీసులకిచ్చిన ఒప్పుకోలు వాంగ్మూలాలను సంపూర్ణంగా సాక్ష్యంగా స్వీకరించింది. అదే లేకపోతే ఈ కేసులో దాదాపు సాక్ష్యమే లేదు. చాలా సందేహాస్పదమైన ఈ చర్య ద్వారా రుజువు అయిన నేరానికి ఇప్పుడు నలుగురు ముద్దాయిలు ఉరికంబం ఎక్కబోతున్నారు.

సుప్రీంకోర్టు వైఖరిలోని అభ్యంతరంమైన విషయం ఇదొక్కటే కాదు. పోలీసులకిచ్చిన ఒప్పుకోలు వాంగ్మూలం టాడా కేసులలో సూత్రప్రాయంగా సాక్ష్యంగా చెల్లుబాటయినంత మాత్రాన దానిని నిర్విచక్షణగా విశ్వసించమని ఎక్కడా లేదు. ఏ ఒప్పుకోలయినా సరే- అది పోలీసులకిచ్చినా, మేజిస్ట్రేట్‌కు ఇచ్చినా- పూర్తిగా స్వచ్ఛందంగా ఎటువంటి ఒత్తిడి లేకుండా ఇస్తేనే విశ్వసించాలి. సాధారణ కేసులలో పోలీసు కస్టడీలో వున్న ముద్దాయి మేజిస్ట్రేట్‌కు ఇచ్చే ఒప్పుకోలే సాక్ష్యంగా చెల్లుబాటవుతుందికానీ పోలీసులకుగానీ ఇతర వ్యక్తులకుగానీ ఇచ్చే ఒప్పుకోలు సాక్ష్యంగా చెల్లుబాటు కాదు. అదీ స్వచ్ఛందంగా ఇచ్చినదా కాదా అని నిర్ణయించడానికి కావలసిన ప్రమాణాలను చట్టం నిర్దేశించడమేకాక అనేక కేసులలో సుప్రీంకోర్టు కూడా వివరించింది. ఆ ప్రమాణాలే టాడా కేసులలో పోలీసు అధికారికి ఇచ్చే వాంగ్మూలానికి కూడా వర్తిస్తాయని సుప్రీంకోర్టు రాజ్యాంగ ధర్మాసనం కర్తార్ సింగ్ కేసులో అనింది.

రాజీవ్‌గాంధీ హత్య కేసులో సుప్రీంకోర్టు (అదృష్టం కొద్దీ) ఆ అభిప్రాయాలనుగానీ ఆ ప్రమాణాలనుగానీ తిరగదోడలేదు. వాటిని తిరస్కరించలేదు. కేవలం వాటిని విస్మరించి ఒప్పుకోలు సాక్ష్యాల ప్రామాణికతకు ఆధారాలేమీ అక్కరలేనట్లు వ్యవహరించింది. ఈ కేసులో ఒప్పుకోలు ఇచ్చిన వారంతా దీర్ఘకాలం పోలీసు రిమాండులో వున్న తరువాత నేరుగా ఒక ఎస్‌పి ర్యాంకు అధికారి దగ్గరికి తీసుకుపోబడ్డారు. అతనికి వాంగ్మూలం ఇచ్చేశారు. పోలీసు కస్టడీ నుండి నేరుగా వెళ్లి ఒక మేజిస్ట్రేటు దగ్గర ఇచ్చిన ఒప్పుకోలును సహితం విశ్వసించలేమని గతంలో సుప్రీంకోర్టు అనేక సందర్భాలలో చెప్పి వుంది. కొంత సమయమైనా పోలీసుల ఒత్తిడి లేకుండా గడిపిన తరువాత ఇచ్చిన వాంగ్మూలమైతేనే విశ్వసించవచ్చునని చెప్పి వుంది. ఇటువంటి ప్రమాణాలేవీ ఇప్పుడు అక్కర లేకుండా పోయాయి.

ఒప్పుకోలు ఇచ్చిన తరువాత ముద్దాయిలందరూ తమ చేత పోలీసులు బలవంతంగా వాంగ్మూలం తీసుకున్నారని కోర్టులో చెప్పారు. ఈ విధంగా 'వెనక్కి తీసుకున్న ఒప్పుకోలు'కు సాక్ష్యంగా పెద్దగా బలం లేదని కూడా గతంలో అనేక తీర్పులలో సుప్రీంకోర్టు చెప్పి వుంది. అదికూడా ఇప్పుడొక పనికి రాని సూత్రీకరణ అయింది. ఆ తీర్పులు 'చెల్లవు' అనకుండానే వాటిని సుప్రీంకోర్టు పూర్తిగా విస్మరించింది.

మొత్తం మీద అన్ని ప్రమాణాలనూ కాదని ఈ 17 ఒప్పుకోలు వాంగ్మూలాలనూ సంపూర్ణంగా విశ్వసించి, 26 మంది ముద్దాయిలలో ఏడుగురు కుట్రదారులేనని సుప్రీంకోర్టు నిర్ణయించింది.

కుట్ర ఉంటే మాత్రం ఉరి దేనికి?

ఈ నిర్ణయం సరయినదేననుకున్నా, అందులో నలుగురికి ఉరిశిక్ష ఎందుకు వేయాలి? హత్యకు సాధారణంగా జీవిత ఖైదు మాత్రమే విధించాలనీ ఒక మినహాయింపుగా మాత్రమే మరణదండన విధించవచ్చుననీ చట్టం అంటుంది. ఆ మినహాయింపు అరుదయిన వాటిలోకే అరుదైన ఘటనలలో మాత్రమే ఇవ్వాలని కూడా సుప్రీంకోర్టు అనింది. నళిని, మురుగన్, శంతన్, అరివుల నేరం అంత 'అరుదయిన'దని సుప్రీంకోర్టు ఎందుకు భావించింది?

తీర్పు ఇచ్చిన ముగ్గురు జడ్జీలు మురుగన్, శంతన్, అరివుల విషయంలో ఏకాభిప్రాయం కలిగి వున్నారు. జస్టిస్ థామస్ నళిని తన అమాయకత్వం వల్ల మురుగన్ మీద ఉన్న ప్రేమ వల్ల ఈ కుట్రలో ఇరుక్కుందని నమ్మి ఆమెకు జీవిత ఖైదు వేస్తే సరిపోతుందని అన్నారుగానీ మిగిలిన ఇద్దరూ ఒప్పుకోలేదు. ఆమె స్త్రీ కాబట్టి అంతటి క్రూరత్వాన్ని ఆమెకు ఆపాదించలేమన్న వాదనకు జవాబుగా ఈ కేసులో 'మానవ బాంబు'గా వ్యవహరించిన థాను స్త్రీయే, శివరాసన్‌తో పాటు నేరంలో ప్రధాన పాత్ర వహించిన శుభ కూడ స్త్రీయేననీ అందువల్ల వీరిని 'స్త్రీలు' అని మామూలుగా చూసే దృష్టితో చూడకూడదనీ జస్టిస్ వాధ్వా అన్నారు. ఆమెనూ మురుగన్‌నూ ఇద్దరినీ ఉరితీస్తే వాళ్ల పాప అనాథ అవుతుందన్న వాదనకు జవాబుగా వాళ్లు పేల్చిన బాంబు వల్ల ఎన్ని కుటుంబాలు అనాథలు కాలేదని జస్టిస్ వాధ్వా అన్నారు. నళిని, మురుగన్‌ల బిడ్డ ప్రస్తావనకు స్పందిస్తూ వారు పేల్చిన బాంబు వల్ల చనిపోయిన వారిలో కోకిల అనే చిన్న పాప కూడా వుందనీ ఆ అమ్మాయి రాజీవ్‌గాంధీకి కవిత చదివి వినిపిద్దామని తన తల్లితో పాటు వచ్చిందనీ తల్లీబిడ్డలిద్దరూ థాను పేల్చిన బాంబులో చనిపోయారనీ ఆయన జ్ఞాపకం చేశారు.

మొత్తానికి శిక్ష గురించి న్యాయమూర్తులయినా సాధారణ పౌరులయినా చేసే ఆలోచన ప్రతీకార భావనకు పెద్దగా దూరం ఉండదని జస్టిస్ వాధ్వా మరొక్కసారి రుజువు చేశారు. న్యాయం నేరస్తుల స్థానంలో తాను కూడా నిలబడి 'వాళ్లంతా క్రూరంగా ప్రవర్తించినప్పుడు నేను క్రూరంగా శిక్షిస్తే తప్పేముంది' అంటుంది. ఇది అనాగరికమైన ఆలోచన అని గుర్తిస్తే తప్ప జస్టిస్ వాధ్వా వాదనలో తప్పేమిటో అర్థం కాదు.

ఇకపోతే ఈ నేరం 'అరుదయిన వాటిలోకే అరుదయినది' ఎందుకయిందంటే చాలా పకడ్బందీగా పథకం వేశారు, నిర్దాక్షిణ్యంగా అమలు చేశారు. రాజీవ్‌గాంధీ పక్కన ఇతర ప్రజలు ఉంటారని తెలిసి కూడ చాలా శక్తివంతమైన బాంబు వాడి మరొక 15 మందిని చంపారు. అన్నిటి కంటే ముఖ్యంగా దేశ ప్రధానమంత్రి హోదాలో మెజారిటీ వోటర్లు ఎన్నుకున్న పార్టీనాయకుడి హోదాలో తీసుకున్న నిర్ణయానికి రాజీవ్‌గాంధీని బలి చేశారు.

రాజీవ్‌గాంధీ హత్య టాడా కిందికి వస్తుందా రాదా అన్న చర్చ చేసినప్పుడు లెక్కలోకి తీసుకున్న రాజకీయ నేపథ్యాన్ని సుప్రీంకోర్టు న్యాయమూర్తులు ఇక్కడ పూర్తిగా మరిచిపోయారు. 1987లో భారత ప్రభుత్వం తమిళ ఈలం పోరాటం పట్ల అప్పటి దాకా అమలు చేసిన విధానాన్ని అకస్మాత్తుగా మార్చుకోవడం వల్ల ఆ పోరాటానికి కలిగిన నష్టాన్ని, ఐపికెఎఫ్ (శ్రీలంకలో తమిళల పైన పాల్పడిన అణచివేత, అత్యాచారాల పట్ల శ్రీలంక తమిళులలో కలిగిన న్యాయమైన ఆగ్రహాన్ని, తాను తిరిగి ప్రధానమంత్రి అయినట్టయితే వి.పి.సింగ్ వెనక్కి పిలిపించిన ఐపికెఎఫ్‌ను తిరిగి శ్రీలంకకు పంపిస్తానని ఎన్నికల ప్రచారంలో భాగంగా రాజీవ్‌గాంధీ చేసిన ప్రకటన వారిలో కలిగించిన ఆందోళనను లెక్కలోకి తీసుకుంటే తప్పంతా వారి మీదనే పెట్టి వారిని ఉరి తీయవలసిందేనని సుప్రీంకోర్టు అనగలిగి వుండేది కాదు.

✦

1/70కి మరో గండం

1/70ని సవరించేందుకు ఈసారి శాసనసభా కమిటీయే పూనుకుంది. 'గిరిజనేతరుల ప్రయోజనాలకు ఆటంకం కలగకుండా గిరిజనుల హక్కుల్ని కాపాడడం ఎలా' అనే అసాధ్యమైన అంశం మీద అది ఒక నివేదిక సమర్పించింది. దీనిలో లేని సామాజిక న్యాయాన్ని ఉన్న, గిరిజనేతర పక్షపాతాన్ని వివరించే వ్యాసం ఇది.

పశ్చిమగోదావరి జిల్లాలోని మూడు ఏజెన్సీ మండలాలలోనూ వాటిని ఆనుకొని ఉన్న ఖమ్మం జిల్లా దమ్మపేట, అశ్వరావుపేట మండలాలలోనూ 'తీవ్రరూపం తీసుకుంది' అని అందరూ ఒప్పుకుంటున్న గిరిజన-గిరిజనేతర భూమి సంబంధమైన ఘర్షణల నేపథ్యంలో మన రాష్ట్ర అసెంబ్లీ ఒక సభాసంఘాన్ని నియమించింది. 304 నియమం కింద పువ్వాడ నాగేశ్వరరావు తదితరులు ఇచ్చిన నోటీసుననుసరించి 1998 జూలై 24న సభలో జరిగిన చర్చలో భాగంగా, అన్ని పార్టీలకు చెందిన శాసనసభ్యులూ ఒక సభా కమిటీని వేసి విషయాన్ని లోతుగా పరిశీలించాలని కోరిన మీదట 21

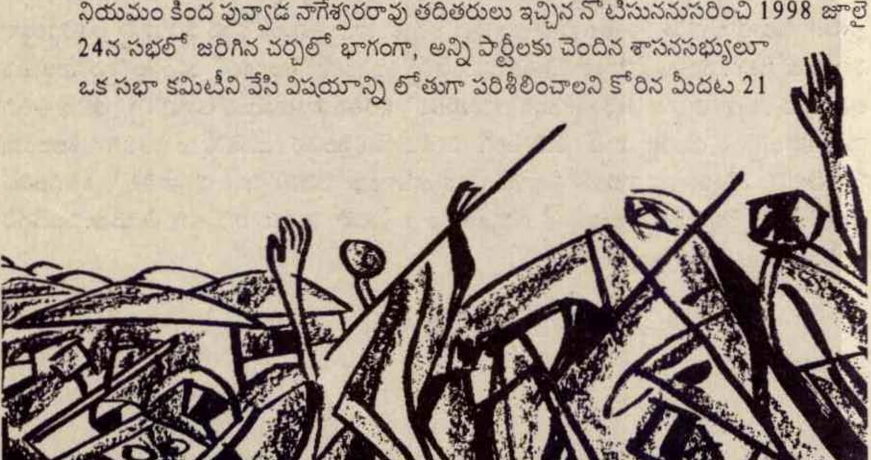

మంది సభ్యులతో కూడిన ఈ సభాసంఘాన్ని నియమించడం జరిగిందంట.

(i)రెగ్యులేషన్ 1/70 నిర్దేశించిన నియమాల నేపథ్యంలో భూమి బదలాయింపుకు సంబంధించి ఉత్పన్నం అయిన గిరిజన- గిరిజనేతర సమస్యల తాలూకు అన్ని కోణాలనూ పరిశీలించి ఆ రెగ్యులేషన్‌లోని లోటుపాట్లను పూరించడం; (ఈ డొంకతిరుగుడు భాష రాష్ట్ర అసెంబ్లీ సెక్రెటేరియట్ పండితులది. దానికి దయచేసి మమ్మల్ని నిందించవద్దు. అయితే ఇది భాషాపరమైన లోపం కాకపోవచ్చు. దురుద్దేశ్యాన్ని దాచిపెట్టుకోవడానికి ఇటువంటి భాష తప్పనిసరి అయిందేమో).

(ii) గిరిజనేతరుల ప్రయోజనాలకు ఎటువంటి ఆటంకం కలిగించకుండా గిరిజనుల హక్కులను కాపాడడానికి ఏ చర్యలు తీసుకోవాలో సూచించడం; (అర్థమయింది కదా? మరయితే వారి ప్రయోజనాలకు ఎంతో కొంత ఆటంకం కలిగించకుండా వీరి హక్కులను కాపాడలేకపోయినట్టయితే ఏం చేయాలి అన్న సందేహం మీకు రావచ్చు. తొందరపడవద్దు. జవాబు దిగువ లభిస్తుంది).

(iii) ఇతర రాష్ట్రాల ఏజెన్సీ ప్రాంతాలలో అమలులో వున్న చట్టాలను మన రాష్ట్రంలో అనుసరించడం సాధ్యమేమో పరిశీలించడం; (దీని లక్ష్యం ఇతర రాష్ట్రాలలో ఆదివాసులకేమైనా ఎక్కువ హక్కులు దక్కుతుంటే వాటిని మన రాష్ట్రంలోని ఆదివాసులకు కూడా ఇవ్వాలని కాదు. రెగ్యులేషన్ 1/70లోని కొన్ని కఠినమైన నియమాలు వేరే ఏ రాష్ట్రంలోనూ లేవని చూపించి వాటిని తొలగించాలని సూచించడం. ఈ సంగతి కూడా దిగువ స్పష్టమవుతుంది).

సభాసంఘం పరిశీలన ఏ కోణం నుండి జరగాలో పరిశీలనాంశాల రూపకల్పనలోనే వెల్లడి చేసుకొని బయలుదేరిన సభాసంఘం దానికి తగిన రిపోర్టునే శాసనసభకు 1999 జూలై 21న సమర్పించింది. ఆ తరువాత సభ రద్దయి ఎన్నికలు జరిగాయి. ఈ రిపోర్టు త్వరలోనే కొత్త శాసన సభలో చర్చకు రావచ్చు.

ఈ రిపోర్టు వల్ల వెంటనే ఏదైనా మార్పు వచ్చేస్తుందని భయపడవలసిన పని లేదు. సమాజంలో ఎవరికైనా ఉన్నట్టే శాసనసభ్యులకు కూడా వివిధ సామాజిక అంశాలపైన కమిటీలు నియమించి, విషయాన్ని పరిశీలించి, నివేదికలు తయారుచేసే హక్కు ఉంది. అంతకు మించి చట్టంలో ఈ నివేదికకు వేరే ప్రాముఖ్యమేమీ లేదు. అయితే ఈ నివేదిక తయారు చేసినవారు భిన్న రాజకీయ పార్టీలకు చెందిన శాసనసభ్యులు కాబట్టి, శాసనసభ్యులకు ఇవాళా రేపూ పార్టీ అభిప్రాయాలే తప్ప సొంత అభిప్రాయాలు ఉండటం లేదు కాబట్టి, మన భాగ్య విధాతల భవిష్యత్ అజెండాను సూచించే పత్రంగా దీనికి రాజకీయ ప్రాముఖ్యం ఉంది. అయినప్పటికీ ఈ నివేదికలోని సూచనలు చట్టరూపం పొందాలంటే ట్రైబల్ అడ్వైజరీ కౌన్సిల్‌ను సంప్రదించాలి, జాతీయ ఎస్‌సి, ఎస్‌టి కమిషన్‌ను సంప్రదించాలి, ఆ పైన రాష్ట్రపతి ఆమోదం పొందాలి. కాబట్టి ఇప్పుడిప్పుడే ఏదో జరిగిపోతుందని భయపడిపోవలసిన అవసరం లేదని గుర్తిస్తూ కూడా ఈ నివేదికలోని దురుద్దేశాన్నీ పాక్షిక వైఖరినీ ఎండగట్టడం అవసరం, చర్చించడం అవసరం. ఈ సభాసంఘంలోని 21 సభ్యులలో సిపిఐ(ఎం), కాంగ్రెస్ (ఐ)లకు చెందినవారు నివేదికతో విభేదించారు. కానీ ప్రస్తుతం రాష్ట్రాన్నీ దేశాన్నీ ఏలుతున్న తెలుగుదేశం, బిజెపి సభ్యులు సమర్థించారు కాబట్టి వారి అసమ్మతి వల్ల దీనిని చర్చించే అవసరం తగ్గలేదు.

మన రాష్ట్రంలో ఏజెన్సీ ప్రాంతం తెలంగాణ, ఆంధ్ర ప్రాంతాలలో ఉంది. (శ్రీకాకుళం,

విజయనగరం, విశాఖపట్నం, తూర్పు, పశ్చిమగోదావరి, ఖమ్మం, వరంగల్, ఆదిలాబాద్, మహబూబ్‌నగర్ జిల్లాలలో ఉంది. '1/70' చట్టం అని పిలవబడే ఆం.ప్ర. షెడ్యూల్డు ప్రాంతాల భూమి బదలాయింపు నియంత్రణ చట్టం ఈ ఏజెన్సీ ప్రాంతానికి మాత్రమే వర్తిస్తుంది. కొన్ని ఇతర రాష్ట్రాలలోని (ఒరిస్సా, కేరళ, మహారాష్ట్ర) భూమి బదలాయింపు చట్టాలు రాష్ట్రమంతటికీ వర్తిస్తాయి. (ఈ విషయంలో మాత్రం ఇతర రాష్ట్రాలను అనుసరించాలని మన శాసనసభ్యులు అనుకోలేదని దిగువ చూద్దాం).

ఈ చట్టానికి మూలం 1916లో అప్పటి బ్రిటిష్ పాలకులు ఆంధ్రప్రాంత ఏజెన్సీకి వర్తింపజేసిన శాసనంలో ఉంది. 1958లో దానిని ఆంధ్రప్రదేశ్‌లోని ఏజెన్సీ ప్రాంతాలన్నిటికీ వర్తింపజేస్తూ మన పాలకులు చట్టం చేశారు. 1970లో రెగ్యులేషన్ 1/70 ద్వారా సవరించి మరింత పటిష్టం చేశారు. ఆ చట్టం ద్వారా ఆదివాసులకు మేలంటూ జరిగితే అది '1/70' తరువాతే జరిగిందనేది మొట్టమొదట గుర్తించాలి.

చరిత్రలోకి పోకుండా, ప్రస్తుతమున్న రూపంలో ఈ చట్టం ఏం చెప్తుందంటే, ఏజెన్సీ ప్రాంతాలలో భూమి బదలాయింపు (ఏ రూపంలోనైనా సరే, ఎవరు చేసినా సరే) ఆదివాసుల చేతిలోకే జరగాలి తప్ప ఇతరుల చేతిలోకి జరగడానికి వీలు లేదని. రెండు, ఏజెన్సీలో భూమి కలిగి ఉన్న ఆదివాసేతరులు దానిని ఆదివాసుల నుండి పొందలేదని తామే రుజువు చేసుకోవాలి.

ముఖ్యమైన రెండిట్నీ మార్చాలట!

ఈ రెండు అంశాలనూ సభాసంఘం నివేదిక విమర్శించింది. రెండింటినీ సవరించాలని కోరింది. ఆదివాసుల భూమి ఆదివాసేతరుల చేతిలోకి పోకూడదంటే బాగానే ఉందిగానీ, ఆదివాసేతరులు తమలో తాము కూడా భూమి బదలాయింపు చేసుకోకూడదనడంలో అర్థమేముంది? ఒక రెడ్డి తన భూమిని మరొక చౌదరికి అమ్ముకుంటే కోయలకూ కొండ దొరలకూ జరిగే నష్టమేమిటి? వీళ్లకే అమ్మాలని నియమం పెట్టడం ద్వారా, కొనగల స్తోమత గల ఆదివాసులు లేనిచోట అత్యవసరమైన ఖర్చుల కోసం కూడా (బిడ్డ పెళ్లి, కొడుకు చదువు, వైద్యం ఖర్చు అనే మూడు తరచుగా ప్రస్తావించబడే అత్యవసరమైన ఖర్చులు) ఆదివాసేతరులు భూములు అమ్ముకోలేకపోవడం అన్యాయం కాదా?

ఇది వినగానే ఎవ్వరికైనా అన్యాయమని తోస్తుంది. ఏజెన్సీలోని గిరిజనేతరులు అందరూ పెద్ద సంపన్నులు కారు. సాధారణ రైతులు, ఎస్‌సి బిసి కులాల వారు చాలామంది ఉన్నారు. వాళ్లకు అత్యవసరమైన ఖర్చులు ఉన్నప్పుడు కొంత భూమి అమ్ముకోక తప్పని పరిస్థితి ఉంటుంది. ఆదివాసులకు, లేక ఆదివాసులు సభ్యులుగా ఉన్న సొసైటీకి మాత్రమే అమ్మాలన్న నియమం పెడితే వాళ్లకు ఇబ్బందే. కొనుక్కోగల స్తోమత ఉన్న ఆదివాసులు సాధారణంగా ఉండరు.

మరి దీనికి విరుగుడేమీ లేదా? రెగ్యులేషన్ 1/70 ఒక విరుగుడును చూపించింది. ఆదివాసేతరులెవరైనా భూమి అమ్ముకోదలచుకుంటే ప్రభుత్వం వారి దగ్గర కొనుక్కొని ఆదివాసులకు ఇవ్వాలని ఆ రెగ్యులేషన్ అంటుంది. ఆలస్యం చేయకుండా కొనుగోలు చేయడానికి అవసరమైన నిధుల కేటాయింపు ప్రభుత్వం చేసినట్టయితే ఈ సమస్య తీరుతుందనీ దానికి '1/70'ని సవరించాల్సిన అవసరం లేదనీ ఈ నివేదికతో విభేదించి అసమ్మతి తెలుపుతూ లేఖలు రాసిన కాంగ్రెస్ (ఐ), సిపిఐ (ఎం) సభ్యులన్నారు. సభాసంఘానికి ఈ పరిష్కారం ఎందుకు నచ్చలేదు? ప్రభుత్వం కొనుగోలు చేస్తే సరయిన ధర రాదనుకుంటే ఆ మేరకు మాత్రం సవరించి ప్రభుత్వం

మార్కెట్ ధర చెల్లించాలని గానీ, ఈ కొనుగోలును భూమి సేకరణతో సమానంగా చూడాలనిగానీ అంటే సమస్య తీరదా?

అసలు ఈ నియమమే అక్కరలేదనీ దానివల్ల ఆదివాసులకొచ్చిన ప్రయోజనమేమీ లేదనీ సభాసంఘం నివేదిక అంటుంది. పైకి అదే నిజమనిపించవచ్చు. గిరిజనేతరులు ఒకరి ఆస్తి ఒకరు కొనుక్కుంటే అమ్ముకుంటే గిరిజనులకొచ్చిన నష్టమేముంది? ప్రభుత్వానికే ఎందుకు అమ్మాలి?

పైకి అనవసరమైనవిగా కనిపించే ఈ నియమానికి కొన్ని కారణాలున్నాయి. అన్నిటికంటే ముఖ్యమైనదేమిటంటే, ఇప్పటికే ఏజెన్సీలోని సాగుభూమిలో దాదాపు సగం గిరిజనేతరుల చేతిలో ఉంది. రాబోయే రోజులలో ఆదివాసుల జనాభా పెరిగితే కొత్త తరానికి ఉపాధి కల్పించడానికి ఇప్పుడు ఆదివాసుల చేతిలో ఉన్న భూమి సరిపోదు. గిరిజనేతరుల జనాభా మాత్రం పెరగదా, వాళ్లకు మాత్రం ఉపాధి అక్కరలేదా అంటే రెండు ప్రశ్నలకూ అవుననే అనాలిగానీ, ఏజెన్సీలో బతుకుతున్న గిరిజనేతరులు సహితం ఏజెన్సీ బయట ఉపాధి వెతుక్కోగలరు. ఆస్తులున్నవారు వ్యాపారాలూ ఉద్యోగాలూ వెతుక్కోగలరు, ఏదీ లేని వారు సహితం ఎక్కడో ఒక చోట రిక్షాతొక్కి బతకగలరు. కానీ ఆదివాసులకు ఆ అవకాశం చాలా తక్కువ. వారు ఉపాధి అవకాశాలు ఏజెన్సీలోనే వెతుక్కోవలసి ఉంటుంది. అంటే కాలక్రమంలో గిరిజనేతరుల భూమి కొంతయినా ఆదివాసుల చేతిలోకి పోవలసి ఉంటుంది. దీనికి ఒక మార్గం, భూమి అమ్ముకోదలచుకున్న గిరిజనేతరుల భూమిని ఆదివాసులకే అమ్మాలని లేదా ప్రభుత్వమే దానిని కొనుక్కొని ఆదివాసులకు పంచాలని నియమం పెట్టడం. గిరిజనేతరుల చేతిలోకి వెళ్లిపోయిన భూమిని (అది '1/70'కి విరుద్ధంగా చేతులు మారి ఉంటే తప్ప) ప్రభుత్వం తీసేసుకుని ఆదివాసులకు ఇవ్వలేదుగానీ వారు దానిని అమ్ముకోదలచుకున్నప్పుడు మళ్లీ మరొక గిరిజనేతరుని చేతిలోకి పోకుండా ఆదివాసుల చేతిలోకే పోయేటట్టు చూడడం ఆదివాసుల భూమి సమస్యను పరిష్కరించడానికి మార్గం కాగలదు.

ఏజెన్సీలో భూములున్న గిరిజనేతరులు ఆ భూమిని గిరిజనుల నుండి కొనుక్కోలేదని తామే రుజువు చేసుకోవాలన్న నియమాన్ని కూడా సభాసంఘం నివేదిక వ్యతిరేకించిందని చూశాం. ఈ నియమానికి వాళ్లిచ్చిన వ్యాఖ్యానమేమిటంటే, అడవి భూమి అంతా ఆదివాసులదే కాబట్టి అది ఇతరుల చేతిలో ఉందంటే వారు దానిని ఆదివాసీల నుండే పొంది ఉంటారని చట్టం భావిస్తుందని.

గ్లాస్‌ఫర్డ్ కథాకమామీషు

ఆ నియమాన్ని ఈ విధంగా వ్యాఖ్యానించిన సభాసంఘం దానికి జవాబుగా, ఏజెన్సీలో ఈ రోజే కాదు ఎప్పటి నుండో గిరిజనేతరులు సహితం ఉన్నారని రుజువు చేయడానికి పూనుకుంది. దీనికి కెప్టెన్ గ్లాస్‌ఫర్డ్ అనే ఆంగ్లేయుడు 1862లో బ్రిటిష్ ప్రభుత్వానికి సమర్పించిన ఒక నివేదిక పనికొచ్చింది. అప్పటికి ఏజెన్సీ అనే చట్టపరమైన భావన లేదు, ఏజెన్సీ చట్టాలు లేవు. కెప్టెన్ గ్లాస్‌ఫర్డ్ గిరిజన - గిరిజనేతర సంబంధాల గురించి ఆ నివేదిక రాయలేదు. ఆయన భద్రాచలం నుండి సిరోంచ దాకా గోదావరి నది రెండు వైపులా ఉన్న అటవీ ప్రాంతంలోని సామాజిక వర్గాల గురించి పరిశీలనాత్మకమైన నివేదిక తయారు చేసినట్టున్నాడు. అందులో, అన్ని కులాలు/ తెగల కంటే కోయ, గొత్తి కోయలు జనాభాలో ఎక్కువ శాతం ఉన్నారని చెప్తూ, అదే సమయంలో వివిధ హైందవ కులాలూ దళితులూ కూడా చెప్పుకోదగ్గ సంఖ్యలోనే ఉన్నారన్నాడు.

సిపిఐ (ఎం) శాసనసభ్యులు తమ అసమ్మతి లేఖలో చెప్పినట్టు, కెప్టెన్ గ్లాస్‌ఫర్డ్ తన నివేదికలో భూమి యాజమాన్యం గురించి ఎక్కడా మాట్లాడలేదు. వివిధ గిరిజనేతర కులాలున్నాయని

అన్నాడుగానీ వారి చేతిలో భూమి ఉందని అనలేదు. పైగా ఆయన ఎగువ గోదావరి ప్రాంతం గురించి రాసింది శ్రీకాకుళం నుండి ఆదిలాబాద్‌దాకా సకల ఏజెన్సీ ప్రాంతాలకూ వర్తిస్తుందా?

అదట్లాగుంచి, ఆదివాసీ ప్రాంతాలలో ఆదివాసేతరులు ఎప్పటి నుండో ఉన్నారని వాదించడానికి ఏదో సందర్భంలో ఏదో ఒక ప్రాంతం గురించి ఎందుకోసమో ఒక ఆంగ్లేయుడు రాసిన నివేదిక చదవాలా? మన దేశ చరిత్రలో ఆద్యంతం దాని దాఖలాలు లేవా? 'ఆటవిక తెగలు' నివసించే అటవీ ప్రాంతాలలోకి రైతులను పంపించి గ్రామాలు నెలకొల్పారని మౌర్యుల గురించి చదువుకోలేదా? కౌటిల్యుడు అర్థశాస్త్రంలో చెప్పలేదా? ఇంకా వెనక్కిపోతే రామాయణం కథలో ఉన్నది ఆ సంగతే కదా? 'ఆటవిక తెగలు' లేకపోతే 'రాక్షసులు' నివసించే ప్రాంతాలలోకి ఆర్య నాగరికులు పోవడం, అక్కడ తమ దేవుళ్లకు పూజలూ ప్రార్థనలూ చేపట్టడం, అక్కడి మూలవాసులు వారిపైన దాడులు చేస్తే ఆర్య రాజులూ రాజకుమారులూ పోయి యుద్ధం చేయడం, వాళ్లు ఆర్య స్త్రీలను అపహరించడం, దాని పైన మళ్లీ యుద్ధం జరగడం- చిన్నప్పటి నుండీ ఈ కథ ఎన్నోసార్లు విన్న శాసనసభ్యులు ఆదివాసీ ప్రాంతాలలోకి ఆదివాసేతరులు '1/70' వచ్చేదాకా ఎన్నడూ చొరబడలేదని ఎవరో అన్నట్టు కెప్టెన్ గ్లాస్‌ఫర్డ్ అనే ఆంగ్లేయుడు ఎందుకోసమో రాసిన నివేదిక సపోర్టు ఆశ్రయించడమెందుకు?

అడవంతా ఆదివాసులకే చెందుతుందా అన్న చర్చ పెట్టుకోవడం '1/70'లోని 'రుజువు చేసుకునే బాధ్యత'ను అర్థం చేసుకోవడానికి అక్కరలేదు. అదొక చట్ట సంబంధమైన సాంకేతిక ప్రయోగం. న్యాయస్థానం ముందుకు ఒక వివాదం వచ్చినప్పుడు అందులో తన మాటే నిజమని రుజువు చేసుకునే బాధ్యతను చట్టం ఇరుపక్షాలలో ఒకరి పైన పెడుతుంది. రుజువు చేసుకోలేకపోతే వారు వ్యాజ్యం ఓడిపోతారు. రెండవ పక్షం హక్కే గెలుస్తుంది. నేరస్మృతిలో అభియోగం మోపిన ప్రాసిక్యూషన్ తన అభియోగాన్ని రుజువు చేయాలి. అంతవరకు ముద్దాయిని నిర్దోషిగానే చట్టం భావిస్తుంది. దీని అర్థం ప్రపంచంలో నేరాలేవీ జరగడం లేదని చట్టం భావిస్తుందనీ, ప్రాసిక్యూషన్ రుజువు చేసి చూపించిన నేరాలను మాత్రమే నమ్ముతుందనీ కాదు. ఇది వ్యాజ్య విచారణకు సంబంధించిన ఒక సూత్రం. వాస్తవాల గురించి ఒక అభిప్రాయం కాదు.

'1/70'లోని 'రుజువు చేసుకునే బాధ్యత' కూడా ఇటువంటిదే. మామూలుగా సివిల్ వ్యాజ్యాలలో 'ఫలానా హక్కు నాది' అనిగానీ 'నా హక్కు అతిక్రమించబడింది' అనిగానీ కోర్టుకొచ్చిన వారు ఆ ప్రతిపాదనను రుజువు చేసుకోవలసి ఉంటుంది. అంటే 'రుజువు చేసుకునే బాధ్యత' వారిపైననే ఉంటుంది. '1/70' దీనికొక మినహాయింపు. 'అది మా భూమి. మా చేతి నుండి గిరిజనేతరులు దానిని పొందారు' అని ఆదివాసులు రుజువు చేసుకోనక్కరలేదు. ఆదివాసులు వ్యాజ్యం లేవదీయనక్కరలేదు కూడా. తమ దగ్గరున్న భూమి ఆదివాసుల నుండి పొందినది కాదని 'రుజువు చేసుకునే బాధ్యత' గిరిజనేతరుల పైననే ఉంటోంది. మామూలుగా ఒక పక్షం పైన ఉండే 'రుజువు చేసుకునే బాధ్యత'ను కొన్ని ప్రత్యేక సందర్భాలలో అవతలి వైపుకు బదలాయించడం చట్టంలో కొత్త విషయం కాదు. నేరస్మృతిలో 'రుజువు చేసుకునే బాధ్యత' మామూలుగా ప్రాసిక్యూషన్ పైన ఉంటుందిగానీ రేప్ నేరంలో కొన్ని సందర్భాలలో కొంత మేరకు ఆ బాధ్యత ముద్దాయి మీదికి పోతుంది. స్త్రీల స్థితిగతులలోని బలహీనత వల్ల చట్టం ఈ పాక్షికమైన మార్పు చేసింది. మగవాళ్లంతా రేపిస్టులే కాబట్టి రేప్ చేయలేదని వాళ్లే రుజువు చేసుకోవాలని చట్టం అంటుందని దీనిని వ్యాఖ్యానించడం అర్థరహితమైనట్టే, భూమి సంబంధమైన రికార్డులు సంపాదించడం, వాటి మతలబులు అర్థం చేసుకోవడం ఆదివాసులకు అసాధ్యం కాబట్టి '1/70'

వివాదాలలో 'రుజువు చేసుకునే బాధ్యత'ను చట్టం గిరిజనేతరుల పైన పెట్టడాన్ని అడవి భూమంతా ఆదివాసులదేనని చట్టం అంటున్నదని వ్యాఖ్యానించి, అది నిజంకాదని రుజువు చేయడానికి క్రైస్ట్ గ్లాస్‌ఫర్డ్‌ను మన శాసనసభ్యులు అరువు తెచ్చుకోవడం అంతే అర్థరహితం. మామూలు సివిల్ వ్యాజ్యాలలాగ 'ఈ భూమి మా పూర్వీకులది' అని కోర్టుకొచ్చే ఆదివాసీయే ఆ విషయాన్ని రుజువు చేసుకోవాలన్న నియమం పెడితే ఏమవుతుందో ఊహించుకోవచ్చు. ఏ ఒక్క వ్యాజ్యమూ ఆదివాసులు గెలవరు. ఇప్పటికే '1/70' కేసులలో దాదాపు సగం గిరిజనేతరులే గెలిచారని మరచిపోరాదు.

సభాసంఘం అభ్యంతరాల పస ఈ పాటిది. అయితే పస ఉన్నా లేకున్నా అసెంబ్లీలో తెలుగు దేశం, బిజెపిలకు సంఖ్యా బలం ఉంది కాబట్టి ఈ అభ్యంతరాలకు ఇంత వివరంగా జవాబు చెప్పాల్సి వచ్చింది. ఈ నివేదిక పర్యవసానంగా ఎటువంటి నష్టమూ జరగకుండా చూసుకోవడం అవసరం. '1/70'లో మార్పు తీసుకురావాలంటే ఈ నివేదిక ప్రతిపాదనలను రాష్ట్ర ఆదివాసీ సలహా మండలి ముందు పెట్టాలి. రాజ్యాంగం అయిదవ షెడ్యూలు ప్రకారం ఆ సలహా మండలిని సంప్రదించకుండా ఏ మార్పూ చేయడానికి వీలు లేదు. ఆ సలహా మండలిలో 3/4 వంతు సభ్యులు ఆదివాసులు (ఆదివాసీ శాసనసభ్యులు, వాళ్లు తక్కువయిన చోట ఇతర ఆదివాసులు) ఉంటారు. రాజ్యాంగంలోని ఆర్టికల్ 338 ప్రకారం ఈ ప్రతిపాదనలను జాతీయ ఎస్‌సి, ఎస్‌టి కమిషన్‌కు కూడా పంపించవలసి ఉంటుంది. వారి సలహా కూడా తీసుకోవలసి ఉంటుంది. చివరిగా ఏ శాసన సవరణ చేయాలన్నా దానికి రాష్ట్రపతి ఆమోదం కావాలి.

దీని అర్థం ఈ సభాసంఘం నివేదిక వల్ల ఏమీ జరగదు లెమ్మని నిర్లక్ష్యంగా ఉండాలని కాదు. ఒత్తిడి పెట్టడానికి ఒకటికి రెండు అవకాశాలున్నాయని గుర్తించడం మాత్రమే. ఆ ప్రయత్నం మాత్రం త్వరగా చేయాలి. సమర్థంగా చేయాలి.

నిజానికి ఆదివాసుల రక్షణ కోసం చేసిన చట్టాలను మార్చడం సులభం కాదు. కాబట్టే గిరిజనేతరులు ఉన్న చట్టాలు అమలు కాకుండా దౌర్జన్యంగా అడ్డం పడడమే తమ కోరిక తీరే మార్గమని నిర్ణయించుకున్నారు. పోలీస్ అధికారులు, రెవెన్యూ అధికారులు (కొద్ది ప్రశంసనీయమైన మినహాయింపులతో) వాళ్లకు సహకరిస్తున్నారు.

ఏజెన్సీలో ఏం జరుగుతోంది?

పశ్చిమ గోదావరి జిల్లా ఏజెన్సీ ప్రాంతంలో కొన్నేళ్లుగా జరుగుతున్న ఘటనలు దీనికి నిదర్శనం. గిరిజనేతరులు తమ వ్యూహాలను రూపొందించుకోవడానికి నిజానికి పశ్చిమగోదావరి ఏజెన్సీ చాలా అనుకూలమైన ప్రాంతం. ఆ జిల్లాలో ఏజెన్సీ కొండ ప్రాంతంలో లేదు. మైదానానికి కొనసాగింపుగా ఉంటుంది. అక్కడ గిరిజనేతరుల చొరబాటు సులభం. ఏజెన్సీలోని గిరిజనేతరులకు గిరిజనులతో సఖ్యంగా ఉండకతప్పని పరిస్థితి లేదు. వారి మధ్య కూడిక కూడా సులభం. ఏ సాయంత్రమైనా అన్ని గ్రామాల గిరిజనేతర ముఖ్యులూ జంగారెడ్డి గూడెంలో కలిసి మాట్లాడుకోగలరు. తరచుగా అది జరుగుతున్నది కూడా.

పశ్చిమగోదావరి జిల్లా ఏజెన్సీలో పోలవరం, బుట్టాయగూడెం, జీలుగుమిల్లి అనే మూడు మండలాలున్నాయి. 1995 నుండి ఇక్కడ ఘర్షణలు జరుగుతున్నాయి. కొంత భాగం 'శక్తి', కొంత సిపిఐ (ఎం), కొంత సిపిఐ (ఎం-ఎల్) (జనశక్తి) ఆదివాసులను సంఘటితం చేస్తున్నప్పటికీ ప్రధానంగా ఆదివాసుల పోరాటాలు 'శక్తి' పనిచేస్తున్న ప్రాంతాలలో ఎక్కువ జరిగాయి కాబట్టి

ప్రభుత్వ యంత్రాంగానికీ గిరిజనేతరులకూ శక్తి సంస్థ విలన్‌గా కనిపిస్తుంది.

ఈ ప్రాంతాలలో ఘర్షణ తీవ్రరూపం తీసుకోవడానికి ఆదివాసులు ఎంచుకున్న పోరాట రూపం కారణం కావచ్చు. గిరిజనేతరుల అనుభవంలో ఉన్న భూమిపైన తాము వివాదం లేవదీసిన చోట, ఆ వివాదం సంతృప్తికరంగా పరిష్కారమయ్యే వరకు గిరిజనేతరులు అందులో ఫలం తీసుకోవడానికి వీలు లేదని వారు అడ్డం పడ్డారు. మామిడి, జీడిమామిడి తోటలున్న భూములలో కాయల్ని వారే తీసుకుపోయిన సంఘటనలున్నాయి.

వాళ్ళు దొంగతనంగా తీసుకుపోయిన దానికంటే పోలీసులు పెట్టిన కేసులెక్కువ. మామిడి, జీడిమామిడి తోటలు కాపుకొచ్చే సీజన్‌లో, తాము కోయకుండా ఆదివాసులు అడ్డుకుంటారేమోనని గిరిజనేతరులు 'ముందు జాగ్రత్త'గా వారిపైన పెద్ద సంఖ్యలో కేసులు పెడుతున్నారు. పోలీసులు ఆదివాసీ గూడేల పైన దాడి చేసి వారిని అరెస్టు చేసి ఒక్కొక్కరిని డజన్ల కేసులలో ముద్దాయిలుగా చూపించి జైలుకు పంపుతున్నారు. బెయిలు ఎంత త్వరగా వచ్చినా అన్ని కేసులలో బెయిలు వచ్చే లోపల ఆదివాసేతరులు పంట మొత్తం కోసుకుపోయి ఆదివాసుల పోరాటాన్ని వమ్ము చేస్తున్నారు.

1997 మార్చి నెలలో జీలుగుమిల్లి మండలంలో జరిగిన దాడులలో పోలీసులు 39 మంది స్త్రీలను అరెస్టు చేశారు. వారిలో కొందరిని చాలా కేసులలో ఇరికించారు. పాతచీమలవారి గూడెంకు చెందిన కృష్ణవేణిపైన 18 కేసులు పెట్టారు. మొత్తం 39 మంది స్త్రీలు 32 రోజులు జైలులో ఉన్నారు. వివాదాస్పదమైన భూములలో పంట దొంగిలించారన్నదే వారిపైన అభియోగం. కోర్టుకు ఆధారం చూపించడానికి పోలీసులు, అరెస్టు చేసిన ఆదివాసుల ఇళ్ళ నుండే కుంకుడుకాయలు, చింత కాయలు, ధాన్యం ఎత్తుకెళ్లారు.

అదే సంవత్సరం జూన్ 30న పి.రాజవరం గ్రామంలో వివాదగ్రస్తమైన ఒక భూమిలో (అది చెరువు పోరంబోకు అనీ, దానిని సింహాద్రి గోపాలరావు అనే రైతు అక్రమంగా అనుభవిస్తున్నాడనీ ఆదివాసుల అభియోగం) నారుమళ్లు పోయొద్దని .ఆపడానికి ఆ ఊరి గిరిజనులేకాక అనేక ఇతర ఊర్లవాళ్లు కూడా పోయారు. అప్పటికే గిరిజనేతరులు కూడా పెద్ద సంఖ్యలో కొడవళ్లు, గొడ్డళ్లు పట్టుకొని ఘర్షణకు తయారుగా ఉన్నారు. ఇద్దరి మధ్య జరిగిన దొమ్మీలో ఒక గిరిజనేతర రైతు చనిపోయాడు. దొమ్మీ రెండు వైపులా జరిగినా పోలీసులు ఆదివాసులను మాత్రమే అరెస్టు చేశారు. గ్రామాలపైన భీకరమైన దాడులు చేసి మొత్తం 44 మందిని అరెస్టు చేశారు. అందులో 18 మంది స్త్రీలు. గిరిజనేతరుల పైన కూడా పేరుకు కేసు నమోదు చేశారుగానీ ఒక్కరినీ అరెస్టు చేయలేదు.

అప్పట్లో జంగారెడ్డిగూడెం డిఎస్‌పిగా బ్రహ్మారెడ్డి అనే వ్యక్తి ఉండేవాడు. ఆ సంవత్సరం మార్చి, జూలై నెలల్లో జీలుగుమిల్లి మండలం గ్రామాలపైన అతను జరిపిన దాడుల కథ చాలా జుగుప్సాకరమైనది. అంతకు ముందు అతను కర్నూలు జిల్లా ఆత్మకూరు డిఎస్‌పిగా పని చేశాడు. అక్కడ రైతుకూలీ సంఘానికి చెందిన దళిత స్త్రీలతోనూ ఇక్కడ ఆదివాసీ స్త్రీలతోనూ అతని ప్రవర్తన ఎంత హేయమైనదంటే అది స్థానిక పెత్తందార్ల ప్రయోజనాలను కాపాడే ప్రయాసలో భాగం కాకపోతే ప్రభుత్వం కూడా సహించేది కాదు.

ఆదివాసీ స్త్రీలను 'కోయ లంజ' అని తప్ప అతను సంబోధించడు. మాటిమాటికీ రేప్ చేస్తానని బెదిరిస్తాడు. దాదాపు ప్రతి గూడెంలోనూ అతని గురించి ఈ రకమైన ఫిర్యాదే వినపడింది. అయినప్పటికీ కొంత కాలం తరువాత బదిలీ చేయడం తప్ప ప్రభుత్వం అతని పైన ఏ చర్యా

తీసుకోలేదంటే అతను కాపాడుతున్న గిరిజనేతరుల ప్రయోజనాలకున్న రాజకీయ బలం ఎంతటిదో అర్థమవుతుంది.

పోలీసులేకాదు, రెవెన్యూ వాళ్లు కూడా అంతే. రెవెన్యూ అధికార్ల పైన ఒత్తిడి పెట్టడానికి గిరిజనేతరులు బలమైన పద్ధతులు అవలంబించారు. రెవెన్యూ అధికారులు గ్రామాలలో అందరి సమక్షంలో రికార్డులు చదవాలనీ ఏ భూమి ఏ కోవకు చెందిందో తెలియజెప్పాలనీ ఆదివాసులు డిమాండ్ చేశారు. గిరిజనేతరుల ఆక్రమణలో ఉన్న ప్రభుత్వభూమిని వెలికి తీయడానికి ఇది సరయిన మార్గం అని వారు భావించారు. కొన్ని చోట్ల రెవెన్యూ అధికారులు ఈ పద్ధతి అవలంబించారు. కానీ దానిని సాగనివ్వకుండా గిరిజనేతరులు అడ్డం పడ్డారు. ఎంఆర్‌వోల కార్యాలయాల బయట ధర్నా చేయడం, రాజమండ్రి - హైద్రాబాద్ రహదారి పైన సుదీర్ఘమైన రాస్తారోకోలు జరిపి కలెక్టర్, ఆర్‌డివోలను రప్పించి వాళ్లను చుట్టుముట్టి ఘెరావ్ చేయడం, గుంపుగా ఎంఆర్‌వో ఆఫీసులలోకి పోయి వాళ్లను దూషించడం చాలాసార్లు జరిగింది. 1996లో జీలుగుమిల్లి ఎంఆర్‌వో ఆఫీసును తగలబెట్టారు, జంగారెడ్డి గూడెం ఎంఆర్‌వో ఆఫీసును ధ్వంసం చేశారు. ఈ రకమైన చర్యల ఫలితంగా, చట్టంలో ఆదివాసులకు ఉన్న హక్కులను అమలు చేసే ఉద్దేశ్యం ఉన్న రెవెన్యూ అధికారులు సైతం భయపడే పరిస్థితి ఏర్పడింది. చాలామందికి ఆ ఉద్దేశ్యం సహితం లేదు.

ప్రతీ గ్రామంలోనూ రెవెన్యూ అధికార్లు ప్రజల సమక్షంలో రెవెన్యూ రికార్డులు చదివి వీలయిన మేరకు భూమి వివాదాలను పరిష్కరించాలని హైకోర్టు 2.1.98న ఇచ్చిన ఆర్డరు ఒకే ఒక్క గ్రామంలో సగం అమలయి ఆగిపోయింది. భూమి వివాదాలలో రెవెన్యూ అధికార్లు జోక్యం చేసుకోకుండా తమకూ పోలీసులకూ వదిలిపెడితే తామే చూసుకుంటామని గిరిజనేతరుల ఒత్తిడి. నాట్ల సమయంలో, పంటకోతల సమయంలో మామిడి, జీడిమామిడి తోటలు కోతకొచ్చే సమయంలో ఆదివాసులపైన ఏవో కేసులు పెట్టించి పోలీసుల చేత అరెస్టు చేయించేస్తే వాళ్లు బెయిలు మీద బయటికొచ్చే లోపల కోతలు ముగించేసుకోవచ్చు. అరెస్టు చేసే క్రమంలో పోలీసులు గ్రామాల పైన బడి దూషించి, తన్ని, ఇళ్లలోని సామాన్లు ధ్వంసం చేసి, డబ్బులెత్తుకుపోయి ఆదివాసులను హింసకు గురి చేస్తే పనిలో పనిగా ఉద్యమ స్థైర్యం కూడా దెబ్బ తీసినట్టవుతుంది. లేకపోయినా, వివాదగ్రస్తమయిన భూములలో గిరిజనేతరులు పంట వేయకుండా, తీసుకోకుండా ఆపడం గిరిజనులు అనుసరిస్తున్న ముఖ్యమైన పోరాట రూపం కాబట్టి 'సరయిన' సమయంలో వారిని అరెస్టు చేయించడం ఆ పోరాటాన్ని విఫలం చేయడానికి పనికొస్తుంది. ఈ ఎత్తుగడ సజావుగా సాగినంత కాలం గిరిజనేతరులకేమీ ఢోకా లేదు. దీనిని సఫలం చేయడం కోసం పోలీసులు వారితో సంపూర్ణంగా సహకరిస్తుండగా, రెవెన్యూ వాళ్లు భూ. వివాదాలను వేరే ఏ రకంగానూ పరిష్కారం చేసే ప్రయత్నం చేయకుండా తమ వంతు సహకారం అందిస్తున్నారు.

ఆదివాసుల హక్కుల పరిరక్షణ కోసం ప్రభుత్వం చేపట్టిన చర్యలు, చట్టాలు ఎస్‌సి బిసి కులాలకు చెందిన పేద రైతులకు హాని చేస్తున్నాయన్న అభియోగమొకటి ఉంది. ఆ పేరు మీద '1/70'ని సవరించాలని వాదించేవాళ్లూ ఉన్నారు. కానీ ఇక్కడ మూడు విషయాలు గమనించాలి. ఒకటి, గిరిజనేతరులు ఎంత పేదలైనా ఎస్‌సిబిసి కులాలకు చెందిన వారయినా మైదాన ప్రాంతాలలో బతుకుతెరువు ఏదో ఒక మేరకు సంపాదించుకోగలరు. రెండు, గిరిజనేతర పేదల పట్ల తమకేమీ శత్రుత్వం లేదని ఆదివాసులు ఎవరి ప్రేరణ లేకుండా అనేక సార్లు ప్రకటించారు. ఆదివాసుల పట్ల ఏ మాత్రం సానుభూతి లేని సభాసంఘం నివేదిక కూడా ఈ విషయాన్ని గుర్తించింది. 'ఎస్‌సిలకు, ఇతర భూమి లేని పేదలకు చోటు ఇవ్వడానికి గిరిజనులు సిద్ధంగా ఉన్నారు' అని నివేదిక అనింది.

మూడు, ఆదివాసులకూ ఆదివాసేతర పేదలకూ ఘర్షణ అంటూ జరిగితే అది రెవెన్యూ అధికారుల నిర్వాకం ఫలితమే తప్ప ఆదివాసుల తప్పుకాదు. 1996లో జరిగిన బూసరాజు పల్లి, లక్ష్మీపురం ఘటనలిందుకు నిదర్శనం.

గిరిజనేతరుల పట్టా భూములపైన '1/70' విచారణ జరపడం ఇబ్బందికరం కాబట్టి, ఏజెన్సీలోని ప్రభుత్వ భూములను అనుభవిస్తున్న గిరిజనేతరులను తొలగించి ఆ భూమి ఆదివాసులకు పంచి ఇవ్వడం రాజకీయంగా సులువని రెవెన్యూ అధికారులు భావించి ఆ ప్రయత్నం మొదలుపెట్టారు. గిరిజనేతర పెద్దలకు కూడా అదే నచ్చింది. ఎందుకంటే తమ దగ్గరొక వేళ ప్రభుత్వ భూమి ఉన్నా, దానిని ఇచ్చేసినా ఇంకా పట్టా భూమి ఉంటుంది. దానిని కాపాడుకోవడానికిది పనికొచ్చేటట్టయితే వారికి అభ్యంతరమేమీ లేదు. కాబట్టి ప్రభుత్వ భూమి మొత్తం గిరిజనులకే అప్పగించడానికి తాము సిద్ధమని గిరిజనేతర నాయకులు తరచుగా ప్రకటిస్తున్నారు. నష్టపోయేది ఎవరంటే కేవలం ప్రభుత్వ భూమి ఉన్న గిరిజనేతర పేదలు. ఇది సహజంగానే ఆదివాసులకూ ఎస్‌సి, బిసిలకూ మధ్య ఘర్షణలకు దారి తీసింది.

బూసరాజుపల్లిలో 1967లో 20 మంది దళితులకు 30 లేక 35 ఎకరాల భూమిలో ఇచ్చిన డిఫారం పట్టాలను 1996లో బుట్టాయగూడెం ఎంఆర్‌వో రద్దు చేసి ఆదివాసులకిచ్చాడు. వాళ్లు నాట్లు వేసుకున్నారు. దళితులు ఆగ్రహించి ఆందోళన చేశారు. ఏనాడూ దళితులంటే ప్రేమలేని గిరిజనేతర మోతుబరులు రంగంలోకి దిగి 1996 ఆగస్టు 5 పొద్దున్న పెద్ద సంఖ్యలో జనాన్ని పోగు చేసి స్కూటర్లు, మోటార్ సైకిళ్లు, ట్రాక్టర్లలో ఆ నాట్లు పీకడానికి బయలు దేరారు. ఎందుకంటే ఆ ఊరిలో ఈ 30 లేక 35 ఎకరాలే కాక మొత్తం 200 ఎకరాలపైన ఆదివాసులు '1/70' వివాదం లేవదీసి వున్నారు. వాళ్లు వస్తున్న సంగతి తెలిసిన ఆదివాసులు కూడా పెద్ద సంఖ్యలోనే విల్లంబులతో గుమిగూడారు. ఇద్దరి మధ్య వాగ్వివాదం జరిగింది. చర్చలు జరిగాయి. పోలీసులొచ్చి కాపలాగా కూర్చున్నారు. కొవ్వూరు ఆర్‌డివోను పిలిపించి అక్కడికక్కడ ఆ ఊరి భూవివాదాలు పరిష్కరించుకుందామనుకున్నారుగానీ ఆ అధికారి రావడానికి నిరాకరించారు. చివరికి సాయంత్రం ఇరుపక్షాలూ నిష్క్రమిస్తుండగా గిరిజనేతరులలో కొందరు తొడలు కొట్టి ఈలలు వేయగా గిరిజనులు వెనుదిరిగి బాణాలు వేశారు. కర్రలతో కొట్టి గిరిజనేతరులను తరిమారు. అక్కడే ఉన్న పోలీసులు వెంటనే పరిస్థితిని అదుపులోకి తెచ్చారుగానీ 115 మంది గిరిజనుల పైన కేసు పెట్టారు. నాట్లు పీకడానికి బయలుదేరి వచ్చిన గిరిజనేతరుల చర్య కూడా చట్ట విరుద్ధమేగానీ వాళ్లపైన పోలీసులు ఏ కేసూ పెట్టలేదు.

జీలుగుమిల్లి మండలం లక్ష్మీపురంలో 20 ఎకరాల ప్రభుత్వ పోరంబోకు భూమిని కొందరు అగ్రకులస్తులు అక్రమంగా అమ్మితే చాలా ఏళ్ల కింద కొనుక్కున్న 20 దళిత కుటుంబాలను ఎంఆర్‌వో తొలగించి ఆ భూమిని ఆదివాసులకు ఇవ్వడం కూడా ఘర్షణకు దారి తీసింది. అదృష్టవశాత్తు భౌతిక దాడులు జరగలేదుగానీ భూమి కోల్పోయిన దళితులు చాలా కాలం ఆందోళన చేశారు. 'ఏజెన్సీ చట్టాలు ఎంత అన్యాయమైనవి' అని ప్రచారం చేయడానికి వారి ఆందోళన పనికొచ్చింది. ఆ ప్రాంతంలో బలిసిన గిరిజనేతర రైతుల భూమి దాదాపు 995 ఎకరాల గురించి ఆదివాసులు లేవదీసిన వివాదం మొత్తం పక్కకు పోయింది.

నిజానికి ఇప్పటిదాకా అక్కడక్కడ కొన్ని సమస్యలున్నా ఏజెన్సీలో ఆదివాసులకూ దళితులకూ మధ్య ఘర్షణ తీవ్రరూపంలో లేదు. దానిని సామాజికంగా పరిష్కరించుకోవడానికి ఆదివాసులు సిద్ధంగా ఉన్నారు. అటువంటప్పుడు ఆ పేరు చెప్పి '1/70'ని సవరించే ప్రయత్నాలు

చేయడం పూర్తిగా అనవసరం. సభాసంఘం నివేదిక నుండి సెలవు తీసుకునే ముందు అందులో కొట్టొచ్చినట్టు కనిపించే పక్షపాత వైఖరి పట్ల నిరసనేకాక కొంత ఆశ్చర్యం కూడా ప్రకటించక తప్పదు. ప్రజాప్రతినిధులు అన్నప్పుడు అందరి ప్రతినిధులూ కాబట్టి మాటవరసకైనా ఆదివాసులకు మేలు చేసే ఒక్క సూచనయినా ఈ నివేదికలో ఉంటుందనుకుంటాం. కానీ నటన కూడా అక్కరలేదని మన శాసనసభ్యులను కుంటున్నారంటే ఆదివాసుల రాజకీయ బలహీనత ఎంతటిదో అర్థం అవుతుంది.

ఈ సంవత్సరం పశ్చిమ గోదావరి జిల్లాలోనూ దాని పొరుగున ఉన్న ఖమ్మంఏజెన్సీలోనూ జరిగిన పోలీసు దాడుల రిపోర్టుతో ఈ వ్యాసాన్ని ముగించడం ఉచితంగా ఉంటుంది.

ఒకే వ్యక్తి మీద 23 కేసులు

ఖమ్మం జిల్లా:

దమ్మపేట మండలంలో ఆదివాసులపైన అక్రమ చొరబాటు, పంట దొంగతనం మొదలయిన అభియోగాలతో మొత్తం 28 కేసులు పెట్టారు. ఈ సంవత్సరం జనవరి 29న కొత్తూరు, మారప్పగూడెం గ్రామాలలో 30 మంది ఆదివాసులను అరెస్టు చేశారు. ఒక్కొక్కరి పైన అనేక కేసులు పెట్టి సులభంగా బెయిలు దొరకకుండా చేశారు. ఈ 28 కేసులు అనేక గ్రామాలకు సంబంధించినవి కాబట్టి ఏ గూడెంలోనయినా ఎప్పుడయినా అరెస్టులు చేయవచ్చునన్న బెదిరింపు దమ్మపేట ఏజెన్సీ పైన ఒక కత్తిలాగా వేళ్లాడుతూ ఉంది.

కొత్తూరుకు చెందిన 'శక్తి' కార్యకర్త, ఆదివాసీ యువకుడు అయిన సోయం చంద్రశేఖర్ గురించి ప్రత్యేకంగా చెప్పాలి. అతనిని 23 కేసులలో ఇరికించి జనవరి నుండి మే దాకా జైలులో ఉంచారు. ఈ లోపల వివాదగ్రస్తమైన భూమిని సాగు చేసుకోవడానికీ, పంటలూ కాయలూ కోసుకోవడానికీ గిరిజనేతరులకు కావలసిన అవకాశం దొరికింది. ఏ నేరం చేయకుండా 23 కేసులలో ముద్దాయి అయిన ఘనత చంద్రశేఖర్‌కే దక్కిందేమో.

రాష్ట్ర కేబినెట్ మంత్రి తుమ్మల నాగేశ్వరరావు స్వగ్రామం దమ్మపేట మండలంలోని గండుగులపల్లి. ఆ గ్రామంలో వివాదగ్రస్తమైన భూమిలో పంట కోయవద్దని ఆదివాసులు గిరిజనేతర రైతులను ఆపిన నేపథ్యంలో మే 10వ తేదీన పోలీసుల దాడి జరిగింది. దాదాపు 200 మంది సాయుధ పోలీసులు గండుగులపల్లి ఆదివాసీ కాలనీపైన దాడి చేసి నిర్విచక్షణగా ఆదివాసులను చావబాదారు. చాలామంది ఆనాటి దెబ్బల నుండి ఇప్పటికీ కోలుకోలేదు. మంత్రి తుమ్మల నాగేశ్వరరావు ఈ రోజు దాకా తన స్వగ్రామంలో ఉన్న ఆదివాసీ బాధితులను కనీసం పరామర్శించడానికి వారి కాలనీకి పోలేదు.

పశ్చిమగోదావరి జిల్లా:

జీలుగుమిల్లి, బుట్టాయి గూడెం మండలాలలో ఆదివాసుల అరెస్టులు ముమ్మరంగా సాగాయి. దర్భగూడెం గ్రామ శివారు గిరిజనగూడాలయిన పండువారి గూడెం, చీమల వారి గూడెం, తబస్సివారి గూడెంలలో గత ఏడాది ఫిర్యాదు ఒకటి బయటికి తీసి పోలీసులు 59 మందిని అరెస్టు చేశారు. బుట్టాయిగూడెం మండలంలోని తూర్పు రేగుల గుంటలో 16 మందిని, బుచ్చంపేటలో 22 మందిని అరెస్టు చేశారు. వాళ్ల పైన పంట దొంగతనం, అక్రమ చొరబాటు అభియోగాలే కాక తమకు అడ్డంపోయిన గిరిజనేతర రైతులపైన హత్యా ప్రయత్నం చేశారన్న కేసులు కూడా పెట్టారు.

అయితే ఈ అరెస్టులకు అసలు కారణమేమిటంటే ఇది మామిడి, జీడిమామిడి తోటలు కోతకొచ్చే కాలం. ఆదివాసీ ఆందోళనకారులను ఏదో ఒక నెపం మీద జైలులో పడేస్తే వివాదగ్రస్తమైన భూములలో గిరిజనేతరులు కాయలు కోసుకొని పోవచ్చు.

ఈ అరెస్టులు చేసే క్రమంలో పోలీసులు గిరిజన గూడాలపై అర్ధరాత్రి దాడులు చేసి బండబూతులు తిడుతూ జనాన్ని విపరీతంగా కొట్టారు. దర్భగూడెం పంచాయితీలోని గూడాల పైన దాడి చేసిన పోలీసులతో పాటు పోలీసు యూనిఫారంలో గిరిజనేతర యువకులు కూడా వెళ్లారు. లాకప్పులో కూడా గిరిజనేతరులొచ్చి పోలీసుల ప్రోత్సాహంతో గిరిజనులను కొట్టారు.

చీమలవారి గూడెంకు చెందిన ఆదివాసీ యువతి కృష్ణవేణిది చాలా బాధాకరమైన అనుభవం. ఆమెకు ఈ మధ్యనే హిస్టరెక్టమీ ఆపరేషన్ అయింది. పోలీసులు ఆమె కోసం పదేపదే గూడం పైన దాడి చేస్తున్నారు. ఆమెను రేప్ చేస్తానని డిఎస్‌పి బాహాటంగా బెదిరిస్తున్నాడు. గతంలో కూడా అప్పటి జంగారెడ్డిగూడెం డిఎస్‌పి బ్రహ్మారెడ్డి ఆమెను రేప్ చేస్తానని బెదిరించాడు. ప్రస్తుత అనారోగ్య స్థితిలో పోలీసుల చేతికి చిక్కితే ఏమవుతుందోనన్న భయంతో ఆమె పొలాలలో దాక్కుని, ఇంటిలోపలుండి బయట తాళం వేసి బతుకుతూ ఉంది.

గిరిజనులు హింసకు పాల్పడిన ఏకైక సంఘటన ఏజెన్సీకి వెలుపల ఉన్న టి.నర్సాపూర్ మండలంలోని బచ్చులేటిగూడెంలో జరిగిన ఒక గిరిజనేతర రైతు హత్య. ఆ గ్రామంలో 80 ఎకరాల ప్రభుత్వ పోరంబోకు భూమి గిరిజనేతర రైతుల ఆక్రమణలో ఉందనీ దానిని వెలికి తీసి తమకు పంచాలనీ ఆదివాసీలు ఆందోళన లేవదీశారు. అది ప్రభుత్వ భూమి కాబట్టి ఆ గ్రామం ఏజెన్సీలో లేకున్నా ఈ డిమాండు న్యాయమైనదే. సర్వే జరిపించాలని వారు 1998 నవంబర్‌లో అడిగినప్పుడు టి.నర్సాపూర్ ఎంఆర్‌వో ఒప్పుకొని ఒకసారి సర్వేకోసం గ్రామానికి వచ్చాడుగానీ తరువాత ఏమీ జరగలేదు. రికార్డులు చూపిస్తానని హామీ ఇచ్చాడుగానీ చూపించకపోగా ఇది ఏజెన్సీ కాదు కాబట్టి మీకు అడిగే హక్కు లేదని ఆ తరువాత అన్నాడు. ఈ నేపథ్యంలో ఈ సంవత్సరం జనవరి 27న ఈ సమస్యను చర్చించడానికి ఆదివాసులు మీటింగ్ పెట్టుకొని మాట్లాడుకుంటుండగా ఒక గిరిజనేతర రైతు అటువైపు వచ్చి వాళ్లను చూసి తీవ్రంగా దూషించి వాళ్లు ఏదో కుట్ర చేస్తున్నారని పోలీసులకు ఫిర్యాదు చేశాడు. పూర్తిగా అక్రమమైన ఈ కేసులో బెయిలు పొందడానికి వారికి రెండు నెలలు పట్టింది.

బయటికొచ్చిన తరువాత వాళ్లు ఏజెన్సీ గిరిజనుల పోరాట రూపాన్ని బచ్చులేటి గూడెంలో కూడా అమలు చేయాలని చూశారు. వివాదగ్రస్తమైన భూమిలో వివాదం తీరేంత వరకు ఎవ్వరూ సాగు చేయడానికి వీలు లేదన్నారు. ఒక గిరిజనేతర రైతు దీనికి విరుద్ధంగా ఏప్రిల్ నెలలో వడ్లు కోసుకొని పోతుంటే గిరిజనులు అడ్డం పోయారు. ఇరువైపులా జనం మోహరించి దొమ్మీకి దిగారు. చాలా మంది గిరిజనులకు గాయాలయ్యాయి. దురదృష్టకరమైన ఈ సంఘటనలో పోలీసులు 22 మంది గిరిజనులను అరెస్టు చేశారు. దొమ్మీలో ఇరువర్గాలూ పాల్గొన్నప్పటికీ ఒక్క గిరిజనేతుడిని కూడా ఇప్పటిదాకా అరెస్టు చేయలేదు.

✦

ఆదివాసులకు వైద్యం: కొన్ని విధాన సూచనలు

కె. సుజాతారావు *

గత ఏడాది, ఈ ఏడాది కూడా వేలాదిమంది ఆదివాసులు అతిసారం, మలేరియా, విషజ్వరాలు వచ్చి చనిపోయిన నేపథ్యంలో ఆదివాసీ ప్రాంతాలలో వైద్య సేవల పరిస్థితి, ప్రభుత్వ విధానం, నూతన సిద్ధాంత నమూనా అవసరం గురించి తెలియజేసే వ్యాసం ఇది. లోపాలను ఎంతగా వివరించారో, పరిష్కారాలను అంత విపులంగా సూచించడం దీని ప్రత్యేకత.

ప్రధానంగా మూడు విషయాలను చర్చించడం ఈ వ్యాసం ఉద్దేశం. 1.ఆదివాసుల సామాజిక స్థితిని, వారికి వచ్చే వ్యాధుల్ని దృష్టిలో ఉంచుకుని వారి కోసం ప్రత్యేక ఆరోగ్య సేవల (health care services) విధానాన్ని రూపొందించడం ఎంత అవసరమో చెప్పడం మొదటి ఉద్దేశం. గిరిజనేతర ప్రాంతాలలో వ్యాధుల్ని అరికట్టడానికి రూపొందించుకున్న వ్యూహాలు, విధానాలు గిరిజన ప్రాంతాలకు యథాతథంగా ఉపయోగపడవు. ఎందుకంటే వాళ్లకు వీళ్లకు మధ్య సామాజిక, సాంస్కృతిక వ్యత్యాసాలు చాలా వున్నాయి. పేదరికం ఎక్కువ. నిరక్షరాస్యత ఎక్కువ. కమ్యూనికేషన్ సౌకర్యాలు స్వల్పం. జనావాసాలు దూరదూరంగా వుంటాయి. 2. ఆదివాసుల కోసం రూపొందించే విధానాలలో అన్నిటికంటే వారి మనుగడకు, శ్రేయస్సుకు ప్రాధాన్యం ఉండాలని చెప్పడం ఈ వ్యాసం రెండో ఉద్దేశం. ఇందుకు మన ఆలోచనా ధోరణిలోనే కాదు

* కేంద్ర ఆరోగ్యశాఖలో జాయింట్ సెక్రటరీ

విధానాల రూపకల్పన, అమలుకు సంబంధించిన అన్ని ప్రక్రియల్లోనూ గణనీయమైన మార్పు అవసరం. శాఖల వారీగా పని చేసుకుపోయే విధానానికి స్వస్తి చెప్పి అన్ని అంశాలను, కార్యక్రమాలను పరిగణనలోకి తీసుకునే సమగ్ర పనివిధానం అవసరం. 3. అలాగే రాష్ట్ర ప్రస్తుత ఆర్థికారోగ్య పరిస్థితిని, భవిష్యత్ పరిస్థితిని దృష్టిలో ఉంచుకుని తక్కువ ఖర్చుతో దీర్ఘకాలం పని చేసే విధానాలను రూపొందించుకోవాల్సిన అవసరం వుంది. బడ్జెట్ కేటాయింపుల్ని, నిధుల మంజూరును పెంచే ప్రయత్నాలతో పాటు నిధుల సద్వినియోగానికి, ప్రక్రియలకు ప్రాధాన్యం ఇవ్వడానికి, ప్రజల భాగస్వామ్యం ద్వారా పారదర్శకతను సాధించడానికి కూడా ప్రాధాన్యం యివ్వాలి. సమస్య 'మరింత డబ్బు' లేకపోవడం ఒక్కటే కాదు, డబ్బును లక్ష్య సాధనకు ఉపకరించేలా ఎలా ఖర్చు పెట్టాలనేది కూడా. ఈ విషయాల మీద విధాన రూపకర్తలకు, మేధావులకు, సామాజిక కార్యకర్తలకు మరింత అవగాహన కలిగించడం ద్వారా ఆదివాసులకు మెరుగైన ప్రభుత్వ విధానం అందేలా చేయాలని నా ప్రయత్నం.

ఈ వ్యాసంలో మూడు భాగాలున్నాయి. మొదటిది ఆంధ్రప్రదేశ్‌లోని షెడ్యూల్డు ప్రాంతాలలో నివసిస్తున్న ఆదివాసుల ఆరోగ్య పరిస్థితులను క్లుప్తంగా వివరిస్తుంది. రెండో భాగం షెడ్యూల్డు ప్రాంతాలలో మెరుగైన ఆరోగ్య సేవల కోసం రాష్ట్ర ప్రభుత్వం ప్రపంచ బ్యాంకు, ఐఎఫ్ఎడి సహాయంతో చేపట్టిన పథకాలను విమర్శనాత్మకంగా పరిశీలిస్తుంది. మూడో భాగం కొత్త సిద్ధాంత నమూనాలోని కీలకాంశాల గురించి క్లుప్తంగా పరిచయం చేస్తుంది.

"అభివృద్ధి మౌలిక లక్ష్యం ప్రజల అవకాశాలను పెంచడం... ఎక్కువకాలం ఆరోగ్యంగా, సృజనాత్మకంగా బతికే వాతావరణం వారికి కల్పించడం... కాని ఆర్థిక వ్యవస్థ పెరుగుతూ మానవ జీవితాలు తగ్గిపోతూ ఉంటే మాత్రం రాజకీయంగా, ఆర్థికంగా ప్రమాదకరమైన పరిణామాలు సంభవించవచ్చు" అనే సూత్రం ప్రాతిపదికగా మన రాష్ట్ర ఆదివాసీ సంక్షేమ విధానం రూపొందించబడింది. శ్రీకాకుళం జిల్లాలో 1972లో నక్సలైటు ఉద్యమం మొదట ప్రారంభమయినపుడు ఆదివాసుల అభివృద్ధికి ప్రభుత్వం ఎన్నో ముఖ్యమైన చర్యలు తీసుకుంది. అప్పుడు విద్యకు, ఆర్థికాభివృద్ధికి ఎక్కువ ప్రాధాన్యం యిచ్చారు. ఆ విధంగా దోపిడీ నుంచి వారిని రక్షించి, వారి ఆదాయాన్ని, తద్వారా వారి జీవితాల్ని మెరుగుపరచాలనేది ప్రభుత్వ ఉద్దేశం. మొదటి పంచవర్ష ప్రణాళిక నుంచి ఇప్పటివరకు ఈ ప్రాంతాల అభివృద్ధికి గిరిజన సంక్షేమ శాఖ రూ.894.18 కోట్లు ఖర్చు పెట్టగా ఇతర శాఖలు మరో వంద కోట్ల రూపాయల దాకా ఖర్చు పెట్టాయి. దీని వల్ల ఆదివాసులలో పేదరికం ఎంత మేరకు తగ్గిందని చెప్పే గణాంక వివరాలేమీలేవు కాని పెరిగిన నీటి పారుదల సౌకర్యం, వాణిజ్య పంటల సాగు, అటవీ వస్తువుల ధరల పెంపు, వ్యవసాయ రుణాల సౌకర్యం వగైరా చర్యల వల్ల కనీసం కొంతమందయినా ప్రయోజనం పొంది వుంటారని భావించవచ్చు. కొత్త స్కూళ్లను ప్రారంభించడంతో అక్షరాస్యత 1981-91 మధ్య కాలంలో 5.34 శాతం నుంచి 17.16 శాతానికి పెరిగింది.

ఇదంతా బాగానే వున్నా జీవన నాణ్యతను స్త్రీలు, పిల్లల అకాల మరణాల సంఖ్యను తగ్గించడంతోనూ, ఆయు:ప్రమాణాన్ని పెంచగల ఆరోగ్యకర జీవనంతోనూ కొలిచి చూసినపుడు మాత్రం ఆదివాసీ అభివృద్ధి విధానంలో ఆరోగ్య సంరక్షణకు తగినంత స్థానం లభించలేదనేది అర్థమవుతుంది. ఆదాయం పెరిగితే ఆరోగ్యమూ దానంతటదే పెరుగుతుందని భావించడం

ఎల్లవేళలా వాస్తవం కాదు. ఆదాయంతో పాటు సకాలంలో అందగల ఆరోగ్యసేవలు, మంచినీరు, పారిశుధ్యం, సమాచారం, జ్ఞానం ఇవ్వడం కూడా అవసరం. మరోరకంగా చెప్పాలంటే- ఇవన్నీ అందుబాటులో ఉన్నపుడే పెరిగిన ఆదాయానికీ, చదువుకూ అర్థం ఉంటుంది.

I. వ్యాధుల పరిస్థితి

మన రాష్ట్రంలో ఆదివాసుల సంఖ్య 42 లక్షలయినప్పటికీ తొమ్మిది జిల్లాల్లో నివసిస్తున్న 33 తెగలకు చెందిన 22 లక్షల మంది ఆదివాసులు మాత్రమే ఆదివాసుల సబ్‌ప్లాన్ పరిధిలోకి వస్తున్నారు. పేదరికమే కాదు, ఐరన్, ప్రొటీన్, ఐయొడిన్, విటమిన్లుండే ఆహారం దొరకకపోవడం వలన కూడా వీరికి రక్తహీనత, విరేచనాలు, రేచీకటి, గాయిటర్ (థైరాయిడ్ గ్రంథి వాపు) లాంటి పౌష్టికాహార లోపం వ్యాధులు మిగతావాళ్లందరి కంటే చాలా ఎక్కువగా వస్తున్నాయి. వీటికి తోడు ఆదివాసీ ప్రాంతాలలో కనీస ఆరోగ్య సౌకర్యాలు కూడా లేకపోవడంతో రాష్ట్రంలోని అభివృద్ధి చెందిన ప్రాంతాలకు, ఆదివాసీ ప్రాంతాలకు ఆరోగ్య సూచికలలో విపరీతమైన తేడా వచ్చింది. ప్రసవించే ప్రతి వెయ్యిమంది స్త్రీలలో నలుగురు చనిపోవడం రాష్ట్రానికి సగటులెక్క. అయితే ఆదివాసులలో అంతకు రెట్టింపు మంది- అంటే వెయ్యికి 8 మంది చొప్పున- చనిపోతున్నారు. వెయ్యికి 25 మంది స్త్రీలను ప్రసవ సమయంలో కోల్పోతున్న ఆదివాసీ తెగలు కూడా ఉన్నాయి. అలాగే శిశుమరణాల సంఖ్య రాష్ట్రంలో వెయ్యికి 72 చొప్పున ఉంటే ఆదివాసులలో వెయ్యికి 120-150 దాకా వుంది. సాధారణ మరణాలు వెయ్యికి 9 అయితే సవర, గదబ, జాతాపు తెగలలో ఇది 15- 20 దాకా వుంది. అలాగే ఐదేళ్ల లోపు పిల్లలు రాష్ట్రంలో సగటున 30 శాతం మంది చనిపోతుంటే ఆదివాసులలో ఇది 50 శాతం పైనే వుంది. ఆదివాసుల జీవిత కాలం కూడా తక్కువే. 1981-91 దశాబ్దపు జనాభా లెక్కల వివరాలు చూస్తే స్త్రీ పురుషుల నిష్పత్తిలో చాలా వేగంగా తేడా వచ్చిందని స్పష్టమవుతుంది. అలాగే వైకల్యాలకు గురవుతున్న పిల్లల సంఖ్య కూడా చాలా ఎక్కువగా - 75 శాతం దాకా - వుంది. ఆదివాసులలో టిబి, మలేరియా బాధితులు సైతం బాగా ఎక్కువ. రాష్ట్ర సగటుతో పోల్చితే టిబి రోగులు వీరిలో రెట్టింపు ఉంటారు. మలేరియా రోగులు వెయ్యికి 18 మంది చొప్పున ఉండడమే కాక వీరికి వచ్చే మలేరియా ముఖ్యంగా 'పి ఫాల్సిపరం' రకం కాబట్టి రాష్ట్రంలో మలేరియా వల్ల చనిపోతున్న వారిలో 75 శాతం మంది ఆదివాసులే ఉంటున్నారు.

ప్రాథమిక ఆరోగ్య సదుపాయాలు

పౌరులందరికీ కనీస ఆరోగ్య సదుపాయాల్ని కల్పించడం రాజ్యం విధి అని రాజ్యాంగం చెపుతుంది. అభివృద్ధికి అవసరమైన ముడిసరుకులు కల్పిస్తే అభివృద్ధి దానంతటదే వస్తుందనీ, ప్రయోజనాలు మీది నుండి కిందికి నెమ్మదిగా ప్రవహించకపోవనీ నమ్మే అభివృద్ధి నమూనాను అనుసరించి, జనాభాను బట్టి ఇంత మందికి ఇన్ని ఆస్పత్రులు అనే ప్రమాణం ప్రకారం వైద్య సంస్థలు నెలకొల్పితే అదే ప్రభుత్వం అందియ్యవలసిన ఆరోగ్య సేవ అని మన విధాన నిర్ణేతలు భావించారు. ఆదివాసీ ప్రాంతాల 'ప్రత్యేకతను' ఎక్కడ గుర్తించారంటే ఎంత జనాభాకు ఒక ఆస్పత్రి నెలకొల్పుతామన్న ప్రమాణం విషయంలో. అంతేతప్ప ఆరోగ్య సేవలకు సంబంధించిన విధానంలోగానీ వాటి గుణంలోగానీ తేడా పాటించలేదు.

ఈ విధానం ప్రకారం ప్రతి 3000 మంది ఆదివాసులకు ఒక ఆరోగ్య ఉపకేంద్రం, ప్రతి 20,000

మంది ఆదివాసులకు ఒక ప్రాథమిక ఆరోగ్య కేంద్రం (పిహెచ్‌సి) నెలకొల్పారు. గిరిజనేతర ప్రాంతాలలో అయితే ఈ సంఖ్య 5000, 30,000 చొప్పున వుంది. దీని ప్రకారం గిరిజన ప్రాంతాలలో యిప్పుడు 823 ఉపకేంద్రాలు (1982లో వున్న 108తో పోల్చితే ఎనిమిది రెట్లు ఎక్కువ), 111 ప్రాథమిక ఆరోగ్య కేంద్రాలు (1982లో ఉన్న 32తో పోల్చితే నాలుగురెట్లు ఎక్కువ), 29 సంచార వైద్య కేంద్రాలు, 21 ఆస్పత్రులు, 18 డిస్పెన్సరీలు ఉన్నాయి. అంటే మైదాన ప్రాంతాలలో 40 వేల మందికి ఒక ప్రాథమిక ఆరోగ్య కేంద్రం వుంటే గిరిజన ప్రాంతాలలో 7772 మందికే ఒక కేంద్రం వుంది. అలాగే గిరిజనేతర ప్రాంతాలలో ప్రతి 7000 మందికి ఒక ఉపకేంద్రం ఉంటే గిరిజన ప్రాంతాలలో 1251 మందికే ఒకటి వుంది. గిరిజన ప్రాంతాలలో మొత్తం 277 మంది డాక్టర్లు, 1720 మంది ఆరోగ్య కార్యకర్తలు, 260 మంది ఆరోగ్య సూపర్‌వైజర్లు పని చేస్తున్నారని అంచనా.

ఇన్ని ఆరోగ్యకేంద్రాలు, ఇంతమంది సిబ్బంది సంఖ్య వినడానికి ఆకర్షణీయంగా ఉన్నా ఆదివాసులు ఇక్కడో గుంపు, అక్కడో గుంపుగా బతుకుతుంటారు కాబట్టి వాటి వల్ల కలగాల్సినంత ప్రయోజనం కలగడం లేదు. వాళ్లు ఒక ఉపకేంద్రానికి వెళ్లి వైద్యం చేయించుకోవాలంటే సగటున 37 కిమీ, ఒక ప్రాథమిక ఆరోగ్య కేంద్రానికి వెళ్లాలంటే సగటున 272 కిమీ ప్రయాణం చేయాల్సి వుంటుంది. కొండ ప్రాంతాలు కాబట్టి ఎక్కువ భాగం నడవాల్సి కూడా రావొచ్చు. ఒక ఉపకేంద్రానికి 50 కిమీ, ఒక ప్రాథమిక ఆరోగ్య కేంద్రానికి 465 కిమీ వరకూ వెళ్లాల్సిన ప్రదేశాలు కూడా వున్నాయి. అలాగే ఒక ఉప కేంద్రం పరిధిలోకి 10 గ్రామాలు ప్రాథమిక ఉపకేంద్రం పరిధిలోకి 73 గ్రామాల కంటే ఎక్కువ ఉండకూడదనే నియమమున్నా, 379 గ్రామాలు, 1461 గ్రామాల చొప్పున ఉన్నవి కూడా వున్నాయి. ఎంతమంది ఆదివాసులకు ఎంత మంది ఆరోగ్య సిబ్బంది పని చేస్తున్నారనే నిష్పత్తిని బట్టి చూస్తే పరిస్థితి బాగానే ఉన్నట్టు కనిపిస్తుంది కానీ దూరాలు, సరయిన కమ్యూనికేషన్ సౌకర్యాలు లేకపోవడం వలన వారికి నిజానికి ఏ ఆరోగ్య సేవలూ సరిగ్గా అందుబాటులో లేవు.

వేరే సమస్యలు కూడా చాలా వున్నాయి. కుటుంబ సంక్షేమ శాఖ 1994-95లో జరిపిన ఒక సర్వే ప్రకారం గిరిజన ప్రాంతాల కోసం ఏర్పాటు చేసిన 29 సంచార వైద్య కేంద్రాలూ పని చేయడం లేదు; 66 శాతం ప్రాథమిక ఆరోగ్య కేంద్రాలకు మరమ్మత్తులు అవసరం; 30 శాతం కేంద్రాలకు విద్యుత్ సదుపాయం లేదు (దానివల్ల వాక్సిన్‌లు నిల్వచేయలేరు); 62 శాతం కేంద్రాలకు ప్రసూతి గదులుగాని, నీటి సదుపాయం గాని లేవు (కాన్పులు చేయడం అసాధ్యం); 19 శాతం కేంద్రాలు గుడిసెలు లేదా ఒకే ఒక గదిలో పని చేయాల్సి రావడం వల్ల 16 మంది సిబ్బందిలో ఎక్కువ మంది ఇళ్ల దగ్గరే ఉండాల్సి వస్తోంది. ఇంకా చెప్పాలంటే 80 శాతం కేంద్రాలకు రక్తపోటును పరీక్షించే పరికరాలు లేవు. దాదాపు ఏ కేంద్రానికీ బరువు చూసే యంత్రాలు గాని, రక్తపరీక్ష చేసే పరికరాలుగాని లేవు. 53 శాతం కేంద్రాలకు ఆపరేషన్ థియేటర్లు లేవు; మిగతా వాటిలో మళ్లీ 22 శాతానికి ఆపరేషన్ పరికరాలు లేవు.

ఆరోగ్య ఉపకేంద్రాలకయ్యే ఖర్చును కేంద్రప్రభుత్వమే భరిస్తున్నా 87 శాతం కేంద్రాలకు ఇప్పటికీ సొంత భవనాలు లేవు; అద్దె ఇళ్లలోనే కొనసాగుతున్నాయి. గిరిజన ప్రాంతాలలో అద్దె ఇళ్లంటే గుడిసెలో కొంతభాగం మాత్రమే ఉంటుంది. మిగతా 13 శాతం కేంద్రాలకు సొంత భవనాలు ఉన్నప్పటికీ సగానికి సగం భారీ మరమ్మత్తులు అవసరమైన స్థితిలో ఉండడం వలన అవీ అద్దె ఇళ్లనే ఆశ్రయించాయి. మిగతా సగంలో కూడా 8 శాతం కేంద్రాలకు మాత్రమే పరీక్షచేసే బల్ల లాంటి

సదుపాయాలు ఉన్నాయి; 6 శాతానికి మాత్రమే కరెంటు సౌకర్యం ఉంది; ఒక్క శాతానికి మాత్రమే నీటి సౌకర్యం వుంది. ఈ వివరాల్ని బట్టి మండల కేంద్రాల్లోనో, రోడ్డు పక్క గ్రామాల్లోనో తప్ప ఉపకేంద్రాలేవీ దాదాపుగా పని చేయడం లేదని చెప్పొచ్చు. లెక్కల్లో మాత్రమే ఉన్నాయవి.

ఆరోగ్య సిబ్బంది విషయంలోనూ ఇదే పరిస్థితి. గిరిజన ప్రాంతాలలో ఖాళీగా వుండే డాక్టరు ఉద్యోగాల సంఖ్య సగటున 26 శాతం. అదిలాబాద్‌లో అయితే 60 శాతం కూడా వుంది. అలాగే మగ ఆరోగ్య కార్యకర్తల ఉద్యోగాలలో సగటున 20 శాతం ఖాళీలు, మహిళా ఆరోగ్య కార్యకర్తల ఉద్యోగాలలో 26 శాతం ఖాళీలు వుంటున్నాయి. దూరాభారాలకు తోడు సిబ్బంది కూడా అరకొరగా వుండడమంటే ఆదివాసులకు ఆరోగ్య సదుపాయం దాదాపు లేనట్టే. మరొక ముఖ్యమైన విషయమేమిటంటే- ఈ ప్రాంతాలలో మొత్తం 824 మంది మగ ఆరోగ్య కార్యకర్తలు పనిచేయాల్సి ఉండగా మంజూరయిన ఉద్యోగాల సంఖ్యే 690. ఇందులో తక్కువపడిన 134 ఉద్యోగాలకుతోడు ఈ 690లో కూడా మళ్లీ 20 శాతం ఖాళీలు ఉంటున్నందువల్ల ఉపకేంద్రాలలో పని చేయాల్సిన మగ ఆరోగ్య కార్యకర్తల సంఖ్య ఎప్పుడూ 40 శాతం తక్కువే వుంటోంది. మలేరియా నిర్మూలన కార్యక్రమాలలో వీరిదే ప్రధానపాత్ర కాబట్టి సహజంగానే చాలా గిరిజన ప్రాంతాలలో ఈ అతిముఖ్యమైన కార్యక్రమం దాదాపుగా ఆగిపోయింది.

సొంత భవనాలు, పరికరాలు లాంటి మౌలిక సదుపాయాల కొరత; ఉద్యోగాలలో పెద్ద ఎత్తున ఖాళీలు, ఉద్యోగస్తుల గైరుహాజర్లు; సరైన శిక్షణగాని, ఆసక్తిగాని లేని సిబ్బంది కలిసి గిరిజన ప్రాంతాలలో ఆరోగ్య సేవల్ని దాదాపు వ్యర్థం చేశాయి. విశాఖ జిల్లా ఐటిడిఏకు ప్రధాన కేంద్రమైన పాడేరులో 30 పడకల ఆస్పత్రి కట్టి ఐదేళ్లయినా ఒక్క రోగి కూడా ఇంతవరకు అందులో చికిత్స పొందలేదంటే గిరిజన ప్రాంతాలలో ఆరోగ్య సేవల పరిస్థితి ఎంత అధ్వాన్నంగా వుందో అర్థం చేసుకోవచ్చు. ఆరోగ్య సేవల పట్ల ప్రజల అభిప్రాయాల్ని తెలుసుకోవడానికి ఒక సంస్థ 12 గ్రామాల్లోని గిరిజనులతో మాట్లాడినపుడు ప్రభుత్వరంగంలోని ఆరోగ్య సేవల గురించి వారు చాలా ముఖ్యమైన విషయాలు చెప్పారు. అన్ని సదుపాయాలు ఉన్న చోట కూడా ఆరోగ్య కేంద్రాలు ఏ మాత్రం పని చేయడం లేదని; ప్రాథమిక ఆరోగ్య కేంద్రాలలో చికిత్స అశ్రద్ధగా, నిర్లక్ష్యంగా ఉంటోందని; దురుసుగా ప్రవర్తించడం, డబ్బుల కోసం పీక్కు తినడం కూడా ఎక్కువేనని; ఏ జబ్బుకయినా రెండు తెల్లగోలీలు, ఒక ఎర్రగోలీ ఇవ్వడం ద్వారా డాక్టర్లు లేదా కార్యకర్తలు ఆదివాసుల విశ్వాసం కోల్పోయారని; వాటిని ఎక్కువ మంది విసిరి పారేస్తున్నారని; ఈ కేంద్రాల పనివేళలు వారెవరికీ అనుకూలంగా లేవని; ఎప్పుడు మూస్తారో ఎప్పుడు తెరుస్తారో తెలియని అయోమయ పరిస్థితి ఉందని; చాలా సందర్భాలలో ఆరోగ్య కేంద్రం చేరుకోవడానికే 10 కిమీ దాకా నడవాల్సి వుంటుంది కాబట్టి తీరా వెళ్లాక అది మూసేసి వుంటే రాత్రి అక్కడే పడుకోవాల్సి వస్తోందని; అందుకు అదనంగా ఖర్చవుతోందని; డాక్టరు లేనపుడు కార్యకర్తగాని మందులమ్మే ఉద్యోగిగాని 'చెకప్' చేస్తుంటారని; ఇన్‌పేషెంట్ సదుపాయం అస్సలు ఉండదని; తప్పనిసరిగా బంధువుల ఇళ్లలోనో, గూడెం పెద్ద ఇంట్లోనో ఉండాల్సి వస్తోందని... ఇలా చాలా చెప్పారు.

ఆదివాసులకు ఎక్కువకాలం అనారోగ్యంగా ఉండగల 'స్తోమత' లేనందువల్ల ప్రభుత్వ వైద్యం ఈ విధంగా ఉండటంతో వారు ప్రైవేటు వైద్యమే చవకన్న అభిప్రాయానికి వచ్చారు. ప్రైవేటు వైద్యులయితే వెంటనే దొరుకుతారు, వెళ్లగానే చూస్తారు, మంచి మందులు యిస్తారు, మిషన్

ఆస్పత్రులు ఉన్నచోటయితే జ్వరాలు వచ్చినప్పుడు ఇన్‌పేషంట్‌గా చేర్చుకుంటారు, చిన్నాపరేషన్లు చేస్తారు. కాబట్టి ఇదే మెరుగని ఆదివాసులు భావిస్తున్నారు. వాళ్లు మాత్రకు రెండు రూపాయలు, డాక్టర్‌కు ఐదు రూపాయలు, ఇంజెక్షన్‌కు పది రూపాయలు ఇవ్వడానికి సిద్ధపడే వైద్యం కోసం వస్తారు. అలాగే కాన్పులు, చిన్నాపరేషన్ల కోసం వచ్చేవాళ్లు, ప్రమాదాలు జరిగినపుడు వచ్చేవాళ్లు వెయ్యి రూపాయల వరకు ఖర్చు పెట్టడానికి సిద్ధపడి వస్తారు. అంతకంటే ఎక్కువ మాత్రం వాళ్లవల్ల కాదు. జిల్లా ఆస్పత్రికో, టిబి ఆస్పత్రికో వెళ్లి వైద్యం చేయించుకోమని చెప్పినా, ఎక్కువ పరీక్షలు, మందులు, డబ్బులు అవసరమైన వైద్యం ఏది చెప్పినా వాళ్లు అక్కడితో ఆగిపోతారు. ఆరోగ్యాన్ని కాలానికి, విధికి వదిలేసి ఊరుకుంటారు. ఆదివాసులు అజ్ఞానులని, అంతా దేవుడి మీద వదిలేస్తారని చాలా మంది అనుకోవడానికి ఇదొక ప్రధాన కారణం. తూర్పుగోదావరి జిల్లా మారేడుమిల్లి గిరిజన ప్రాంతంలో రోడ్డుపక్కనున్న 12 గ్రామాలలో జరిపిన ఒక సర్వే ఈ విషయాన్ని ధ్రువీకరిస్తుంది. ఈ సర్వేలో 405 కుటుంబాల వారిని ఇంటర్వ్యూ చేయగా వారి ఇళ్లల్లో 420 మంది రోగగ్రస్తులు ఉన్నారని వెల్లడయింది. అయితే వీరిలో 279 మంది మాత్రమే వైద్యం చేయించుకున్నారు, 95 మందికి మాత్రమే జబ్బు నయమయింది.

ప్రైవేటు వైద్యం

ప్రభుత్వ ఆరోగ్య వ్యవస్థ పని చేయనప్పుడు ప్రైవేటు రంగ సర్వీసులు యధేచ్ఛగా విస్తరిస్తాయని ఎవరైనా భావించడం సహజం. కాని ఈ ప్రాంతాలలో అదేం జరగలేదు. కారణం అందరూ ఊహించగలిగిందే. వారి ఆదాయమూ, అందులో వైద్యం మీద వాళ్లు ఖర్చు పెట్టగలిగిందీ రెండూ తక్కువే కాబట్టి ఈ ప్రాంతాలలో వైద్యం చేయాలన్న ఆసక్తి ఎక్కువ మందికి ఉండే అవకాశం లేదు. ప్రస్తుతం ఈ ప్రాంతాలలో కొద్దిమంది డాక్టర్లు, ఎక్కువమంది అరకొర డాక్టర్లు (quacks), కొంత మంది ప్రభుత్వ ఆరోగ్య కార్యకర్తలు వైద్యం చేస్తున్నారు. వీళ్లు కూడా కొద్దోగొప్పో అభివృద్ధి చెందిన ఊర్లలో మాత్రమే వుంటారు. అరకొర డాక్టర్లు, ఆరోగ్య కార్యకర్తలలో ఎక్కువ మంది యాంటీ బయాటిక్స్ లాంటి శక్తివంతమైన మందుల్ని విపరీతంగా వాడేస్తుంటారు. లేదా ఉత్తుత్తి గోలీలు ధారాళంగా ఇచ్చి రోగం తగ్గిపోతుందనే భ్రమలు కలిగిస్తారు. ఆదివాసులు సొంతవైద్యం చేసుకుంటారనే సాకు మీద వీళ్లెవరూ ప్రిస్క్రిప్షన్లు రాయరు కాబట్టి చట్టానికి దొరకరు. వీళ్లున్నప్పటికీ చిన్నాపరేషన్లకు, పెద్ద జబ్బులకు ఆదివాసులు సామాన్యంగా 60 నుంచి 100 కిమీ దాకా వెళ్లి వైద్యం చేయించుకోవాల్సి వుంటుంది.

అనారోగ్యం ఖరీదు

ప్రభుత్వ కేంద్రాల ద్వారా సరైన వైద్యం అందకపోవడం వలన ఆదివాసులు చిన్న చిన్న జబ్బులకు కూడా ప్రైవేట్ వైద్యాన్నే ఆశ్రయించాల్సి వస్తోందని చెప్పాను. అయితే ప్రైవేటు వైద్యుడి దగ్గరికి వెళ్లిన ప్రతిసారీ వాళ్లకు ఫీజు, మందులు, పరీక్షలు, బస్సు చార్జీలు అన్నీ కలిపి 200 రూపాయలన్నా ఖర్చు అవుతోంది. గిరిజన ప్రాంతాలలో జ్వరాలు, అనారోగ్యాలు ఎక్కువే కాబట్టి సగటున ప్రతి కుటుంబం ఏడాదికి ప్రాథమిక వైద్యం కోసమే వెయ్యి నుంచి రెండు వేల రూపాయల దాకా ఖర్చు పెడుతోందని అంచనా. గిరిజన సాంస్కృతిక పరిశోధన, శిక్షణా సంస్థ 1990లో జరిపిన ఒక సర్వే ప్రతి ఆదివాసీ కుటుంబం, సగటున ఏడాదికి అన్ని అవసరాలకూ కలిపి 4,327 రూపాయల్ని ఖర్చు పెడుతోందని

వెల్లడించింది. దీని ప్రకారం ప్రతి ఆదివాసీ కుటుంబం తమ మొత్తం ఖర్చులో 25 శాతం పైనే వైద్యం కోసం వెచ్చిస్తున్నట్లు స్పష్టమవుతోంది. సాధారణంగా వైద్యం కోసం ఖర్చు పెట్టే డబ్బును వాళ్లు ఐదు నుంచి పది శాతం వడ్డీకి గాని, తమ సరుకును మార్కెట్ రేటులో 70 శాతానికి తగ్గించి అమ్ముతామని పూచీపడిగానీ అప్పుగా తెచ్చుకుంటారు. ఈ పరోక్ష ఖర్చును, పని మానుకోవడం వల్ల కలిగే కూలి లేదా ఆదాయ నష్టాన్ని కూడా లెక్కలోకి తీసుకుంటే ప్రాథమిక వైద్యం మీద వాళ్లు పెడుతున్న ఖర్చు వాళ్ల ఆదాయంలో 25 శాతం కంటే చాలా ఎక్కువే వుంటుంది.

ఆకలి- రోగం- పని నష్టం- తక్కువ జీతాలు- అప్పులు- చాలీచాలని తిండి - రోగాలు... వలయంలాగా సాగే ఈ క్రమం చూస్తే అభివృద్ధి ప్రక్రియ ఆదివాసుల్ని దాటుకుని ఎలా వెళ్లిపోయిందో అర్థమవుతుంది. 1981తో పోల్చితే భూమిలేని ఆదివాసుల సంఖ్య గణనీయంగా పెరిగింది. కిరోసిన్, నూనె, ఉప్పు, అగ్గిపెట్టెల్లాంటి వారి నిత్యావసర వస్తువుల ధరలన్నీ గత మూడేళ్లలో రెట్టింపయ్యాయి. ఆదివాసులు అడవిలో సేకరించే వస్తువులకు మార్కెట్‌లో ధరలు పెరిగినా ఆ ప్రయోజనం వాళ్లకు ఎలాగూ పూర్తిగా అందదు. ఈ పరిస్థితిలో ఎంత చిన్న అనారోగ్యమైనా వారి అల్పాదాయానికి తీవ్రమైన దెబ్బే. అందువల్ల ప్రభుత్వమే అన్ని రకాల ఆరోగ్య సర్వీసులనూ అందించే బాధ్యత తీసుకోవాలి. ఈ సర్వీసులు- ముఖ్యంగా మలేరియా, టిబిలకు, శ్వాసకోశ, ఉదరకోశ వ్యాధులకు సత్వర చికిత్స అందించగలిగేలా వుండాలి. తల్లీ పిల్లల ఆరోగ్యాన్ని కాపాడగలిగేలా ఉండాలి. జ్వరాల గురించి, ఆరోగ్యం గురించి, పౌష్టికాహారం గురించి వారి అవగాహనను పెంపొందించేలా ఉండాలి. ఇందుకు భారీ పెట్టుబడులుగాని, భవంతులుగాని అవసరం లేదు. ఉత్సాహంగా పని చేయగల సుశిక్షితులయిన సిబ్బంది, కొన్ని మౌలిక సదుపాయాలు మాత్రం అవసరం. అటువంటి వ్యవస్థ ఏర్పడితేనే ఆరోగ్య సర్వీసులు అందరికీ అందుబాటులో వుంటాయి, నిర్దిష్ట అవసరాలను తీరుస్తాయి.

II. ఆదివాసుల ఆరోగ్యరక్షణకు ప్రభుత్వ విధానం

తమ ఆరోగ్య అవసరాల గురించి ఆదివాసులు సరిగ్గా చెప్పలేకపోవడం, వారితో నిమిత్తం లేకుండా అన్ని నిర్ణయాలూ పైన ఎక్కడో జరిగిపోవడం వల్ల ప్రభుత్వ విధానంలో అయోమయం కనిపిస్తుంది. ఉపకేంద్రాలు, ప్రాథమిక ఆరోగ్య కేంద్రాల ఏర్పాటులోనూ; బుద్ధి పుట్టినపుడు ఆరోగ్య క్యాంపులు నిర్వహించడంలోనూ (తదుపరి చర్యలకు అవకాశమే ఉండదు); మందులు కొనడానికి, వాహనాలకు ఇంధనం కొనడానికి లేదా భవనాలు కట్టడానికి అదనపు నిధులు మంజూరు చేయడంలోనూ; గిరిజన యువతులకు ఉపాధి కల్పించడానికి మంత్రసానుల (ANM) కనీసార్హతలను తగ్గించడంలోనూ ఈ అయోమయం స్పష్టంగానే కనిపిస్తుంటుంది. 1992లో ఆదివాసులలో అనారోగ్యం ప్రబలినప్పుడు ప్రభుత్వం ఒక ఏకవాక్య ఆరోగ్య పథకాన్ని ప్రకటించింది. అదేమిటంటే ఖాళీలను భర్తీ చేయడానికి వెంటనే 250 మంది డాక్టర్లను తీసుకోవాలని. అయితే ఈ పని కూడా నాలుగేళ్ల తర్వాతగాని - అంటే 1996 దాకా - జరగలేదు.

ఇటీవల గిరిజన సంక్షేమ శాఖ ప్రపంచ బ్యాంకు, రోమ్‌లోని అంతర్జాతీయ వ్యవసాభివృద్ధి నిధి సహాయంతో ఆదివాసుల కోసం ఒక ఆరోగ్య ప్రణాళికను రూపొందించింది. 7.87 లక్షల మంది ఆదివాసులు నివసించే తూర్పుగోదావరి, విశాఖపట్నం, విజయనగరం, శ్రీకాకుళం జిల్లాల్లో 14.06

కోట్ల ఖర్చుతో ఈ ప్రణాళికను అమలు చేయాలని భావిస్తున్నారు. భవన నిర్మాణం; మందులు, వాహనాలు, ఇతర సామాగ్రి కోసం అదనపు నిధులు; ఆరోగ్య కార్యకర్తలకు శిక్షణ; రోగ నిర్ధారణ సౌకర్యాల హెచ్చింపు; స్త్రీల ఆరోగ్య కమిటీల ఏర్పాటు; అంగన్‌వాడీలు లేని గ్రామాలలో ఒక కమ్యూనిటీ ఆరోగ్య కార్యకర్త నియామకం మొదలైన మౌలిక సదుపాయాలను పెంచడం ఈ ప్రణాళిక ప్రధాన ఉద్దేశం. దీనిలో అన్నిరకాల ఆరోగ్య సర్వీసుల ప్రస్తావన ఉన్నప్పటికీ స్త్రీలు, పిల్లలలో పౌష్టికాహార లోపం వల్ల కలిగే వ్యాధుల్ని, మరణాల్ని తగ్గించడం మాత్రమే ఇది ఆశిస్తున్న ప్రయోజనం.

ఈ ఆదివాసీ ఆరోగ్య ప్రణాళిక వల్ల జరగనున్న ఒక మంచి ఏమిటంటే వారి జీవితాలకు, అభివృద్ధికి అత్యవసరమైన ఆరోగ్య సర్వీసుల మీద ప్రభుత్వం తరఫు నుంచి మొదటి సారిగా కొంత దృష్టి, శ్రద్ధ పెట్టడమనేది. దీనిలో ప్రజల భాగస్వామ్యం ఉండేలా చేయాలని, గిరిజన జీవితంలో ఉండే సామూహికతత్వం వంటి మంచి లక్షణాలను ఉపయోగించుకోవాలని ఈ ప్రణాళిక భావిస్తోంది. ఈ పనిని వాళ్లు రెండు విధాలుగా చేయాలని ప్రతిపాదించారు. 1. ప్రతి గ్రామంలో ఒక వివాహిత స్త్రీని కమ్యూనిటీ ఆరోగ్య కార్యకర్తగా నియమించబోతున్నారు. ఆమెకు చదువు రాకపోయినా ఫరవాలేదు. రెండు నెలల పాటు శిక్షణ ఇచ్చి గ్రామస్థాయిలో వ్యాధుల నివారణ, చికిత్సలలో సేవలందించడానికి ఉపయోగించుకుంటారు. ఈమె ప్రజలకు, ప్రాథమిక ఆరోగ్య కేంద్రం డాక్టరుకు మధ్య సమన్వయకర్తగా పని చేస్తుంది. ఈమెకు నెలకు 300 రూపాయలు గౌరవ వేతనంగా యిస్తారు. ప్రధానంగా మలేరియా, కుక్కకాటు, అతిసారం, జ్వరాలకు చికిత్సా విధానం నేర్పుతారు. పౌష్టికాహార పటాల్ని తయారు చేయడం, ఆరోగ్యం పట్ల ఆదివాసులలో అవగాహనను పెంపొందించడం కూడా ఈమె పనులే. 2. గ్రామ ఆరోగ్య కమిటీలను ఏర్పాటు చేయడం. ఇవి స్వొష్ట సంఘాల లాంటివి. తల్లీ పిల్లల సంరక్షణ, ఆరోగ్యకర వాతావరణాన్ని కల్పించడం, ఆరోగ్య విద్య, అంటువ్యాధుల గుర్తింపు, మానసిక ఆరోగ్యం మొదలైనవి వీటి పనులు. అనారోగ్యాన్ని గుర్తించడం, పరిమితంగా మందులు పంపిణీ చేయడం, డాక్టరు దగ్గరికి పంపడం, మంచినీళ్లు, పారిశుద్ధ్యం, ప్రసూతి గదుల నిర్మాణం నిర్వహణలకు గ్రామ నిధుల్ని ఖర్చుపెట్టడం ఈ కమిటీల ప్రధాన విధులు.

ఆదివాసులకు ఈ ఆరోగ్య సర్వీసుల పట్ల అవగాహనను పెంపొందించడానికి ప్రతి ప్రాథమిక ఆరోగ్య కేంద్రం పరిధిలోనూ ఏడాదికి రెండు సార్లు జాతరలు నిర్వహించాలని కూడా దీనిలో ప్రతిపాదించారు. అక్కడ వారికి ఆరోగ్య సమాచారాన్ని అందించాలని భావిస్తున్నారు. ఈ నాలుగు జిల్లాల్లోని 324 ఉపకేంద్రాలలో, 37 ప్రాథమిక ఆరోగ్య కేంద్రాలలో సౌకర్యాలు పెంచడానికి 571.81 లక్షల రూపాయలు (40.8 శాతం), మందుల కోసం అదనంగా 56 లక్షల రూపాయలు (4 శాతం), ఆరోగ్య విద్యకు,పర్యవేక్షణకు రూ.60 లక్షలు (4.27 శాతం), శిక్షణకు రూ.205.5 లక్షలు (14.32 శాతం), కమ్యూనిటీ ఆరోగ్య నిధికి ఐదేళ్లకుగాను రూ.435.5 లక్షలు (6.17 శాతం) ఖర్చు పెట్టాలని యోచిస్తున్నారు. ఇదంతా ఆరోగ్య శాఖ గిరిజన ప్రాంతాలలో ఏటా ఖర్చు పెట్టే మూడుకోట్ల రూపాయలకు అదనంగా చేయబోయే ఖర్చు.

ఆదివాసీ ఆరోగ్య ప్రణాళికపై విమర్శ

ప్రభుత్వ విధానానికి ఆర్థిక కేటాయింపులు ఒక సూచిక అనుకుంటే గత అనుభవాల మీదగాని,

సర్వేల ద్వారా తెలుసుకున్న కొత్త విషయాల మీదగాని రెండూ సరైన శ్రద్ధ పెట్టలేదని అర్థమవుతుంది. చాలా ప్రణాళికా పత్రాలలాగే ఆదివాసీ ఆరోగ్య ప్రణాళికలో కూడా శబ్దాడంబరమే ఎక్కువ కనిపిస్తుంది. ఎన్ని సదుద్దేశాలు ఉన్నప్పటికీ సమగ్ర అభివృద్ధి చట్రంలో భాగంగా పని చేసే ఆరోగ్య వ్యవస్థను రూపొందించుకోగలిగితేనే ప్రయోజనం. లేకపోతే ప్రయాస తప్ప ఫలితం ఉండదు.

ఈ ప్రణాళికలోని ప్రధాన లోపం ఏమిటంటే ఇదివరకటి శాఖలవారీ పని పద్ధతినే ఇదీ అనుసరిస్తోంది. ప్రాథమికస్థాయిలోనే బహుళార్థక, సమగ్ర ఆరోగ్యసర్వీసుల వ్యవస్థను నెలకొల్పాలనే జాతీయ విధానాన్ని అమలు చేసే ప్రయత్నం ఇది అసలు చేయడం లేదు. చేయకపోగా కనీసం తల్లీపిల్లల ఆరోగ్య సంరక్షణకు అవసరమైన అన్ని చర్యలు కూడా దీనిలో లేవు. మలేరియా వల్ల రక్తహీనత మరింత పెరుగుతుందని తెలిసినప్పటికీ, క్షయ కారణంగా తల్లులయ్యే వయస్సులోని స్త్రీలలో 20శాతం మందికి పిల్లలు పుట్టడం లేదని, పుట్టినా బతకడం లేదని వివిధ అధ్యయనాలు తెలిపినా మలేరియా, క్షయ నివారణ కార్యక్రమాలేవీ ఈ ప్రణాళికలో చోటు చేసుకోలేదు.

టిబి, మలేరియా, సుఖవ్యాధులు, ఎయిడ్స్ లాంటి వాటికీ, పిల్లలు పుట్టడానికి, బతకడానికి అవసరమైన ఆరోగ్యానికీ మధ్య చాలా దగ్గర సంబంధం ఉంది. ఇది తెలిసి కూడా ఆ వ్యాధుల నివారణ, చికిత్సల మీద ఈ ప్రణాళిక ఎలాంటి శ్రద్ధా పెట్టలేదు. ఉదాహరణకు- ఎక్కువ మలేరియా మరణాలు చికిత్స ఆలస్యం కావడం వల్లనే జరుగుతున్నాయని గణాంక వివరాలు తెలుపుతున్నాయి. ఆదివాసీ ప్రాంతాలలో ఒక మలేరియా స్లైడ్‌ను పరీక్షకు పంపి, ఫలితం తెలుసుకోవడానికి సగటున ఆరువారాల నుంచి ఆరునెలల దాకా పడుతోంది. ప్రయాణపు ఖర్చులకు నిధులు తక్కువగా ఉండడం వల్ల ఆరోగ్య కార్యకర్తలు ఎక్కువ స్లైడ్‌లు పోగయ్యేదాకా పరీక్షా కేంద్రానికి తీసికెళ్లరు. అంటే 10, 15 రోజుల దాకా కూడా వాటిని పరీక్షకు తీసికెళ్లరన్నమాట. చాలావరకు అప్పటికి అవి పాడయిపోతాయి.

టిబి విషయంలోనూ ఇంతే. ప్రస్తుతమున్న పద్ధతి ప్రకారం టిబి రోగులు సగటున 200 కి.మీ ప్రయాణించి జిల్లా ఆస్పత్రికి వెళ్లి చూపించుకోవాలి. అక్కడి వాళ్లు రాసిచ్చిన ప్రకారం ఆ తర్వాత ప్రాథమిక ఆరోగ్య కేంద్రానికి వెళ్లి మందులు తెచ్చుకుంటూ ఉండాలి. దీని వలన రోగులకు సమయమూ వృథా అవుతోంది, ఖర్చూ పెరుగుతోంది. భరించే శక్తిలేక అర్థంతరంగా చికిత్స మానేస్తున్నారు. ఇంకా ఘోరమేమిటంటే - నిధులు ఆలస్యంగా విడుదలై, మందుల సరఫరా సక్రమంగా ఉండదు కాబట్టి చాలా మంది రోగులలో మందులు పనిచేయకపోవడమనేది (drug resistance) పెరుగుతోంది. వ్యాధుల్ని, మరణాల్ని తగ్గించే కృషిలో ఈ వాస్తవాలన్నిట్నీ పరిగణనలోకి తీసుకోవాల్సి ఉంటుంది.

ఆదివాసీ ఆరోగ్య ప్రణాళిక మరో మూడు ముఖ్యమైన సమస్యల్ని కూడా సరిగ్గా పట్టించుకోలేదు. అవి 1.భౌతిక దూరాలు. 2. సంరక్షణ లోపాలు 3.సమాచార వ్యాప్తి. ఆదివాసులకు, ఆరోగ్య సర్వీసులకు మధ్య ప్రస్తుతం ఇవి పెద్ద అవరోధాలుగా ఉన్నాయి.

<u>దూరాభారం:</u> ఆరోగ్య కేంద్రాల దగ్గరికి చేరుకోవడంలోని ఇబ్బందుల్ని వెంటనే సరిచేయకపోతే వైద్యపరికరాలకు, మందులకు నిధులు పెంచి కూడా ఉపయోగం ఉండదు. ఆరోగ్య కేంద్రాలను నెలకొల్పడంలోనూ, ఉన్నవాటిని మార్చడంలోనూ కొత్త ప్రమాణాలు అవసరం. వాటిని నిర్ణయించే ముందు అందుబాటులో ఉన్న వనరులను, ఆచరణ సాధ్యాసాధ్యాలను, ఖర్చును, ప్రజల అభీష్టాన్ని

పరిగణనలోకి తీసుకోవడం సముచితంగా ఉంటుంది. ఉదాహరణకు- ఒక ప్రభుత్వేతర సంస్థతో (ఎన్‌జిఓ) లేదా ఒక ప్రైవేటు డాక్టరుతో భాగస్వామ్యం వల్ల పని జరుగుతుందనుకుంటే కొత్త కేంద్రం పెట్టకుండా ఆ విధంగా అక్కడ ఏర్పాటు చేసుకోవచ్చు. మరోచోట అన్ని కాలాల్లోనూ బస్సులు తిరిగే రోడ్డును వేయడం, కొత్త కేంద్రం పెట్టడం కంటే సత్ఫలితాలను ఇవ్వగలదనుకుంటే ఆ పని చేయొచ్చు. చేయబోయే మార్పుల్ని వాస్తవికంగా బేరీజు వేసుకుని, మెరుగైన ఆర్థిక నిర్వహణకు తోడ్పడగలిగితే ఆదా అయిన ఆ డబ్బుతో కూడలి ప్రదేశాలలో మినీ ఆపరేషన్ థియేటర్‌నో, ప్రసూతి గదినో, చిన్న బ్లడ్‌బ్యాంక్‌నో, లాబరేటరీనో ఏర్పాటు చేయొచ్చు. వీటి నిర్వహణను డాక్టర్ల చేత, ఆరోగ్య కార్యకర్తల చేత సరైన ప్రమాణాలను పాటింపజేయగల మిషనరీలకు, ప్రైవేటు సంస్థలకు అప్పగించవచ్చు.

అయితే దీనికంటే ముఖ్యమైంది మరొకటుంది. ప్రస్తుత మూడంచెల ఆరోగ్య వ్యవస్థ గిరిజన ప్రాంతాలకు తగినది కాదు, దానిని పున:పరిశీలించడం అవసరం. ఉపకేంద్రంగానీ (మంత్రసానికాదు, కేంద్రమే), ప్రాథమిక ఆరోగ్యకేంద్రంగానీ గిరిజనులకు నిజమైన అర్థంలో ఎంత సేవ చేస్తున్నాయో, చేయగలుగుతున్నాయో అంచనా వేసుకోవడం అవసరం. ఉదాహరణకు- మామూలు కాన్పులు, పసిపిల్లల చెకప్‌లు, టీకాలు, అతిసార చికిత్స, మలేరియా, టిబిల విషయంలో ఉపకేంద్రం చేయగలిగింది తక్కువ. ఆ మాటకొస్తే ప్రాథమిక ఆరోగ్యకేంద్రం చేయగలిగిందీ స్వల్పమే. మామూలు జాగ్రత్తలు, చికిత్స ఇంటిదగ్గరే చేయగలిగినప్పుడు, సీరియస్ కేసుల్లో ఎలాగూ ఇన్‌పేషంట్‌గా ఆస్పత్రిలో చేరాల్సినప్పుడు ఇక వీటి ప్రయోజనం ఎంతో లోతుగా ఆలోచించడం మంచిది. ఉపకేంద్రాలకు, ప్రాథమిక ఆరోగ్య కేంద్రాలకు పెట్టబోయే ఖర్చు చూసినప్పుడు - ఉపకేంద్రం భవనం ఖర్చే 4 లక్షల రూపాయలు ఉంటుంది, ప్రాథమిక ఆరోగ్య కేంద్రం భవనానికి రూ.50లక్షలయినా అవసరం - వీటిని వాడకం ప్రాతిపదిక మీద ఖచ్చితంగా బేరీజు వేయడం చాలా అవసరమనిపిస్తుంది. పెట్టుబడి వ్యయం రూ.4.5 కోట్లదాకా ఉన్నందువల్ల ఈ విషయాన్ని పున:పరిశీలించి వ్యూహాన్ని మార్చుకోవడం మంచిది. ఆ డబ్బును వేరే మంచివాటికి ఉపయోగించవచ్చు.

అలాగే సిబ్బంది నియామకాన్ని కూడా అవసరాల ఆధారంగా నిర్ణయించుకోవాలి. రూ 4.5 లక్షల సగటు ఖర్చుతో డాక్టరయ్యే ఒక వ్యక్తిని సరైన సదుపాయాలు, తగినంత మంది రోగులు లేని మారుమూల ప్రాంతాలలో నియమించడంలోని. ఉపయోగాన్ని, ఖర్చును, ఆచరణసాధ్యతను పున:పరిశీలించుకోవాలి. వారి స్థానంలో శిక్షణ పొందిన ఆరోగ్య కార్యకర్తలు, మంత్రసానులు సరిపోతారేమో అన్ని కోణాల నుండీ పరిశీలించాల్సిన అవసరం ఉంది.

<u>సంరక్షణ లోపాలు:</u> సంరక్షణను దెబ్బతీస్తున్న రెండు ముఖ్యమైన అంశాలున్నాయి. (i) నిరంతర నిధుల కొరత వలన మౌలిక సదుపాయాలు అతి తక్కువగా ఉపయోగించబడి, విపరీతమైన వృథా జరుగుతోంది. తలసరి ఖర్చులూ ఎక్కువవుతున్నాయి. (ii) సిబ్బందికి సరైన శిక్షణ ఉండడం లేదు.

మొదటి దానికి కొన్ని ఉదాహరణలిస్తాను. డ్రైవర్ల జీతాలు చెల్లిస్తూనే ఉంటారు కాని నిధుల కొరత వలన నిర్వహణ సరిగ్గా జరగక, వాహనాలు నిరుపయోగంగా పడి ఉంటాయి. అలాగే సకాలంలో సర్వీసింగ్ జరగక పరికరాలు పనిచేయవు. లేదా డబ్బుల్లేక గ్లాస్‌స్లైడ్స్, స్పిరిట్,

బయోకెమిస్ట్రీ, మైక్రోస్కోప్స్, రీజెంట్స్ మొదలైన నిత్యవసర సామాగ్రి కొనరు. ఏ అలోపతి డాక్టరూ ఈ మౌలిక వైద్యపరీక్షలు చేయకుండా చికిత్స చేయలేరు కనక నెలనెలా ఈ వృధావ్యయం పెరిగిపోతూనే ఉంటుంది. అలాగే మందులకు కేటాయించే నిధులు కూడా తక్కువ. ద్రవ్యోల్బణం దృష్ట్యా ఈ నిధుల నిజవిలువ ఇంకా తక్కువయి 'రెండు తెల్ల గోలీలు, ఒక ఎర్రగోలీ'కే బొటాబొటిగా సరిపోతాయి. వీటిని కూడా చేత్తోనో, కాగితంలోనో పెట్టి ఇవ్వడం వల్ల మెత్తబడి పనికి రాకుండా పోతున్నాయి. అందువల్ల, ఆచరణలో ఎదురవుతున్న ఈ ఇబ్బందులను దృష్టిలో ఉంచుకుని తరచూ వచ్చే వ్యాధులకు అనుగుణమైన మందుల కొనుగోలు, వాడకం విధానాన్ని నిర్దిష్టంగా రూపొందించుకోవాల్సి ఉంటుంది. ఇప్పుడు ఏకమొత్తంగా జరుగుతున్న నిధుల కేటాయింపు వల్ల పరిపాలనా సౌలభ్యం ఉండొచ్చుకాని అవి అనుకున్న లక్ష్యాన్ని చేరుకోవడానికి ఉపయోగపడవు.

ఈ ప్రణాళిక కింద లభించే అదనపు నిధుల వల్ల ఇకపై ఒక్కొక్క ప్రాథమిక ఉపకేంద్రానికి ఏడాదికి రూ. 2.20 లక్షలు అందుబాటులో ఉంటాయి. తలసరి లెక్కవేస్తే మనిషికి 11 రూపాయలన్న మాట. ఇది బాగా తక్కువే కాక కనీసం క్షయరోగుల మందుల అవసరాల్ని కూడా తీర్చలేవు. అందువల్ల సాధించదల్చుకున్న లక్ష్యాలలో స్పష్టత ఉండడం, ఏఏ అనారోగ్యాల చికిత్సకు ఎంతెంత అవసరమో జాబితా తయారు చేసుకోవడం అవసరం. తక్కువ నిధులు కేటాయించడం వల్ల ప్రభుత్వ నిజాయితీ మీదనే సందేహం కలగొచ్చు. చిన్నమొత్తాల పొదుపు ద్వారా సాంఘిక భీమా పథకాలేమైనా ప్రవేశపెట్టి, వారి ఆరోగ్యం మీద అయ్యే ఖర్చులో కొంతభాగం వారి దగ్గర్నించే రాబట్టుకోవచ్చేమో పరిశీలించాలి. దానివల్ల ఈ ఆరోగ్య సేవలు దీర్ఘకాలం మనగలుగుతాయి కూడా.

అయినా సదుపాయాలు ఏర్పరచడంతో పనయిపోదు. తగినంత మంది శిక్షితులైన సిబ్బంది ఉండడం దానికంటే ముఖ్యం. గిరిజన ప్రాంతాలలో పని చేయడానికి పోస్ట్‌గ్రాడ్యుయేట్ నిపుణులు అవసరం లేదు. సాధారణ జబ్బుల్ని కనుక్కోగలిగేవాళ్లు, కాన్పులు చేయగలిగేవాళ్లు, గిరిజనులకు అందుబాటులో ఉండే చవకయిన చికిత్సా పద్ధతుల్ని ఉపయోగించేవాళ్లు చాలు.

పై విషయాలను ఆమోదించి అమలు చేస్తేనే ప్రభుత్వం తీసుకోబోయే ఏ చర్యయినా విజయవంతం కాగలుగుతుంది. గిరిజన వైద్య వ్యవస్థకు ఒక చివర్న రక్తపోటు పరీక్షలు కూడా చేయలేని మంత్రసానులు (ఎ.ఎన్.ఎంలు) ఉంటే, మరో చివర్న అక్కడ పని చేయడానికి ఏ మాత్రం ఆసక్తి లేని డాక్టర్లున్నారు. అందువల్ల ఆరోగ్యలక్ష్యాల్ని సాధించాలంటే ప్రభుత్వం వారికి నైపుణ్యంలో, క్లినికల్ సైకాలజీలో, బిహేవియర్ సైన్సెస్‌లో శిక్షణ ఇచ్చి రోగుల పట్ల సహనంతో బాధ్యతతో ప్రవర్తించేలా చేయాలి. సిబ్బందిలో అవి కొరవడడం ఆరోగ్య సర్వీసుల పూర్తి వినియోగానికి పెద్ద అవరోధంగా తయారయింది.

ఈ విధమైన శిక్షణకు ప్రస్తుత రిక్రూట్‌మెంట్ విధానం వల్ల కూడా ప్రాముఖ్యం పెరిగింది. ప్రతిభ కంటే పాసయిన సంవత్సరాన్ని బట్టి సీనియారిటీకి ఎక్కువ విలువ ఇచ్చే విధానం ఇప్పుడు అమలులో వుంది. చదివింది మర్చిపోయే ప్రమాదంతోపాటు ఈ కొత్తడాక్టర్ల వల్ల మరో నష్టం ఉంది. వీళ్లంతా నడివయస్సు వాళ్లయి ఉంటారు కాబట్టి వారికి అనేక వ్యక్తిగత సమస్యలు ఉంటాయి, కొత్తభావాల్ని స్వీకరించలేని ఆలోచనామూసలు ఉంటాయి. పైగా భౌగోళికంగా అననుకూలంగా ఉండే గిరిజన ప్రాంతాలలో పని చేయడానికి అవసరమైన స్ఫూర్తి, ఉత్సాహం ఉండదు. గిరిజన ప్రాంతంలో వరసగా ఐదేళ్లు తప్పనిసరిగా పని చేయాలనే షరతు మీదే వీళ్లను తీసుకున్నారు కాబట్టి

అప్పటికీ పట్టణప్రాంతాలలో మంచి ప్రాక్టీసు ఉన్న డాక్టర్లకు, స్పెషలిస్టులకు అది పోతుందనే భయం ఉంటుంది. ఫలితంగా పని చేసే ఊరిలో నివసించకపోవడం, తరచూ గైరుహాజరు కావడం లాంటి సమస్యలు ఎదురవుతున్నాయి. ఈ అనాసక్త నాయకత్వం ప్రభావం ఒక్కొక్కసారి మొత్తం ప్రాథమిక ఆరోగ్య కేంద్రాన్నే నీరసపరుస్తుంది. వీటిని పరిష్కరించి, డాక్టరు కేంద్రంగా ఉండే పనివిధానంలోనే మార్పులే తేవాల్సి ఉంది.

శిక్షణ విషయానికొస్తే మంచి శిక్షకులు దొరకడం చాలా కష్టమైపోయింది. వ్యక్తిగత సామర్థ్యాన్ని పెంచుకోవడం, నైపుణ్యాన్ని పెంచుకోవడం, ప్రవర్తన తదితర అంశాల మీద శిక్షణ చాలా అవసరం కనుక రిటైరయిన నర్సులను, ప్రభుత్వేతర సంస్థలను ఈ కార్యక్రమంలో భాగస్వాముల్ని చేయాలి. శిక్షణలో చెప్పే విషయాలకేకాక వాటిని చెప్పే పద్ధతి కూడా ముఖ్యం. ఐపిపి - IV శిక్షణాప్రాజెక్టు 'పిల్లల మనుగడ - సురక్షిత మాతృత్వం' ప్రాజెక్టు అమలులో కలిగిన అనుభవాల ఆధారంగా, అవసరాలకు అనుగుణమైన సముచిత శిక్షణా పద్ధతుల్ని రూపొందించుకోవడం మంచిది.

<u>సమాచార ప్రచారం:</u> ఆరోగ్యవిద్య, సమాచార వ్యాప్తికి ప్రచారోత్సవాలను (campaigns) ఎంచుకోవడం అన్నిటికంటే ఖరీదైన పద్ధతి. ప్రజలకు సమాచారం ఎక్కువై, గుర్తు పెట్టుకోవడం తక్కువై పోతుందని కేంద్ర ఆరోగ్య, కుటుంబసంక్షేమ మంత్రిత్వ శాఖ చేసిన పలు అధ్యయనాలలో వెల్లడయింది. సాంస్కృతిక తేడాలు, అవగాహనా స్థాయి, భాషలో తేడాలు అతితక్కువ నిరక్షరాస్యత దృష్ట్యా పై విషయం గిరిజన ప్రాంతాలకు మరింత ఎక్కువగా వర్తిస్తుంది. గ్రామీణ ఆదివాసీ జనాభాలో స్త్రీల అక్షరాస్యత 6.86 శాతం మాత్రమే ఉందని గుర్తుపెట్టుకోవాలి. ఈ నాలుగు ప్రాజెక్టు జిల్లాలలోని నాలుగో వంతు తెగలలో ఈ సంఖ్య 2 శాతం కంటే కూడా తక్కువ ఉంది. ఒక్కొక్క ప్రాథమిక ఆరోగ్య కేంద్రం పరిధిలో రెండేసి జాతరలు జరిపి వాళ్ల వైఖరిలో తాము అనుకున్న మార్పును తీసుకురాగలిగితే ఈ కాలంలో కూడా ఇంకా ప్లేగ్, డెంగ్, మలేరియా, కలరా వ్యాధులు వ్యాప్తి చెందాల్సిన పని లేదు.

ఇటువంటి పరిస్థితులలో సమాచారవ్యాప్తికి సృజనాత్మక వ్యూహం లేకపోవడమనేది చాలా ఆందోళన కలిగిస్తోంది. వైద్యం చేసేవాళ్లలో నైపుణ్య లేమి, విషయ పరిజ్ఞానంలో ఖాళీలు, అనాసక్తి కనబడుతుంటే, ఆదివాసులలో ఈ పరాయి వైద్యవిధానం గురించి తెలియకపోవడం, దాంతో అసలు పరిచయం లేకపోవడం కనిపిస్తుంది. వారికి వైద్యం సక్రమంగా అందకపోవడంలో యివి రెండూ నిర్మాణపరంగానే అవరోధాలుగా ఉన్నాయని గుర్తించి కూడా, అటు శిక్షణకుగాని ఇటు సమాచారవ్యాప్తికిగాని నిధుల్ని పెంచలేదు.

ఆదివాసుల జీవితానికి, ఆలోచనాధోరణులకు అనువైన ఆరోగ్య ప్రచారవ్యూహాలను రూపొందించుకోవడం అవసరం. దేని గురించయినా ఆదివాసులతో నేరుగా సంభాషించడం కష్టమనేది నా అనుభవం. జవాబు చెప్పడానికి ఆదివాసులు చాలా సమయం తీసుకుంటారు కాబట్టి కాస్త చుట్టు తిరుగుడు సంభాషణ అవసరమవుతుంది. అందువల్ల కొద్ది మోతాదుల్లో సమాచారాన్ని అందజేయడం, ఆ సంభాషణలో వారూ పాల్గొనేలా చేయడం, అంచలంచలుగా వారి ఆలోచనలో మార్పు కోసం ప్రయత్నించడం, ఒక కాలపరిధిని నిర్ణయించుకోవడం వగైరా జాగ్రత్తల్ని తీసుకునే ప్రచార వ్యూహం వారి విషయంలో చాలా అవసరం. అయితే ఇందుకు అవసరమైన శిక్షకులుగానీ, శిక్షణా సామగ్రిగానీ మన రాష్ట్రంలో లేవు. ఈ నైపుణ్యాన్ని అభివృద్ధి చేయాల్సిన అవసరం చాలా ఉంది.

ఆదివాసులలో సమాచారవ్యాప్తికి జాతరలు, పోస్టర్లు, ఆరోగ్య శిబిరాలు సరిపోవు. థాయ్‌లాండ్‌లో లాగా ఏ ప్రదేశానికి అనువైన ప్రచారపద్ధతిని ఆ ప్రదేశానికి ఉపయోగించగలగాలి. చికిత్స కంటే నివారణ ఎల్లప్పుడూ మేలయిన మార్గమనే గుర్తింపు ఈ ప్రచార రూపకర్తలలో ఉండాలి. మరోరకంగా చెప్పాలంటే వ్యాధుల్ని రానివ్వని 'నివారణ సంస్కృతి'ని వారు ప్రోత్సాహించాలి. చైనాలో 1950, 60 దశకాలలో జరిగిన 'ఈగల సంహార' ఉద్యమాలు ఈ కోవలోవే. వ్యాధుల్ని అదుపు చేయడానికి అన్నిట్లోకి ఇదే సులువైన, చవకైన మార్గం. అయితే ప్రజారోగ్య విద్య మీద కొంత ఎక్కువ మొత్తాన్ని ఖర్చు చేయాల్సి ఉంటుంది. పౌష్టికాహారం శుభ్రమైన మంచినీరు మీద దృష్టిని కేంద్రీకరించే సందేశాల్ని- పరిమితసంఖ్యలోనే - బాగా ప్రచారంలో పెట్టాలి. అంటే భూమి వినియోగ విధానాల్ని ఆరోగ్య విద్యనూ సబ్సిడీలనూ శిక్షణనూ సమన్వయపరచాలి. విటమిన్ ఎ సమృద్ధిగా ఉండే మామిడి, బొప్పాయి పండ్ల చెట్ల పెంపకాన్ని ప్రోత్సహించాలి. ఐరన్ సమృద్ధిగా ఉండే ఆకుకూరలు మొదలైన వాటిని పెంచడానికి విడిగా స్థలాలను కేటాయింపచేయాలి.

III. కొత్త సిద్ధాంత నమూనా అవసరం

ఆదివాసుల అభివృద్ధి కోసం రూపొందించిన వ్యూహాలను జీవనగుణ సూచికల దృక్పథం నుండి పరిశీలించినపుడు, వాటికి మనిషి మరింత 'కేంద్రం'గా ఉండాల్సిన అవసరం అర్థమవుతుంది. మనిషిని మరింత 'కేంద్రం'గా తీసుకోవడమంటే మన ఆలోచనాధోరణిలో (mindset) మార్పురావాలని అర్థం. 'అభివృద్ధి' పదాన్ని పునర్నిర్వచించాలని అర్థం. అప్పుడు ఎన్ని చెట్లు నాటాము, ఎన్ని టన్నుల కాఫీగింజల్ని ఉత్పత్తి చేశాము, ఎన్ని ఇళ్లు కట్టించి ఇచ్చాము, ఎన్ని బర్రెల్ని పంచిపెట్టాము అనే కొలమానాల్నికాక ఎందరు స్త్రీలను, పిల్లలను అకాల మరణాల నుండి కాపాడాము, ఎంత అక్షరాస్యతను పెంచాము, మధ్యలో చదువు మానేసే పిల్లల సంఖ్యను ఎంత తగ్గించాము వగైరా కొలమానాలతో అభివృద్ధిని లెక్కపెట్టుకుంటామని అర్థం. స్థిరమైన, నిలకడయిన భూమి వినియోగ విధానాన్ని ప్రాతిపదికగా తీసుకొని ప్రాథమిక విద్య, వైద్యం, సామర్థ్యాలను పెంచే అజెండాను నిర్ణయించుకుంటాం. ఆదివాసీ తెగల మధ్య ప్రస్తుతమున్న అంతరాలు ఆందోళన కలిగించేవిగా ఉన్నాయి కాబట్టి సమానాభివృద్ధిని సాధించగల లక్ష్యాలను జాగ్రత్తగా ఆలోచించి నిర్ణయించుకుంటామని అర్థం.

మొత్తం అభివృద్ధి వ్యూహానికి కూడా ఆరోగ్యాన్ని 'కేంద్రం'గా పెట్టుకునే సిద్ధాంత నమూనా అవసరం. ''శారీరక శ్రమ ఒక్కటే ఆదివాసులకున్న ఆదాయ మార్గం. ఏదైనా ఇబ్బంది వస్తే ఆదుకోవడానికి దాచుకున్న డబ్బులేమీ ఉండవు... కోలుకున్నాక కూడా ఆరోగ్యరీత్యా, ఆర్థికరీత్యా వారు పూర్వపు మనుషులు కాలేరు''. అందువల్ల ఆదివాసుల అభివృద్ధి కోసం రూపొందించిన ఏ వ్యూహమైనా రెండు విషయాలను తప్పనిసరిగా పరిగణనలోకి తీసుకోవాలి. ఒకటి- పనులు లేని కాలంలో కూడా వారి ఆదాయమార్గాలు ఆగిపోకుండా చూడాలనేది. రెండు- పేదలలో అనారోగ్యాన్ని తగ్గించడం కోసం పెట్టే ఖర్చు, అకస్మాత్తుగా వచ్చిపడే వైద్యం ఖర్చుల కోసం కల్పించే భీమా సదుపాయం రెండూ పేదరికాన్ని తగ్గించడంలో ప్రాధ్యాన్యంగల చర్యలని గుర్తించాలి. 1993 సంవత్సరంలో విడుదలైన ప్రపంచ అభివృద్ధి నివేదికలో 22 బడుగుదేశాల్లో జరిగిన సర్వే వివరాలు ఉన్నాయి. దీని ప్రకారం ఒక రోజుకు ఒక డాలరు ఆదాయం పెరిగితే సగటు జీవితకాలం 30 శాతం పెరుగుతుంది. 58 దేశాలలో జరిపిన మరొక సర్వే ప్రకారం ఆదాయం 10 శాతం పెరిగితే

బాల్యమరణాల సంఖ్య 2 నుండి 3.5 శాతం తగ్గుతుంది. ఆరోగ్యానికి, స్త్రీల అక్షరాస్యతకు మధ్య కూడా ఇటువంటి కార్యకారణ సంబంధమే ఉంది. స్త్రీలలో అక్షరాస్యత 10 శాతం పెరిగితే బాల్యమరణాల సంఖ్య 10 శాతం తగ్గుతుంది. మన దేశానికి సంబంధించిన పరిశోధనలు ఏం తెలుపుతున్నాయంటే స్త్రీలు ఒక సంవత్సరం అదనంగా పాఠశాలకు హాజరయితే రెండు ప్రసవ మరణాలు, 45 శిశు మరణాలు తగ్గుతాయని. ఆదాయం, ఆహారభద్రత, స్త్రీల అక్షరాస్యత, ఆరోగ్యాల మధ్య ఉన్న ఈ కార్యకారణ సంబంధాల దృష్ట్యా వీటిని పట్టించుకోకపోతే ఆదివాసుల ఆరోగ్య విషయాలను విడిగా చూసే సంప్రదాయక అధికార దృక్పథం ఆరోగ్య లక్ష్యాలను సాధించడంలో విఫలంకాక తప్పదు. ఆదాయాలను పెంచడం, స్త్రీలలో అక్షరాస్యత పెంచడం, ప్రాథమిక ఆరోగ్య కేంద్రాల సేవలను మెరుగుగా వినియోగించడం మొదలైన చర్యల మధ్యనున్న అంతస్సంబంధాలను ఆధారం చేసుకుని ఆదివాసులలో అనారోగ్యాన్ని, మరణాలను తగ్గించే నిర్దిష్ట ప్రణాళికల రూపకల్పనకు వ్యూహరచన చేయాలి.

ఆరోగ్యరంగంపై పెట్టే ఖర్చు ఏఏ పద్ధులలో ఎంత ఉంటుందనే దానిపైన ఆరోగ్యసేవల నాణ్యత ఆధారపడి ఉంటుంది. 1993లో ప్రచురించిన ప్రపంచ అభివృద్ధి నివేదిక 'ఆరోగ్యరంగంపై పెట్టే ఖర్చు' అనే శీర్షిక కింద భారతదేశం వంటి బీదదేశాలు తమకున్న వనరులను ప్రధానంగా ప్రాథమిక ఆరోగ్యసేవల కోసం వినియోగించాలని చెప్పింది. అంటే ఆరోగ్యం పెంపుదల, అనారోగ్య నివారణలకు సంబంధించిన వైద్య విద్య, క్షయ, మలేరియా, సుఖవ్యాధులు, స్త్రీశిశు ఆరోగ్య సంరక్షణ, చిన్నాపరేషన్లు మొదలైన విషయాల మీద ప్రధానంగా ఖర్చు పెట్టాలని అర్థం. ఇందుకు తలసరి 380 రూపాయల వ్యయం అవుతుందని అంచనా వేశారు. కాగా ఎన్.సి.ఎ.ఇ.ఆర్ జరిపిన ఒక పరిశోధన ప్రకారం మన దేశ గ్రామీణ ప్రాంతాలలో లభిస్తున్న వైద్యసేవల విలువ తలసరి రూ.30.22 మాత్రమే ఉంది. అందులోనూ 75 శాతం సిబ్బంది జీతాలకే ఖర్చవుతున్నది. 12 శాతం మాత్రమే మందుల కోసం ఖర్చవుతున్నది. అంటే గ్రామీణ ప్రజలకు లభిస్తున్న మందుల విలువ తలసరి ఐదు రూపాయలు మాత్రమే. ప్రభుత్వ రెవిన్యూ పద్ధులలో ఉన్న సంక్షోభం దృష్ట్యా దీనిని పెంచడం పోనుపోను మరింత కష్టమవుతుంది.

ఆర్థికంగా ప్రజలకు అందుబాటులో ఉండే వైద్య వ్యవస్థను రూపొందించేటప్పుడు వాళ్ళు ఎంత ఖర్చు చేయగలరనే విషయాన్ని ప్రధానంగా దృష్టిలో ఉంచుకోవాలి. పాశ్చాత్య వైద్య శాస్త్రంలో నిపుణులైన వైద్యులు ప్రస్తుతం ఉపయోగిస్తున్న హైటెక్ రోగ నిర్ధారణ పద్ధతులు, మందులు, పదేపదే ఆస్పత్రికి పోవల్సిన చికిత్సా పద్ధతులు ప్రజలకు ఆర్థికంగా వినాశనకరంగా ఉన్నాయి. చైనాలో తొలిదశలో ప్రాథమిక ఆరోగ్య సేవల్ని అందించడమే లక్ష్యంగా పెట్టుకున్నారు. విద్యావంతులైన యువకులకు కమ్యూన్‌లు 6 లేక 9 నెలల ప్రాథమిక శిక్షణ ఇచ్చాయి. కనీసావసరాలకు సరిపోయే చిన్న ఆస్పత్రులను కూడా కమ్యూన్‌లే నిర్మించాయి. ఈ ప్రజావైద్యులకు (bare foot doctors) శరీర నిర్మాణం, రోగ నిర్ధారణ, సామాన్య రోగాల్ని నయం చేసే పద్ధతులు మొదలైన విషయాల్లోనే కాక సంప్రదాయక వైద్యంలో కూడా ప్రాథమిక శిక్షణ ఇచ్చారు. ఆ సంప్రదాయక వైద్యాన్ని ప్రజలు ఆదరించడమేకాక వారికి అది ఆర్థికంగా కూడా అందుబాట్లో ఉండేది. మనం పాశ్చాత్య వైద్యవిధానాలను గుడ్డిగా అనుకరించడం వల్ల మన శక్తిని మనమే ధ్వంసం చేసుకున్నాం. అలాగని కొత్త సాంకేతిక విజ్ఞానానికి కావలసిన ఆదాయవనరులు మనకు ఉన్నాయా అంటే అవీ లేవు. మన గిరిజన సహకార కార్పొరేషన్లు, రాష్ట్ర ప్రభుత్వ ఆయుర్వేదశాఖ ఔషధగుణం ఉన్న మొక్కలను గుర్తించి,

క్రోడీకరించడంలో చెప్పుకోదగ్గ కృషి చేశాయి. ఈ మూలికావైద్యం ఆదివాసులకు ఆర్థికంగానూ భౌతికంగానూ అందుబాటులో ఉండడమేకాక వారి ఆదరణను కూడా పొందే అవకాశం ఉంది. మలేరియా, సుఖవ్యాధులు మొదలైన రోగాలను అది సమర్థంగా నయం చేయగలదు. ఆయుర్వేదం, మూలికా వైద్యం, ప్రకృతి వైద్యం ఎంబిబిఎస్ డాక్టరుపైన ఆధారపడని సంప్రదాయక వైద్యాలు. ఆదివాసులకు వాటితో బాగా పరిచయం కూడా ఉంది. అందువల్ల ప్రభుత్వం అందించే వైద్యసేవలలో వాటిని భాగం చేయాలి. అయితే ఈ రకమైన వైద్యవ్యవస్థను నెలకొల్పాలంటే అటువంటి సమగ్రవైద్య విధానంలో ఆరోగ్యశాఖ సిబ్బందికి పెద్దఎత్తున తర్ఫీదు ఇయ్యవలసి ఉంటుంది.

ఆదివాసుల అవగాహనను పెంచడంతో పాటు మంచి ఆరోగ్య విలువలను ఇష్టపడే, నిత్యజీవితంలో అమలుపరిచే ఆసక్తిని వారిలో క్రమేపీ తీసుకురావాలి. ఇందుకు వ్యక్తిగత సంబంధాల మీద, తల్లుల సంఘాలు, గ్రామీణాభివృద్ధి సంస్థల వంటి సామూహిక సంస్థలకు శిక్షణ యివ్వడం మీద దృష్టి పెట్టాలి. ఈ శిక్షణ ఆరోగ్య విషయాలకే కాకుండా ఆయా జన సమూహాల స్వాధికారత (empowerment)కు సంబంధించినదిగా కూడా ఉండాలి. భిన్నమైన కార్యక్రమాలుగా కనిపించే వాటి మధ్యనున్న అంతస్సంబంధాల గురించి వారికి పరిజ్ఞానం, అవగాహన ఇవ్వగలగాలి. ఉదాహరణకు- ఆరోగ్య లక్ష్యాలకూ భూమి వినియోగం, అభివృద్ధి లేదా ఉపాధి కల్పనా కార్యక్రమాల వంటి ఆర్థిక కార్యక్రమాలకూ మధ్యనున్న సంబంధాన్ని వాళ్లకు అర్థమయ్యేట్టు చెప్పాలి. ఈ సంబంధాన్ని వాళ్ల అర్థం చేసుకోగలిగితే పనుల ఎంపికలో వారి ప్రాధాన్యాలు మారతాయి. మెరుగైన ఆరోగ్యానికి అవసరమైన పనులు చేపట్టగలుగుతారు. ఉదాహరణకు- దోమల్ని వృద్ధిచేసే నీటిగుంటల్ని పూడ్చడానికి, శుభ్రమైన మంచినీటికి, మురుగునీటి పారుదలకు, ప్రసూతి గది నిర్మాణానికి, ఐసిడిఎస్ స్కూలుకు, గ్రామాన్ని ఆరోగ్య కేంద్రంతో కలిపే కంకర రోడ్డు నిర్మాణానికి, పళ్లతోటల పెంపకానికి, వేప, చింత వంటి ఆరోగ్యవిలువలున్న చెట్ల పెంపకానికి ప్రాధాన్యం ఇవ్వగలుగుతారు. రాజస్తాన్‌లో ఆరోగ్య, నీటి సంఘాల మధ్య ఇటువంటి సమన్వయం జరిగింది కనుకనే నారకురుపు వ్యాధిని పూర్తిగా అరికట్టగలిగారు.

అలాగే చదువు విషయంలో కూడా. ఊరికే చదువును ప్రోత్సహిస్తే చాలదు. స్త్రీల అక్షరాస్యత పెరిగితే దాని ప్రభావం ఆరోగ్యం మీద నేరుగా కనిపిస్తుందనే అవగాహనతో విద్యా కార్యక్రమాల్ని రూపొందిస్తే ఫలితం రెట్టింపు ఉంటుంది. నిధుల కొరతను దృష్టిలో ఉంచుకుని 12-20 మధ్యవయస్కులయిన స్త్రీల చదువు మీద శ్రద్ధ పెడితే మంచిది. ఆ వయస్సులో వాళ్లే నేర్చుకున్నది అమలులో పెట్టే ప్రయత్నం చేస్తారు. పైగా తల్లీ పిల్లల సంరక్షణ కార్యక్రమాల విజయానికి తోడ్పడవలసిన వాళ్లు ఆ వయస్సువాళ్లే. ఇప్పుడు మన ముందున్న సవాలు వారికి అర్థమయ్యే పద్ధతిలో అర్థమయ్యే భాషలలో పుస్తక, తదితర సామగ్రిని తయారుచేయడం.

డాక్టరును ప్రధానంగా పెట్టుకున్న ప్రాథమిక వైద్యవిధానం విఫలమైనందువల్ల ఇకనైనా దాన్ని మార్చాల్సిన అవసరముంది. దాని స్థానంలో ఆదివాసుల్ని ప్రధానంగా పెట్టుకునే వైద్యవిధాన చట్రాన్ని రూపొందించాల్సి ఉంది. ఈ పనిని సమగ్ర గ్రామీణాభివృద్ధి సంస్థ (ఐటిడిఏ) చేయగలదు. ఆదివాసీ ప్రాంతాలకు విధానాల్ని రూపొందించి, అమలు చేసే సంస్థ అదే కాబట్టి భావనాపరంగాను, పరిపాలనా పరంగాను కూడా ఈ పని చేయడం ఐటిడిఏకే సులువవుతుంది.

ఆదివాసులు పేదల్లో కూడా నిరుపేదలు. వారికి సక్రమంగా పని చేసే వైద్యసేవల్ని, వారు ఆధారపడతగిన వైద్యసేవల్ని, ఖర్చుతో సహా అన్ని విధాలా అందుబాటులో ఉండే వైద్యసేవల్ని ప్రభుత్వం అందజేయలేక పోవడమనేది ఒక అతిముఖ్యమైన రంగంలో వ్యవస్థ వైఫల్యాన్ని సూచిస్తోంది. మన విజ్ఞత గుణపాఠాల్ని నేర్చుకోవడంలోనూ, ప్రస్తుత ఆలోచనాధోరణుల నుండి, పాతమూసల నుండి బయటపడగల సాహసాన్ని అలవరచుకోవడంలోనూ ఉంది. విధానకర్తల అవగాహనా లోపం, జడత్వం ఫలితంగానే నేడు ఇటువంటి విధానం అమలులో ఉంది. నిజానికి ఆదివాసీ ప్రాంతాలకు వైద్యసేవలు అందించడమే అన్నిట్లోకి కష్టమైన పని అయినప్పుడు, దురదృష్టవశాత్తూ అక్కడే ఎక్కువ ప్రయోగాలు జరుగుతున్నాయి. 'డాక్టరు, భవనం' మాత్రమే ప్రధానంగా ఉండే విధానం అమలు జరిగినంత కాలం ఆదివాసుల ఆరోగ్య పరిస్థితిలో చెప్పుకోదగ్గ మార్పు రావడం అసాధ్యం. మరయితే మన దేశంలో జరుగుతున్న ప్రణాళికారచనలో ప్రజలకు చోటు ఏ విధంగా కల్పించగలం? విధానరచన· కాంట్రాక్టర్లు, డాక్టర్లు, మందుల పరిశ్రమ, అధికారులు, విదేశీదాతలు మొదలైన వర్గాల ప్రభావం నుంచి బయటపడి ప్రజానుకూలంగా మారేదెట్లా? పై ప్రశ్నలకు జవాబులు దొరికేంతవరకు ఈ అయోమయ పరిస్థితి యిలాగే కొనసాగుతుంది. దానికి మూల్యం ఆదివాసులు చెల్లిస్తూనే ఉంటారు.

('ఎకనమిక్ అండ్ పొలిటికల్ వీక్లీ' 28.2.1998 సంచికలో వచ్చిన 'Health Care Services in Tribal Areas of Andhra Pradesh - A Public Policy Perspective' వ్యాసానికి వి. వసంతలక్ష్మి చేసిన అనువాదం).

✦

స్త్రీలు వర్సెస్ సుప్రీంకోర్టు

బి. చంద్రశేఖర్
జి. శివనాగేశ్వరరావు *

రాజ్యాంగం హామీ యిచ్చిన మానవహక్కులలోని 'మానవ'లో 'మానవుడు' తప్ప 'మానవి' లేదు. దానిలోని మానవహక్కుల స్ఫూర్తిని రాజ్యాంగసభ నుంచి న్యాయవ్యవస్థ దాకా అందరూ పురుషజనితంగానే అర్థం చేసుకున్నారు. గీతాహరిహరన్ కేసు తీర్పు నేపథ్యంలో పర్సనల్ చట్టాలకు, స్త్రీల సమానత్వ హక్కుకు మధ్యనున్న వైరుధ్యాన్ని పరిష్కరించకుండా సుప్రీంకోర్టు గత 50 ఏళ్లుగా ఆ సమస్యను ఎలా దాటేస్తూ వచ్చిందో వివరించే వ్యాసం.

మహిళల పట్ల వివక్ష ప్రదర్శించే పర్సనల్ చట్టాలకూ స్త్రీల సమానత్వ హక్కుకూ మధ్య పెద్ద వైరుధ్యమే ఉంది. పురుషాధిక్యతను వ్యవస్థీకరించిన మతాచారాల ఆధారంగా రూపుదిద్దుకున్న అన్ని పర్సనల్ చట్టాల్లోనూ స్త్రీల పట్ల వివక్ష కొట్టొచ్చినట్టు కనిపిస్తుంది. అయినా అవి చట్టాలుగా కొనసాగుతూనే ఉన్నాయి.

మతాల దృష్టిలో స్త్రీలు పురుషుల ఆనందానికై సృష్టించబడిన వస్తువులు. వారి వారసులను సృష్టించే పనిముట్లు. స్త్రీ క్షేత్రం. పురుషులు దాన్ని సాగుచేసే హక్కుదార్లు. మనుధర్మశాస్త్రం ప్రకారం స్త్రీలు బాల్యంలో తండ్రి, యవ్వనంలో భర్త, అతడు చనిపోయాక కొడుకుల పెత్తనం కింద జీవించాలి. భర్త ఎలాంటి అవలక్షణాలున్నవాడైనా భార్య అతన్ని దైవంగా పూజించాలి. అలాగే ఖురాన్ ముస్లిం మగవాళ్లను ఉద్దేశించి 'మీ స్త్రీలు మీ సేద్యపు భూములు. మీ పొలాలకు యథేచ్ఛగా వెళ్లేందుకు మీకు అధికారం ఉంది', 'అల్లా స్త్రీకంటే పురుషుణ్ణే

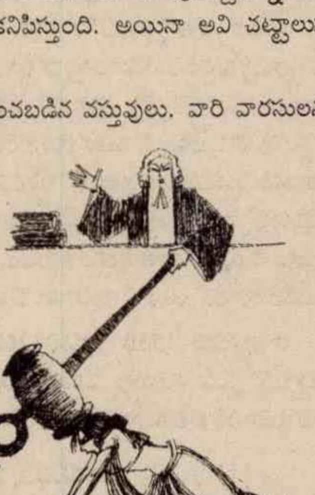

* ఇద్దరూ గుంటూరు జిల్లా మానవహక్కుల కార్యకర్తలు, న్యాయవాదులు.

ఉన్నతుడిగా చేసినందువల్ల, స్త్రీ పోషణకు పురుషుడు తన సంపదను ఖర్చు పెడుతున్నందువల్ల స్త్రీలపై పురుషులకు అధికారం ఉంది' అని చెప్పింది. ఇక బైబిల్ కూడా ఇదే దారిలో నడిచింది. 'భార్యలారా, దైవానికి విధేయులుగా ఉన్నట్టే భర్తలకు కూడా విధేయులుగా మసులుకోండి.' 'చర్చికి క్రీస్తు ఎలాగో భార్యకు భర్త కూడా అంతే. అతడే ఆమె శరీర పరిరక్షకుడు... కాబట్టి క్రీస్తుకు చర్చి ఎలా లోబడి ఉంటుందో భార్యలు భర్తలకు అదే విధంగా ప్రతి విషయంలోనూ లోబడి జీవించాలి.'

వివాహం, విడాకులు, వారసత్వం, గార్డియన్‌షిప్ లాంటి వ్యవహారాలను మన దేశ శాసనకర్తలు 'వ్యక్తిగతం'గా నిర్వచించి మతాలను బట్టి పర్సనల్ చట్టాలను రూపొందించారు. దాదాపు ఈ వ్యవహారాలన్నిటిలోనూ చట్టాలు స్త్రీని పురుషునితో సమానంగా పరిగణించడం లేదు. నిజానికి, ఇప్పటివరకూ అణగతొక్కబడిన మహిళలకు ఎక్కువ హక్కుల్ని కల్పించి పురుషులతో సమానస్థాయి వచ్చేదాకా వాటిని కొనసాగించడం అసలైన సమానత్వ భావన అవుతుంది. ప్రత్యేకస్థితిని బట్టి ప్రత్యేక హక్కుల్ని కల్పించడం కూడా సమానత్వ భావనలో భాగమే. ఇది ఇప్పట్లో ఆచరణ సాధ్యం కాదనుకున్నా కనీసం పురుషులతో 'సమాన' స్థాయి హక్కులైనా వాళ్లు పొందాల్సి ఉంది. సమానత్వహక్కుకు భిన్నంగా చట్టప్రకారమే స్త్రీకి జరుగుతున్న కొన్ని అన్యాయాలు చూడండి.

హిందూ అవిభక్త కుటుంబానికి స్త్రీ అసలు కర్త కాలేదు. భర్త తర్వాతే పిల్లలకు సంరక్షకురాలు కాగలుగుతుంది. సమాన వారసత్వ హక్కు ఆమెకు లేదు. అలాగే ముస్లిం స్త్రీలు కూడా మైనర్ పిల్లలకు సహజ సంరక్షకులు కాలేరు. వాళ్ల చట్టం పురుషులకు బహుభార్యాత్వాన్ని ఆమోదిస్తుంది. తలాక్ ద్వారా వివాహాన్ని రద్దు చేసుకునే హక్కు ఇస్తుంది (స్త్రీలకు కూడా ఈ హక్కు ఉన్నప్పటికీ ఆచరణలో పురుషులకే ఎక్కువగా ఉపయోగపడుతోంది). క్రైస్తవ మతావలంబకుల్లో భార్య వివాహేతర సంబంధం పెట్టుకున్నట్టు రుజువైతే భర్తకు సులభంగా విడాకులు వచ్చేస్తాయి. కాని భర్త వివాహేతర సంబంధం మాత్రమే కాదు, ఆ సంబంధం తల్లి, చెల్లి లాంటి రక్తబంధువులతో పెట్టుకుని ఉంటేనే భార్య విడాకులు కోరవచ్చు. పర్సనల్ చట్టాల నుండి స్త్రీల పట్ల వివక్షను చూపించే ఇలాంటి ఎన్ని ఉదాహరణలనైనా ఇవ్వొచ్చు.

భారత రాజ్యాంగంలోని 14వ అధికరణం 'చట్టం ముందు అందరూ సమానులే' అన్న సూత్రాన్ని గుర్తించి సమానత్వ హక్కుకు హామీ ఇస్తుంది. 'భారత భూభాగంలో ఏ వ్యక్తికైనా చట్టం ముందు సమానత్వాన్ని, చట్టాలిచ్చే సమాన రక్షణను రాజ్యం నిరాకరించరాదు' అని ఈ అధికరణం చెప్తుంది. పౌరులకు, పౌరులు కానివారికి కూడా ఈ హక్కు వర్తిస్తుంది. మన రాజ్యాంగంలో దాదాపు ఎలాంటి మినహాయింపులు లేని ప్రాథమిక హక్కుల్లో ఇదొకటి. చట్టాలను చేయడంలో గానీ, వాటి అమలులో గానీ రాజ్యం వివక్ష చూపరాదని దీని భావన. రాజ్యాంగంలోని 15వ అధికరణం ప్రకారం రాజ్యం పౌరులను వారి లింగం (మతం, జాతి, కులం, పుట్టిన ప్రదేశంతో పాటు) కారణంగా వివక్షకు గురిచేయరాదు. అయితే మహిళల కోసం ప్రత్యేక చట్టాలు చేయడాన్ని ఇది నిరోధించదు.

రాజ్యాంగం 1950 జనవరి 26న అమలులోకి వచ్చినందువల్ల ఆ రోజు నుండి నిజానికి చట్టాలలో మహిళల పట్ల వివక్ష, పురుషాధిక్యత రద్దయి ఉండాలి. కానీ పర్సనల్ చట్టాల్లోని వివక్ష రాజ్యాంగానికి అతీతంగా కొనసాగుతోంది. ఇది ఎలా సాధ్యమనేదే ఇక్కడ ప్రశ్న.

లింగవివక్ష రాజ్యాంగంలోకి ఎలా వచ్చింది?

పితృస్వామ్యం, మతం, ఆచార వ్యవహారాలు, సంస్కృతి రూపంలో పౌర సమాజంలో

మహిళలపట్ల అమలయ్యే వివక్ష అంతా ఇంతా కాదు. బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యవాదులు ఈ పౌరసమాజ సూత్రాల్లో చాలాభాగం క్రోడీకరించి వాటికి శాసనస్థాయిని కల్పించి వాటి అమలును అటు పౌరసమాజ రంగంలోనూ, ఇటు న్యాయవ్యవస్థ ద్వారానూ గ్యారంటీ చేశారు. స్వతంత్ర భారతదేశం రాసుకున్న రాజ్యాంగం కూడా ఈ వివక్షను తొలగించలేకపోయింది.

చిత్రం ఏమిటంటే రాజ్యాంగం 13వ అధికరణంలోని ఒకటవ క్లాజు ప్రకారం రాజ్యాంగం అమలులోకి రాకముందు భారత భూభాగంలో అమలులో ఉన్న చట్టాలు- అవి ప్రాథమిక హక్కులను ఉల్లంఘించిన మేరకు- చెల్లవు. ఇక్కడ చట్టాలు అన్నప్పుడు కేవలం శాసనకర్తలు చేసిన చట్టాలేకాక భారత భూభాగంలో చట్టం ప్రతిపత్తి కలిగి ఉన్న ఆచార వ్యవహారాలు అని కూడా అర్థం. అంటే రాజ్యాంగ ప్రాథమిక హక్కులకు వ్యతిరేకమైన చట్టాలు మాత్రమేకాక చట్టం ప్రతిపత్తి పొంది ఉన్న ఆచారవ్యవహారాలు సహితం ఇక మీదట చెల్లవని ఆర్టికల్ 13(1) అంటుంది. ప్రాథమిక హక్కులను ఉల్లంఘించే చట్టాలను అసలు చేయకూడదని రెండో క్లాజు అంటుంది. అలాంటి చట్టాలను చేస్తే అవి ప్రాథమిక హక్కులను ఉల్లంఘించిన మేరకు చెల్లకుండా పోతాయని కూడా చెప్పారు. ఈ అధికరణం కింద భారత సుప్రీంకోర్టుకు, వివిధ హైకోర్టులకు ప్రాథమిక హక్కుల్ని ఉల్లంఘించే చట్టాలను, ఇతరత్రా రాజ్యాంగ విరుద్ధ శాసనాలను లేదా వాటిలోని భాగాలను న్యాయసమీక్ష (Judicial review) చేసి రద్దుపర్చే అధికారం (32,226 అధికరణాల ద్వారా) దఖలయింది. రాజ్యాంగం అత్యున్నత శాసనమనీ, దానికి లోబడే చట్టాలన్నీ ఉండాలనీ శాసించారు. ఈ ప్రకారం చూసినా మహిళల పట్ల వివక్ష ప్రదర్శించే చట్టాలకు రాజ్యాంగానంతర భారతంలో ఎలాంటి స్థానం ఉండరాదు. చట్టాలకే కాదు, చట్టాలతో సమానంగా చలామణీ అయ్యే సంప్రదాయాలకూ ఉండరాదు.

కాని శాసనసభ అలాంటి ప్రయత్నం చేసిన దాఖలాలు చాలా అరుదు. పర్సనల్ చట్టాల కింద మహిళల హక్కులను విస్తరించేందుకు వచ్చిన చట్టాలు చాలా తక్కువ. హిందూ వివాహ చట్టం కింద 1955లో బహుభార్యాత్వాన్ని రద్దుచేశారు. స్త్రీల ఆస్తిహక్కు విషయంలో స్వల్ప మార్పులు చేశారు. హిందూ వారసత్వ చట్టం కింద 1985లో మన రాష్ట్రంలో కూతుర్లకు కొడుకులతో సమానంగా ఆస్తిహక్కు కల్పించారు. ముస్లింల విషయంలోనయితే ఈ మాత్రం కూడా లేదు. ముస్లిం మహిళల (విడాకుల అనంతర హక్కుల రక్షణ) చట్టం (1986) నిజానికి మహిళా వ్యతిరేక చట్టం. ముస్లిం స్త్రీల మనోవర్తి హక్కును గుర్తించిన షాబానో కేసు తీర్పును ధ్వంసం చేసేందుకూ, ముస్లిం (మగ) ఛాందసవాదులను సంతృప్తి పరిచేందుకూ రాజీవ్‌గాంధి ఈ చట్టం చేసి కాలధర్మం చెందాడు.

మతవ్యవహారాలుగా చూడబడుతున్న పర్సనల్ చట్టాల్లో మార్పులను మతం ఆమోదించిన మేరకు మాత్రమే శాసనశాఖ చేస్తూ వచ్చింది. అంటే మతం ఆమోదించిన మేరకే మహిళలకు హక్కులను విస్తరించింది. మతం నిరాకరించిన సందర్భాలలో ఆ హక్కులను ధ్వంసం చేసేందుకు సైతం అది వెనకాడలేదు. పర్సనల్ చట్టాల విషయంలో పురుష మతాధిపతులు, మతాన్ని అడ్డం పెట్టుకున్న పురుషులు ఏమంటారో అన్న భయం శాసనవ్యవస్థకుంది. శాసనసభలలో పురుషుల సంఖ్యే ఎక్కువ కాబట్టి మార్పులన్న ఆసక్తి వాళ్లకు కూడా తక్కువే ఉంటుంది. అందుకే ఇలాంటివి 'సున్నిత సమస్యలు'గా భావించబడతాయి. ఈ నిర్లక్ష్యాన్ని కప్పిపుచ్చుకునేందుకూ, మహిళల పట్ల తమ ప్రేమను ప్రదర్శించుకునేందుకూ శాసనశాఖ క్రిమినల్ చట్టాలను ఒక సాధనంగా వాడుకుంటూ వచ్చింది. మహిళలపై జరిగే నేరాలకు కఠినశిక్షలు విధించడం, నేరాల జాబితాలోకి కొత్తవాటిని చేర్చి

శిక్షలు ప్రకటించడం వగైరా చర్యలూ, రేప్ కేసుల్లో నేరస్తులకు ఉరిశిక్ష విధించే ప్రతిపాదనలూ ఇందుకు ఉదాహరణగా చెప్పుకోవచ్చు. 1980లలో ఇలాంటి చట్టాలెన్నో వచ్చాయి. ఇవి రాజ్యానికి మరిన్ని అధికారాలు కట్టబెట్టాయి. రాజ్యం పురుషుడని అర్థం చేసుకుంటే స్త్రీ సంరక్షణ బాధ్యత పేరు మీద సమాజం పురుషుడికి మరిన్ని అధికారాలను కట్టబెట్టిందన్న మాట. ఈ క్రిమినల్ చట్టాల రూపకల్పనకు శాసనవ్యవస్థ కనబరిచిన ఉత్సాహంలో వందోవంతు కూడా ఇప్పటివరకూ పర్సనల్ చట్టాల్లో మహిళల పట్ల వివక్షను రూపుమాపేందుకు చూపెట్టలేదు. మహిళల సమానావకాశాలను పెంచడం ద్వారా వారిని శక్తివంతులను చేసే బదులు శక్తిహీనులుగానే ఉంచి, వారిని కాపాడే శక్తిని రాజ్యం దఖలు పర్చుకుంటూ వచ్చింది.

ఇక న్యాయవ్యవస్థ విషయానికి వస్తే దాని ప్రవర్తన శాసనవ్యవస్థ ప్రవర్తనకు ఏ మాత్రం భిన్నంగా లేదని చరిత్ర రుజువు చేసిన సత్యం. రాజకీయ వ్యవస్థకి ఓట్ల బాధ ఉంది కాబట్టి సంఘటిత వ్యవస్థగా ఉన్న మతం సున్నిత అంశమై, అసంఘటితంగా ఉన్న మహిళల హక్కులు అప్రధానమయ్యే అవకాశముందనుకుందాం. కాని న్యాయవ్యవస్థ కూడా అదే తీరులో వ్యవహరించడానికి కారణం ఏమిటి? పురుషాధిక్య భావజాలం, మతం పట్ల భయమేనా అందుకు కారణాలు?

న్యాయసమీక్షాధికారం కలిగిన న్యాయవ్యవస్థ పాత్ర ప్రాథమిక హక్కులను ఉల్లంఘించే చట్టాల రద్దులో కీలకమైనది. ఒక హక్కుకై పోరాడేవారు ఎక్కువ సంఖ్యలోనూ, సంఘటితంగానూ ఉన్నప్పుడు ఒక శాసనం రద్దుకైనా లేదా కొత్తశాసనం కోసమైనా వారు ఉద్యమించి శాసన వ్యవస్థపై ఒత్తిడి తేగలరు. కొన్ని సందర్భాల్లో దాన్ని సాధించుకోగలరు. ఉదాహరణకు టాడా చట్టం కొనసాగింపుకు వ్యతిరేకంగా జరిగిన ఉద్యమాన్ని చెప్పుకోవచ్చు. కానీ అలాంటివారు కేవలం వ్యక్తులైతే లేదా వారు అసంఘటితంగా ఉంటే వారికి న్యాయసమీక్షే ప్రధాన మార్గం అవుతుంది.

రాజ్యాంగంలో పలు కట్టుదిట్టాలున్నప్పటికీ మహిళల పట్ల వివక్ష ప్రదర్శించే పర్సనల్ చట్టాలు గత 50 ఏళ్లుగా ఎలా కొనసాగగలిగాయి? మహిళల సమానత్వ హక్కుతో వైరుధ్యం ఉన్నప్పటికీ వాటిదే ఇప్పటికీ పైచేయిగా ఉండటాన్ని న్యాయసమీక్షాధికారం ఎందుకు నిరోధించలేకపోయింది? సుప్రీంకోర్టు ఈ విషయంలో ఎలాంటి పాత్ర నిర్వహించింది? (న్యాయసమీక్షాధికారం హైకోర్టులకు కూడా ఉన్నప్పటికీ పరిమితిరీత్యా సుప్రీంకోర్టును దృష్టిలో ఉంచుకుని చర్చిద్దాం) ఈ ప్రశ్నలకు జవాబులు తెలుసుకోవాల్సిన అవసరం చాలా ఉంది.

గత 50 ఏళ్ల సుప్రీంకోర్టు తీర్పులు పరిశీలిస్తే సుప్రీంకోర్టు పట్ల ఉన్న చాలా భ్రమలు తొలగిపోయే అవకాశం ఉంది. అది మగ మత రాజకీయాలను ప్రదర్శించిందని స్పష్టంగా అర్థమవుతుంది. స్త్రీలను రాజ్యాంగానికి వెలుపలే నిలబెట్టి వారి ముఖంమీదనే న్యాయసమీక్షా ద్వారాలను మూసివేసిందని అర్థమవుతుంది. వివక్షను స్పష్టంగా ప్రదర్శించే చట్టాల భాగాల్ని కూడా వివక్షారహితమైనవని పేర్కొని వాటిని రాజ్యాంగబద్ధమైనవిగా చలామణి చేసిందని బోధపడుతుంది. సగం రొట్టె అడిగితే తుంటముక్క పడేసి మహిళల అభ్యున్నతికి తీవ్రకృషి చేసినట్లు ఎదురుపాఠం చెపుతుందని తెలుస్తుంది. (గీతా హరిహరన్ కేసులో సుప్రీంకోర్టు ఇలానే ప్రవర్తించి చాలామంది ఫెమినిస్టులను సైతం బోల్తా కొట్టించింది).

ప్రాథమిక హక్కులకు పర్సనల్ చట్టాలకు మధ్య వైరుధ్యాన్ని ప్రశ్నిస్తూ నిజానికి చాలా కేసులు సుప్రీంకోర్టు ముందుకు వచ్చాయి. కానీ అందులో మూడు కేసుల్లో మాత్రమే మహిళల సమానత్వహక్కు చర్చనీయాంశం అయిందంటే ఆశ్చర్యం కలగక మానదు. పర్సనల్ చట్టాల్లోని అసమానత ఎంత స్థాయిలో ఉందో అందులో వందోవంతు కూడా సుప్రీంకోర్టు ముందుకు ఈ 50

ఏళ్లలో రాలేదు. పర్సనల్ చట్టాలను ప్రశ్నించిన మిగతా అన్ని కేసుల్లోనూ మహంతులు, మఠాధిపతులు, మతగురువులు తమతమ మత వ్యవహారాల్లో రాజ్యప్రమేయాన్ని ప్రశ్నిస్తూ ప్రాథమికహక్కుల ఉల్లంఘన ఆరోపణలతో కోర్టుకెక్కారు. వీటిల్లో ఎక్కువ భాగం మతసంస్థల ఆస్తుల నిర్వహణకు సంబంధించిన శాసనాలను ప్రశ్నించినవి. (మతసంస్థల భౌతిక ఆస్తులకు సంబంధించిన శాసనాలు విరివిగా వచ్చాయని ఈ సందర్భంలో చెప్పాలి. కానీ మహిళలను అణగదొక్కే మత ఆత్మిక ఆస్తి అయిన ఆచార సంప్రదాయాల నుంచి స్త్రీని రక్షించే శాసనమేదీ శాసనశాఖ చేయలేదు.) వీటిని మతసంస్థలకు, రాజ్యానికి మధ్య ఆస్తి వివాదాలుగా అర్థం చేసుకోవచ్చు.

మతసంస్థలకు, రాజ్యం రక్షించబూనుకున్న వ్యక్తిగత మతావలంబన హక్కుకు మధ్య ఏర్పడిన కొన్ని వివాదాలు కూడా సుప్రీంకోర్టు ముందుకు వచ్చాయి. ఉదాహరణకు సైఫుద్దీన్ చౌదరి వర్సెస్ బొంబాయి ప్రభుత్వం (1962) కేసు. ఈ కేసులో దావూదీ బొహ్రాలనే ముస్లిం మతశాఖకు తమ మతం నుండి ఎవరినైనా వెలివేసే అధికారం ఉందని పిటిషనర్ వాదించాడు. ఈ వెలివేతను నిరోధిస్తూ బొంబాయి ప్రభుత్వం చేసిన చట్టాన్ని అతను సుప్రీంకోర్టులో సవాలు చేయగా 26-బి అధికరణం కింద మతవ్యవహారాలను చక్కబెట్టుకునే ప్రాథమిక హక్కు వారికుందని, బొంబాయి ప్రభుత్వం చేసిన చట్టం రాజ్యాంగ వ్యతిరేకమైనదని సుప్రీంకోర్టు తీర్పు చెప్పింది. స్త్రీల సమానత్వహక్కు విషయం వచ్చినప్పుడు న్యాయవ్యవస్థ ఏ వైఖరి అవలంబించిందో తెలుసుకునే ముందు అది పర్సనల్ చట్టాలను ఏ దృష్టితో చూసిందో తెలుసుకోవడం అవసరం.

మూడు దశాబ్దాల పాటు ఉన్నత న్యాయస్థానాల్లో ఒక అసంబద్ధమైన సందేహం చర్చకు వస్తూ వుంది. పర్సనల్ చట్టాల మీద న్యాయసమీక్ష చేయవచ్చా? అలా చేసి అవి ప్రాథమిక హక్కుల్ని ఉల్లంఘించాయని భావిస్తే వాటిని రాజ్యాంగ వ్యతిరేకమని ప్రకటించవచ్చా లేదా? అన్నదే ఆ సందేహం. రాజ్యాంగాన్ని అత్యున్నత శాసనంగా భావించే దేశంలో ఈ ప్రశ్న చర్చకు రావడమే దేశ న్యాయవ్యవస్థ అధోగతిని సూచిస్తుంది. ఈ ప్రశ్న రావడమే పర్సనల్ చట్టాలు ప్రాథమిక హక్కులకు అతీతమన్న భావన దేశంలో బలంగా పాదుకుపోయిందనేందుకు నిదర్శనం. ఈ భావన అంతిమంగా మహిళల సమానత్వ హక్కును దెబ్బ తీస్తోందని వేరే చెప్పనక్కర్లేదు.

సైఫుద్దీన్ చౌదరి కేసు తర్వాత దాదాపు రెండు దశాబ్దాలు గడిచాక 1980లో పర్సనల్ చట్టాలు ఒకవేపు, తన రాజ్యాంగ హక్కుల్ని కాపాడమని అడిగే వ్యక్తి మరోవేపు సుప్రీంకోర్టులో తారసపడ్డారు. సైఫుద్దీన్ చౌదరి కేసులో వ్యక్తి ముస్లిం అయితే ఈ 'కృష్ణసింగ్ వర్సెస్ మధుర్ ఆహిర్' కేసులో వ్యక్తి హిందువు. అందునా శూద్రుడు. శూద్రుడికి సన్యాసి అయ్యే హక్కుందా? అనే ప్రశ్న ఈ కేసులో చర్చకు రావడం వింతగా అనిపించవచ్చు. హిందూ స్మృతుల్లో శూద్రులు సన్యాసులు కారాదని నిషేధం విధించారు. హిందూ స్మృతులు హిందూ పర్సనల్ చట్టాల్లో భాగం. కాబట్టి శూద్రుడైన మధుర్ ఆహిర్ సన్యాసి కారాదని అలహాబాద్ హైకోర్టులో వాదించి ఓడిపోయిన కృష్ణసింగ్ సుప్రీం కోర్టుకెక్కాడు. అలహాబాద్ హైకోర్టు తీర్పు ప్రకారం: ''రాజ్యాంగంలోని 14 వ అధికరణం సమానత్వాన్ని హామీ ఇచ్చినందున, రాజ్యాంగం దేశంలో అత్యున్నత శాసనమైనందున స్మృతులు దానికి లోబడి వుండాలి; శూద్రులు సన్యాసులు కారాదన్న నియమం స్మృతుల్లో ఉన్నప్పటికీ అది రాజ్యాంగంలోని 14వ అధికరణానికి విరుద్ధం; కాబట్టి స్మృతుల్లోని ఆ వివక్షాపూరిత భాగాలు చెల్లనేరవు''. అయితే ఈ తీర్పుతో సుప్రీంకోర్టు ఏకీభవించలేదు. స్మృతుల రాజ్యాంగభద్రతను న్యాయసమీక్షకు గురిచేయడం సరికాదని సుప్రీంకోర్టు అభిప్రాయపడింది. (అంటే శూద్రుడు

సన్యాసి కారాదని 1980లో సుప్రీంకోర్టు చెప్పిందా? అని ఎవరైనా కంగారు పడవచ్చు. సుప్రీంకోర్టు అంత ధైర్యం చేయలేదు. రాజ్యాంగ, ప్రాథమిక హక్కుల ప్రసక్తి లేకుండానే, స్మృతులను రాజ్యాంగ విరుద్ధమని ప్రకటించకుండానే సుప్రీంకోర్టు శూద్రుడిని సన్యాసిని చేసింది. ఎలా అంటే ఇలా: స్మృతులు లిఖిత శాసన వాచకాలు (written texts of law). అవి వాడుకలో ఉన్న వ్యవహారాల (Usages)కు భిన్నంగా వుంటే వాడుకలోని వ్యవహారాలే చట్టంగా భాసిల్లుతాయి. ఈ న్యాయశాస్త్ర సూత్రం ప్రకారం శూద్రులు సన్యాసులు కావచ్చు. ఎందుకంటే శూద్రులు సన్యాసులు కావడం ఈ దేశంలో వాడుకలో వున్న వ్యవహారం). ఇలా, పర్సనల్ చట్టాలను రాజ్యాంగాతీతమైనవిగా సుప్రీంకోర్టు ఈ కేసులో ప్రకటించింది. వాటి జోలికి రాజ్యాంగం పోజాలదని చెప్పింది. రాజ్యాంగానికున్న అత్యున్నత స్థానాన్ని, న్యాయసమీక్షాధికార పరిధిని కుదించి పర్సనల్ చట్టాలు ప్రాథమిక హక్కుల్ని సైతం ఉల్లంఘించవచ్చని అత్యున్నత న్యాయస్థానం తీర్పు చెప్పింది. పర్సనల్ చట్టాలను సమీక్షించే న్యాయ సమీక్షా ద్వారాలను మూసివేస్తూ ఆ తీర్పు చెప్పిన ఇద్దరు న్యాయమూర్తులూ (వారిలో ఒకరు హిందూ పురుషుడు, మరొకరు ముస్లిం పురుషుడు) ఇలా అన్నారు:

> ''మా అభిప్రాయంలో హైకోర్టు న్యాయమూర్తి (రాజ్యాంగంలోని) మూడవ భాగం (ప్రాథమిక హక్కుల విభాగం) కక్షిదారుల పర్సనల్ చట్టాలను తాకదని గుర్తించలేకపోయాడు. కక్షిదారుల పర్సనల్ చట్టాలను వర్తింపజేసే సందర్భంలో న్యాయమూర్తి తన ఆధునిక భావనలను ప్రవేశపెట్టకూడదు''.

ఈ అభిప్రాయం ఆర్టికల్ 13కు విరుద్ధమనేది స్పష్టమే. రాజ్యాంగ ప్రాథమిక హక్కులకు విరుద్ధమైన చట్టాలేకాక చట్టంగా అమలవుతున్న సంప్రదాయాలు సహితం చెల్లవని ఆర్టికల్ 13 అంటుంది. అలహాబాద్ హైకోర్టు దానిననుసరించి ఇచ్చిన తీర్పును సుప్రీంకోర్టు రాజ్యాంగ విరుద్ధమైన వ్యాఖ్యానంతో తోసిపుచ్చింది.

ఈ కేసులో కక్షిదారుల హక్కులకు సంబంధించి తుదిఫలితం రెండు కోర్టుల్లోనూ ఒకటే: శూద్రుడు సన్యాసి కావచ్చు. కానీ, హైకోర్టు హిందూ పర్సనల్ చట్టాలను న్యాయసమీక్షకు గురిచేసి అవి రాజ్యాంగ విరుద్ధమని ప్రకటిస్తే సుప్రీం కోర్టు అలా వీల్లేదని చెప్పింది. రాజ్యాంగమనేది ఆధునిక భావనగానూ అది పర్సనల్ చట్టాలకు వర్తింప జేయరానిదిగానూ భావించింది. దీని ప్రకారం ఒక మతానికి వర్తించే లిఖిత చట్టాన్ని, వాడుకలోనున్న వ్యవహారాల ద్వారా కొత్త ఆచారాలను సృష్టించుకుని ఆ మతస్తులు దాన్ని అధిగమించాలే తప్ప అది ప్రాథమిక హక్కులను ఉల్లంఘించినా రాజ్యాంగం ఆ హక్కుల్ని కాపాడదు. న్యాయస్థానాలు రక్షించవు. దీనర్థం అలాంటి చట్టాలలో వుండే వివక్ష, అసమానతలపై ఆ మతాల పరిధిలోనే తప్ప రాజ్యాంగం పరిధిలో పోరాడే వీల్లేదు.

శూద్రులు సన్యాసులుగా మారడం వాడుకలో లేవట్లయితే సుప్రీంకోర్టు ఏం చేసి వుండేది? ఈ తీర్పును బట్టి శూద్రుడు సన్యాసి కావడాన్ని స్మృతులు నిషేధించినందువల్ల శూద్రులు సన్యాసులు కారాదనే చెప్పి వుండేది. ఈ నిషేధం ప్రాథమిక హక్కులకు భంగకరమైనా న్యాయసమీక్షకు స్మృతులు లొంగవు కాబట్టి ఈ దేశంలో శూద్రులు సన్యాసులు అయ్యే అవకాశమే లేదని చెప్పి వుండేది. శూద్రులు స్మృతుల నిషేధాన్ని ధిక్కరించి సన్యాసులుగా మారుతూ అష్టకష్టాలు అనుభవించి ఒక వాడుక సంప్రదాయంగా తమ సన్యాసిత్వాన్ని నిరూపించుకొని స్మృతుల నిషేధాన్ని అధిగమించాల్సిందే తప్ప న్యాయవ్యవస్థ వారి హక్కును కాపాడజాలదని చెప్పి వుండేది. సుప్రీంకోర్టు

వ్యక్తం చేసిన ఈ వైఖరి ఆర్టికల్ 13కే కాక ఆర్టికల్ 25కు కూడా వ్యతిరేకం: ఎవరి మతాన్ని వారు ఆచరించే స్వేచ్ఛ ఒక ప్రాథమిక హక్కని అంటూ అయితే సామాజిక సంక్షేమాన్నీ, సంస్కరణనూ దృష్టిలో పెట్టుకొని ప్రభుత్వం చట్టాలు చేసి మత స్వేచ్ఛను అదుపు చేయవచ్చునని ఆర్టికల్ 25 అంటుంది.

ఏమైనప్పటికీ శూద్రులు సన్యాసులు కావచ్చని సుప్రీంకోర్టు మరోరకంగానైనా చెప్పడం వల్ల ఈ తీర్పు ఎక్కువ చర్చనీయాంశం కాలేదు. కానీ భావజాల పరంగా ఈ తీర్పుకు ఎంతో ప్రాముఖ్యం వుంది. పర్సనల్ చట్టాలను రాజ్యాంగాతీతమైనవిగా సుప్రీంకోర్టు 1980లో చెప్పడం తీవ్ర విషయం. అయితే ఈ తీర్పును పునస్సమీక్షించకుండానే సుప్రీంకోర్టు పర్సనల్ చట్టాలను ముఖ్యంగా శాసనశాఖ చేసిన వాటిని ఆ తరువాత న్యాయసమీక్షకు గురిచేయడం వల్ల కూడా ఈ తీర్పు మరుగునపడి పోయింది. కానీ, ఆ తర్వాతి సుప్రీంకోర్టు ప్రవర్తన రీత్యా ఈ తీర్పు సుప్రీంకోర్టు అంతశ్చేతనను ప్రతిబింబిస్తుందని చెప్పక తప్పదు. ఈ అంతశ్చేతన ప్రభావం మహిళల సమానత్వ హక్కుపై ఎలా ప్రసరించిందో చూద్దాం.

మూడే మూడు కేసులు

మహిళల సమానత్వ హక్కుకు, పర్సనల్ చట్టాలకు మధ్య వైరుధ్యాన్ని ప్రశ్నించే మూడే మూడు కేసులు గత యాభై ఏళ్లలో సుప్రీంకోర్టు ముందుకు వచ్చాయనీ, ఆ వైరుధ్యం విస్తృతి దామాషాలో సుప్రీంకోర్టు ముందుకు కేసులు రాలేదనీ పైన చెప్పుకున్నాం. ఆ మూడు కేసులు ఇవి: 1. సరోజ్ రాణి వర్సెస్ సుదర్శన్ కుమార్ ఛద్దా (1984). 2.మేరీ రాయ్ వర్సెస్ కేరళ ప్రభుత్వం (1986). 3. గీతా హరిహరన్ వర్సెస్ భారత రిజర్వ్ బ్యాంక్ (1999).

సరోజ్‌రాణి కేసులో హిందూ వివాహ చట్టంలోని 9వ సెక్షన్ రాజ్యాంగ బద్ధత సుప్రీంకోర్టు ముందు చర్చకు వచ్చింది. దంపతుల్లో ఎవరైనా అకారణంగా దాంపత్యం చేయ నిరాకరిస్తే రెండవవారు దాంపత్య హక్కుల పునరుద్ధరణను కోరవచ్చన్నది ఆ సెక్షన్ సారాంశం. భార్య, భర్త ఇద్దరికీ ఈ హక్కుంది. సరోజ్‌రాణి కేసులో ఢిల్లీ హైకోర్టు సెక్షన్ 9 రాజ్యాంగ బద్ధమేనని ప్రకటించింది. అంతకు ముందు ఆంధ్రప్రదేశ్ హైకోర్టు 1983లో సరితా వర్సెస్ వెంకట సుబ్బయ్య కేసులో సెక్షన్ 9 రాజ్యాంగ విరుద్ధమని తీర్పు చెప్పింది. ఈ నేపథ్యంలో సరోజ్‌రాణి కేసులో సుప్రీంకోర్టు తీర్పు ప్రాముఖ్యాన్ని సంతరించుకుంది.

సరిత కేసులో మన రాష్ట్ర హైకోర్టు 9వ సెక్షను మహిళల పట్ల వివక్ష ప్రదర్శించేదిగా ఉందని, రాజ్యాంగంలోని 14వ అధికరణకు అది ఉల్లంఘనని ప్రకటించింది. దాంపత్య హక్కుల పునరుద్ధరణ భార్యాభర్తలిద్దరికీ వర్తించే హక్కు అయినప్పటికీ భార్యల సామాజిక, ఆర్థిక స్థితి రీత్యా ఆ హక్కు భర్తల చేతిలో ఆయుధమై భార్యల వేధింపుకు కారణమౌతున్నందున ఆ సెక్షన్‌లో అంతర్లీనంగా లింగ వివక్ష ఉన్నదనీ, అది సమానత్వ హక్కును ఉల్లంఘిస్తోందనీ ఆ తీర్పులో జస్టిస్ పి.ఎ చౌదరి వివరంగా పేర్కొన్నారు.

కానీ ఢిల్లీ హైకోర్టు సరోజ్ రాణి కేసులో తద్విరుద్ధమైన అభిప్రాయాన్ని ప్రకటించింది. ఢిల్లీ హైకోర్టు తీర్పు కృష్ణసింగ్ కేసులో సుప్రీంకోర్టు వెలిబుచ్చిన అభిప్రాయాన్నే ప్రతిబింబించింది. ఆ కేసులో ఢిల్లీ హైకోర్టు సీనియర్ న్యాయమూర్తి ఒకరు ఇలా అన్నారు:

'కుటుంబంలోకి చట్టాలను ప్రవేశపెట్టడం పూర్తిగా అసమంజసం. అది గాజుసామాన్ల దుకాణంలోకి ఎద్దుని పంపినట్లే (Bull in a China Shop) అవుతుంది. వివాహ వ్యవస్థను,

అది కాపాడే అన్ని విలువలను ధ్వంసం చేస్తుంది. ఇళ్లలోనూ, వైవాహిక జీవితంలోనూ 14వ అధికరణానికి (సమానత్వ హక్కు)గానీ, 21వ అధిరణానికి (జీవించే హక్కు)గానీ ఎంతమాత్రం చోటు లేదు. ఎంతో సాన్నిహిత్యంతో కూడిన ఈ సున్నిత సంబంధంలో రాజ్యాంగ చట్టాల కరకు సూత్రాలను ప్రవేశపెడితే వైవాహిక బంధం బలహీనమవుతుంది. ఒకసారి ఇది భార్యాభర్తల దైనందిన కుటుంబ జీవితంలోకి ప్రవేశిస్తే ఆ సంబంధం పునాదే దెబ్బతిని అనునిత్యం తగువులకు కారణమవుతుంది'.

స్త్రీల హక్కుల విషయంలో పర్సనల్ చట్టాలపై న్యాయసమీక్ష అవసరం లేదని ఢిల్లీ హైకోర్టు స్పష్టంగా చెప్పింది. అంటే స్త్రీలు సమానత్వాన్ని, స్వేచ్ఛను ఆకాంక్షించడం కుటుంబంలో తగువులకు దారితీస్తుందన్నమాట. స్త్రీలు అణిగిమణిగి వుండి తమ భుజస్కంధాల మీదున్న కుటుంబ గౌరవాన్ని కాపాడి కుటుంబ విచ్ఛిత్తి నిరోధకాలుగా పనిచేయాలన్న మాట.

సరోజ్‌రాణి సుప్రీంకోర్టుకెళ్లి ఈ అన్యాయాన్ని ప్రశ్నించింది. కానీ సుప్రీంకోర్టు ఢిల్లీ హైకోర్టు తీర్పునే సమర్థించింది. సెక్షన్ 9 రాజ్యాంగ బద్ధమేనని చెప్పింది. పైగా ఆంధ్రప్రదేశ్ హైకోర్టు సరిత కేసులో ఇచ్చిన తీర్పును ప్రత్యేకంగా ప్రస్తావించి జస్టిస్ చౌదరి లేవనెత్తిన అంశాలకు, ఆయన చేసిన సవివరమైన చర్చకు ఎలాంటి సమాధానాలు చెప్పకుండానే సెక్షన్ 9లో లింగ వివక్ష లేదని చెప్పింది. అంటే లింగ వివక్ష ప్రశ్నను చర్చించకుండా దాటేసి సెక్షన్ 9ని మాత్రం రాజ్యాంగ పరీక్షలో ఉత్తీర్ణురాల్ని చేసిందన్న మాట.

ఇక రెండవ కేసు మేరీరాయ్ కేసు. ఇందులో కూడా సుప్రీంకోర్టు ఇలానే ప్రవర్తించింది. ట్రావన్‌కోర్ క్రైస్తవ వారసత్వ చట్టంలోని 24,28,29 సెక్షన్ల ప్రకారం పురుషులతో సమానంగా ఆస్తిని పొందే హక్కు మహిళలకు లేదు. అందువల్ల ఆ సెక్షన్లు రాజ్యాంగంలోని 14వ అధికరణానికి విరుద్ధమని మేరీరాయ్ వాదన. దీనికి సుప్రీంకోర్టు సమాధానం చెప్పలేదు. ట్రావన్‌కోర్ సంస్థానం 1951లో పార్ట్-బి రాష్ట్రాల చట్టం ప్రకారం భారత యూనియన్‌లో భాగం అయింది. అయితే మిగిలిన భారత క్రైస్తవులకు వర్తించే భారతీయ వారసత్వ చట్టాన్ని పాత ట్రావన్‌కోర్ సంస్థాన భూభాగంలో నివసించే క్రైస్తవులకు వర్తింపచేయకుండా, ట్రావన్‌కోర్ క్రైస్తవ వారసత్వ చట్టాన్నే అమలు పరుస్తూ వచ్చారు. దీనివల్ల సుప్రీంకోర్టుకు మేరీరాయ్ లేవనెత్తిన ప్రశ్నను దాటవేసే అవకాశం కలిగింది. సుప్రీంకోర్టు దీన్ని బ్రహ్మాండంగా వినియోగించుకుంది. ట్రావన్‌కోర్ భారత యూనియన్‌లో విలీనమైనందున ట్రావన్‌కోర్ క్రైస్తవ వారసత్వ చట్టం అక్కడి క్రైస్తవులకు వర్తించదనీ, భారతీయ వారసత్వ చట్టమే వర్తిస్తుందనీ, అందువల్ల మేరీరాయ్ ప్రశ్నకు సమాధానం అవసరం లేదనీ సుప్రీంకోర్టు చెప్పింది. 1951 నుంచి 1986లో ఈ తీర్పు వెలువడే వరకూ ట్రావన్‌కోర్ క్రిస్టియన్ వారసత్వ చట్టాన్నే అమలు చేసి మహిళలకు ఆస్తిలో సమాన హక్కును నిరాకరిస్తూ వచ్చారు. 1986లో అంటే ముప్పయి ఐదేళ్ల తర్వాత సుప్రీంకోర్టు ఈ తీర్పు ద్వారా జ్ఞానబోధ చేసింది. ఈ విధంగా ఒక పర్సనల్ చట్టంలోని లింగ వివక్షగురించిన ప్రశ్నకు సమాధానం చెప్పకుండా ఉండగలిగింది.

సవివరమైన చర్చ చేసి ఒక పర్సనల్ చట్టంలో అమలవుతున్న లింగ వివక్ష గురించి తీర్పు చెప్పింది మూడోకేసు అయిన గీతా హరిహరన్ కేసులోనే. ఈ కేసులో చర్చ చాలా మార్మికంగా నడిచింది. ఈ తీర్పు మహిళల అభ్యున్నతిని కాంక్షించేదిగా భ్రమింపజేసింది. తన సంతానానికి సంరక్షకురాలిగా వుండేందుకు మహిళకున్న హక్కు గురించి గత ఫిబ్రవరిలో వెలువడిన ఈ తీర్పు సమానత్వ హక్కును మహిళలకు ఇవ్వకుండానే ఇచ్చినట్లుగా నమ్మకం కలగజేసింది. జాగ్రత్తగా

పరిశీలిస్తే మహిళల సమానత్వ హక్కుపట్ల సుప్రీంకోర్టు దృక్పథాన్ని ఈ తీర్పు మరోసారి బయటపెట్టింది. రాజ్యం, పౌర సమాజంతో పాటు రాజ్యాతీతంగా భావించబడే రాజ్య అంగమైన న్యాయవ్యవస్థ కూడా మహిళల పట్ల అదే స్థాయిలో వివక్ష ప్రదర్శించగలదనీ, పురుషాధిక్యాన్ని నివారించేందుకు అది ముందుకు రాదనీ ఈ తీర్పు బహిర్గతం చేసింది. మహిళల సమానత్వ హక్కును గుర్తించిన తీర్పుగా కొందరు ఫెమినిస్టులు సైతం భ్రమ పడుతున్న ఈ తీర్పు నిజానికి ఆ హక్కును పురుషుల దయాదాక్షిణ్యాలకు వదిలేసే తీర్పు లేదా పురుషుల ప్రవర్తనకు లోబడే ఆ హక్కును మహిళలు వినియోగించుకోవచ్చని చెప్పక చెప్పే తీర్పు. పురుషాధిక్య భావజాలానికి చట్టబద్ధత కల్పించే ఈ తీర్పుకు స్ఫూర్తినిచ్చింది మహిళల హక్కులు కావు. రాజ్యం ప్రతిష్ఠ ఈ తీర్పుకు కేంద్ర బిందువు. పురుషుడు ఈ తీర్పుకు మూల పురుషుడు. ఇలాంటి ప్రమాదకర న్యాయ తాత్విక సంస్కృతి న్యాయస్థానాల ఆలోచనలను శాసించడం ఈ దేశానికి సంబంధించిన విషాదాలలో ఒకటి.

గీతా హరిహరన్ కేసులో తీర్పు నిజానికి రెండు పిటీషన్లపై ఇచ్చిన సంయుక్త తీర్పు. మొదటి పిటీషన్ గీతా హరిహరన్ దంపతులకు, రిజర్వ్ బ్యాంక్ ఆఫ్ ఇండియాకు మధ్య వివాదానికి సంబంధించినది కాగా, రెండవది ప్రముఖ పర్యావరణ శాస్త్రవేత్త డాక్టర్ వందన శివకు ఆమె భర్త జయంత్ బందోపాధ్యాయకు మధ్య నడిచిన తగువుకు సంబంధించినది. రెండు కేసుల్లోనూ లేవనెత్తబడిన ప్రశ్న ఒక్కటే అయినందున సుప్రీం కోర్టు ఒకే తీర్పులో ఆ ప్రశ్నకు తన పద్ధతిలో తను సమాధానం చెప్పింది.

రిజర్వ్ బ్యాంక్‌లో తమ మైనరు కొడుకు పేర డిపాజిట్ చేసిన డబ్బుకు గీతాహరిహరన్ గార్డియన్‌గా ఉండేందుకు ఆ బ్యాంక్ ఒప్పుకోలేదు. ఆమె భర్త అందుకు సమ్మతించినప్పటికీ బ్యాంక్ మాత్రం అలా వీలులేదనింది. హిందూ మైనర్‌లకు గార్డియన్‌గా తండ్రి మాత్రమే వుండగలడనీ, అలా కాని పక్షంలో తల్లిని గార్డియన్‌గా ప్రకటిస్తూ కోర్టు నుంచి అధికారిక ధ్రువపత్రాన్ని సమర్పించాలని బ్యాంక్ చెప్పింది.

వందన శివ భర్త ఆమె నుంచి విడాకులు కోరుతూ ఢిల్లీ జిల్లా కోర్టులో దావా వేశాడు. తమ మైనర్ కొడుకుకు చట్ట ప్రకారం తానే సహజసిద్ధ గార్డియన్‌ననీ అతన్ని తనకే అప్పగించాలని కూడా కోర్టును అభ్యర్థించాడు. తన కొడుకు చదువుతున్న పాఠశాల ప్రిన్సిపాల్‌కు, తన భార్యకు రాసిన లేఖల్లో తన అనుమతి లేకుండా కొడుకు గురించిన ఏ నిర్ణయాలూ తీసుకోరాదని బెదిరిస్తూ వచ్చాడు. మరోవైపు తనకూ తన కొడుకుకూ భర్త నుంచి భరణం ఇప్పించవలసిందిగా వందన శివ కింది కోర్టులో పిటీషన్ దాఖలు చేసింది. తన భర్త వేధింపులు తట్టుకోలేక చివరికి ఆమె సుప్రీం కోర్టుకెక్కింది.

గీతాహరిహరన్, వందన శివలు సుప్రీం కోర్టులో లేవనెత్తిన ప్రశ్న ఒక్కటే. హిందూ మైనారిటీ, గార్డియన్ షిప్ చట్టం (1956)లోని 6(ఎ) సెక్షన్, గార్డియన్ అండ్ వార్డ్స్ చట్టం (1890)లోని 19(బి) సెక్షన్ల ప్రకారం తండ్రి 'తర్వాత' మాత్రమే తల్లి సహజ సిద్ధ గార్డియన్‌గా హక్కు పొందడం సమానత్వ భావనకు విరుద్ధం. అది లింగ వివక్షాపూరితం. కాబట్టి, రాజ్యాంగంలోని 14వ, 15వ అధికరణలకు విరుద్ధం.

హిందూ మైనారిటీ అండ్ గార్డియన్ షిప్ (హిమైగా) చట్టంలోని సెక్షన్ 6 ప్రకారం హిందూ మైనర్ (ఆస్తికీ, వ్యక్తికీ) ఈ క్రింది వారు సహజసిద్ధ గార్డియన్‌లు:

ఎ). మైనర్ బాలుడు లేదా అవివాహ బాలికకు తండ్రి, అతని 'తర్వాత' (after him) తల్లి. (అయితే ఐదేళ్ల లోపు మైనర్లను తన దగ్గర ఉంచుకునేందుకు సాధారణ పరిస్థితుల్లో తల్లికి అధికారం వుంటుంది).

బి). అక్రమ సంతానంగా జన్మించిన బాలుడి లేదా అవివాహిత బాలికకు తల్లి, ఆమె తర్వాత తండ్రి.

సి. వివాహిత బాలికకు భర్త.

(హిందూ మతాన్ని త్యజించినవారు, వానప్రస్థాశ్రమాన్ని స్వీకరించినవారు, యతిగా, సన్యాసిగా మారినవారు గార్డియన్‌గా అనర్హులు. ఈ సెక్షన్‌లో తల్లి, తండ్రి అనే పదాలు మారుతల్లి, మారు తండ్రిని సూచించవు).

గార్డియన్ అండ్ వార్డ్స్ (గావా) చట్టంలోని 19వ సెక్షన్‌లోని క్లాజు (బి) ప్రకారం మైనర్ 'వ్యక్తి'కి సంరక్షకుడిగా ఉండేందుకు తండ్రి పనికిరాడని కోర్టు భావించని పక్షంలో అట్టి మైనర్‌కు వేరెవరినీ గార్డియన్‌గా కోర్టు నియమించలేదు. అందులోని క్లాజు(ఎ) ప్రకారం వివాహిత మైనరు బాలికకు సంరక్షకుడిగా ఉండేందుకు ఆమె భర్త పనికిరాడని కోర్టు భావించని ఎడల ఆమెకు వేరెవరినీ గార్డియన్‌గా నియామకం చేయరాదు.

హిమైగా చట్టం హిందువులకు వర్తించే చట్టంకాగా, గావా చట్టం ముఖ్యంగా ప్రొసీజర్‌కు సంబంధించిన లౌకిక చట్టం. పర్సనల్ చట్టాల కిందగానీ ఇతరత్రాగానీ గార్డియన్‌గా అర్హులైనవారు తమను గార్డియన్‌గా నియమింపజేసుకునేందుకు, ఇతరులను ఆ స్థానం నుంచి తొలగింపచేసేందుకు గావా చట్టం కింద పిటీషన్లు దాఖలు చేసుకోవాల్సి వుంటుంది.

హిమైగా చట్టంలోని 6వ సెక్షన్‌నుగానీ, గావా చట్టంలోని 19వ సెక్షన్‌నుగానీ చదివిన వారికెవరికైనా అందులోని పురుష పక్షపాతం ఇట్టే బోధపడుతుంది. హిమైగా చట్టం తల్లి పట్ల వివక్ష చూపిందనీ, 'తండ్రి తర్వాతే' ఆమెకు సహజసిద్ధ సంరక్షకురాలిగా స్థానం ఇచ్చిందనీ పిల్లలకు కూడా బోధపడుతుంది. నలభై మూడేళ్ల క్రితం 1956లో ఈ చట్టం చేసినప్పటి నుంచీ ఉన్నత న్యాయస్థానాలతో సహా అందరికీ అలాగే అర్థమైంది. రిజర్వ్ బ్యాంకుకు, జయంత్ బందోపాధ్యాయకు కూడా అలాగే అర్థం కావడంలో ఆశ్చర్యం లేదు. గీతా హరిహరన్‌కు, వందన శివాకు, వారి తరపున వాదించిన ఇందిరా జైసింగ్‌కు అలాగే అర్థమైనందునే హిమైగా చట్టం, గావా చట్టంలోని పై సెక్షన్లు మహిళల పట్ల వివక్ష చూపుతున్నాయని సుప్రీంకోర్టులో పిటీషన్లు వేశారు. చట్టసభ ఇలా వివక్షాపూరిత చట్టాలు చేయడం 14, 15 అధికరణలకు విరుద్ధమని అన్నారు.

తండ్రి 'తర్వాత'కు కొత్త అర్థం

కానీ తండ్రి, 'ఆయన తర్వాత' అనే మాటలను సుప్రీంకోర్టు వేరే విధంగా అర్థం చేసుకుంది. 'తండ్రి తర్వాత' అనే పదాన్ని నలభై మూడేళ్లుగా అందరూ తండ్రి, 'ఆయన తదనంతరం' (after the death of) అని పొరపాటున చదువుకున్నారనీ, ఆ పదానికి సరైన అర్థాన్ని తామిప్పుడు కనిపెట్టామనీ, అదేంటంటే తండ్రి, 'ఆయన పరోక్షంలో' (in the absence of) అనీ సుప్రీంకోర్టు న్యాయమూర్తులు జ్ఞానదానం చేశారు. ఇలా చదువుకుంటే మహిళలకు సహజసిద్ధ గార్డియన్‌గా వుండే హక్కు విషయంలో ఏమాత్రం వివక్ష ఉండదనీ, సమానత్వ హక్కు కాపాడబడినట్టేననీ, హిందూ గార్డియన్‌షిప్ వ్యవహారాల్లో ఇక లింగ వివక్షకు చరమగీతం పాడినట్టేననీ సుప్రీంకోర్టు న్యాయమూర్తులు సెలవిచ్చారు. దీన్ని పత్రికలు ప్రచారం చేయడం, ప్రజలు నమ్మడం

జరిగిపోయాయి. ఈ తీర్పును వెలువరించిన ముగ్గురు న్యాయమూర్తుల్లో భారత ప్రధాన న్యాయమూర్తి డాక్టర్ ఆనంద్ కూడా ఉండటంతో ఇది మరింత ప్రాముఖ్యాన్ని సంతరించుకుని ఉండొచ్చు.

మహిళల సమానత్వ హక్కును పరిరక్షించడం కంటే చట్టసభ పరువు కాపాడటం ఈ తీర్పులో సుప్రీంకోర్టు లక్ష్యాలయ్యాయని చెప్పాలి. హిమ్మైగా చట్టం, గావా చట్టాలలో సవాల్ చేయబడిన సెక్షన్లను రాజ్యాంగబద్ధం చేయించి వాటిని కాపాడటం కూడా సుప్రీంకోర్టు లక్ష్యాలే. ఆ లక్ష్యాలను సాధించేందుకు న్యాయవ్యవస్థ పరువు కూడా పణంగా పెట్టబడింది.

తండ్రి, ఆయన 'తర్వాత' అనే పదాల్లో, 'తర్వాత' అనే పదానికి 'తదనంతరం' అనికాక 'పరోక్షం' అని సుప్రీంకోర్టు చెప్పిందని పైన చెప్పాం. అంటే 1956 నుంచి 43 సంవత్సరాలపాటు ఈ పదాన్ని అర్థం చేసుకోవడంలో న్యాయవ్యవస్థ విఫలమై ఉండొచ్చు. కాని చట్టసభ మాత్రం తనిప్పుడు చెప్తున్న అర్థంలోనే ఆ పదాన్ని ప్రయోగించిందని సుప్రీంకోర్టు అంది. నిజానికి అలాంటి అర్థంలో చట్టసభ ఈ పదాన్ని ప్రయోగించిందనడానికి ఎలాంటి దాఖలా లేనప్పటికీ 'తదనంతరం' అనే అర్థం రాజ్యాంగ విరుద్ధమైన లింగ వివక్షకు దారితీస్తుందనీ, చట్టసభ రాజ్యాంగ విహిత చట్టాన్ని చేస్తుందని నమ్మలేం కాబట్టి చట్టసభ ఆ పదాన్ని 'పరోక్షం' అనే అర్థంలో ఉపయోగించిందని భావించాలనీ సుప్రీంకోర్టు అభిప్రాయపడింది. అంటే చట్టసభ చేసిన పాపాన్ని తన తలకెత్తుకొని దాని పరువు కాపాడే ప్రయత్నం చేసిందన్న మాట. సుప్రీంకోర్టు సరికొత్త భాష్యం ప్రకారం 'ఆయన తర్వాత' బదులు 'ఆయన పరోక్షంలో' అని చదువుకుంటే స్త్రీల పట్ల వివక్ష అంతరిస్తుంది. రాజ్యాంగ ఉల్లంఘనా ప్రమాదం సమసిపోతుంది. 14, 15వ అధికరణాలకు, హిమ్మైగా చట్టానికి ఘర్షణ ఉండదు.

ఇలా సుప్రీంకోర్టు పదానికి కొత్తఅర్థాలను చెప్పి, వాటిని రాజ్యాంగ బద్ధం చేయడానికి పేరు చెప్పకుండా ఒక సూత్రాన్ని ఉపయోగించింది. శాసన భాష్యానికి సంబంధించిన ఆ సూత్రాన్ని సామరస్య నిర్మాణ సూత్రం (Rule of Harmonious Construction) అంటారు. దీని ప్రకారం ఒక చట్టంలోని పదాలకు యధాక్షర అర్థం (Literal meaning) ఆ చట్ట భాగాన్ని రాజ్యాంగ విహితం చేస్తే, దాని బదులు రాజ్యాంగ బద్ధంగా ఆ భాగాన్ని మార్చే లిబరల్ అర్థాన్ని ఆ పదానికి ఇవ్వగలిగినట్లైతే అలాంటి అర్థాన్ని ఇస్తూ భాష్యం చెప్పవచ్చు. (ఈ సూత్రసారాన్ని సుప్రీంకోర్టు ప్రస్తావించి ఈ ప్రకారమే తాను 'తర్వాత' అనే పదానికి 'తదనంతరం' అనికాక 'పరోక్షంలో' అనే రాజ్యాంగబద్ధ అర్థాన్నిచ్చానని చెప్పింది). ఈ సూత్రానికి మూలాధారమైన భావనలు రెండు. ఒకటి: చట్టసభ రాజ్యాంగబద్ధ చట్టాల్నే చేస్తుందనే నమ్మకం. రెండవది: చట్టాలను రాజ్యాంగ బద్ధం చేయించి వాటిని కాపాడాలన్న తపన. కాబట్టే గీతాహరిహరన్ కేసు తీర్పులో సుప్రీంకోర్టు పాయింట్ ఆఫ్ డిపార్చర్ స్త్రీల హక్కు కాదు. చట్టసభ పరువు. చట్టాన్ని కాపాడాలన్న తపన. అందువల్లే తీర్పు రాజ్యకేంద్రక దృక్పథంతో నిండి వుంది. ఈ కేసు తీర్పులో వున్న అభ్యుదయ అంశం దానివల్ల ఏర్పడిందే తప్ప మహిళాభ్యుదయాన్ని కాంక్షించడం వల్ల కాదు. అందువల్లే ఈ తీర్పులో అడిగింది ఒకటైతే చెప్పింది మరొకటి అయింది. సుప్రీంకోర్టు కొత్త అర్థం కూడా రాజ్యాంగ విహితమైనదేనని ప్రత్యేకంగా చెప్పనవసరం లేదు. తీర్పులో 'పరోక్షంగా' అన్న పదాన్ని వివరించిన తీరే దానికి నిదర్శనం.

'తర్వాత' అనే పదానికి 'పరోక్షంలో' అన్న అర్థం యిచ్చి, సుప్రీంకోర్టు అక్కడితో ఆగినా బాగుండేది. అలా ఆగకుండా 'ఆయన (తండ్రి) పరోక్షంలో' అంటే ఏమిటో కూడా వివరించడం వల్ల మనకు సుప్రీంకోర్టు పురుషాధిక్య భావగాఢత స్పష్టమౌతుంది. తండ్రి 'పరోక్షంలో' అంటే

తాత్కాలికమైన లేదా వేరే విధమైన గైర్హాజరు కావచ్చునీ, లేదా మైనర్ల పట్ల పూర్తి నిర్లక్ష్యం కావచ్చునీ లేదా అనారోగ్య కారణంగాగానీ ఇతరత్రాగానీ తండ్రి అసమర్థత కావచ్చునీ ఈ తీర్పు రాసిన సుప్రీంకోర్టు న్యాయమూర్తి ఒకరు చెప్పారు. మిగిలిన ఇద్దరి తరఫున మరో అభిప్రాయం ప్రకటించిన డాక్టర్ ఆనంద్ దాన్ని ఆమోదిస్తూ తండ్రి అసమర్థత భౌతికం లేదా మానసికం కావచ్చని చెప్పారు. తల్లి గార్డియన్‌గా వుండేందుకు తండ్రి సమ్మతిస్తే అది కూడా 'పరోక్షంలో' కిందికి వస్తుందని జంట న్యాయమూర్తుల అభిప్రాయం.

కాస్త ఆలోచించగల వారికెవరికైనా 'ఆయన తర్వాత' అనే పదానికి 'ఆయన పరోక్షంలో' అని ఏవిధంగానూ అనిపించదు. 'ఆయన పరోక్షంలో' అని చదివితే మహిళల పట్ల వివక్ష హీనమైగా చట్టం నుంచి పారిపోగలదని అనిపించడమూ అసంభవమే. ఇక్కడ 'ఆయన' (తండ్రి) ప్రధానం. ఆయన 'తదనంతర'మైనా, ఆయన 'పరోక్ష'మైనా ఇక్కడ 'ఆయన' అనేవాడు ముఖ్యుడు. 'ఆయన' తర్వాతే ఆమె. ఇది పురుషాధిక్యతకు సూచకం కాదా? సుప్రీంకోర్టు తీర్పు 'పురుష కేంద్రక' తీర్పు కాదా? అలాంటప్పుడు తండ్రితో సమానంగా తల్లి గార్డియన్ హక్కును ఎలా అనుభవించ గలుగుతుంది?

రాజ్య, పురుషకేంద్రక తీర్పు

'ఆయన' పరంగా 'ఆమె' హక్కులు నిర్వచిస్తున్నామన్న స్పృహ సుప్రీంకోర్టు న్యాయమూర్తుల్లో కరువైంది. కొత్తఅర్థంలో కూడా 'ఆయన'తో 'ఆమె'కు సమానహక్కు లభించదన్న ఇంగితజ్ఞానం ఈ తీర్పులో కొరవడింది. 'ఆమె'కు గార్డియన్‌గా హక్కు ఏర్పడేది 'ఆయన' లేకపోతే, 'ఆయన'కు చేతకాకపోతే, 'ఆయన' నిర్లక్ష్యం చేస్తే, 'ఆయన' పట్టించుకోకపోతే, 'ఆయన' పిచ్చివాడైతే, 'ఆయన' అశక్తుడైతే లేదా 'ఆయన' సమ్మతిస్తే మాత్రమే అంటే ఎప్పటికీ 'ఆయన' స్థితి మీద ఆధారపడే 'ఆమె' తన హక్కును అనుభవించాల్సి ఉంటుందని సుప్రీంకోర్టు ఆలోచనకు తట్టలేదా? శాసనాన్ని రాజ్యాంగబద్ధం చేయించే ప్రయత్నంలో, రాజ్యాంగసూత్రాలకు శాసనభాషకు మధ్య సామరస్యాన్ని నెలకొల్పే ప్రయత్నంలో తన తీర్పు పురుష కేంద్రకంగా మారిందని సుప్రీంకోర్టు గమనించలేదా? చట్టసభకు లేని సదుద్దేశాన్ని అంటగట్టి, నలభై మూడేళ్ల అజ్ఞానాన్ని తన నెత్తిపై వేసుకుని కూడా తను చెప్పిన భాష్యం సమానత్వ భావనకు భిన్నమైనదని సుప్రీంకోర్టు గుర్తించ లేకపోయింది. వ్రతం చెడ్డా ఫలితం దక్కని స్థితిలో ఉంది యివ్వాళ సుప్రీంకోర్టు.

ఈ తీర్పు ద్వారా మహిళలకు మేలు జరగలేదా అని ఎవరైనా అడగవచ్చు. వారి గార్డియన్ షిప్ హక్కుల విస్తరణ నిజమైన అర్థంలో జరగలేదుగానీ ఇప్పటికే వేరే విధంగా జరిగిన విస్తరణను సుప్రీంకోర్టు తీర్పు స్పష్టపరిచిందని మాత్రం చెప్పాలి. గావా చట్టంలోని 17వ సెక్షన్ ప్రకారం గార్డియన్‌గా ఎవరినైనా నియమించే సందర్భంలో కోర్టు మైనర్ సంక్షేమాన్ని దృష్టిలో పెట్టుకోవాల్సి వుంటుంది. ఈ సెక్షన్ ద్వారా గీతా హరిహరన్ కేసులో సుప్రీంకోర్టు చెప్పిన సందర్భాలు- (తండ్రి నిర్లక్ష్యం, మానసిక, భౌతిక అశక్తత వగైరా- తండ్రి సమ్మతి మినహా) తలెత్తినప్పుడు వాటిని నిరూపించుకుని, మహిళలు ఇప్పటికే గార్డియన్‌లుగా కోర్టు ద్వారా మారగలుగుతున్నారు. గీతా హరిహరన్ కేసులో తీర్పు తర్వాత కూడా మహిళలు అంతకు ముందులాగే తండ్రిపరంగా తలెత్తిన పై సందర్భాల్ని నిరూపించుకోవాల్సి ఉంటుంది. ఆ బాధ్యత వారి భుజస్కంధాలపైనే వుంది యిప్పటికీ. కాకపోతే కొంత పరిమాణాత్మక మార్పును తెచ్చి, అప్పటికే పరోక్షంగా విస్తరించబడిన మహిళల గార్డియన్ షిప్ హక్కును ప్రత్యేక్ష రూపంలో స్థిరపరిచింది. అయితే ఆ పరిమాణాత్మక మార్పు, ఆ విస్తరణ పురుషాధిక్య పరిధికి లోబడేననేది ఇక్కడ చెప్పాచ్చే అంశం.

ఈ తీర్పు గురించి వాస్తవాలు ప్రచారమైతే మనం ఇన్ని విషయాలు చర్చించాల్సిన పని లేదు. కానీ తీర్పుకు లభించిన ప్రచారాన్ని బట్టి ఇక తండ్రులతో సమానంగా తల్లులకు తమ మైనరు పిల్లలపై గార్డియన్ షిప్ హక్కు ఏర్పడిందనే భ్రమ కలిగింది. ఆ ప్రచారానికీ ఆ భ్రమకూ కూడా మూలం సుప్రీంకోర్టు తీర్పులోనే వుంది. పురుషాధిక్యతకు భంగంలేని విధంగా (అందులోనూ పిల్లల సంక్షేమం అనే అంశాన్ని అరువు తెచ్చుకొని) మహిళల గార్డియన్‌షిప్ హక్కు గురించి చెప్పిన, ఈ తీర్పు గుణాత్మకమైన మార్పు తెస్తుందని సుప్రీంకోర్టు పేర్కొంది. మహిళల సమానత్వ హక్కు తన కొత్త భాష్యం ద్వారా కాపాడబడుతుంది కాబట్టి హిమైగా చట్టంలోని 6వ సెక్షన్‌ను రాజ్యాంగ విరుద్ధమైనదిగా కొట్టి వేయాల్సిన పనిలేదని చెప్పింది. (ఇక గావా చట్టంలోని 19వ సెక్షన్ గురించి తీర్పులో ఎలాంటి చర్చాలేదు. ఈ తీర్పులో ఇదొక విషాదం).

పర్సనల్ చట్టాలకు, మహిళల సమానత్వ హక్కుకు మధ్య వున్న వైరుధ్యానికి తగిన దామాషాలో సుప్రీంకోర్టు ముందుకు కేసులు రాకపోగా, వచ్చిన మూడు కేసుల్లోనూ తీర్పులు మనల్ని తీవ్ర అసంతృప్తికి గురి చేస్తాయి. నిజానికి ఈ తీర్పులు దేశ అత్యున్నత న్యాయ స్థానం వ్యవహారశైలిని బయటపెట్టిన కృష్ణసింగ్ కేసులో తీర్పుకు అనుగుణంగానే ఉన్నాయి. కృష్ణ సింగ్ కేసులో సుప్రీంకోర్టు తీర్పు మత కేంద్రకమైతే సరోజ్‌రాణి కేసులో తీర్పు కుటుంబ కేంద్రకం. గీతాహరిహరన్ కేసులో అది రాజ్య కేంద్రకం, పురుష కేంద్రకం. ఇక మేరీరాయ్ కేసులో తీర్పు చర్చారహితం.

ఒక పర్సనల్ చట్టంలో ఉన్న లింగ వివక్ష పట్ల సుప్రీంకోర్టు దృక్పథం ఇలా వుంటే, ఇక వివిధ పర్సనల్ చట్టాల మధ్య అంతరాలు సమానత్వ హక్కును కాలరాస్తున్నాయని తన ముందుకొచ్చిన కేసులో సుప్రీంకోర్టు ఒక న్యాయస్థానంగా కాక సలహా కేంద్రంగా వ్యవహరించింది. అలాంటి కేసుల్లో సుప్రీంకోర్టు కామన్ సివిల్ కోడ్ లేదా కామన్ వివాహ చట్టాల ఆవశ్యకత గురించి ఉచిత సలహాలిస్తూ ఉపన్యసించింది. జోర్డాన్ డింగ్‌డెన్ వర్సెస్ ఎస్.ఎస్. ఛోప్రా కేసులో (వివిధ వివాహ చట్టాల్లోని అసమానతలు ఈ కేసులో చర్చనీయాంశాలు) 1985లో జారీ చేసిన మధ్యకాలిక ఉత్తర్వులలో సుప్రీంకోర్టు వివిధ వివాహ చట్టాల్లో విడాకుల సెక్షన్ల మధ్య ఉన్న అంతరాలను క్రోడీకరిస్తూ వివాహ చట్టాలను పూర్తిగా సంస్కరించి కామన్ వివాహ చట్టాన్ని జారీ చేస్తే మంచిదని సలహా ఇచ్చింది. అంతకు ముందు అదే సంవత్సరం మొహమ్మద్ అహ్మద్ ఖాన్ వర్సెస్ షాబానో బేగం కేసులో (క్రిమినల్ ప్రొసీజర్ కోడ్ సెక్షన్ 125 కింద ముస్లిం మహిళలకు మనోవర్తి హక్కుందా అనేది ఈ కేసులో చర్చించబడింది) సుప్రీంకోర్టు కామన్ సివిల్ కోడ్ ఆవశ్యకతను నొక్కి చెప్పిన విషయాన్ని జోర్డాన్ డింగ్ డెన్ కేసు తీర్పులో న్యాయమూర్తి ప్రస్తావించారు. సరళా ముద్గల్ వర్సెస్ భారత ప్రభుత్వం కేసు (1995)లో భారత శిక్షాస్మృతిలో రెండవ పెళ్లిని నేరంగా నిర్వచించిన 494 సెక్షన్ గురించి చెపుతూ తీర్పు చేసిన కామన్ సివిల్ కోడ్ గురించి మరోసారి సుప్రీం కోర్టు ఉపన్యసించి, 44వ అధికరణం అమలు విషయంలో భారత ప్రభుత్వం చెపుతూ చేసిన ప్రయత్నాలను అఫిడవిట్ ద్వారా తనకు తెలియపర్చాలని కోరింది. (44వ అధికరణం ప్రకారం యూనిఫాం సివిల్‌కోడ్ రూపొందించడం ఒక ఆదేశిక సూత్రం). కానీ ఈ ఉత్తర్వు చెల్లనేరదని తర్వాత సుప్రీంకోర్టు వివరణ యిచ్చింది. కాబట్టి, పర్సనల్ చట్టాల లోపల మహిళల పట్ల ఉన్న వివక్షకు సంబంధించి ఒక విధమైన వైఖరిని, వివిధ పర్సనల్ చట్టాల మధ్య విభేదాల విషయంలో మరో వైఖరినీ సుప్రీంకోర్టు ప్రదర్శించింది. మహిళల సమానత్వ హక్కు విషయంలో సుప్రీంకోర్టు వైఖరి మహిళలను పౌరేతర వ్యక్తులుగా మార్చింది.

మానవహక్కుల స్ఫూర్తి కొరవడిన రాజ్యాంగసభ

రాజ్యాంగాన్ని తయారు చేసినప్పుడు 14వ అధికరణంలోని సమానత్వ హక్కు, 15వ అధికరణంలోని లింగ వివక్ష వ్యతిరేక హక్కు పర్సనల్ చట్టాలలో మహిలపట్ల ఉన్న వివక్షకు విరుద్ధమని ఎవరూ భావించలేదని రాజ్యాంగసభ చర్చలను బట్టి తెలుస్తోంది. 14వ అధికరణాన్ని ఎలాంటి చర్చ

లేకుండానే ఆమోదించారు. మతవాదులు ఆ అధికరణం గురించి భయపడలేదు. సరికదా దాని గురించిన ఆలోచనే వారికి రాలేదు. ఇక లింగ వివక్ష వ్యతిరేక హక్కు పర్యవసానం మతాచారాలపై ఎలా ఉంటుందో వాళ్లసలు ఊహించినట్టు కూడా లేరు. కానీ, 25 (1) అధికరణం కింద మతావలంబనా స్వేచ్ఛను పొందుపర్చినప్పుడు, అందులోని మతాచారాలను పాటించే హక్కును గురించి మహిళా సభ్యులు భయపడ్డారు. మహిళా సభ్యులు రాజ్‌కుమారి అమృత్ కౌర్ ,శ్రీమతి హన్స్ మెహతా రాజ్యాంగ సలహాదారుడైన బి.ఎన్.రావుకు 1947 మార్చి 31న రాసిన లేఖలో మతాచారాలు పాటించడం ప్రాథమిక హక్కుగా చేరిస్తే మహిళల అసమానతను ప్రోత్సహించే పలు మతాచారాలు శాసనబద్ధమయ్యే ప్రమాదం వుందని భయాన్ని వ్యక్తపరిచారు. మహిళానుకూల శాసనాలు- బాల్య వివాహ నిషేధ చట్టం, సతి నిషేధ చట్టం లాంటివి చెల్లకుండా పోతాయని ఆందోళన పడ్డారు. మతావలంబన హక్కు ఇతర ప్రాథమిక హక్కులకు లోబడి వుంటుందని అప్పటికే 25 (1) అధికరణం ముసాయిదాలో చేర్చి వున్నందున నిజానికి ఈ భయాలకు అర్థం లేదు. అయితే వీళ్లు కూడా 14, 15 అధికరణాలు 25(1) అధికరణంలోని మతావలంబన హక్కు నుంచి మహిళలను కాపాడతాయని ఆలోచించలేకపోయారు. అలాగే మతవాదులు సైతం 14, 15వ అధికరణాల్లోని హక్కులు పర్సనల్ చట్టాల్లోని పురుషాధిక్యతను ధ్వంసం చేస్తాయని భయపడలేదు. దీనికి కారణం? రాజ్యాంగసభలోని ఈ రెండు బృందాలు- మహిళా సభ్యులు, మతవాదులు కూడా 14వ అధికరణంలోని సమానత్వ హక్కు పురుషులకే కాక స్త్రీలకు కూడా వర్తిస్తుందని భావించలేదనుకోవాలి. 15వ అధికరణంలోని లింగ వివక్షలో స్త్రీలింగం కూడా ఉందని భావించలేదనుకోవాలి. బహుశా అందుకే సుప్రీంకోర్టు తీర్పులు కూడా యిదే బాటలో నడిచాయి.

కాబట్టి ఈ దేశ రాజ్యాంగంలోని సమానత్వ హక్కుదారుల్లో స్త్రీలేదనీ, ఆమె స్థితి ఒక పౌరేతర వ్యక్తి స్థితి అనీ చెప్పాల్సి ఉంటుంది. రాజ్యాంగం హామీ యిచ్చిన మానవహక్కుల్లోని 'మానవ' లో 'మానవుడు' ఉన్నాడే తప్ప 'మానవి' లేదు. రాజ్యాంగంలోని మానవహక్కుల స్ఫూర్తిని రాజ్యాంగసభ నుంచి ఈనాటి న్యాయవ్యవస్థ దాకా అందరూ పురుషజనితంగానే అర్థం చేసుకున్నారు.

కామన్‌కోడ్ లక్ష్యం స్త్రీ కావాలి

విషాదమేమిటంటే కామన్ సివిల్‌కోడ్ ప్రవేశపెట్టాలనే చర్చలో కూడా స్త్రీల హక్కులు చర్చనీయాంశాలు కాకుండా పోయాయి. స్త్రీలు అస్తిత్వం లేనివారయ్యారు. సుప్రీంకోర్టుగానీ వివిధ రాజకీయ పార్టీలుగానీ పర్సనల్ చట్టాలలో ఉన్న స్త్రీ వ్యతిరేక, పురుషాధిక్య భావజాలపు కోణం నుంచి ఈ చర్చను చేయడం లేదు. పర్సనల్ చట్టాల మధ్య తేడాల వల్ల జాతీయ సమగ్రత దెబ్బ తింటోందని మాత్రమే అవి ఎక్కువగా వాపోతున్నాయి. 'ఒకే జాతి- ఒకే చట్టం' నినాదంతో బిజెపి తదితర మతోన్మాద శక్తులు దీన్ని మరింత స్పష్టపరిచాయి. ఒక బహుళ సమాజంలో ఏకీకృత సంస్కృతిని నింపే దిశగా ఈ చర్చ సాగుతోంది. చర్చ దేశసమగ్రతా కేంద్రకంగా మాత్రమే జరగడం ఈ దేశవిషాదాల్లో మరొకటి. జెండర్ న్యాయాన్ని అందించే పర్సనల్ చట్టాల కోసం చేస్తున్న డిమాండ్ లోగొంతుకగా మిగులుతోంది. ఉన్నత న్యాయస్థానాల్లో దళితులతో పాటు మహిళలకూ రిజర్వేషన్ పెట్టాలన్న డిమాండు, జెండర్ న్యాయాన్నందించే పర్సనల్ చట్టాలని రూపొందించాలన్న డిమాండు కార్యరూపం దాలిస్తే తప్ప పరిస్థితి మెరుగయ్యే అవకాశాలు ఉండవు.

✦

బందిఖానాలు – బందీల హక్కులు

కె. మురళి *

సమాజానికి భౌతికంగానేకాక మానసికంగా కూడా భద్రత కల్పించేది జైళ్ల వ్యవస్థ. అదొకటుందని మనం కంటినిండా నిద్రపోతాం. అందువల్ల జైలులోకి తొంగి చూసి అక్కడ ఏ రకమైన ప్రశాసనం అమలవుతున్నదో పరిశీలించే ప్రయత్నం సులభంగా రుచించదు. ఆ పరిశీలన ఖైదీల హక్కుల దగ్గరే ఆగిపోదు. నేరం అంటే ఏమిటి, నేరస్తులెవరు, శిక్ష ఎందుకోసం వేయాలి అనే ప్రశ్నల దాకా పోతుంది. మన భద్రతాభావాన్నే ప్రశ్నిస్తుంది.

ఈనాటి జైళ్ల స్వరూప స్వభావాల గురించి చర్చించుకునే ముందు 19 వ శతాబ్దంలో జైళ్ల పట్ల బ్రిటిషు వలస పాలకులు అనుసరించిన విధానాల గురించి క్లుప్తంగా చర్చించుకోవడం అవసరం. బ్రిటిషు పాలనలో వుండిన ఈనాటి కోస్తా ఆంధ్ర, రాయలసీమ ప్రాంతాలలో ఖైదీలను తహసిల్దార్ సొంత కచ్చేరీలలో, కొత్వాల్ సొంత చావడీలలో ఉంచేవారు. 19వ శతాబ్దంలోని మొదటి మూడు దశాబ్దాల వరకు కూడా 12 రకాల నేరాలను మాత్రమే చట్టాలు నిర్వచించాయి. అందులో 5 దోపిడీ, దొంగతనం, ఇళ్లకు కన్నం వేయడం, దొంగ సొమ్ము కొనడం లాంటి ఆస్తి సంబంధమైన నేరాలైతే దాడి, దొమ్మీ, హత్యకు సంబంధించినవి మూడు. అత్యాచారం, వ్యభిచారం, దొంగ సాక్ష్యం చెప్పడం, ఫోర్జరీ అనేవి మిగిలిన నాలుగు రకాల నేరాలు. ఇప్పుడు మాత్రం నేరాలుగా గుర్తింపు పొందిన చర్యలు వందలలో వున్నాయి.

కచేరీ, చావడిలలో ఉంచిన ఖైదీల చేత నెల్లూరు లాంటి

* హైద్రాబాద్ సెంట్రల్ యూనివర్సిటీ పిహెచ్.డి విద్యార్థి

పట్టణాలలో రోడ్లు ఊడ్పించేవారు. ట్రంకురోడ్ల నిర్మాణంలో పని చేయించేవారు. జైలు లోపలే ఖైదీల చేత పని చేయించాలనే భావన లేదు. దీనికి కొన్ని కారణాలు వున్నాయి.

1838లో జైళ్ల విధానాన్ని రూపొందించిన మెకాలే నివేదికను పరిశీలిస్తే సంస్కరణల భావజాలం ప్రయాణించిన తీరుతెన్నులు తెలుస్తాయి. ఈ నివేదిక ఖైదీని సమాజంలోని హీనమైన (worst) సభ్యుడుగా పరిగణించింది. ఖైదీలో గుణాత్మకమైన మార్పును తేవడం అసాధ్యం అని నమ్మింది. ఖైదీని ఇంకా దిగజారకుండా చూడడమే జైళ్ల వ్యవస్థ కర్తవ్యమని వాదించింది. ఖైదీలో ఎంతో కొంత మార్పు వచ్చినా పూర్తి స్వేచ్ఛనివ్వడం కాని, పూర్తిగా విశ్వసించడంకాని సరియైంది కాదని చెప్పింది. ఖైదీ మారినా మారకపోయినా భారతదేశపు ప్రజల నైతిక శీలాన్ని (moral character) పెంచడం న్యాయవ్యవస్థ లక్ష్యమని పేర్కొంది. ఈ క్రమంలో తన జాతి వివక్షను అది స్పష్టంగానే బయటపెట్టుకుంది.

ఈ నివేదిక ద్వారా మనకు కొన్ని విషయాలు స్పష్టంగా అర్థమవుతాయి. జైళ్ల వ్యవస్థ లక్ష్యం ఖైదీ కాదు. అతనిని సంస్కరించడం అంతకన్నా కాదు. ఖైదీని సాధ్యమైనంత తీవ్రంగా శిక్షించడం ద్వారా సమాజాన్ని భయపెట్టడం, తద్వారా మిగతా సమాజ సభ్యుల్ని నేరాలకు పాల్పడకుండా చూడడం దాని ప్రధాన లక్ష్యాలు. సమాజాన్ని నేరానికి దూరంగా వుంచాలనే లక్ష్యాన్ని సాధించడానికి ఖైదీని శిక్షించడమనేది ఒక సాధనం మాత్రమే.

ఖైదీ దిగజారినవాడు. విశ్వసించదగినవాడు కాదు. కాబట్టి శిక్షించదగిన వాడు మాత్రమే అవుతాడు. శిక్షించడమంటే ఖైదీని హింసించడమే. ఖైదీకి ఏ మాత్రం సంతోషం కల్గించే అంశాలు వున్నా వాటినన్నింటిని తొలగించి, ఎన్ని రకాలుగా హింసించవచ్చునో ఈ నివేదిక పరిశీలించింది.

1838కి ముందు ఆహారానికయ్యే ఖర్చుకు ప్రతిఖైదీకి డబ్బులు యిచ్చేవారు. జైలు లోపలికే సరుకులు వచ్చేవి. రోజంతా జైలు బయట రాళ్లు కొట్టి రోడ్లు వేసి అలసిన ఖైదీలు జైలుకొచ్చి తమకు నచ్చిన కూరగాయలు, సరుకులు కొనుక్కొని ఎవరికి వారు విడిగా వండుకొని తినేవారు. జైలు అంటే ఒకవైపు ద్వారంతో ఎత్తుగా కట్టిన గోడలే కాని ప్రత్యేకమైన బ్యారక్‌లు, గదులు ఉండేవి కావు. కాబట్టి ప్రతిఖైదీ తనకు నచ్చిన ఇతర ఖైదీలతో తన కులం వాడితో కలిసి వండుకుని తిని తన సమస్యలు మాట్లాడుకొని కాలక్షేపం చేసేవాడు. దీని వల్ల అందరితో కలసి సమస్యలు పంచుకొనే అవకాశం వుండేది. కొంతవరకు జైలులో వున్నామన్న న్యూనతాభావం, ఒంటరితనం లేకుండా వుండే అవకాశం వుండేది. రోజూ కొంత డబ్బును మిగుల్చుకునేవారు. కొన్ని సందర్భాలలో దాన్ని అధికారులకు లంచంగా యిచ్చి పారిపోయేవారుకూడా. ఈ మొత్తం పరిస్థితిని చాలా తీవ్రంగా పరిగణించింది మెకాలే నివేదిక.

తనకు నచ్చిన సరుకులు కొనడం, నచ్చిన విధంగా వండుకోవడం, మిత్రులతో కాలం గడపడం లాంటివన్నీ సంతోషాన్ని కలిగించే అంశాలుగా ఈ నివేదిక గుర్తించింది. జైలు జీవితంలో కఠినశ్రమ ద్వారా శిక్ష అనుభవించడం సరిపోదనుకుంది. డబ్బుకు బదులు ప్రతిఖైదీకి రేషన్ సరఫరా చేయాలనింది. ప్రతిఖైదీ విడిగా వండుకోవడం వల్ల ఖైదీలు చాలా సమయాన్ని వంటకే వెచ్చిస్తారు కాబట్టి ఆ సమయాన్ని కూడా ఉత్పత్తికి మళ్లిస్తే జైళ్లలో ఉత్పత్తి పెరుగుతుంది కదా అని భావించింది. ఫలితంగా అందరికీ ఒకేసారి ఒకేచోట వండించి పంచే పద్ధతిని ప్రవేశపెట్టారు. ఎవరికి వారు వండుకోవడం, యిష్టం వచ్చినప్పుడు తినడం, కలసి కూర్చుని మాట్లాడుకునే అవకాశం ఉండటం వల్ల ఒక్కొక్కసారి ఖైదీలు కలిసికట్టుగా పథకాలు పన్ని అధికారులను ఎదిరించేవారు. కొన్నిసార్లు పారిపోయేవారుకూడా. అందువల్ల జైలు లోపల ఖైదీలను నియంత్రించడం కష్టమయ్యేది. జైళ్ల

యంత్రాంగమే అందరికీ ఆహారాన్ని వండించి పంచడం వల్ల ఖైదీల స్వంత సమయం మీద అది నియంత్రణను సాధించగలిగింది.

అందరికీ ఒకటేగా వండటం అనే నిర్ణయం తీసుకోవడానికి చాలా తర్జనభర్జన పడింది ప్రభుత్వం. ప్రతిఖైదీకి విడివిడిగా డబ్బు, ఆ తర్వాత రేషన్ ఇవ్వడానికి కారణం ఖైదీల కులాలను గౌరవించడమే. ఒకరి చేతివంట ఇంకొకరు తినరు. భారతీయుల కుల వ్యవస్థలో జోక్యం చేసుకోకూడదనే బ్రిటిషు విధానానికి అనుగుణంగానే ఇది జరిగింది. కాని ఖైదీలను నియంత్రించడం కష్టమయ్యేసరికి క్రమశిక్షణ పేరు మీద ఈ పద్ధతిని మార్చారు. కొత్త పద్ధతి ప్రకారం అందరి ఖైదీలకూ కలిపి కొంత మంది ఖైదీల చేత వండించాలి. కాని ఒక కులానికి చెందిన ఖైదీ వండితే మిగిలిన కులాల వాళ్లు తినరు కదా అనే మీమాంస వచ్చింది. దీనికి జవాబుగా అందరికీ ఆమోదయోగ్యమైన బ్రాహ్మణుల చేత వండించవచ్చు అనే ఆలోచన ఒక దశలో వచ్చింది. అయితే మిగిలిన శ్రమతో పోల్చితే వండడం తేలికైన శ్రమ అని భావించి కఠినశిక్షకు గురికావాల్సిన జైలు జీవితంలో తేలికైన శ్రమను అనుమతించరాదనుకున్నారు. దీనికి పరిష్కారంగా ఒక ప్రతిపాదన వచ్చింది. ప్రతిఖైదీ చేత ఒక్కొక్క రోజు చొప్పున వండిస్తే ప్రతి రోజూ కఠిన శ్రమ తప్పించుకునే అవకాశం ఏ ఖైదీకీ రాదనుకున్నారు. కాని కింది కులం ఖైదీ వండితే అగ్రకులస్తులు తినరు. సమస్య మరలా మొదటికొచ్చింది.

రెగులేషన్ XIII ఆఫ్ 1827లో ఖైదీల వర్గీకరణ కులం ప్రకారం జరిగేది. కులాన్ని బట్టే తేలికైన లేక కఠినమైన శిక్షను విధించే అధికారం మేజిస్ట్రేట్‌కు వుండేది. అయితే ఈ అధికారం చాలా దుర్వినియోగమవుతోంది కాబట్టి, దీన్ని మార్చాలని 1838 రిపోర్ట్ ప్రతిపాదించింది. దళిత కులాలకు కఠిన శ్రమకు తోడుజైళ్లను శుభ్రం చేసే పనులు కూడా చెప్పేవారు. అగ్రకులాలకు జైలులోపలే తేలికైన పనులు చేసేటట్లు శిక్ష విధించేవారు. కాని నిర్బంధాన్ని తప్పించుకోవడానికి అగ్రకుల ఖైదీలు కూడా జైలు బయట చేసే కఠిన శ్రమ వైపే మొగ్గుచూపేవారు. ఖైదీల మధ్య క్రమశిక్షణ ఉండాలనే ఉద్దేశంతో ఆ తర్వాత కులాల మీద ఆధారపడ్డ ఈ విభజనను 1838 నివేదిక వ్యతిరేకించింది.

నేరస్తుడికి తీవ్రమైన శిక్షవేయడం ద్వారా సమాజం నేరం వైపు దృష్టి సారించకుండా చేయవచ్చని బ్రిటిషు పాలకులు భావించారు. వలసపాలకుల జైలు విధానం నేరస్తుని నేరాన్ని దృష్టిలో వుంచుకుని, అతన్ని సంస్కరించాలనే ఉద్దేశ్యంతో రూపొందించినది కాదు. అతన్ని శిక్షించడం ద్వారా సమాజాన్ని భయపెట్టాలనుకున్నారు. ఈనాడు మన పాలకులు కొన్ని సమూహాలకే నేరస్వభావాన్ని ఆపాదించినట్లు, (ఉదాహరణకు క్రిమినల్ ట్రైబ్స్ అనే భావన) ఆనాడు భారతీయ సమాజమే నేరపూరితమైనదిగా బ్రిటిష్ పాలకులు అర్థం చేసుకున్నారు. ఇలా అర్థం చేసుకోవడంలో భారతీయ సమాజం పట్ల వారికున్న వలస దృక్పథం ఎక్కువగా పని చేసింది. ఆ తరువాత వారు ఖైదీల పట్ల కొంత దృష్టి సారించినప్పటికీ భారతీయ సమాజం పట్ల వారికున్న అభిప్రాయాలే అక్కడా పని చేశాయి. జైలు వ్యవస్థ రెండవ లక్ష్యం ఖైదీని మరలా నేరానికి పాల్పడకుండా చూడడం. శిక్షలలో తీవ్రమైనది మరణ శిక్ష. ఖైదీని నేరానికి పాల్పడకుండా నిరోధించడం అనే లక్ష్యానికీ మరణశిక్షకూ సంబంధమేమీ లేదు. జీవిత ఖైదు, ప్రవాసం లాంటి శిక్షల విషయంలోనూ ఈ లక్ష్యాలకు ఎటువంటి అర్థం లేదు. ఎందుకంటే ఈ రకం శిక్షలు విధించబడిన వారు జైలు బయటకు వచ్చి సమాజంలో కలిసే అవకాశం లేదు. కలరా, మలేరియా లాంటి అదుపు చేయలేని వ్యాధులు ప్రబలంగా వున్న 19వ శతాబ్దపు మొదటి భాగంలో దీర్ఘకాలపు శిక్ష పడిందంటే మరణశిక్ష పడినట్లేనని భావించాలి. జైలు

బయటి సమాజంలో ఈ వ్యాధుల వలన చనిపోయేవారి శాతం రెండు కాగా, జైలులో పదిహేను నుంచి యిరవై శాతం మంది దాకా చనిపోయేవారు. ఈ వ్యాధులు ప్రతి సంవత్సరం ప్రబలడం వల్ల పది సంవత్సరాల శిక్ష పడిన వాళ్లంతా అయిదు నుండి ఏడు సంవత్సరాల లోపే మరణించేవారు. ఇలాంటి పరిస్థితులలో కూడా బతికి బయట పడ్డవాళ్లు శారీరకంగా, మానసికంగా పూర్తిగా కుంగిపోయి వుండేవారు. ఇలా ఖైదీలను శక్తిహీనుల్ని చేయడం జైళ్ల లక్ష్యంగా పరిగణించారు. 1889 నాటికి శిక్షలు తగ్గించినా నేరాల్ని నిరోధించవచ్చనే అభిప్రాయానికి వచ్చారు కాని దాని మీద పెద్ద శ్రద్ధ పెట్టలేదు. స్వల్పకాలిక శిక్షలు పడిన ఖైదీలను సంస్కరించడం కూడా సాధ్యమవుతుందనే అభిప్రాయానికి వచ్చారు.

ఇప్పుడు సంస్కరణల పట్ల మెకాలే నివేదికలోని అభిప్రాయాల్ని చూద్దాం. ''జైళ్లను ఖైదీకి నైతికతను బోధించే సంస్థగా భావించాలి. ఖైదీలలో నైతిక శీలాన్ని పెంచడానికి సంస్కరణలను చేపట్టాలి. నేరస్తుణ్ణి సంస్కరించడం చాలా ముఖ్యమేకాని అతనిని స్వేచ్ఛాజీవిగా అనుమతించడం ఏ మాత్రం మంచిది కాదు'' అంటుంది నివేదిక. నేరస్తులలో వుండే దొంగ బుద్ధిని, ఆకతాయితనాన్ని రాజకీయ కారణాల రీత్యా శిక్షకు గురిచేయాలి. అయితే శిక్షించే విధానానికి ఇచ్చే ప్రాముఖ్యాన్ని నైతికత లక్ష్యంగా ఉన్న సంస్కరణలకు యివ్వలేం అని స్పష్టంగా చెబుతుంది.

ఈనాడు సంస్కరణల భావజాలంలో ప్రధాన అంశాలైన విద్య, వృత్తి నైపుణ్యాన్ని పెంచడం వంటి వాటి గురించి ఆనాడు చాలా భిన్నమైన అభిప్రాయాలు ఉండేవి. ''విద్య విషయంలో ప్రభుత్వ సహాయాన్ని పొందడానికి దిగజారిన 56 వేల మంది ఖైదీలకన్నా అర్హులైన ప్రజలు లేరా?'' అని ఈ నివేదిక ప్రశ్నిస్తుంది. ఖైదీలకు విద్య అవసరం లేదని తేల్చి చెప్పింది. ఇదే తర్కాన్ని ఖైదీలకు వృత్తి నైపుణ్యాన్ని పెంచాలనే విషయంలోనూ ఉపయోగించింది. పని సామర్థ్యాన్ని, నైపుణ్యాన్ని పెంచుకుని ఉత్పత్తిలో పాల్గొనడం జైళ్ల వ్యవస్థ లక్ష్యానికి, ప్రభుత్వ లక్ష్యానికి కూడా వ్యతిరేకమని వాదించింది. ఖైదీలు ఉత్పత్తిలో పాల్గొంటే ఆనందాన్ని పొందుతారు. బలవంతానికి, బాధకు గురిచేయని శ్రమను శిక్షించే విధానానికి తగినదిగా భావించలేము. విడుదలైన తరువాత ఈ ఖైదీలు జైలు బయట వుండే నిజాయితీపరులైన కార్మికులతో పోటీపడతారు. అప్పుడది నేరానికి ఇచ్చిన రివార్డుగా మారుతుంది. అంతేగాక విద్యకోసం నైపుణ్యం కోసం పేద ప్రజలు నేరాలకు పాల్పడి జైళ్లకొచ్చే అవకాశం వుందని కూడా పేర్కొంది! ఖైదీలను శిక్షించడం ప్రధాన లక్ష్యంగా ఎంచుకున్న బ్రిటిషు విధానం ఇంతకంటే భిన్నంగా ఆలోచించే అవకాశం లేదు.

భారతదేశంలోనేకాక ప్రపంచం అంతటా నేరాలను నిరోధించడంలో జైళ్ల వ్యవస్థ విఫలమైందని చెబుతూనే భారతీయ ఖైదీలను సంస్కరించడం అన్నింటికన్నా కష్టమైన పని అని మెకాలే నివేదిక పేర్కొంటుంది. అసలు జైళ్ల వ్యవస్థ వైఫల్యం వల్లనే నేరాలు పెరుగుతున్నాయని కుతర్కం చేస్తుంది. కాని బ్రిటిష్ అధికారుల పరిపాలనా నివేదికల్లో నేరాలకున్న సామాజిక మూలాలు స్పష్టంగానే గుర్తించబడ్డాయి. కరువు వచ్చినప్పుడు, రుతుపవనాలు రానప్పుడు, వ్యవసాయం నాశనం అయినప్పుడు జైళ్లు నిండిపోతున్నాయని 19వ శతాబ్దంలోని అన్ని ప్రభుత్వ నివేదికలూ పేర్కొన్నాయి. మద్రాసులాంటి మహానగరాలలో పెరుగుతున్న బిచ్చగాళ్ల సమస్యకు మూలకారణం పంటలు పండకపోవడమేనని నివేదికలు చెప్పాయి. నేరాలకున్న సామాజిక ఆర్థిక మూలాలను గుర్తించినా, వాటిని పరిష్కరించడం ద్వారా నేరాలను నిరోధించే చర్యలను తీసుకోక, శిక్షించే విధానాలనే అవలంబించారు. దానికి కారణం ఆనాటి పాలకులు విదేశీయులు, ఆనాటి ప్రభుత్వం ప్రజాస్వామ్య సూత్రాల మీద ఆధారపడిన ప్రభుత్వం కాదని మనం సర్ది చెప్పుకోవచ్చు. కాని ఈనాటి

పాలకులు కూడా నేరాలకున్న రాజకీయ సామాజిక ఆర్థిక మూలాల గురించి ఆలోచించకుండా నేరస్తులను కఠినంగా, వీలైతే ఉరిశిక్షల ద్వారా శిక్షించాలని అంటున్నారంటే ఏమనుకోవాలి?

నేరస్తులను కఠినంగా శిక్షించడం ప్రధానమైన జైళ్ల విధానంగా 19వ శతాబ్దపు మొదటి భాగంలో వుండిందని చెప్పుకున్నాం. ఆనాడు కఠినమైన శిక్ష అంటే రాళ్లు కొట్టడం, ట్రంకు రోడ్ల నిర్మాణంలో పాల్గొనడం. ఈ విధమైన శిక్షలే ఎక్కువగా వేయడానికి కారణం ఆనాటి వలస పాలనకి అవే అవసరం కాబట్టి. క్రమక్రమంగా మొత్తం భారతదేశానికి విస్తరిస్తున్న బ్రిటిషు పాలనకు, వారి వ్యాపారానికి ట్రంకురోడ్ల నిర్మాణం చాలా అవసరమైంది. ఈ అవసరాన్ని తీర్చడానికి ఖర్చు లేని శ్రమ ఖైదీల నుండి కాకపోతే ఎక్కడి నుండి వస్తుంది? ఈ శ్రమకు నైపుణ్యం అవసరం లేదు. అసలు పారిశ్రామిక అభివృద్ధి లేకపోవడం వల్ల కూడా ఖైదీలకు వృత్తి నైపుణ్యాన్ని పెంపొందించాలనే ఆలోచన పెద్దగా రాలేదు.

1860ల వరకు కూడా రోడ్ల నిర్మాణంలో ఖైదీలను విస్తృతంగా ఉపయోగించారు. 1857 తిరుగుబాటు తర్వాత భారతదేశం ప్రత్యక్షంగా బ్రిటిషు పాలన కిందకు రావడంతో ప్రభుత్వ శాఖలు వ్యవస్థీకృతం కావడం మొదలుపెట్టాయి. అప్పటికే చాలా రకాల చట్టాలు వచ్చాయి. సామాజిక జీవితంలోని అనేక అంశాలపై ప్రభుత్వం పట్టు పెరిగింది. చట్టాలు పెరగడంతో నేరాలుగా పరిగణించబడే విషయాలు కూడా పెరిగాయి. ప్రభుత్వ అవసరాలూ విస్తృతంగా పెరిగాయి. ఫలితంగా నేరాల సంఖ్య, ఖైదీల సంఖ్య విపరీతంగా పెరిగింది. దాంతో పాటే కోర్టులు, పోలీసు సిబ్బంది, సైనిక సిబ్బంది, ఉద్యోగ సిబ్బంది పెరిగారు. వ్యాపారాన్ని మాత్రమే నిర్వహించే ప్రభుత్వం పోయి ఆధునిక పరిపాలనా వ్యవస్థ వచ్చింది. ఈ క్రమంలో ప్రభుత్వ శాఖల సకల అవసరాలను తీర్చడానికి ఖైదీల శ్రమను ఉపయోగించవలసి వచ్చింది. కాని గతంలోలాగ రోడ్లు వేయడానికి పనికి వచ్చిన మొరటు శ్రమ ఆధునిక అవసరాలను తీర్చడానికి పనికి రాదు. కాబట్టి ప్రభుత్వం ఖైదీలకు విద్య, నైపుణ్యం, పెంచడాల గురించి మాట్లాడడం మొదలుపెట్టింది.

ఈ క్రమంలో మొదట సైనికులకు, పోలీసులకు బట్టలు, బూట్లు తయారు చేయడానికి ఖైదీల శ్రమను ఉపయోగించారు. రాజమండ్రి, విశాఖపట్టణం జైళ్లను 1860 ప్రాంతంలో ఖైదీలే నిర్మించారు. ప్రభుత్వ సిబ్బంది గృహాలను, కార్యాలయాలను ఖైదీలే నిర్మించారు. ప్రభుత్వ కార్యాలయాలకు కావలసిన కాగితాన్ని, ఫర్నిచర్‌ను, టేబుళ్లను, కుర్చీలను, ప్రభుత్వ నివేదికల బైండింగులను వారే తయారు చేసేవారు. చిన్న చిన్న జైళ్లకు కావాల్సిన వస్తు సామాగ్రిని, ఖైదీల బట్టలను వారే తయారు చేసేవారు. జైళ్లలో నిర్వహించే పరిశ్రమలు వలస పాలన ప్రధాన లక్ష్యమైన స్వేచ్ఛా వాణిజ్యంతో పోటీపడతాయేమోనని మొదట ఆలోచించినా ఆ లక్ష్యాన్ని సాధించడానికి కూడా ఖైదీల శ్రమను ఉపయోగించవచ్చనే నిర్ణయానికి వచ్చారు. కొంతకాలం ఖైదీలను కాంట్రాక్టుకు తీసుకుని పరిశ్రమలు ఉపయోగించుకున్నాయి. మొత్తం మీద ప్రభుత్వ అవసరాలకు ఖైదీల శ్రమ పనికి వస్తుందని వలస పాలకులు గురించారు. ఈ గుర్తింపుకు అనుగుణంగానే ఖైదీలకు విద్య, నైపుణ్యం అవసరం అని మాట్లాడడం మొదలుపెట్టారు.

19వ శతాబ్దం చివరి నాటికి బ్రిటిషు పాలనలో వున్న ప్రాంతాలలో ఖైదీల సంఖ్య లక్ష దాటింది. ఈ సంఖ్యతో పాటు అధికారుల మీద వాళ్లు చేసే దాడులు, పారిపోవడం వంటి చర్యలు కూడా పెరిగాయి. దీర్ఘకాలపు శిక్షలు పడి, జీవితం మీద ఆశ కోల్పోయిన ఖైదీలు పని చేయడానికి నిరాకరించడం, ఎంతకైనా తెగించి దాడులు చేయడం మొదలుపెట్టారు. జైళ్ల నిర్వహణతో పాటు ఖైదీలను దీర్ఘకాలం పాటు జైలులో వుంచి కాపలా కాయడం అధిక వ్యయంతో శ్రమతో కూడిన పని

అయిపోయింది. అందుకే 1889లో, తర్వాత 1920లో వెలువడిన నివేదికలు స్వల్పకాలిక శిక్షల గురించి మాట్లాడడం మొదలుపెట్టాయి. కరువు సమయంలో పెరిగిన నేరస్తులను వుంచడానికి స్థలం లేక జరిమానా శిక్షలతో సరిపుచ్చడం మొదలుపెట్టారు. అలాగే దీర్ఘకాలం ఖైదీల మీద ఖర్చు చేయడం యిష్టంలేక, సాధ్యంకాక సత్ప్రవర్తనను ప్రోత్సహించడం పేరు మీద క్రమంగా రెమిషన్ పద్ధతిని ప్రవేశపెట్టారు. దాంతో స్వేచ్ఛ మీద ఆశలు పెరిగిన ఖైదీలు దురుసుగా ఉండడం తగ్గించారు. విధేయంగా, క్రమశిక్షణగా వుండి ఇంకా ఎక్కువ రెమిషన్ సంపాదించుకోవడం ప్రారంభించారు. దీని వలన ఆర్థికంగా నిలదొక్కుకోవడంతో పాటు, ఖైదీలను నియంత్రించడం జైళ్ల వ్యవస్థకు సాధ్యమైంది. వలస ప్రభుత్వం కారణంగా వచ్చిన అనేకానేక సామాజిక మార్పుల వలన శిక్షించడమే ధ్యేయంగా పెట్టుకున్న జైళ్ల వ్యవస్థ నిలదొక్కుకోలేక పోయినప్పుడు ఖైదీలను నియంత్రించడానికి అనుసరించిన రెమిషన్, విద్యగరపడం, పనిలో నైపుణ్యం నేర్పడం, పెరోల్ యివ్వడం లాంటి నూతన పద్ధతులను ప్రారంభించాల్సి వచ్చింది. వీటి మరో పేరే సంస్కరణలు.

సంస్కరణల స్వభావం

జైళ్ల గురించి, ఖైదీల హక్కుల గురించి మాట్లాడే ముందు నేరం గురించి కొంత చర్చ అవసరం. జరిగే ప్రతి నేరానికి వ్యక్తిగా నేరస్తుడు మాత్రమే కాక సమాజం కూడా బాధ్యత వహించాలనేది యిప్పుడు అందరూ ఎంతో కొంత గుర్తిస్తున్న విషయం. మెజారిటీ నేరాలు ఆస్తికి సంబంధించినవైనప్పుడు సమాజంలో సొంత ఆస్తికి వున్న విలువ, విపరీతమైన ఆర్థిక అసమానతలు, వాటిలో నేరానికి వున్న మూలాలు గుర్తించాలి. సమాన అవకాశాల లేమి, పేదరికం లాంటి కారణాల వలన ఒక వ్యక్తి నేరానికి పాల్పడితే ఆ నేరానికి ఆ వ్యక్తిని మాత్రమే బాధ్యుడ్ని చేసే న్యాయవ్యవస్థ ఈనాడు అమలులో వుంది. పేదరికం వల్ల నేరానికి పాల్పడుతున్నాడని అంటున్నామే కాని పేదవాళ్లందరూ నేరానికి పాల్పడరని మనకు తెలుసు. ఆ మేరకు వ్యక్తిని కూడా నేరానికి బాధ్యుణ్ణి చేయాలి. మరోవైపు నేరానికి పాల్పడిన వాళ్లందరూ శిక్షించబడడం లేదని మనకు తెలుసు. ధనబలం, కులబలం ఉన్నవారు, రాజకీయ నాయకులు న్యాయవ్యవస్థ నుండి తప్పించుకుంటున్నారు. వీళ్లు పాల్పడే నేరాలకు సమాజానికన్నా వ్యక్తులుగా వారే ఎక్కువ బాధ్యత వహించాలి. ఎందుకంటే తమ మీద ఎలాంటి సామాజిక ఒత్తిళ్లు లేనప్పటికీ వారు నేరాలకు పాల్పడతారు కాబట్టి. వరకట్న హత్యల విషయంలో చాలా మంది నేరస్తులు చట్టం నుండి తప్పించుకోగలుగుతున్నప్పటికీ శిక్షపడిన కొన్ని కేసులలోనైనా వ్యక్తిమాత్రమే బాధ్యత వహిస్తున్నాడు. పితృస్వామ్య భావజాలాన్ని వరకట్నాన్ని విస్తృతంగా ఆమోదించే సమాజం జరిగిన నేరానికి వ్యక్తిని మాత్రమే బాధ్యుణ్ణి చేయడం ఎంతవరకు సబబు?

ప్రజాస్వామ్యం, సామాజిక న్యాయం ప్రమాణాలుగా వున్న ఏ న్యాయవ్యవస్థగాని, సామాజిక వ్యవస్థగాని నేరానికి వున్న వ్యక్తిగత, సామాజిక కారణాలను పరిగణనలోకి తీసుకొని, వాటి పరిష్కారానికి విభిన్న మార్గాలు అనుసరించాల్సి వుంటుంది. మొదట నేరానికి వ్యక్తిలో మాత్రమే కాక, సమాజంలో కూడా మూలాలు వుంటాయని అంగీకరిస్తే ఆ తర్వాత నేర స్వభావాన్ని బట్టి ప్రతి నేరంలో వ్యక్తి పాత్ర ఎంత, సామాజిక ఒత్తిడుల పాత్ర ఎంత అనే ప్రశ్నలు వేసుకోవచ్చు. ఈ ఆలోచన ప్రాతిపదిక మీద ఏ సమాజమైనా నేరాలను పరిష్కరించాలనుకొంటే నేరాలకున్న సామాజిక, వ్యక్తిగత మూలాలను అంచనా కట్టడానికి కావలసిన ప్రమాణాలను ఏర్పరచే ఒక ముఖ్యమైన బాధ్యతను న్యాయవ్యవస్థ వహించాల్సి వుంటుంది. న్యాయవ్యవస్థ చేసే ఈ ప్రయత్నాన్ని ఒకానొక

ప్రయత్నంగానే పరిగణించి నేరానికి వున్న వ్యక్తిగత మూలాలనైనా, సామాజిక మూలాలనైనా పరిష్కరించే బాధ్యతను సమాజం మొత్తం తీసుకోవాల్సి వుంటుంది. సమాజం మొత్తం అంటే పౌర సంస్థలు, రాజకీయ వ్యవస్థ, ప్రభుత్వం అని అర్థం.

ప్రపంచంలో ఎన్ని భిన్నమైన సామాజిక వ్యవస్థలు, సామాజిక ఏర్పాట్లు వున్నప్పటికీ నేరమనేది దీర్ఘకాలంగా సమస్యగానే కొనసాగుతోంది. నేరాన్ని నిరోధించడం ప్రజల హక్కులను, భద్రతను పెంపొందించడానికే అని పేర్కొంటున్న అన్ని సమాజాలు కూడా నేరానికి వ్యక్తిగత మూలాలే కాక సామాజిక మూలాలు వుంటాయనే దిశగా ఆలోచించడం లేదు. సామాజిక మూలాలను పరిష్కరించే దీర్ఘకాలిక ప్రయత్నాలను ప్రజాస్వామ్య, సామాజిక, రాజకీయ వ్యవస్థలని చెప్పుకునే ప్రభుత్వాలు కూడా చేపట్టలేదు. అంతేకాదు, నేరానికి వ్యక్తిని పూర్తిగా బాధ్యుణ్ణి చేసి నేరాలను అదుపు చేసే బాధ్యతను సమాజం న్యాయవ్యవస్థ, జైళ్ల చేతిలో పెట్టింది. నేరానికి వ్యక్తి మాత్రమే బాధ్యుడు అని సమాజం ఎంతగా నమ్ముతూ వుందంటే నేరస్తులను పట్టించుకొనే బాధ్యతను పూర్తిగా కోర్టులకు, జైళ్లకు వదలిపెట్టి తాను దూరంగా నిలబడి పెరుగుతున్న నేరాల గురించి, ఖైదీల దుర్భర పరిస్థితుల గురించి అప్పుడప్పుడు వాపోతూ వుంటుంది.

నేరానికున్న వ్యక్తిగత సామాజిక మూలాలను నిర్ణయించే ఒక ముఖ్యమైన బాధ్యతను కోర్టులు నిర్వహిస్తే, దాని మీద ఆధారపడి నేరస్తునితో ఎలా వ్యవహరించాలనే విషయాన్ని సమాజం నిర్ణయించుకోవల్సి వుంటుంది. సామాజిక రాజకీయ ప్రజాస్వామ్యాన్ని సాధించాలనే లక్ష్యం పెట్టుకున్న సమాజంలో న్యాయమూర్తులు ఆధిపత్య అసమాన వ్యవస్థలను నేరానికి మూలాలుగా గుర్తించి, నేరస్తులను పరిమితంగానే నేరానికి బాధ్యత వహించేలా శిక్షలు విధించాలి. కాని న్యాయవ్యవస్థ సామాజిక ప్రజాస్వామిక కర్తవ్యాలను గుర్తించక, వ్యక్తినే నేరానికి పూర్తిగా బాధ్యున్ని చేసి జైలు పాలు చేస్తూ వుంది. నేరస్తులుగా నిర్ధారించబడుతున్న వాళ్లలో నూటికి తొంభై శాతం మంది దళిత, వెనుకబడిన కులాలకు చెందిన వారే. నిరక్షరాస్యులు, పేద వర్గాలకు చెందిన ఈ నేరస్తులను నేరాలకు వ్యక్తిగతంగా బాధ్యుల్ని చేస్తోంది న్యాయవ్యవస్థ. అసమాన ఆధిపత్య వ్యవస్థలను ప్రజాస్వామీకరించడంలో భాగం కావాల్సిన న్యాయవ్యవస్థ అసమానత్వాన్ని, ఆధిపత్యాన్ని నిలబెట్టి కొనసాగించే ప్రక్రియలో భాగంగా ఉందని చెప్పవచ్చు.

ఖైదీలను సంస్కరించాలనే భావజాలం వెనుక కూడా నేరానికి వ్యక్తిగత మూలాలను గుర్తించే ప్రయత్నాలను మనం చూడవచ్చు. ఖైదీలకు జైలులో కష్టపడి పనిచేసే తత్వం నేర్పాలి, వాళ్లను స్వయం పోషకులుగా క్రమశిక్షణ గలవారిగా తయారు చేయాలి, సమాజంలో వారి స్థానాన్ని వారు చేరుకునేలా చూడాలని సంస్కరణల భావజాలం అంటుంది. నేరస్తులు సోమరిపోతులు, క్రమశిక్షణలేనివారు, దురాశాపరులు కాబట్టే నేరాలకు పాల్పడుతున్నారు అనే అర్థాన్ని సంస్కరణల భావజాలం సమాజంలో చెలామణి చేస్తూ వుంది. సమాజంలో అంతా సవ్యంగా ఉందని, వ్యక్తిగత కారణాల వల్ల మాత్రమే వ్యక్తులు నేరాలకు పాల్పడుతున్నారని వారిని జైళ్లు సంస్కరిస్తే తిరిగి పాత స్థానాన్ని చేరుకుంటారని సంస్కరణల భావజాలం సమాజాన్ని నమ్మమంటోంది. సమాజం మీద సంస్కరణల భావజాలం పట్టు ఎంతగా వుందంటే రాష్ట్రీయ స్వయం సేవక్ సంఘ్ నుండి నక్సలైటు విప్లవకారుల వరకు అందరూ ఖైదీలను ఎలాగైనా సంస్కరించాలని ఆరాటపడిపోవడం కనిపిస్తుంది. జాతీయోద్యమ కాలంలో కాంగ్రెస్‌కు చెందిన ఖైదీలలాగే ఈనాటి నక్సలైట్ ఖైదీలు కూడా తమను సాధారణ ఖైదీలతో కలపరాదని, తాము ఉన్నతమైన రాజకీయ లక్ష్యాలను సాధించే క్రమంలో జైలుకు వచ్చామని చెబుతున్నారు. ఈ వాదనలో సాధారణ ఖైదీలు నీచమైన, వ్యక్తిగతమైన కారణాల రీత్యా

మాత్రమే నేరస్తులైనారనే పరోక్ష ప్రతిపాదన వుంది. ఇది సంస్కరణల భావజాలం ప్రభావమే.

సంస్కరణలతో సంబంధంలేని మరో రెండు విషయాల్ని కూడా ఖైదీల గురించి సమాజం మాట్లాడుతుంటుంది. నేరం నుండి సమాజానికి భద్రత కల్పించడం, నేరస్తుడిని మరలా నేరానికి పాల్పడకుండా చూడడం అనే ఈ రెండు విషయాలు నేరస్తుల వ్యక్తిత్వం గురించి కొన్ని బలమైన అభిప్రాయాలను ప్రచారం చేస్తాయి. మొదటిది- సమాజానికి నేరస్తుడు చాలా ప్రమాదకారి అనేది. రెండవది- ఒకసారి నేరానికి పాల్పడిన వ్యక్తి, నిరంతరం నేరాలకు పాల్పడే అవకాశం వుంది అనేది. ఖైదీల స్వభావం గురించి చెలామణిలో వున్న అభిప్రాయాలు తప్పు అని చెప్పడానికి రెండు కారణాలు చాలు. నేరస్తులైన వారిలో నూటికి 95 శాతం మంది కష్టపడి పని చేసి తమ జీవనోపాధిని తామే చూసుకొనే నిరుపేద దళిత కులాల నుండి, వర్గాల నుండి వచ్చినవారే. వారిని దురాశాపరులుగాను, సోమరిపోతులుగాను, క్రమశిక్షణ లేనివారుగాను చిత్రించడం ఎంతవరకు సబబు? అలాగే నూటికి 90 శాతం మంది రెండోసారి నేరాలకు పాల్పడనప్పుడు నేరస్తులను సమాజానికి బహుప్రమాద కారులుగా వర్ణించడంలో అర్థమేమిటి? సమాజంలోని నిమ్నకులాలు, వర్గాల పట్ల సంస్కరణ భావజాలం వెనుక వున్న అభిప్రాయాలే ఎక్కువ మందిలో వుంటాయని గుర్తించడం అభ్యుదయవాదులకు వేరొక సందర్భంలోనైతే సులభం కాని నేరస్తులకు సంబంధించిన చర్చ వచ్చేసరికి సంస్కరణ భావజాలం వెనుక వున్న అప్రజాస్వామిక ఆలోచనలను గుర్తించడం వారికి కూడా కష్టమే.

సంస్కరణల భావజాలం మీద నిర్మించబడిన జైళ్లలో కూడా ఆధిపత్యం, అసమానత, కులం ఆధారంగానే సంబంధాలు కొనసాగుతున్నాయనే వాస్తవాన్ని దృష్టిలో వుంచుకుంటేనే సంస్కరణలను పెత్తందారీ సామాజిక సంబంధాల కొనసాగింపుకు పనికివచ్చే బలమైన భావజాలంగా గుర్తించగలం. ఆధిపత్య సంబంధాలకు సంస్కరణ భావజాలం ఒక అధికారిక వ్యక్తీకరణ మాత్రమే. అసమాన పీడిత సామాజిక సంబంధాలకు విస్తృతమైన ఆమోదాన్ని సంపాందించి పెట్టే ఒక ముఖ్యమైన పాత్రను ఖైదీల సంస్కరణల భావజాలం పోషిస్తుంది.

ఇప్పుడున్న న్యాయవ్యవస్థ, నేరాలకు వ్యక్తుల్ని మాత్రమే బాధ్యుల్ని చేసి శిక్షిస్తుందని పైన చెప్పుకున్నాం. సంస్కరణ భావజాలం నేరానికి మూలాలను వ్యక్తులలో మాత్రమే చూస్తుందని అనుకున్నాం. ఈ రెండు అంశాలూ కొన్ని నిర్దిష్ట ప్రయోజనాలను నెరవేరుస్తున్నాయి. ఒకటి- నేరస్తులను క్రమశిక్షణ లేనివారిగా, ప్రమాదకారులుగా చిత్రించడం ద్వారా సమాజం తనను తాను నైతికంగా ఉన్నతంగా వూహించుకుంటుంది. రెండు- నేరాలకున్న సామాజిక మూలాలకు బాధ్యత వహించవలసిన జవాబుదారీతనం నుండి తప్పుకుంటుంది. సామాజిక మూలాలను అంగీకరిస్తే నేరస్తుల గురించి మాట్లాడి ఆపేయడం కాక విస్తృతమైన సామాజిక మార్పు గురించి, ప్రత్యామ్నాయ సామాజిక రాజకీయ ఏర్పాటు గురించి పట్టించుకోవాల్సి వస్తుంది. ఇది ఆధిపత్య వర్గాలకు సుతరామూ గిట్టని పని. మూడు- నేరస్తులను జైళ్ల వ్యవస్థకు అప్పజెప్పి చేతులు దులుపుకోవచ్చు. ఖైదీల స్థితిగతుల గురించి పట్టించుకోనక్కర లేదు. నాలుగు- ఖైదీలను నైతికంగా దిగజారినవారిగా చిత్రించడం వల్ల, సంస్కరణల పేరుతో అపరిమితమైన అధికారాలను జైళ్ల వ్యవస్థకు కట్టబెట్టవచ్చు. 'సత్ప్రవర్తన' అనే లక్ష్యం చూపెట్టి విస్తృతమైన సామాజిక ఆమోదం పొందిన సంస్కరణల భావజాలం అంతే విస్తృతమైన అధికారాలను జైళ్ల వ్యవస్థకు కట్టబెట్టింది. ఆచరణలో 'సత్ప్రవర్తన' అనే అమూర్తమైన మాట ఖైదీల విషయంలో పూర్తి విధేయత అనే అర్థం తీసుకుంది. అధికారుల

విషయంలో తమకు నిరంకుశ అధికారమనే అర్థం తీసుకుంది.

ఖైదీల హక్కులు- వాస్తవ పరిస్థితి

జైలు మాన్యువల్ చూస్తే ఖైదీల మీద చెలాయించే అధికారాలు ఎంత నిర్దిష్టంగా వున్నాయో, ఖైదీల 'హక్కులు' ఎంత అస్పష్టంగా వున్నాయో అర్థమవుతుంది. జైలు సూపరింటెండెంట్ నుండి వార్డర్ వరకు సిబ్బంది చేయాల్సిన పనుల గురించి, వాటి వర్గీకరణ గురించి చాలా స్పష్టంగా వుంటుంది. జైలు గేటు ఎవరు తెరవాలి, తాళాలు ఎవరు వేయాలి, వర్క్‌షాప్‌లో ఖైదీల చేత ఎలా ఎవరు పని చేయించాలి, రికార్డులు ఎవరు వుంచుకోవాలి, ఖైదీలను ఎవరు ఎలా సోదా చేయాలి, ఏ రకమైన క్రమశిక్షణల ఉల్లంఘనను ఎవరు పట్టించుకోవాలి, ఎవరు శిక్షించాలి, ఎవరు బారక్‌లను సెల్‌లను తనిఖీ చేయాలి వగైరా వివరాల్ని చూస్తే జైలు అధికారుల మధ్య నిర్దిష్టమైన పని విభజన జరిగినట్లు స్పష్టంగా తెలుస్తుంది. పైన పేర్కొన్న విషయాలన్నీ ఖైదీల మీద ఆంక్షలు విధించడానికి అవసరమైనవి. సిబ్బంది బాధ్యతలను ఇంత నిర్దిష్టంగా పేర్కొన్నారంటే ఆ బాధ్యతలను నిర్వర్తించలేకపోయిన వారి మీద చర్య తీసుకునే అవకాశం వుంటుందని అర్థం. తద్వారా ఆంక్షల లక్ష్యాన్ని జైళ్ల వ్యవస్థ సాధించగలుగుతుంది.

ఇప్పుడు ఖైదీల 'హక్కుల' పట్ల జైలు మాన్యువల్ వైఖరిని చూద్దాం. మొదటగా చెప్పుకోవాల్సింది 'హక్కు' అనే మాటే మాన్యువల్‌లో కనిపించదు. దాని స్థానంలో సౌకర్యాలు **(privileges)** అనే మాట వుంటుంది. ఆహారానికి బట్టలకు సంబంధించి వివరమైన రూల్సు వున్నప్పటికీ అవన్నీ 'ఇవ్వబడతాయి' అనే ఉంటుంది. ఇంటర్వ్యూలకు, పెరోలుకు ఖైదీలు 'అనుమతించబడతారు'. ఆహారం, బట్టలు, ఇంటర్వ్యూ లాంటి వాటిని హక్కులుగా పొందడానికి, సౌకర్యాలుగా 'ఇవ్వబడడానికి', 'అనుమతించబడడానికి' మధ్య చాలా తేడా వుంది. అంటే జైలు అధికారులు అనుమతిస్తేనే ఈ సౌకర్యాలు లభిస్తాయి కాని వారికి అవి హక్కులుగా సంక్రమించవు. ఖైదీల కనీస అవసరాలను 'హక్కులు'గా గుర్తిస్తే వాటిని వారు అనుభవించడానికి అనుమతించడం కాక ఆ అవసరాలు తీరేలా బాధ్యత వహించవలసి వస్తుంది. ఏ నిర్దిష్టమైన అధికారి ఈ సౌకర్యాలను 'అనుమతిస్తాడు' అనే విషయం కూడా జైలు మాన్యువల్లో లేదు. కాబట్టి ఏ ఒక్కరినీ ఈ హక్కుల ఉల్లంఘనకు బాధ్యుల్ని చేయడం కుదరదు. అందుకే హక్కుల ఉల్లంఘనను ఆపే మార్గాలు ఏవీ లేవు.

జైలులో కొత్తగా చేరిన ఖైదీ పాటించవలసిన నియమ నిబంధనల గురించి, క్రమశిక్షణ సూత్రాల గురించి అతనికి అర్థమయ్యే భాషలో చిన్న పుస్తక రూపంలో ప్రచురించి అందించాలని, ఒకవేళ ఖైదీ నిరక్షరాస్యుడైతే వాటిని చదివి వివరించాలని జైళ్ల గురించి అనేక సూచనలు చేసిన ముల్లా కమిటీ (1980)చెప్పింది. ఖైదీల పట్ల అనుసరించాల్సిన కనిష్ఠ ప్రామాణిక సూత్రాలను కూడా ఈ కమిటీ సూచించింది. ఈ సూచనలను రాష్ట్రంలోని ఏ జైలూ పాటించినట్లు కనిపించదు. పుస్తకం ప్రచురించకపోగా జైలు మాన్యువల్‌ను సైతం ఖైదీల కంటపడకుండా చాలా జాగ్రత్తగా పెడతారు. దీని వలన రెండు రకాల పరిణామాలు చోటు చేసుకుంటున్నాయి. ఒకటి- తమకు అందవలసిన కనీస సౌకర్యాలు ఏమిటో ఖైదీలకు తెలిసే అవకాశం లేదు. కాబట్టి దుర్భర పరిస్థితులకు ఖైదీలు అలవాటు పడుతున్నారు. రెండు- క్రమశిక్షణతో మెలగడమంటే ఏ నియమాలను పాటించడమో తెలియకపోవడం వల్ల జైలు అధికారుల వ్యక్తిగత నిరంకుశ అధికారాన్ని అంగీకరించడమే క్రమశిక్షణగా భావించే పరిస్థితి ఏర్పడింది. దీని వలన చట్టబద్ధ, హేతుబద్ధ (legal, rational) అధికారాలకు

జైలులో చోటులేకుండా పోయింది. నిజానికి మాన్యువల్‌లో జైలు నేరాలుగా పేర్కొన్న అంశాలలో కూడా కొన్నింటికి ఎలాంటి చట్టబద్ధ, హేతుబద్ధ సూత్రం లేదు. అయినప్పటికీ మాన్యువల్‌లోని అంశాలు ఖైదీలకు తెలియకుండా ఉంచడం వలన పూర్తిగా వ్యక్తిగత నిరంకుశ అధికారాన్ని చెలాయించే అవకాశం జైలు అధికారులకు దొరికిందని చెప్పక తప్పదు.

జైలులో ప్రవేశించింది మొదలు ఖైదీల జీవితానికి సంబంధించిన ప్రతి అంశం మీదా జైలు అధికారుల నియంత్రణ మొదలవుతుంది. బంధువులకు, మిత్రులకు దూరమై జైలు పాలయ్యామనే అపరాధ భావనతో మెజారిటీ ఖైదీలు మొదటే కుంగిపోయి వుంటారు. అలాంటి పరిస్థితిలో జైలు నియంత్రణల మధ్య, భిన్న మనస్తత్వం వున్న వారిమధ్య సర్దుబాటు చేసుకొని సాధ్యమైనంత మేరకు తమ అవసరాలను తీర్చుకునే మార్గాలను అన్వేషిస్తారు. ఈ ప్రయత్నంలో ఎన్నో సందర్భాలలో జైలు అధికారులను ప్రసన్నం చేసుకోవడానికి రాజీపడుతూ వుంటారు. ఖైదీ జీవితంలోని ప్రతి అవసరమూ అధికారుల చేతిలో ఒక నియంత్రణ ఆయుధంగా, అవినీతికి మార్గంగా మారిపోతుంది.

జైళ్ల చట్టం 1894లోని సెక్షన్ 25 ప్రకారం ఖైదీ జైలు లోపల ప్రవేశించే ముందే వైద్యుడి చేత అన్ని రకాల పరీక్షలూ చేయించాలి. ఆరోగ్యానికి సంబంధించిన సమాచారాన్ని ఖైదీ హిస్టరీ టికెట్ మీద రాయాలి. దాని మీదే ఖైదీకి యిచ్చే తిండి, పడక, పని స్వభావం ఆధారపడి వుంటుంది. ఖైదీ జైలుకు వచ్చిన రోజు, విడుదల కావల్సిన రోజు, విధించిన శిక్షల స్వభావం కూడా సరిగ్గా రికార్డు చేయాలి. ఇదంతా నిర్బంధం చట్టబద్ధంగా వుందో లేదో పరిశీలించడానికి వుపయోగపడుతుంది. జైలు మాన్యువల్‌లోని 229వ సెక్షన్ శిక్ష వేసిన రోజును, విడుదలైన రోజును, బెయిల్ మీద విడుదలైన రోజును, రిమాండ్‌ను శిక్షగా పరిగణించి విడుదలయ్యే రోజును లెక్కగట్టాలని అంటుంది. కాని యిక్కడ అవకతవకలకు చాలా అవకాశం ఉంటుంది. రిమాండ్ కాలాన్ని శిక్షలో కలపకుండా వేధిస్తారని ఖైదీలు చాలాసార్లు అంటుంటారు.

ఖైదీకి సరఫరా చేసే ఆహార పదార్థాలను టెండరు ద్వారా కొనరాదని 1980లో నియమించిన ముల్లా కమిటీ సిఫార్సు చేసింది. ముల్లా కమిటీ చేసిన ఏ ప్రతిపాదననూ ఇంతవరకు ఆచరణలో పెట్టడానికి ప్రభుత్వాలు ప్రయత్నించలేదు. ఆహారపదార్థాలు కొనడంలో అధికారులు కాంట్రాక్టర్‌లతో కుమ్మక్కు అవడంతో నాణ్యతలేని పప్పులు, కూరగాయలు పాలు సరఫరా అవుతాయి. ఉదాహరణకు కందిపప్పు బదులు బఠాణీలు, పెసరపప్పు బదులు పిల్లిపెసర, మేకపోతు మాంసం బదులు మేక మాంసం లాంటి నాణ్యత లేని ఆహార పదార్థాలు ఖైదీలకు సరఫరా అవుతాయి. తమ బంధువుల ద్వారా అధికారులకు లంచమిచ్చి, పైరవీ చేయించి కొంతమంది ఖైదీలు నాణ్యమైన ఆహారాన్ని సంపాదిస్తారు. అధికారుల అవినీతిని, నిరంకుశత్వాన్ని ప్రశ్నించక విధేయంగా వుంటూ మిగిలిన ఖైదీల మీద ఇన్‌ఫార్మర్‌గా పని చేసే ఖైదీలకు నజరానాగా తమ బ్యారక్‌లలో అనధికారికంగా వండుకునే అవకాశాన్ని కల్గిస్తారు.

ఖైదీ సత్ప్రవర్తన కలిగి వున్నందుకు నెలకు రెండు రోజులు, చెప్పిన పని చేసినందుకు నెలకు మూడు రోజులు రెమిషన్ పొందుతాడు. జైలు వాచ్‌మెన్‌గా వున్నందుకు, ఖైదీ అధికారిగా (convict officer), ఖైదీ వార్డర్‌గా వున్నందుకు ఆరు నుండి ఎనిమిది రోజుల రెమిషన్ను పొందవచ్చు. ఈ పదవులు పొందడానికి జైలు అధికారుల ప్రాపకాన్ని పొందాల్సి వుంటుంది. ఈ అధికార పదవులు నిర్వహించడానికి గతంలో శిక్షపడిన ఖైదీలకు అవకాశం వుండదు. సంవత్సరం పొడవునా సత్ప్రవర్తన కలిగి వుంటే 20 రోజుల రెమిషన్ను పొందవచ్చు. వేసెక్టమీ లేదా ట్యూబెక్టమీ చేయించుకుంటే 30

రోజులు, రక్తదానం చేస్తే 20 రోజులు రెమిషన్ పొందవచ్చు. అన్ని రకాల రెమిషన్‌ను కలుపుకుంటే ఒక ఖైదీ సంవత్సరంలో 242 రోజుల రెమిషన్ను సంపాదించుకునే అవకాశం వుంది. అయితే ఒక ఖైదీ పొందే రెమిషన్ శిక్షలో మూడో వంతు దాటరాదు.

ప్రత్యేకమైన రెమిషన్ను ఎవరు పొందవచ్చు? జైలులో క్రమశిక్షణను అతిక్రమించడానికి జరుగుతున్న ప్రయత్నాలను కనిపెట్టడంలోనూ, ఆ ప్రయత్నాన్ని ఎదుర్కోవడంలోనూ జైలు అధికారులకు సహకరించే ఖైదీలకు 60 రోజుల ప్రత్యేక రెమిషన్ యివ్వవచ్చు. దీనిని ఎలా అర్థం చేసుకోవాలి? ఉదాహరణకు కొందరు ఖైదీలు తమ సమస్యల గురించి చర్చించుకుని అధికారులకు విన్నవించుకోవాలనుకున్నా, సమ్మె చేయాలనుకున్నా వారి తోటి ఖైదీ ఇన్‌ఫార్మర్‌గా వ్యవహరించి అధికారులకు ఆ ప్రయత్నాన్ని తెలియచేశాడనుకోండి. అందుకు ఈ ఖైదీకి రెమిషన్ రూపంలో ప్రత్యేక పురస్కారం లభిస్తే అధికారులను ప్రశ్నించదల్చుకున్న ఖైదీ లేదా ఖైదీలు ఒంటరి ఖైదును, రేషన్‌లో, రెమిషన్లో కోతను, అనధికార హింసను అనుభవించాల్సి వుంటుంది. ఈ విధంగా తమతోటి ఖైదీలకు వ్యతిరేకంగా పని చేసే తత్వాన్ని జైలు మాన్యువల్, అధికారులు కూడా ప్రోత్సహిస్తున్నారు.

ఖైదీలకు పలురకాల పద్ధతుల ద్వారా రెమిషన్ను సంపాదించుకునే వీలుందని చెప్పాం కదా. దాని వల్ల ఖైదీల ఆదుర్దా అంతా కూడా అన్ని పద్ధతుల ద్వారా వీలైనంత ఎక్కువ మొత్తంలో రెమిషన్ను సాధించుకొని జైలు నుండి త్వరగా బయటపడాలనే దాని మీదే వుంటుంది. అన్ని పద్ధతుల ద్వారా రెమిషన్ను సంపాదించడం అంటే జైలులోని దుర్భర పరిస్థితులను, జైలు అధికారుల నిరంకుశత్వాన్ని, అవినీతిని భరించడమే. రెమిషన్ పద్ధతి ద్వారా ఖైదీల 'క్రమశిక్షణ'ను, విధేయతను, ఎటువంటి ప్రశ్నలకు ఆందోళనకు తావీయని ఒడిదుడుకులు లేని నిరంకుశమైన జైలు వ్యవస్థను ఆచరణ సాధ్యం చేసుకోగలుగుతున్నారు.

నిజానికి ఈ రెమిషన్లు ఏవీ ఖైదీలకు హక్కుగా సంక్రమించవు. నిరంకుశమైన జైలు వ్యవస్థను నడిపించడంలో ఖైదీల సహకారాన్ని 'సత్ప్రవర్తన'గా వ్యాఖ్యానించడం మీదే రెమిషన్ పొందడం సాధ్యమవుతుంది. నిరంకుశత్వాన్ని భరించినా రెమిషన్ లభించకపోతే ఏం చేయాలి? ఎలా పొందాలి? అనే ప్రశ్నలకు ఎటువంటి సమాధానాలు, పరిష్కారాలు ఇప్పుడున్న జైలు వ్యవస్థలో లేవు. దీనర్థం ఖైదీలు పూర్తిగా జైలు అధికారుల దయాదాక్షిణ్యాల మీద ఆధారపడాల్సిందనే. ఇలాంటి పరిస్థితుల్లో హక్కుల ప్రశ్న ఎక్కడ ఉత్పన్నమవుతుంది?

నిజానికి రెమిషన్ అనేది వ్యక్తి స్వేచ్ఛకు సంబంధించిన విషయం. అంటే భారత రాజ్యాంగంలోని ఆర్టికల్ 21 హామీ యిచ్చే ప్రాథమిక హక్కుతో ఇది ముడిపడి వుంది. వ్యక్తి స్వేచ్ఛను నియంత్రించే ఏ చర్య అయినా చట్టబద్ధంగానే వుండాలనీ ఆ చట్టం నిష్పాక్షికంగా, న్యాయంగా, హేతుబద్ధంగా ఉండాలనీ సుప్రీంకోర్టు 20 ఏళ్ల కింద మేనక గాంధీ కేసులో వ్యాఖ్యానించింది. ఏ నియమాలూ ప్రమాణాలూ లేకుండా జైలు అధికారులు చెలాయించే అధికారంతో ఖైదీల రెమిషన్‌లు ముడిపడి ఉండటం ఆర్టికల్ 21కి విరుద్ధం. అయినప్పటికీ ఇది సాగుతూనే వుంది. న్యాయస్థానాల దృష్టికి ఈ అన్యాయాన్ని తీసుకుపోగల ఖైదీలు ఎంత మంది? తీసుకుపోయినా 'సామాజిక భద్రత'ను కాదని ఖైదీలకు కూడా ఆర్టికల్ 21ని సంపూర్ణంగా వర్తింప చేయడానికి సిద్ధంగా వున్న న్యాయమూర్తులు ఎంతమంది?

జైళ్ల చట్టం 1894లోని సెక్షన్ 59 ప్రకారం ఖైదీలను జైళ్లలో ఖైదీ అధికారిగా (convict officer) నియమించే అధికారం ప్రభుత్వానికి వుంది. అదే చట్టంలోని సెక్షన్ 23 ప్రకారం ఈ ఖైదీ

అధికారులను ప్రభుత్వ ఉద్యోగిగా పరిగణించాలి. ఖైదీలలో సత్ప్రవర్తనను, పరిశ్రమించే తత్వాన్ని పెంపొందించడానికి ఈ ఖైదీల నియామకం ఉద్దేశించబడిందని జైలు మాన్యువల్‌లోని 363వ సెక్షన్ అంటుంది. అయితే ఖైదీ అధికారి అయ్యే అవకాశాన్ని ఒక హక్కుగా పరిగణించరాదని అదే సెక్షన్ అంటుంది. ప్రతి తరగతికి చెందిన ఖైదీల నుండి 5 శాతం మంది వరకు ఖైదీ అధికారులు అయ్యే అవకాశం వుంది. (ఖైదీ అధికారులు కావడానికి అందరు ఖైదీలూ పోటీ పడతారు).

ఖైదీ అధికారులలో ఖైదీ వాచ్‌మెన్, ఖైదీ ఓవర్‌సీర్, ఖైదీ వార్డర్ అనే మూడు రకాలు వుంటారు. ఈ పదవులు పొందడానికి సాధారణ ఖైదీగా సత్ప్రవర్తనకు, పరిశ్రమించే తత్వానికి పొందే 60 రోజుల రెమిషన్ను పొంది వుండాలి. ఆధారపడతగ్గ సత్ప్రవర్తన కల్గి వుండాలి. (అంటే జైలు అధికారులు ఆధారపడదగ్గ సత్ప్రవర్తన కలిగి ఉండాలి). శిక్ష అనుభవించవలసిన కాలం తక్కువగా వున్నవారై వుండాలి. ఇలాంటి వారు మాత్రమే ఖైదీ అధికారి అయ్యేందుకు అర్హులు.

ఖైదీ అధికారుల పనులు ఏమిటి? ఇతర ఖైదీలు చేసే అవకతవకలను, పారిపోయేందుకు వారు చేసే ప్రయత్నాలను అధికారుల దృష్టికి ఎప్పటికప్పుడు తీసుకురావడం వీరి ప్రధాన బాధ్యత. ఖైదీలు ఫ్యాక్టరీలలో తక్కువ పని చేయకుండా పూర్తిగా పని చేసేటట్లు చూడడం, జైలు క్రమశిక్షణ సూత్రాలను ఉల్లంఘించకుండా చూడడం, ఒక పద్ధతిని పాటించేలా చూడడం, ఖైదీలను జైలు లోపల కాపలా కాయడం లాంటి పనులను ఈ ఖైదీ అధికారులు చేస్తారు. మొత్తం జైలు సక్రమంగా నడవడానికి సహకరిస్తారు.

జైలు మాన్యువల్‌లోని సెక్షన్ 370, 371, 375 ప్రకారం నెలకు ఖైదీ వాచ్‌మెన్‌కు 25 పైసలు, ఖైదీ ఓవర్ సీర్‌కు ఒక రూపాయి, ఖైదీ వార్డర్‌కు రెండు రూపాయలు జీతంగా ఇవ్వాలని వుంది. జైలు లోపలే ఖైదీ వార్డర్‌కు ప్రత్యేకమైన ఇల్లు ఇవ్వాలి. అతను ఇతర ఖైదీల చేత తన బట్టలు వుతికించుకోవచ్చు. ఈ ఖైదీ అధికారులకు గొలుసులతో విధించబడే శిక్ష నుండి మినహాయింపు వుంటుంది. తమ బంధువుల్ని కలుసుకునే విషయంలో, వారికి వుత్తరాలు రాసుకునే విషయంలో ఈ ఖైదీలకు ఎక్కువ స్వేచ్ఛ వుంటుంది. నాణ్యమైన తిండి పొందడానికి కూడా వీరు అర్హులు.

ఖైదీ అధికారుల ఏర్పాటు వలన కొన్ని విషయాలు అర్థమవుతాయి. ఒకటి- ప్రతి ఖైదీ వ్యక్తిగతంగా జైలు అధికారుల పట్ల విధేయంగాను, పనులకు సంబంధించి శ్రమపడేవాడిగాను క్రమశిక్షణ గలవాడిగాను ఉండడం ద్వారా సత్ప్రవర్తన గలవాడిగా గుర్తింపు పొందాలి. అలా ప్రవర్తించినందుకు కొంత రెమిషన్ను పొందుతాడు. అయితే వ్యక్తిగతంగా సత్ప్రవర్తన కల్గి వుంటే సరిపోదు. జైలులోని ఇతర ఖైదీలు కూడా జైలులోని అన్ని విభాగాలలోను తనలాగే క్రమశిక్షణ, విధేయత నెరపి 'సత్ప్రవర్తన' గలవారిగా వుండేందుకు తాను వ్యక్తిగతంగాను, అధికారులకు సహకరించడం ద్వారా సమిష్టిగానూ కృషి చేయాలి. ఈ అర్థంలో ఈ ఖైదీ అధికారులు జైలు నియంత్రణ, నిర్వహణలలో కీలకమైన పాత్రను పోషిస్తారు. తమ కీలకమైన పాత్ర ద్వారా నియంత్రణలతో కూడిన పటిష్టమైన జైలు వ్యవస్థకు తోడ్పడతారు. ఇలా తోడ్పడే ప్రతి ప్రయత్నంలోనూ, ప్రతి దశలోనూ జైలులోని 95 శాతం ఖైదీల మీద వ్యవస్థ నియంత్రణను పెంచడమేకాక తాము వ్యక్తిగతంగా జైలులోపల కొన్ని సౌకర్యాలను, తొందరగా జైలు నుండి స్వేచ్ఛ పొందే అవకాశాలను మెరుగు పరుచుకుంటారు.

ప్రవృత్తి నేరస్తులు

ఖైదీల వర్గీకరణలో నేరాలకు అలవాటు పడ్డ ఖైదీలు (habitual convicts - తెలుగులో ప్రవృత్తి

నేరస్తులు)గా గుర్తింపబడిన వాళ్లు కొన్ని రకాల హక్కులను కోల్పోతారు. వీరు ఖైదీ అధికారులుగా పంచాయత్ బోర్డుకు ఎన్నిక కావడానికి అనర్హులని జైలు మాన్యువల్ ప్రకటించింది. ఖైదీ అధికారులుగా నియమించబడ్డ వాళ్లు మిగిలిన ఖైదీలతో పోల్చితే చాలా రకాల సౌకర్యాలు పొందుతారని పైన చెప్పాం. అంతేగాక నెలకు ఎనిమిది రోజుల రెమిషన్ పొందుతారు. ఈ హక్కులను ప్రవృత్తి నేరస్తులు కోల్పోతారు. మిగిలిన ఖైదీల కేసులాగ ప్రవృత్తి నేరస్తుల కేసును జైలు అడ్వైజరీ బోర్డు ముందుకు పరిశీలనకు పంపరు. ఖైదీలను శిక్షాకాలం పూర్తి కాకముందే విడుదల చేయడానికి వుద్దేశించిన బోర్డు ఇది. ప్రవృత్తి నేరస్తులుగా గుర్తించబడడం వల్ల ప్రతి సందర్భంలోనూ కొన్ని హక్కులు కోల్పోతారు. ఈ పరిస్థితి రాజ్యాంగంలోని 14వ, 21వ అధికరణాలకు వ్యతిరేకం. చట్టం ముందు సమానత్వాన్ని, సమాన రక్షణను పొందే హక్కు ప్రతి ఒక్కరికీ వుంటుందని 14వ అధికరణం అంటుంది. ఒకే రకమైన పరిస్థితులలో వున్న వారిని సమానంగా పరిగణించాలని రాజ్యాంగం అంటుంది.

ఒకరు ప్రవృత్తి రీత్యా నేరస్తులని నిరూపించడానికి శాంతి భద్రతల యంత్రాంగం దగ్గర పద్ధతి ఏదీ లేనప్పుడు అటువంటి వర్గీకరణ చేసి కొందరిని 'ప్రవృత్తి నేరస్తులు'గా గుర్తించి ఇతర ఖైదీలకున్న కొన్ని హక్కులను వారికి తీసేయడం ఆర్టికల్ 14కు విరుద్ధమని బలంగా వాదించవచ్చును. ఇది వారి నిర్బంధాన్ని మరింత కఠినతరం చేస్తుంది కాబట్టి ఆర్టికల్ 21కి కూడా విరుద్ధం. కానీ ఈ మాటలు కోర్టుల చేత చెప్పించడం సులభం కాదు. జైలు లోపల వున్న ఖైదీల హక్కుల పైన రాజ్యాంగ ప్రాథమిక హక్కుల వెలుతురు ప్రసరింపచేసే ఒకటి రెండు తీర్పులు జస్టిస్ కృష్ణ అయ్యర్ దాదాపు రెండు దశాబ్దాల కింద ఇచ్చారు. అంతకు ముందుగానీ ఆ తరువాతగానీ ఆ సాహసం వేరే ఎవరూ చేయలేదు. సమాజంలో నేరాలను అరికట్టడమన్నా సమాజాన్ని నేరస్తుల నుండి కాపాడడమన్నా ఒకటేనని భావించే వైఖరికి న్యాయస్థానాలు సహితం అతీతం కాదు. నేరానికి వుండే సామాజిక ఆర్థిక నేపధ్యాన్ని దృష్టిలో పెట్టుకుని విషయాన్ని కొంత సున్నితంగా అర్థం చేసుకునేటట్టయితే ఇందులో మొదటిది అర్థవంతమైన ఆలోచనే. కానీ రెండవది దానికి సమానార్థకం కాదు. ఇవి రెండూ ఒకటేననుకోవడం ఖైదీల పట్ల నిర్దాక్షిణ్యమైన కాఠిన్యానికి దారి తీస్తుంది. ఖైదీలు తాము 'నేరస్తులు' కారని రుజువు చేసుకుంటేనే సమాజం దృష్టిలో హక్కులకు అర్హులవుతారు. జైలు వ్యవస్థ ఖైదీ పైన నిరంతరం ఆ ఒత్తిడే పెడుతుంది.

సాధారణ ఖైదీ నుండి ఖైదీ వార్డర్ వరకు ప్రతివారూ కనీస సౌకర్యాలను, స్వేచ్ఛను పొందడానికి క్రమశిక్షణ మీద, విధేయత మీద ఆధారపడి రూపొందే జీవన పద్ధతిని, జైలు వ్యవస్థను అంగీకరించాలి. ఈ అయిదు శాతం ఖైదీల ప్రత్యేకత ఏమిటంటే, వీరు జైలు వ్యవస్థను మరింత పటిష్టం చేయడం ద్వారా మరింత స్వేచ్ఛను, సౌకర్యాలను పొందుతారు. సాధారణ ఖైదీలకు సంబంధించి దీని అర్థం ఏమిటంటే ఎంత ఎక్కువ విధేయతను ప్రదర్శిస్తే అన్ని సౌకర్యాలను జైలు లోపల పొందే అవకాశం, జైలు నుండి తొందరగా స్వేచ్ఛ పొందే అవకాశం వస్తాయని. కాని ఖైదీ అధికారులయ్యే అవకాశం అయిదు శాతం మందికి మాత్రమే వస్తుంది కాబట్టి ఈ అయిదు శాతంలో చోటు సంపాదించుకోవడానికి అందరు ఖైదీలూ విధేయతలో పోటీ పడతారు. ఎంత విధేయంగా ఉన్నా చివరికి కులపరంగా చదువుపరంగా వర్ణపరంగా ఆధిక్యంలో ఉన్నవారు మాత్రమే సాధారణంగా ఖైదీ అధికారులు అవుతారు.

పైన వివరించిన క్రమాన్ని బట్టి మనకు అర్థమయ్యేదేమిటి? జైలు లోపల ఉన్నంత కాలం కనీస సౌకర్యాలు పొందాలి, తొందరగా జైలు నుండి బయట పడాలి అనే రెండు ప్రధానమైన విషయాలు

ఖైదీల ప్రవర్తనను నిర్దేశిస్తాయని జైలు యంత్రాంగం అర్థం చేసుకుంది. ఈ రెండు విషయాలను జైలు నిర్వహణా పద్ధతులతో పూర్తిగా ముడిపెట్టింది. తద్వారా క్రమశిక్షణను విధేయతగానూ, విధేయతను 'సత్ప్రవర్తన'గానూ మార్చింది. ఈ సత్ప్రవర్తనకు మారుగా అతి కొద్దిమందికి కొన్ని సౌకర్యాలు, ముందుగా స్వేచ్ఛ పొందే అవకాశాన్ని కలిగించింది. మొత్తం మీద మెజారిటీ ఖైదీలు జైలు అధికారుల దయాదాక్షిణ్యాల మీద ఆధారపడిన పరిమిత సౌకర్యాల కొరకు, తొందరగా స్వేచ్ఛ పొందడం కొరకు జైలులోని దుర్భర పరిస్థితులను విధేయత, సత్ప్రవర్తన పేరుతో అంగీకరించి సహించాలి. ఖైదీల అణచివేత, వారి హక్కుల నిరాకరణ అనేది జైలు నిర్వహణా క్రమంలోనే అంతర్భాగంగా ఉంది.

పంచాయత్ బోర్డ్

ఖైదీల సంక్షేమం కోసం ఖైదీలే సభ్యులుగా ఉండే పంచాయత్ బోర్డును ఏర్పాటు చేయాలని మాన్యువల్‌లోని సెక్షన్ 303 (1) నిర్దేశిస్తుంది. ఇందులోని సభ్యుల్ని ఆరునెలలకు ఒకసారి ఎన్నుకుంటారు. ఒకటి కంటే ఎక్కువసార్లు శిక్షపడిన ఖైదీలు, విచారణలో వున్న ఖైదీలు ఈ బోర్డులో సభ్యులు కావడానికి అనర్హులు. ఈ బోర్డు 15 రోజులకొకసారి సమావేశమవుతుంది. దీనికి ఆహారానికి, శుభ్రతకు, వినోదానికి, పుస్తకాలకు, ఇంటర్వ్యూలకు సంబంధించిన సమస్యల గురించి మాత్రమే చర్చించే అధికారం వుంటుంది. ఈ బోర్డుకు అధ్యక్షుడు జైలు సూపరింటెండెంట్. పంచాయత్ బోర్డు చేసే ఏ నిర్ణయాన్నైనా వ్యతిరేకించి, నిరాకరించే అధికారం జైలు ప్రధానాధికారికి వుంటుంది. అత్యవసర పరిస్థితుల్లో వాటిని అచేతనావస్థలో (abeyance) వుంచే అధికారం కూడా వుంటుంది.

అయితే పంచాయత్ బోర్డు ఉనికే లేని పరిస్థితులు చాలా జైళ్లలో నెలకొని వుంది. ఉన్నా ఎన్నికలు సక్రమంగా జరగవు. అప్పుడప్పుడు సభ్యులను నామమాత్రంగా జైలు అధికారులే నామినేట్ చేస్తారు. ఈ బోర్డు ఎప్పుడూ సమావేశం కాదు. అటువంటిదొకటి ఉండాలనే విషయమే ఖైదీలకు తెలీదు. ఇక అది ఖైదీల సంక్షేమానికి సంబంధించిన సూచనలు చేసే ప్రశ్నే లేదు.

జైలు నేరాలు

1894 జైళ్ల చట్టంలోని 59వ సెక్షన్ ప్రకారం జైలులో ఖైదీలు పాటించవలసిన రూల్సును రూపొందించే అధికారం ప్రభుత్వానికి వుంది. ఈ చట్టాన్ని అన్ని రకాల చట్టాలలాగే రూపొందించింది గవర్నరు జనరల్‌కు సలహాదారుగా వున్న లెజిస్లేటివ్ కౌన్సిల్. జైలు నిబంధనలను రూపొందించే బాధ్యతను ఇది ప్రభుత్వానికే దఖలుపరిచింది. ఫలితంగా ఆనాటి వలస కార్యనిర్వాహక వర్గం, సూటిగా చెప్పాలంటే, పోలీసు, జైళ్ల అధికారులు కలిసి ఖైదీలు పాటించాల్సిన రూల్సును రూపొందించారు. ఇప్పటి అధికారులు రూపొందించినా అవి ఇంతకన్నా భిన్నంగా వుండే అవకాశం లేదు. ఎందుకంటే ఖైదీలను నియంత్రించడానికి ఆనాడు ప్రవేశపెట్టిన అన్ని రూల్సునూ ఇంకా ఉపయోగిస్తూనే ఉన్నారు.

ఆనాటి జైలు అధికారులు ఖైదీల ప్రవర్తన మీద 55 రకాల నియంత్రణలను రూపొందించి జైలు మాన్యువల్‌లో పొందుపరిచారు. అప్పటికే ప్రత్యక్షంగా, పరోక్షంగా ఖైదీలు రకరకాల పద్ధతులలో జైలు వ్యవస్థ పట్ల తమ నిరసనను అవిధేయత ద్వారా చూపించి వుండాలి. నిరసించడానికి, వ్యతిరేకించడానికి అవకాశం వున్న ప్రతి కోణం మీద ఆంక్షలు విధించి, ఈ ఆంక్షలు అతిక్రమించే వారిని జైలులో నేరానికి పాల్పడినవారిగా పరిగణించే రూల్సును జైలు మాన్యువల్‌లో

పొందుపరిచారు. జైలులోని అధికారాన్ని తమ చిన్న చిన్న పద్ధతుల ద్వారా ఖైదీలు సవాలు చేయగలరని జైలు అధికారులు మాత్రమే గ్రహించగలరు. అందుకే ఈ సూత్రాలను జైలు అధికారులే రూపొందించారని చెప్పగలం. ఆ మాటకి వస్తే ఇప్పటిదాకా తయారైన జైళ్ల విధాన పత్రాలలో తొంభై శాతం పత్రాలు జైళ్ల ఐజీలు, సూపరింటెండెంట్‌లు, పోలీసు అధికారులు సభ్యులుగా వున్న కమిటీలే తయారు చేసాయి. జైళ్ల స్వభావ స్వరూపాలను జైళ్ల అధికారులే రూపొందించి, ఖైదీలను 'సంస్కరించాల'నే బూటకపు ఆదర్శం పేరు మీద కొనసాగించే అవకాశాన్ని ఈ సమాజం అంగీకరించింది.

ఇక జైలు నేరాలుగా పరిగణించే అంశాల విషయానికొస్తే చాలా రకాలు వున్నాయి. గట్టిగా మాట్లాడడం, పాడటం, నవ్వడం లాంటివే కాక, అకారణంగా ఫిర్యాదు చేయడం, అడిగిన దానికి సరియైన సమాధానం ఇవ్వకపోవడం, క్రమశిక్షణను అమలు చేయడానికి అధికారులకు సహకరించకపోవడం, ఉండవలసిన సమయాలలో ఉండవలసిన స్థలంలో- అంటే బ్యారక్‌లో పడక లేదా వర్క్‌షాప్ మొదలైన స్థలాలలో ఉండకపోవడం, తినడానికి నిరాకరించడం, ఉండవలసిన జట్టులో ఉండకపోవడం, ఇతరులు చేయాల్సిన పనిని తాను చేయడం, అనధికారికంగా వండుకోవడం లాంటి 55 అంశాలను నేరాలుగా పరిగణిస్తారు. ఒక్కో నేరానికి ఒక్కొక్క రకమైన శిక్ష ఉంది.

జైలు బయట కోర్టులో విచారించేలాగే నిందితఖైదీకి ఆరోపణల గురించి విచారణకు ముందే చెప్పాలి, తన వాదనను వినిపించే అవకాశం యివ్వాలి, సరియైన సాక్షులను ప్రవేశపెట్టాలి అని మాన్యువల్‌లోని 308వ రూలు అంటుంది. నిందితుడైన ఖైదీ తనకు మద్దతుగా సాక్షులను ప్రవేశ పెట్టుకోవచ్చు. కేసును విచారించే అధికారం జైలు ప్రధానాధికారికి వుంటుంది. కాని న్యాయవిచారణ పద్ధతి గురించి, స్వభావం గురించి, లాయర్‌ను నియమించుకునే అవకాశం గురించి మాన్యువల్ మాట్లాడదు. అది అసాధ్యం, అనవసరం అని ఈ రూల్సును రూపొందించిన వారు భావించి వుండవచ్చు. లాయర్‌ను నియమించుకోవడం అసాధ్యం కావచ్చునుగానీ తక్కినవి కావు. ఒక వ్యక్తిని విచారించి, శిక్షించే సమయంలో బయట సమాజంలో పాటించే సహజ న్యాయసూత్రాలు సూత్రప్రాయంగానైనా జైలు మాన్యువల్‌లో ఎందుకు లేవు? కార్యనిర్వాహక వర్గం శిక్షించే అధికారాన్ని ఉపయోగించదల్చినప్పుడు కూడా విచారణకు సంబంధించిన సహజ న్యాయసూత్రాలను పాటించి తీరాల్సిందేనని ఇప్పుడు చట్టం అంటుంది. అది జైలు లోపల జరిగే నేర విచారణకు మాత్రం ఎందుకు వర్తించదు? వర్తించదని ఏ న్యాయస్థానమూ సూత్రీకరించదు కానీ ఆ చర్చ రావడం అంటూ జరిగితే వర్తిస్తూనే వుందన్న ఆత్మవంచన చేసుకోవడానికి న్యాయమూర్తులు వెనుకాడరు.

నిజానికి పరిమిత స్థాయిలోనైనా వున్న విచారణ సూత్రాలను జైలులో పాటించరు. అందరు ఖైదీలూ ఏదో ఒక జైలు రూలు అతిక్రమించక తప్పని పరిస్థితి కలిగేలాగ జైలు నియమాలు వున్నాయి. అయితే అందరినీ శిక్షించడం సాధ్యం కాదు కాబట్టి చాలా రకాల అతిక్రమణలను జైలు అధికారులు పట్టించుకోరు. దీనికి ప్రతిఫలంగా ఖైదీలు జైలు అధికారుల నిరంకుశత్వాన్నీ అవినీతినీ మౌనంగా భరిస్తారు. అందరి ముందూ అధికారులను ప్రశ్నించిన ఖైదీని, ఖైదీలందరినీ రాత్రి లాకప్‌లో వుంచిన తరువాత బయటకు తీసుకువచ్చి గంజికొట్లలో గొడ్డును బాదినట్లు బాదుతారు. ఆ తరువాత ఒంటరిగదిలో వుంచుతారు. ఈ తతంగానికి ఎటువంటి విచారణ పద్ధతులూ వర్తించవు. దీనిని ఖైదీలు మౌనంగానే అర్థం చేసుకుంటారు. అంగీకరిస్తారు. ఇది తీవ్రమైన పరిస్థితులలో అమలయ్యే పద్ధతి. ఇక చిన్న చిన్న తప్పులకు, అవిధేయతకు రెమిషన్‌లో కోత

కోయడం, భవిష్యత్తులో రెమిషన్ ఇవ్వకపోవడం, ఇంటర్వ్యూలు, ఉత్తరాలు ఇవ్వకపోవడం, తిండి తక్కువ పెట్టడం లాంటి శిక్షలు విధిస్తారు.

జైలు మాన్యువల్‌లోని రూలు 315లో చిన్నా పెద్దా శిక్షలు కలిపి దరిదాపు 26 రకాల శిక్షలు విధించవచ్చని వుంది. వారం రోజుల కఠిన శ్రమ, రెమిషన్‌లో 15 రోజుల కోత, ఒక వారం ఒంటరి ఖైదు మూడు నెలలపాటు రెమిషన్‌ను ఆపడం, మూడు నెలలదాకా ఉత్తరాలు రాసుకునే అవకాశం, బంధువులను కలుసుకునే అవకాశం తొలగించడం మొదలైన శిక్షలను విధించవచ్చని జైలు మాన్యువల్ చెబుతుంది. ఈ శిక్షలలో ఏవైనా రెండు శిక్షలను ఏకకాలంలో అమలు చేయవచ్చు.

జైలులో చేరిన ప్రతి ఖైదీ సాధారణంగా తొందరగా బయట పడాలనే ఆదుర్దాతో రెమిషన్‌ను సంపాదించే మార్గాల్ని అనుసరిస్తాడు. ఈ రెమిషన్ను సరిగ్గా హిస్టరి టికెట్ మీద నమోదు చేస్తారా అనేది పెద్ద ప్రశ్న. సక్రమంగానే రికార్డు చేసినప్పటికీ జైలు నేరాలకు శిక్షగా రెమిషన్‌లో కోత కోయడం, మూడు నెలల వరకు రెమిషన్ సంపాదించుకునే అవకాశం లేకుండా చేయడం ద్వారా ఖైదీని గరిష్టకాలం జైలులోనే వుంచే అవకాశం వుంది. పదిహేను రోజుల రెమిషన్ను కోత కోయడమంటే అదనంగా పదిహేను రోజుల జైలు శిక్షను విధించినట్లు అర్థం. మూడు నెలలపాటు రెమిషన్ సంపాదించుకోవడం నుండి మినహాయించడమంటే మరో పదిహేను రోజులు జైలు శిక్ష విధించినట్లు అర్థం. పదిహేను రోజులు ముందుగా విడుదల కావాల్సిన ఖైదీ విడుదల కాడు. అందుకే ఖైదీలు దీనిని అన్నింటికన్నా పెద్ద శిక్షగా పరిగణిస్తారు.

ఒంటిరి ఖైదు, విడిగా నిర్బంధించడం లాంటి వాటికి ఖైదీలు చాలా భయపడతారు. వాస్తవంలో ఈ శిక్ష వికృతంగా వుంటుంది. ఒంటరి ఖైదులో వున్న ఖైదీ ఇతరులను చూడకూడదు. మాట్లాడకూడదు. చిన్న డ్రాయర్ వుంచి మొత్తం బట్టలు వూడదీసి నగ్నంగా వుంచుతారు. సెల్ నిండా నీళ్లు పోసి ఖైదీని కూర్చోవడానికి పడుకోవడానికి లేకుండా పైశాచికంగా ప్రవర్తిస్తారు. ఆ చిత్తడిలో నిలిచి నిలిచి శారీరకంగా మానసికంగా కృంగిన ఖైదీ అనారోగ్యం పాలౌతాడు. ఈ పద్ధతులకూ మాన్యువల్‌కూ ఏమీ సంబంధం లేదు. ఒంటరి ఖైదులో వున్న ఖైదీని తరచూ డాక్టర్ పరిశీలించాలని మాన్యువల్ చెబుతుంది. అలాంటిది ఏమీ జరగకపోగా శారీరకంగా హింసించడం, ఎన్ని రోజులైనా గంజికొట్లలో వుంచడం లాంటివి చేస్తారు. ఖైదీలను క్రూరంగా అమానవీయంగా అవమానకరంగా శిక్షించరాదని మూడు అంతర్జాతీయ ఒప్పందాలు వున్నాయి. కాని ఏం ప్రయోజనం?

ఇరవై ఆరు రకాల శిక్షలను మాన్యువల్ సూచించిందేగానీ ఎలాంటి నేరానికి (సాధారణ శిక్షాస్మృతిలోలాగా) ఎలాంటి శిక్ష వేయాలనే ఖచ్చితమైన సూచనలు ఏమీ లేవు. అది జైలు ప్రధానాధికారి విచక్షణకు, దయాదాక్షిణ్యాలకు వదిలి వేయబడింది. ఇంతటి విచక్షణ ఒక అధికారి చేతిలో ఉండడం ఆర్టికల్14కూ, 21కీ విరుద్ధమని వేరే సందర్భంలో కోర్టులు అంటాయిగానీ ఖైదీల విషయంలో అంతటి 'సాహసం' చేయవు. హెచ్చరికతో వదలివేయాల్సిన తప్పుకు ఒంటరి ఖైదులో వుంచే శిక్షను విధించే అవకాశం వుంది. ఆచరణలో ప్రధానాధికారి మాత్రమేకాక జైలు సిబ్బందిలోని అందరూ శిక్షలను విధిస్తూ వుంటారు. విధించిన ప్రతి శిక్షను ఖైదీ హిస్టరి టికెట్ మీద రికార్డు చేయాలి. దీని వలన కొంతవరకు అన్యాయమైన, క్రూరమైన శిక్షలను అదుపు, చేయవచ్చునని మాన్యువల్ భావించి వుండవచ్చు. కాని ఈ శిక్షలను సవాలు చేసే అవకాశం ఏది? అదలా వుంచితే అసలు ఈ తీవ్రమైన శిక్షలను రికార్డే చేయరు. నాలుగు గోడల మధ్య జరుగుతున్న క్రూరత్వానికి, నిరంకుశత్వానికి ఎటువంటి విచారణలు రుజువులు వుండవు. నిజానికి ఈ క్రూరమైన శిక్షలన్నీ

అధికారుల అవినీతిని, నిరంకుశత్వాన్ని ప్రశ్నించిన ఖైదీ మీదనే ప్రయోగించబడతాయి. ఇదంతా జైలు మీద సామాజిక రాజకీయ వ్యవస్థ అదుపు నియంత్రణ లేకపోవడం వలన జైలులో విచక్షణాధికారం నిరంకుశాధికారంగా మారిన పరిస్థితిని తెలియజేస్తుంది.

పదేళ్ళ జైలులో గడిపిన ఖైదీకి రికార్డులలో నాలుగు లేక అయిదు ఎంట్రీలకు పైన వుండవు. అందులోనూ అధికంగా లేదా అనధికారికంగా డబ్బులు వుంచుకున్నందుకు, సరిగా పని చేయనందుకు, పెరోలు మీద బయటకు వెళ్లి అనుమతించిన దానికంటే ఎక్కువ కాలం వుండి వచ్చినందుకు, గంజాయితో పట్టుబడినందుకు గతంలో సంపాదించిన రెమిషన్‌లో కోత విధించడం, భవిష్యత్‌లో సంపాదించే రెమిషన్ను రద్దు చేయడం లాంటి శిక్షలను విధించడం మనం చూస్తాము. ఈ రికార్డులను చూస్తే పారిపోయే ప్రయత్నం చేసినందుకు మాత్రం సెల్యులర్ నిర్బంధం (ఒంటరి నిర్బంధం) విధించనట్టు అర్థమౌతుంది. 1995లో మన రాష్ట్రంలోని జైళ్లలో జరిగిన సమ్మెలో పాల్గొన్నందుకు చాలా మంది ఖైదీలు రెమిషన్ను కోల్పోయారు.

ఖైదీల రికార్డుల ద్వారా ఇంటర్వ్యూల ద్వారా ఈ క్రింది విషయాలు అర్థమవుతాయి. ఒకటి, ఖైదీలు తమ దీర్ఘమైన జైలు జీవిత కాలంలో అతి తక్కువ సార్లు అధికార్లను వ్యతిరేకిస్తారు. ఎక్కువ భాగం విధేయంగానే ప్రవర్తిస్తారు. అన్ని శిక్షలకన్నా రెమిషన్‌లో కోత పెట్టే శిక్షకే ఎక్కువ భయపడతారు. రెమిషన్ పోగొట్టుకోవడం అంటే జైలు జీవితాన్ని పొడిగించుకోవడం అని అర్థం. అందుకే మాన్యువల్లో 26 రకాల చిన్న, పెద్ద శిక్షలు వున్నప్పటికీ తరచుగా రెమిషన్లో కోత పెట్టే శిక్షనే అధికారులు విధిస్తారు. రెండు, అనధికారకంగా విధించే శారీరక హింసలు రికార్డులలోకి ఎక్కవు. అవి ఎంత తరచుగా ఉపయోగిస్తారనేది చెప్పడం కష్టం. బహుశా మిగిలిన ఖైదీలను భయపెట్టేందుకు కొంతమంది ఖైదీలను అప్పుడప్పుడు గంజికొట్లలో వేసి హింసిస్తారు కావచ్చు.

ఖైదీలు పదిహేను రోజులకు ఒకసారి బంధువులను, మిత్రులను కలుసుకోవచ్చు. నెలకు రెండు సార్లు ఉత్తర ప్రత్యుత్తరాలు జరుపుకోవచ్చు. అయితే మాన్యువల్‌లోని 490 రూలు ప్రకారం ఇవి హక్కుగా సంక్రమించవు. ఖైదీ సత్ప్రవర్తన మీద ఆధారపడి ఈ సౌకర్యాలను జైలు అధికారి కల్పిస్తాడు. ఇంటర్వ్యూ సమయం అర్ధగంట మాత్రమే. కాని ఖైదీలను పది, పదిహేను నిమిషాలకు పైన తమ ఆప్తులతో మాట్లాడనివ్వరనేది తరచూ వినిపించే ఆరోపణ. ఇంటర్వ్యూలలో ఉత్తరాలలో కుటుంబ సంబంధమైన విషయాలు మాత్రమే ప్రస్తావించుకోవాలని, జైలు నిర్వహణకు సంబంధించి, క్రమశిక్షణ గురించి ఎలాంటి ప్రస్తావన తేకూడదని ఆ రూలు అంటుంది. నక్సలైటు ఖైదీలు చేసిన ఆందోళనలో ఇంటర్వ్యూ సమయంలో ఉపయోగించే జాలీ/మెష్‌ని తీసి వేయాలనేది ఒక డిమాండ్. జాలీ గురించి మాన్యువల్‌లో ఎక్కడా ప్రస్తావన లేదు. దానిని చట్ట విరుద్ధంగా ఏర్పాటు చేస్తున్నారు. తమ ఆప్తులతో మాట్లాడుతున్నప్పుడు వినిపించేంత దూరంలో అధికారులు వుంటున్నారని, ఆ పద్ధతి పోవాలని ఖైదీలు అడుగున్నారు. కాని అధికారులు వినేంత చూసేంత దూరంలో వుండాలని మాన్యువల్‌లోని 497వ రూలు అంటుంది. వంద సంవత్సరాల ముందు వలస ప్రభుత్వం ఎందుకు ఈ రూలు పెట్టిందోకాని దాని అవసరం ఈనాటి పాలకులు కూడా ఉందని అనుకుంటున్నారు. ఖైదీల పట్ల అనుసరించాల్సిన కనీస ప్రామాణిక అంతర్జాతీయ సూత్రాలలోని 93వ రూలు జైలు అధికారులు ఇంటర్వ్యూ సమయాలలో కనిపించేంత దూరంలో మాత్రమే వుండాలని, వినిపించేంత దూరంలో ఉండకూడదని స్పష్టంగా చెబుతుంది.

జైలు మాన్యువల్‌లోని 497వ రూలును తొలగించడం వలన ఖైదీలకు ఏకాంతంగా మాట్లాడుకునే హక్కుమాత్రమేకాక (right to privacy), జైలులోని నిరంకుశ అవినీతికర విషయాల

గురించి బయట ప్రపంచానికి తెలిసే అవకాశం కూడా వుంటుంది. ప్రస్తుతం జైలు రక్షణ పేరు మీద నిరంకుశ అవినీతి విధానాలు కొనసాగుతున్నాయి. ప్రతి ఖైదీ బంధువులకు, మిత్రులకు జైలులో తమ వాళ్ల జీవన స్థితిగతుల గురించి జైలు పరిపాలన గురించి, అవినీతి గురించి తెలుసుకునే హక్కును జైలు మాన్యువల్‌లో పొందుపరచడం దీనికొక పరిష్కారం కాగలదు.

ఫర్లో, పెరోల్

ఒకటి నుండి ఐదు సంవత్సరాల శిక్ష పడిన ఖైదీ ఒక సంవత్సరం తర్వాత , ఐదు, అంతకంటే ఎక్కువ సంవత్సరాలు శిక్ష పడిన ఖైదీ రెండు సంవత్సరాల తర్వాత జైలు నుండి 15 రోజుల సెలవు మీద బయటికి వెళ్లొచ్చు. ఈ సెలవును జైలు భాషలో ఫర్లో అంటారు. అర్థమైనంత మాత్రాన అది హక్కుగా సంక్రమిస్తుందని కాదు. సెలవు పొందే హక్కును మరలా ఖైదీ సత్ప్రవర్తనతో ముడిపెట్టారు. అంటే జైలు అధికారుల దయాదాక్షిణ్యాల మీద ఆధారపడిందన్న మాట. ఈ సౌకర్యం మళ్లీ ప్రవృత్తి నేరస్తులకు లేదు. ఫర్లోను మంజూరు చేసే అధికారం ఇన్‌స్పెక్టర్ జనరల్‌కు వుంటుంది. జిల్లా పోలీసు అధికారి రికమండ్ చేయాలి. ఫర్లోకు అర్హత పొందిన ఖైదీకి జైలు అధికారులు వెంటనే ఆ విషయాన్ని తెలియజేయాలి. ఈ 15 రోజుల సెలవు కాలాన్ని శిక్షలో భాగంగానే పరిగణిస్తారు. అయినా 95 శాతం ఖైదీలు ఈ సౌకర్యాన్ని ఉపయోగించుకున్నట్టు కనిపించదు. దీనికి రకరకాల కారణాలు వున్నాయి.

మొదటిది ఫర్లో గురించి చాలా మంది ఖైదీలకు తెలియదు. జైలు అధికారులు తెలియజెప్పరు. తెలిసినా ఖైదీలే చొరవ తీసుకుని జైలు అధికారికి దరఖాస్తు చేసుకోవాలి. దరఖాస్తు చేసుకునే అక్షరజ్ఞానం, పద్ధతి చాలా మంది ఖైదీలకు తెలియదు. ఖైదీ ఇచ్చిన దరఖాస్తును జైలు అధికారులు అతను వెళ్లదల్చుకున్న ప్రాంతానికి చెందిన జిల్లా సూపరింటెండెంట్‌కు పంపాలి. కాని చాలాసార్లు పంపరు. జిల్లా పోలీసు ప్రధాన కార్యాలయం నుండి ఈ దరఖాస్తు ఖైదీ నివసించే స్థానిక సర్కిల్ ఇన్‌స్పెక్టర్ కార్యాలయానికి విచారణకు చేరుతుంది. అక్కడ ఖైదీ బంధువులు మామూళ్లు ఇచ్చుకొనో, స్థానిక ఎమ్మెల్యేతో పైరవీ చేయించుకొనో మాత్రమే సెలవు మంజూరుకు అనుకూలంగా రిపోర్టు పంపేలా చూడగలరు. (ముసలి తల్లిని హింసిస్తున్న తాగుబోతు తండ్రిని అడ్డుకోబోయి ఆ ఘర్షణలో తండ్రి మరణిస్తే శిక్షపడిన దళిత ఖైదీ పెట్టుకున్న దరఖాస్తుపై ఇతను తన స్వస్థలానికి వస్తే శాంతి భద్రతలకు భంగం వాటిల్లుతుందని రిపోర్టు పంపారు మెదక్ జిల్లా పోలీసులు ఒక కేసులో.) కొన్ని సార్లు షూరిటీలు ఇవ్వాలి. ఇవ్వాళ జైలులో వున్న మెజారిటీ ఖైదీలు న్యాయవాదులను నియమించుకోలేని పరిస్థితులలో నేరం జరిగిన వెంటనే అరెస్టయి నేరుగా జైలులో తేలినవారే. నిరక్షరాస్యులైన పేద, దళిత కులాలకు చెందిన వారు అధికార యంత్రాంగంతో, అందులోనూ పోలీసు యంత్రాంగంతో వేగాలంటే సాధ్యమయ్యేపని కాదు. అందుకే 95 శాతం ఖైదీలు ఈ సౌకర్యాన్ని ఉపయోగించుకోలేకపోతున్నారు.

ఇకపోతే పెరోల్ లాంటి ఎమర్జెన్సీ సెలవుకు కూడా ఇంతకంటే ఎక్కువ తతంగమే వుంటుంది. బయట సమాజంలో బాగా పలుకుబడి, స్థోమత వున్న అతికొద్ది మంది మాత్రమే ఈ సౌకర్యాన్ని ఉపయోగించుకోగలుగుతున్నారు. ఒకసారి పెరోల్ పొందిన ఖైదీ మరలా మరలా పెరోల్ పొందే ఆనవాయితీ ఒకటి ఏర్పడిపోయింది. పెరోల్, ఫర్లోలు సంపాదించే మార్గం (లంచాలివ్వడం, పైరవి చేయడం లాంటివి) ఒకసారి అర్థమయ్యాక ఆ తర్వాత బహుశా సులభం కావచ్చు. పది సంవత్సరాల జైలు జీవితంలో పదిసార్లు పెరోల్ మీద వెళ్లిన ఖైదీలు వున్నారు. పెరోల్ మీద వెళ్లి వచ్చిన ప్రతిసారీ

పరిమిత కాలానికి మించి బయటగడిపి వచ్చినప్పటికి మరలా పెరోల్ లభించిన సందర్భాలు కూడా ఉన్నాయి. పది సంవత్సరాలలో పదిసార్లు అత్యవసర సందర్భాలు (పెళ్లి, చావులాంటివి) వస్తాయా అనేది కాదు ప్రశ్న. నిజానికి రావచ్చు కూడా. కాని ప్రశ్నేమిటంటే ముప్పయి నుండి యాభై శాతం మంది ఖైదీలు పది సంవత్సరాల జైలు జీవితంలో ఒక్కసారి కూడా ఫర్లోకాని, పెరోల్ కాని పొందని పరిస్థితి ఎందుకుంది? ఖైదీల మధ్య ఇంత తేడా ఎలా వుంది? దళిత, వెనుకబడిన కులాలకు చెందిన ఖైదీలకు పోలీసులకు, జైళ్ల అధికారులకు లంచమిచ్చి పైరవీ చేయించుకునే సామర్థ్యం వుండదు కాబట్టి ఫర్లో, పెరోల్ లాంటి 'హక్కుల'ను వుపయోగించుకోలేకపోతున్నారు. జైలుకు సంబంధించిన ఇతర అనేక నియమాలలాగే ఇది కూడా రాజ్యాంగంలోని ఆర్టికల్స్ 14, 21లకు విరుద్ధం.

మహిళాఖైదీలు

మన రాష్ట్రంలో మహిళా ఖైదీల కోసం రెండు ప్రత్యేక జైళ్లు ఉన్నాయి. ఒకటి రాజమండ్రి జైలు, రెండు హైదరాబాద్ జైలు. రెండోది ఐదేళ్ల క్రితమే కట్టారు. దానికి ముందు శిక్షపడిన మహిళా ఖైదీలందర్నీ రాజమండ్రి జైలుకే పంపేవారు. ప్రస్తుతం ఈ రెండు జైళ్లలోనూ కలిపి మహిళా ఖైదీలు ఐదొందలకన్నా తక్కువే ఉన్నారు. మగ ఖైదీల సంఖ్యలో వీరు ఐదు శాతం కూడా లేరు. అసలే స్త్రీలు, అందులోనూ చాలా తక్కువమంది ఉండడం వల్ల కాబోలు వీరి జైళ్ల గురించిగాని, అక్కడి పరిస్థితుల గురించిగాని దాదాపు ఏమీ బయటకు రాదు.

ఈ ఖైదీలలో అగ్రవర్ణాలకుగాని, సంపన్నవర్గాలకుగాని చెందిన స్త్రీలు అసలు ఉండరు. ఎక్కువగా కింది కులాలకు, వర్గాలకు చెందినవారే ఉంటారు. వీరంతా ఎక్కువగా సారాయి, గంజాయి, గుడుంబా కేసులలో జైలుకు వచ్చినవాళ్లు. కింది, మధ్యతరగతికి చెందిన స్త్రీలు వరకట్నం కేసుల్లో శిక్షపడి వస్తుంటారు.

మూడేళ్ల ముందు హైదరాబాద్ మహిళాజైలులో సర్వే చేసినప్పుడు అక్కడ ఢిల్లీ, తంజావూర్లకు చెందిన కొంతమంది స్త్రీలున్నారు. అందరూ నిరక్షరాస్యులు. గంజాయి సరఫరా చేస్తూ వరంగల్‌లో పట్టుబడి జైలుకు వచ్చినవారు. బంధువులకు కనీసం ఉత్తరం ద్వారా తమ పరిస్థితిని తెలియచేసుకోలేని అశక్తులు వాళ్లు. చదువురానివాళ్లకి జైలు అధికారులు ఉత్తరాలు రాయించిపెట్టాలని జైలు మాన్యువల్ చెపుతుందికాని అంత ఓపిక వాళ్లెవరికీ ఉండదు. దాంతో బంధువులకు తెలియపరిచే మార్గంలేక, బెయిలురాక, చార్జిషీటు పెట్టక, శిక్షపడక, ఎప్పుడు విడుదలవుతామో తెలియక ఈ మహిళా ఖైదీలు అత్యంత అనిశ్చిత పరిస్థితిలో బతకడం కనిపించింది.

గర్భిణీ స్త్రీలకు, బాలింతలకు వైద్యుడు సూచించిన ప్రత్యేక ఆహారం ఇవ్వాలని జైలు మాన్యువల్ చెబుతుంది. జైలులో పుట్టిన పిల్లలను ఐదేళ్ల వయస్సు వచ్చేవరకు తల్లితో పాటు జైలులోనే ఉంచుకోవచ్చు. వాళ్లకు కూడా ప్రత్యేక ఆహారం ఇవ్వాలి. ఐదేళ్లు పైబడిన పిల్లల్ని బంధువులెవరూ తీసుకోవడానికి నిరాకరిస్తే మేజిస్ట్రేట్ ముందు హాజరుపరిచి పిల్లల హోంకు పంపించాలి. వాళ్లకు లోపలుండడమూ శిక్షే, బయటికి వెళ్లడమూ శిక్షే. బయటికి వెళితే తల్లి అండ కూడా ఉండదు కాబట్టి ఐదేళ్లు దాటినా జైలు అధికారులు చూసీచూడనట్టు వదిలేస్తారు.

తెలంగాణలో శిక్షపడిన ఖైదీలందరూ హైదరాబాద్‌కు, కోస్తా, రాయలసీమలో శిక్షపడిన ఖైదీలందరూ రాజమండ్రికి వెళ్లాల్సి రావడం వలన వారికి కుటుంబాలను కలుసుకునే సందర్భాలు తక్కువయిపోతున్నాయి. దూరప్రయాణమంటే ఖర్చు ఎక్కువ. వీరసలే దళిత, వెనకబడిన

కులాలకు చెందినవారు కావడం వలన వారి కుటుంబాలు అంతంత ఖర్చులు పెట్టుకునే పరిస్థితిలో ఉండవు. దీంతో వారి ఒంటరితనం మరీ పెరుగుతుంది.

పురుషఖైదీల కన్నా మహిళా ఖైదీలు జైలులో సైతం ఎక్కువ వివక్షకు, అణచివేతకు, ఉపేక్షకు గురవుతారు. దీనికి కారణం వారు రెండు రకాల నేరాలకు పాల్పడినవారుగా సమాజమూ, జైలు వ్యవస్థ పరిగణించడమే. ఒకటి- చట్టాల ఉల్లంఘన. రెండు- సంప్రదాయం, కట్టుబాట్ల ఉల్లంఘన. ఇవి రెండూ వేరువేరయినప్పటికీ స్త్రీల విషయంలో ఏది జరిగినా రెండోది కూడా జరిగినట్టు సమాజం భావిస్తుంది. సంప్రదాయాల్ని, కట్టుబాట్లను ప్రశ్నించిన లేదా పాటించని స్త్రీలను సమాజం ఎంతగా వేధిస్తుందో మనకు తెలిసిన విషయమే కాబట్టి నేరస్తులుగా శిక్ష అనుభవిస్తున్న స్త్రీలను జైలు సిబ్బంది, బయటి బంధువులు ఏవిధంగా చూస్తారో మనం సులభంగా ఊహించుకోవచ్చు. ఆ రకంగా వారు పురుష ఖైదీలకన్నా ఎక్కువ బాధలు పడతారు.

ముగింపు

జైలులో ఖైదీల హక్కుల ఉల్లంఘనను ఆపాలంటే కొన్ని మార్పులు చాలా అవసరం. మొదటగా ఖైదీల సంక్షేమాన్ని చూసే జైలు అధికారులకే తప్పు చేస్తే శిక్షించే అధికారం వుండకూడదు. జైలులో నేరాల జాబితాలో వున్న పలురకాల అంశాలను ఆ జాబితా నుండి తీసేయాలి. నిజంగా ఖైదీలు నేరాలకు పాల్పడితే విచారించి శిక్ష విధించే అధికారం జైలు వ్యవస్థతో సంబంధంలేని బయటి న్యాయాధికారులకు అప్పగించాలి. రెమిషన్ ఇచ్చే అధికారం, ముందుగా విడుదల చేసే అధికారం జైలు అధికారుల నుండి తీసివేసి స్వచ్ఛంద సంస్థల సభ్యులతో కూడిన రివ్యూ కమిటీని ఏర్పరచి దానికి అప్పగించాలి. ఖైదీల విడుదలకు సంబంధించిన సలహా సంఘంలో జైలు అధికారులు, పోలీసు అధికారులు వుండరాదు. జైలు నిర్వహణలో నియంత్రణ ప్రధాన అంశం కారాదు. ఖైదీలకు అన్నిరకాల ఎన్నికలలో అంటే అసెంబ్లీ, పార్లమెంట్ ఎన్నికలలో ఓటు వేసే హక్కు వుండాలి. అప్పుడైనా వారి స్థితిగతుల గురించి కొంత వరకైనా రాజకీయ నాయకులు పట్టించుకుంటారు. సమాజంలోని పౌర సంస్థల పరిశీలనకు జైలు ద్వారాలు ఎప్పుడూ తెరచి వుంచాలి. ముఖ్యంగా నేరం పట్ల నేరస్తుల పట్ల సమాజం దృక్పథం మారాలి. దీర్ఘకాలంలో నేరనిరోధానికి ప్రత్యామ్నాయ మార్గాలను సమాజం అన్వేషించాలి.

✦

ఎన్‌కౌంటర్లు
ప్రజల నిస్సహాయత, న్యాయవ్యవస్థ అనాసక్తి

కె. బాలగోపాల్ *

'ఎన్‌కౌంటర్' హత్యల సంఖ్య ఏటేటా పెరుగుతున్నది. వాటిని ఆపగల మోతాదులో ప్రజల నిరసన లేదు. ఉద్యమాలకు కూడా అంత బలం లేదు. న్యాయవ్యవస్థ గట్టిగా పూనుకుంటే కొంతయినా ప్రభుత్వాన్ని అదుపు చేయగలిగేదేమోకానీ అంతటి సంకల్పం సుప్రీంకోర్టు నుండి జాతీయ మానవహక్కుల కమిషన్‌దాకా ఎవరిలోనూ కనిపించడం లేదు.

ఎన్‌కౌంటర్ల గురించి ఎప్పుడు మాట్లాడినా, మాట్లాడిన విషయాలే మళ్లీ మళ్లీ మాట్లాడినట్టు వుంటుంది. కొంచెమయినా పరిస్థితి మెరుగయితే ఇట్లా అనిపించకపోయేదేమో కానీ మాట్లాడిన కొద్దీ ఎన్‌కౌంటర్ల సంఖ్య పెరుగుతున్నదే తప్ప తగ్గడం లేదు.

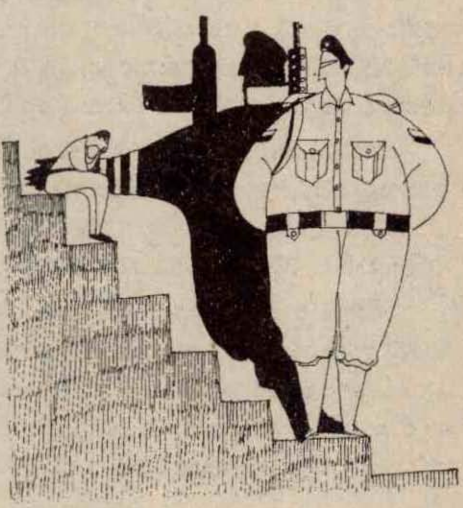

1998 సంవత్సరం ఇప్పటిదాకా రికార్డు స్థాయి ఎన్‌కౌంటర్ హత్యలను చూసింది. 1999 ఎన్నికల సంవత్సరం కావడం వల్ల 1998తో పోల్చినప్పుడు సంఖ్య కొంచెం తగ్గినా, గతంతో పోల్చుకుంటే ఈ సంవత్సరంలో జరిగిన ఎన్‌కౌంటర్లు కూడా తక్కువేమీ కావు.

అకస్మాత్తుగా, కాకతాళీయంగా జరిగే 'ఎన్‌కౌంటర్'లకు ఎన్నికలతో ఏం సంబంధం, వరదలతో ఏం సంబంధం అని

* మానవహక్కుల కార్యకర్త, హైదరాబాద్‌లో న్యాయవాది

అడిగేంతటి అమాయకులీ రాష్ట్రంలో బహుశా ఎవరూ లేరు. నిఘంటువును బట్టి అర్థం చేసుకున్నట్లయితే 'ఎన్‌కౌంటర్' జరగడం, జరగక పోవడం అనేవి ఒకరి ఇష్టాఇష్టాలతో నిమిత్తం లేని విషయాలు. ఎన్నికలొచ్చాయనో ఎండ లెక్కువగా ఉన్నాయనో లారీ ప్రమాదాలు ఎవరూ ఆపలేరు కదా. ఎన్‌కౌంటర్‌లు కూడా అంతే అయి వుండాలిగానీ అవి నిజానికి ప్రభుత్వ విధానం ప్రకారం జరిగే హత్యలు కాబట్టి ప్రభుత్వం వాటిని నిలిపివేయగలదు, పెంచదలచుకున్నప్పుడు అకస్మాత్తుగా పెంచగలదు.

మొన్నటి ఎన్నికల ప్రక్రియ మొదలైన తరువాత ఎన్‌కౌంటర్లు అకస్మాత్తుగా తగ్గిపోయి ఎన్నికలు దగ్గరికొచ్చేసరికి పూర్తిగా ఆగిపోయిన సంగతి అందరూ గమనించే వుంటారు.

గతానికీ ఈ మధ్యకాలానికీ సంఖ్యలో పెరుగుదలేకాక మరొక తేడా కూడా వుంది. సాయుధ దళాలు, లేదా సాయుధులయిన ఎం.ఎల్ పార్టీల ముఖ్యులు ఎన్‌కౌంటర్‌లో చనిపోవడం ఈ మధ్య కాలంలో ఎక్కువయింది. ఒక నక్సలైట్ దళం ఫలాన చోట ఉందని పోలీసులకు తెలిసి కూడా ఆ దిక్కు పోకుండా వున్న ఉదంతాలు గతంలో అనేకం వుండేవి. ఇప్పుడటువంటివి లేవని అనలేముగానీ, పోలీసు బలగాలు నక్సలైట్ దళాలను వెతికి వేటాడి చంపడం బాగా పెరిగింది. దానికి తగిన పారితోషికం కూడా వారికి లభిస్తున్నది. దళాల దగ్గర తరచుగా డబ్బులు దొరుకుతాయి. వాటిలో పెద్ద భాగం జేబులో వేసుకొని మిగిలినది మాత్రమే ఎఫ్ఐఆర్‌లోకి ఎక్కించడం పోలీసులకు కొంతకాలంగా అలవాటయింది. అందుకోసమే జరిగాయని కచ్చితంగా చెప్పగల ఎన్‌కౌంటర్‌లు కొన్ని వున్నాయి.

అయితే ఇప్పుడు ఆ శ్రమ కూడా లేకుండా, జిల్లా పోలీస్ అధికారులు హతుల దగ్గర దొరికిన డబ్బు అక్కడికక్కడే హంతకులకు పంచి ఇవ్వడం మొదలయింది. నెత్తురోడుతున్న మృతదేహాల పక్కనే ఈ డబ్బు పంపకాలు చేసుకోవడం తలచుకుంటేనే ఎబ్బెట్టుగా అనిపిస్తుందిగానీ పంచేవాళ్లూ పుచ్చుకునేవాళ్లూ అట్లా అనుకోవడం లేదు. నక్సలైట్ పార్టీలు- చిన్నవీ పెద్దవీ కూడా- డబ్బు వసూలు పెద్ద మొత్తంలో చేపడుతున్నాయి కాబట్టి దళాలను చంపితే ఎంతో కొంత పెద్ద మొత్తమే దొరుకుతోంది. దళాలను వేటాడి చంపడానికి పోలీసులకిది ఒక ముఖ్య ప్రోత్సాహం.

దీని అర్థం పోలీసులు దళాలతో ముఖాముఖీ తలపడుతున్నారని కాదు. వెంబడించి వెతికి సమాచారం రాబట్టి ఏ యింట్లోనో వాళ్లు తలదాచుకున్నప్పుడు బయటికొచ్చే అవకాశం లేకుండా ట్రాప్ చేసి ఏకపక్షంగా హతమారుస్తున్నారు. నక్సలైట్ దళాల దగ్గర బలమైన ఆయుధాలు పెద్దగా లేని ఉత్తరాంధ్ర జిల్లాలలో మాత్రమే పోలీసులు కొంత సాహసం ప్రదర్శిస్తున్నట్టు అనిపిస్తుంది.

ప్రమోషన్లు మరొక బహుమానం. ఎన్‌కౌంటర్‌లు చేసే పోలీసులకు మామూలు కంటే వేగంగా ప్రమోషన్లు ఇచ్చే ప్రోత్సాహకాన్ని చంద్రబాబు పగ్గాలు చేపట్టిన తరువాత ప్రవేశపెట్టారు. ఇది చాలా హానికరమైన పోటీకి దారితీస్తున్నది. వెనుకబడి పోయిన పోలీస్ సిబ్బంది గబగబా రెండు 'ఎన్‌కౌంటర్'లు చేసేసి తమతోటి వారిని అందుకున్న ఘటనలు లేకపోలేదు.

'ఎన్‌కౌంటర్ల' సంఖ్య పెరగడానికి, సాయుధ దళాలతో సహితం తలపడడానికి పోలీసులు గతంలో కంటే ఎక్కువ సంసిద్ధత చూపించడానికి వేరే ఒక కారణం కూడా వుందేమో. ఇది నక్సలైట్ల స్వయంకృతాల ఫలితం. నక్సలైట్ ఉద్యమానికి మొత్తంగా పోలీసులు శత్రువులని భావించగల పరిస్థితి ఈ రోజు వుంది. అందువల్ల కూడా నక్సలైట్ల వేటలో గతంలో కంటే ఎక్కువ ఉత్సాహంతో సగటు పోలీసులు పాల్గొంటూ వుండవచ్చు. నక్సలైట్ల దాడులలోనూ మందుపాతర ఘటనలలోనూ

ఎక్కువగా చనిపోతున్నది కింది స్థాయి పోలీసు సిబ్బందే. దీని వల్ల వారిలో భయం పెరిగే అవకాశం ఎంత వుందో, నక్సలైట్లను ఎదుర్కొనాలన్న పట్టుదల పెరిగే అవకాశం కూడా అంత వుంది.

అయితే దళాలతో పోలీసులు ఏదో ఒక మేరకు తలపడే ఘటనల సంఖ్య కొంచెం పెరిగినప్పటికీ, ఈనాటికీ సగటు ఎన్‌కౌంటర్ ఘటన, పక్కమీది నుండి లేపి తీసుకుపోయి చంపిన ఘటనే. అర్ధరాత్రి దాటిన తరువాత నిద్రలేపి తీసుకుపోయి తెల్లవారేలోపల పక్కవూరి శివారులో కాల్చి చంపడమే సగటున ఎన్‌కౌంటరంటే. ఈ హత్యకు గురయ్యేది (ఎప్పుడో తప్ప) సాయుధ దళ సభ్యులు కాదు. ఎక్కువ భాగం మిలిటెంట్లు, సానుభూతిపరులు, ఇంకా సంబంధాలు కొనసాగిస్తున్నారని అనుమానించబడే 'మాజీలు'. ఈ రకమైన హత్యలను కూడా ప్రభుత్వమిచ్చే ప్రమోషన్లు, పారితోషికాలూ ప్రోత్సహిస్తున్నాయి.. సమర్థుడయిన పాలకుడిగా దేశంలోనే కాదు, బయటకూడా గుర్తింపు పొందుతున్న చంద్రబాబు పోలీసు హత్యాకాండను కూడా చాలా 'సమర్థంగా' పెంచుతున్నాడని ప్రపంచమింకా గుర్తించినట్టు లేదు. ఆయనగారు నమ్మే రాజకీయార్థిక సిద్ధాంతాలలో ప్రోత్సాహకాలకు కేంద్ర స్థానం వుంది. ప్రతిఫలం చూపించి సామర్థ్యం పెంచాలని ఈ సిద్ధాంతాలు చెప్తాయి. దానినే వారు ఎన్‌కౌంటర్‌లకు కూడా వర్తింపచేసి చాలా సమర్థంగా హత్యలు చేయిస్తున్నారు.

మరి ఈ రకమైన హత్యాకాండను అదుపు చేసే బాధ్యత గల సంస్థలు ఏం చేస్తున్నాయి? పోలీసులు మనుషులను పట్టుకుపోయి కాల్చి చంపడాన్ని భారత రాజ్యాంగం ఆమోదించదు. ఇంట్లో 'ట్రాప్' చేసి కిటికీలలో నుండి, పైకప్పు పెంకులు తొలగించి ఆ పొక్కలలో నుండి కాల్చి చంపడాన్ని కూడా ఆమోదించదు. హతులు సాయుధులు కావచ్చు, 'తీవ్రవాదం' అని పిలవబడే రాజకీయ పోకడలు గలవారు కావచ్చు, ఇంకెవరయినా కావచ్చు. ఆమోదించకపోవడమే కాదు, అటువంటి హత్యలను చట్టం సాధారణ పౌరులు చేసే నేరాలతో సమానంగా చూడాలంటుంది.

మన రాజ్యాంగం,చట్టాలేకాక భారత ప్రభుత్వం సంతకం చేసిన అంతర్జాతీయ ఒడంబడికలు కూడా ఉన్నాయి. సార్వభౌమ అధికారం ఉన్న ఒక ప్రభుత్వం అటువంటి ఒడంబడిక పైన సంతకం చేసిందంటే దానిని పాటించే నైతిక బాధ్యత, రాజకీయ బాధ్యత ఆ ప్రభుత్వం పైన ఉన్నాయని అర్థం. అంతర్జాతీయ ఒడంబడికలు అమలు చేసే యంత్రాంగమేదీ లేదు కాబట్టి సంతకం చేయడంతో తన పని అయిపోయిందని ఏ ప్రభుత్వమయినా దబాయిస్తే అది సార్వభౌమత్వం అనే భావననే కించపరచడం తప్ప వేరే ఏమీ కాదు. సార్వభౌమత్వం ప్రజలది. ప్రభుత్వం ప్రజా ప్రతినిధిగా దానిని చలాయిస్తుంది. రాజ్యాంగం ప్రజల ఆకాంక్షల మేరకు ఆ సార్వభౌమత్వాన్ని నిర్వచిస్తుంది. 'ప్రజల' ఆకాంక్షలు అనేవి ఒకటి కాదు కాబట్టి, భిన్న ఆకాంక్షలకు భిన్న స్థితిగతులు, అవసరాల ప్రాతిపదిక వుంది కాబట్టి, అన్ని అవసరాల బలం ఒకటి కాదు కాబట్టి ఈ సార్వభౌమత్వం ఆచరణలో కొందరి ప్రయోజనాలకే పెద్ద పీట వేసినప్పటికీ, సూత్రప్రాయంగా సార్వభౌమత్వం ప్రజలది, రాజ్యాంగమైనా ప్రభుత్వమైనా దానికి ప్రతినిధులు మాత్రమేనని గుర్తించడం అవసరం. అటువంటి రాజ్యాంగం ప్రకటించుకున్న విలువలను, ప్రభుత్వం సంతకం చేసిన ఒడంబడికలను తేలికగా తీసిపారేయడం ప్రజలను అవమాన పరచడమే.

అంతర్జాతీయ ఒడంబడికలు

భారత ప్రభుత్వం స్వాతంత్ర్యం వచ్చిన కొద్దికాలానికే ఐక్యరాజ్యసమితి రూపొందించిన అంతర్జాతీయ మానవహక్కుల ప్రకటన పైన సంతకం చేసింది. అందులో:

ఆర్టికల్ 3: జీవితం, స్వేచ్ఛ, భద్రత ప్రతి ఒక్కరి హక్కు

ఆర్టికల్ 5: ఎవ్వరినీ చిత్రహింసలకు గురిచేయ కూడదు. క్రూరమైన, అమానవీయమైన, అవమానకరమైన పద్ధతిలో ఎవరితోనూ వ్యవహరించకూడదు, అటువంటి శిక్షలు ఎవరికీ వేయకూడదు.

ఆర్టికల్ 6: ప్రతి ఒక్కరికీ చట్టం ముందు వ్యక్తిగా గుర్తింపు వుండాలి.

ఆర్టికల్ 7: చట్టం ముందు అందరూ సమానమే. ఎటువంటి వివక్షత లేకుండా చట్టం అందరినీ సమానంగా రక్షించాలి.

ఆర్టికల్ 10: నేరారోపణ విషయంలోగానీ ఇతర హక్కుల, బాధ్యతల విషయంలోగానీ ఒక స్వతంత్రమైన, నిష్పాక్షికమైన న్యాయస్థానంలో బహిరంగ విచారణ పొందే హక్కు అందరికీ సమానంగా వుండాలి.

ఆర్టికల్ 11(1): నేరారోపణ చేయబడ్డ వ్యక్తిని నేరం రుజువయ్యేదాకా నిర్దోషిగానే భావించాలి. నేరం రుజువు చేసే విచారణ బహిరంగ విచారణ అయి వుండాలి, ముద్దాయికి తనపైన ఆరోపణను తిప్పికొట్టడానికి అన్ని అవకాశాలూ వుండాలి.

ఈ హక్కులన్నీ అందరికీ వర్తించాలి. కొందరికి మాత్రమే కాదు. ముఖ్యంగా (ప్రస్తుత సందర్భాన్ని దృష్టిలో పెట్టుకొని) రాజకీయ అభిప్రాయాలననుసరించి కొందరికి నిరాకరించడానికి వీలు లేదు.

ఆర్టికల్ 2: ఈ ప్రకటనలోని హక్కులు, స్వేచ్ఛలు పొందే హక్కు అందరికీ ఉంటుంది. ఏ రకమైన వివక్షా ఈ విషయంలో పాటించడానికి వీలు లేదు. జాతి, రంగు, లింగం, భాష, మతం, రాజకీయ లేక ఇతర అభిప్రాయాలు, పుట్టుక, స్థితిగతులు, ఆస్తి, సామాజిక స్థితి, జాతీయత మొదలయిన ఏ వివక్షా ఈ హక్కులను అనుభవించే విషయంలో పాటించకూడదు.

ఈ ఒడంబడికను ఐక్య రాజ్యసమితి ఆమోదించింది 1948 డిసెంబర్ 10న. ఆ తరువాత 1966లో రూపొందించి 1976 మార్చి 23న అమలులోకి తీసుకొచ్చిన అంతర్జాతీయ పౌరరాజకీయ హక్కుల ఒడంబడిక ఉంది. అందులో కూడా పైన పేర్కొన్న హక్కుల వంటివే వున్నాయి.

ఆర్టికల్ 6(1): ప్రతీ మనిషికీ జీవించే హక్కు వుంది. దానిని చట్టం కాపాడాలి. చట్ట బాహ్యమైన పద్ధతులలో ఎవ్వరి ప్రాణమూ తీసివేయడానికి వీలు లేదు.

ఆర్టికల్ 7 (1): ఎవ్వరినీ చిత్రహింసలకు గురి చేయడానికి వీలు లేదు. క్రూరమైన, అమానవీయమైన, అవమానకరమైన పద్ధతులలో ఎవరితోనూ ప్రవర్తించకూడదు. అటువంటి శిక్షలు ఎవరికీ వేయకూడదు.

ఆర్టికల్ 16: ప్రతిఒక్కరికీ చట్టం ముందు వ్యక్తిగా గుర్తింపు వుండాలి.

ఆర్టికల్ 26: చట్టం ముందు అందరూ సమానమే. ఎటువంటి వివక్షా లేకుండా చట్టం అందరికీ రక్షణ కల్పించాలి. ఇటువంటి వివక్షను చట్టం నిషేధించాలి. జాతి, రంగు, లింగం, భాష, మతం, రాజకీయ లేక ఇతర అభిప్రాయాలు, ఆస్తి, పుట్టుక మొదలయిన కారణాలుగా ఎవరూ వివక్ష అనుభవించకుండా వుండేటట్టు అందరికీ సమానంగా సమర్థంగా చట్టం రక్షణ కల్పించాలి.

ఎవ్వరినీ చిత్రహింసలకుగానీ, క్రూరమైన, అమానుషమైన, అవమానకరమైన శిక్షలకుగానీ గురి చేయకూడదన్న నియమం ఈ రెండు ప్రకటనలలోనూ ఉన్నాయి. 1984లో ఐక్యరాజ్య సమితి ఈ

విషయం మీదనే ఒక ప్రత్యేకమైన ఒడంబడికను రూపొందించింది. అది 26 జూన్ 1987న అమలులోకి వచ్చింది.

ఇవన్నీ ఏకరవు పెట్టి ఏం ప్రయోజనమని చాలామంది అనుకోవచ్చు. అమలు చేసే యంత్రాంగమేదీలేని నియమాలను పాటించకపోతే అడగడానికి హక్కెవరికీ లేదని ప్రభుత్వాలు దబాయించినట్టే, అడిగి ప్రయోజనమేమీ లేదని మనం కూడా అనుకుంటున్నాం. అది ఎందుకు తప్పో పైన చెప్పాను. అసలు ప్రపంచ దేశాల ప్రభుత్వాల ఉమ్మడి వేదిక అయిన ఐక్యరాజ్య సమితి ఇటువంటి ఒడంబడికలూ ప్రకటనలూ రూపొందించిందంటేనే అంతటి ఆమోదం వాటికి మానవ సమాజంలో వుందని, అంతటి ఆకాంక్ష ప్రజలలో ఉందని అర్థం. అమలు చేసే యంత్రాంగం లేదు కాబట్టి వీటి గురించి మాట్లాడడం వృథా అనుకోవడం ఆ ఆకాంక్షను అవమానపరచడమే.

అయినా ఈ అంతర్జాతీయ ఒడంబడికలనూ ప్రకటనలనూ కొన్ని సందర్భాలలో మన దేశంలోని కోర్టులు అమలు చేయించవచ్చునని భారత సుప్రీంకోర్టు అనింది. మన రాజ్యాంగం ప్రాథమిక హక్కులు కల్పించిన విషయాలపైన అంతర్జాతీయ ఒడంబడికలలో నియమాలేమైనా వుంటే, వాటిని మన రాజ్యాంగ హక్కులను విశదీకరించే విషయాలుగా భావించి, వాటిని కూడా రాజ్యాంగ హక్కులలాగా అమలు చేయించే అధికారం మన కోర్టులకుందని సుప్రీంకోర్టు 1997లో పియుసిఎల్ వర్సస్ యూనియన్ ఆఫ్ ఇండియా కేసులో అనింది. (ఇదికూడా ఎన్‌కౌంటర్‌లకు సంబంధించిన కేసే కావడం గమనార్హం. ఒక బూటకపు ఎన్‌కౌంటర్‌లో చనిపోయినవారి కుటుంబాలకు ఒక లక్ష రూపాయల నష్టపరిహారం ఇమ్మని ప్రభుత్వాన్ని ఆదేశిస్తూ జస్టిస్ జీవన్ రెడ్డి ఈ తీర్పు యిచ్చారు).

అంతకంటే ముందే (1996లో), ఒక పర్యావరణ సంబంధమైన కేసులో (వేలూర్ సిటిజెన్స్ వెల్ఫేర్ ఫోరం వర్సస్ యూనియన్ ఆఫ్ ఇండియా) జస్టిస్ కుల్దీప్ సింగ్ అంతకంటే లోతయిన సూత్రీకరణ చేశారు. ఒక అంతర్జాతీయ ఒడంబడికలోని అంశాలు మన దేశ చట్టానికి వ్యతిరేకం కాకపోతే, వాటిని మన దేశ న్యాయస్థానాలు అమలు చేయించవచ్చునన్నారు.

కాబట్టి అంతర్జాతీయ ఒడంబడికలూ ప్రకటనలూ ఇప్పుడింక అమలు చేసే యంత్రాంగం లేని కాగితపు పులులు కావు. మన దేశ చట్టాలు ఏ మేరకు అమలు చేయించుకోగలమో ఆ మేరకు వాటిని కూడా న్యాయస్థానాల ద్వారా అమలు చేయించుకోవచ్చు.

అది ఏ మేరకు అన్న ప్రశ్న వేసుకున్నప్పుడు మాత్రం, అన్ని విషయాలలో కాకున్నా వ్యవస్థిత పెత్తనాన్నీ అధికారాన్నీ (అది రాజకీయం కావచ్చు, సాంఘికం కావచ్చు, ఆర్థికం కావచ్చు) కదిలించే హక్కుల విషయంలో మాత్రం జవాబు నిరాశాజనకంగానే వుందని చెప్పక తప్పదు.

కలకత్తా హత్యలపై కోర్టుల మౌనం

కలకత్తా నగరంలో నక్సల్బరీ రాజకీయాల తొలిదశలో జరిగిన భీకరమైన హత్యాకాండపైన ఇప్పటికైనా ఒక విచారణ జరిపించాలని కేసు వేసిన పశ్చిమ బెంగాల్‌కు చెందిన ఎపిడిఆర్ అనే హక్కుల సంఘానికి కలకత్తా హైకోర్టులోనూ సుప్రీంకోర్టులోనూ ఎదురయిన చేదు అనుభవాన్నే ఉదాహరణగా తీసుకోవచ్చు. 1968-72ల మధ్య కాలంలో కలకత్తా నగరంలో నక్సలైట్లుగా భావించబడే వ్యక్తులు పెద్ద సంఖ్యలో చంపబడ్డారు. అవన్నీ ఇప్పటి ఎన్‌కౌంటర్ల వంటివి కావు. పోలీసులూ కాంగ్రెస్ పార్టీ కార్యకర్తలూ నక్సలైట్ల చేత చంపబడ్డవారి అనుచర గణమూ కలిసి లెక్కపక్కా లేకుండా జరిపిన మారణకాండ అది. అప్పట్లో హక్కుల సంఘాలు లేకపోవడం వల్ల

(ప్రస్తుతం దేశంలో పని చేస్తున్న హక్కుల సంఘాలలో మొదటిదయిన ఎపిడిఆర్ ఈ మారణకాండ ఫలితంగానే ఆ దశ చివరిభాగంలో - అంటే 1972లో- ఏర్పడింది) ఈ హత్యల వివరాలు పూర్తిగా బయటికి తెచ్చేవారెవరూ లేకపోయారు. సిపిఐ (ఎం.ఎల్)కు అంతటి నిర్మాణం లేదు.

1972 తరువాత ఎపిడిఆర్ సేకరించిన వివరాలను బట్టి చూస్తే ఆ నాలుగు సంవత్సరాలలో కొన్ని వందల ప్రాణాలు పోయాయని తెలిసింది. ఈ రోజు మన రాష్ట్రంలో జరుగుతున్న హత్యాకాండతో పోలిస్తే అది కొంచెం తక్కువ పరిమాణంలోని హత్యాకాండేగానీ విచ్చలవిడితనంలో అది దీని తలదన్నిన కాలం. కొన్ని ఉదాహరణలు చెప్పుకుంటే ఆనాటి వాతావరణం అర్థం కావచ్చు.

1970 సెప్టెంబర్ 25న కలకత్తా మెడికల్ కాలేజి హాస్పిటల్ నుండి ముగ్గురు యువకులను పోలీసులు అరెస్టు చేసి తీసుకుపోయారు. కాలేజ్ స్ట్రీట్ పక్కనున్న భవానీదత్త వీధిలోకి వ్యాన్‌లో తీసుకుపోయి అక్కడ దించి వెళ్ళిపొమ్మన్నారు. వాళ్ళు వెళ్లిపోతుండగా వెనుక నుండి కాల్చి చంపారు. పోస్టర్లు అంటిస్తున్న నక్సలైట్లను అదుపులోకి తీసుకునే ప్రయత్నం చేయగా వారు పోలీసుల పైన తిరగబడ్డారనీ, పోలీసులు ఎదురు కాల్పులు జరుపగా వారు చనిపోయారనీ అన్నారు.

1970 నవంబర్ 28న కలకత్తా మైదాన్‌లోని షహీద్ మినార్ దగ్గర 11 మందిని పోలీసులు అరెస్టు చేశారు. రెండు కార్లలో ఎక్కించి లాల్‌బజార్ పోలీస్‌స్టేషన్‌లో చిత్రహింసలు పెట్టారు. తరువాత వారి శవాలు నగరం బయట జాతీయ రహదారి పైన ఇక్కడొకటి అక్కడొకటి కొన్ని మైళ్ళ పర్యంతం పడి వున్నాయి. ఈ హత్యాకాండపైన అప్పట్లో జస్టిస్ తారాపద ముఖర్జీ కమిషన్‌ను రాష్ట్ర ప్రభుత్వం నియమించింది. ఆయన విచారణ మొదలు పెట్టిన కొద్ది రోజులకు ఆయనను ఎవరో కత్తితో పొడిచారు. ఆయన కోలుకున్నాడుగానీ విచారణ ఇంక కొనసాగించలేదు.

1971 జనవరి 24న దక్షిణ 24 పరగణాల జిల్లాలోని డైమండ్ హార్బర్ వద్ద ఆరు శవాలు దొరికాయి. వాళ్లు బందిపోట్లని పోలీసులన్నారు. కానీ వాళ్లు నక్సలైట్లయి వుంటారని స్థానికుల అభిప్రాయం. వారిని ఎవరు చంపారో ఏం జరిగిందో ఎవరికీ తెలియదు.

1971 జూన్ 1వ తేదీన కోన్‌నగర్‌లో పోలీసులు తొమ్మిది శవాలను తవ్వి వెలికి తీశారు. పోలీసు రికార్డుల ప్రకారం వారు నక్సలైట్లని తేలింది. కాంగ్రెస్ పార్టీకి చెందినవాళ్లు వారిని హతమార్చి పూడ్చి పెట్టారు. శవాల తల, చేతులు తెగనరకబడి వున్నాయి.

కాశీపూర్ పోలీస్‌స్టేషన్ పరిధిలో ఒక గుండా నాయకుడయిన కాంగ్రెస్ నేతను నక్సలైట్లు చంపినందుకు ప్రతీకారంగా, పోలీసుల గ్రీన్‌సిగ్నల్‌తో కాంగ్రెస్‌వాళ్లు 1971 ఆగస్ట్ 12-13 తేదీలలో పెద్దఎత్తున ప్రతీకార హత్యాకాండకు పాల్పడ్డారు. 150 మందిని చంపారన్న ఉద్యమకారుల అంచనా అతిశయోక్తి అనిపిస్తుందిగానీ పెద్దఎత్తున చంపారనేది సత్యం. తుపాకులు ధరించిన ఇద్దరు కిరాయి హంతకులు లిస్టు ప్రకారం ఈ మారణకాండకు పాల్పడుతుండగా పోలీసులు వారి పని ఎక్కడిదాకా వచ్చిందని లెక్కలు పెట్టుకున్నారని ఆరోపణ.

ఆనాటి పశ్చిమ బెంగాల్ వాతావరణం కొంత అర్థమయి వుంటుంది. ఈ హత్యాకాండపైన ఆందోళన జరగగా జరగగా పశ్చిమబెంగాల్ రాష్ట్ర ప్రభుత్వం 1984లో జస్టిస్ చక్రవర్తి కమిషన్‌ను న్యాయవిచారణ నిమిత్తం నియమించింది. అయితే న్యాయవిచారణ కమిషన్‌ను నియమించాలన్న నిర్ణయం ఏ ఆధారం మీద రాష్ట్ర ప్రభుత్వం తీసుకుందో చెప్పలేకపోయిందంటూ కలకత్తా హైకోర్టు ఆ కమిషన్ నియామకాన్ని కొట్టి వేసింది.

(ప్రజాజీవితానికి ప్రాముఖ్యం గల విషయమని భావించి ప్రభుత్వం న్యాయవిచారణ కమిషన్

నియమిస్తే అది ప్రాముఖ్యం గల విషయమని చెప్పడానికి ప్రభుత్వం ఆధారాలు చూపలేకపోయిందని చెప్పి కమిషన్ నియామకాన్ని కొట్టి వేయడం ఈ నాటికీ కొనసాగుతున్నది. మన రాష్ట్ర హైకోర్టు ఈ మధ్యనే ఏలేరు స్కాం మీద రాష్ట్ర ప్రభుత్వం నియమించిన న్యాయ విచారణ కమిషన్‌ను కొట్టి వేసింది. వేరే విషయంలో ప్రభుత్వం చేసే పనులలో ప్రజా ప్రయోజనం ఎంత వుందో చూడడానికి సులభంగా సిద్ధపడని కోర్టులు, ప్రజా ప్రయోజనం ఒకవేళ లేకున్నా ఎవరికీ ఏ నష్టమూ చేయని న్యాయవిచారణ కమిషన్ల నియామకాలను కొట్టివేయడానికి సులభంగా సిద్ధపడటం కొంచెం ఆశ్చర్యం కలిగించే విషయమే).

ఆ ఉదంతం అక్కడితో ముగిసింది. కానీ 1998లో ఎపిడిఆర్ చొరవ తీసుకొని మళ్లీ కలకత్తా హైకోర్టులో రిట్ పిటీషన్ వేసింది. గతంలో రాష్ట్ర ప్రభుత్వం న్యాయవిచారణ కమిషన్ ఎందుకు వేయవలసి వచ్చిందన్న ఆధారాలు చూపించలేకపోయిందని చెప్పి కమిషన్ నియామకాన్ని కొట్టేసిన హైకోర్టుకు ఎపిడిఆర్ ఇప్పుడు హత్యల జాబితా ఇచ్చి న్యాయవిచారణ కమిషన్ నియమించడానికి ఈ మాత్రం ఆధారం చాలును కాబట్టి ప్రభుత్వానికి ఆదేశం ఇమ్మని చెప్పి రిట్ కోరింది. ఈసారి కలకత్తా హైకోర్టు 'లేటయిపోయింది' అనింది. సంఘటనలు జరిగి దాదాపు 27 ఏళ్లు గడిచిన తరువాత న్యాయవిచారణ జరిపి ఏం ప్రయోజనం ఉంటుంది? అని అడిగింది. 1984లో న్యాయవిచారణ కమిషన్ నియామకాన్ని హైకోర్టు కొట్టేసినప్పుడు సుప్రీం కోర్టుకెందుకు పోలేదు? అనింది. (అప్పుడు పోనిదెవరు? ఇప్పుడు కేసు వేసిందెవరు? వీరిని ఆ ప్రశ్న వేయడం సబబా? అని హైకోర్టుకు తోచలేదు). 1984 నుండి 1998 దాకా ప్రజాప్రయోజనాల వ్యాజ్యం ఎందుకు వేయలేదు? ఇంత ఆలస్యంగానా కేసు వేసేది? ఇప్పుడు న్యాయవిచారణ జరిపించినా సాక్ష్యాలు ఏం దొరుకుతాయి? అంటూ అనేక సందేహాలు వ్యక్తం చేసి 1999 ఫిబ్రవరి 2న కలకత్తా హైకోర్టు ఈ కేసు కొట్టేసింది.

కలకత్తా హైకోర్టు సందేహాలను వివరంగా విమర్శించవలసిన అవసరం లేదు. తాను చేయవలసిన పని చేయలేక సాకులు వెతుక్కునే ప్రయత్నంగా దానిని గుర్తించడం కష్టం కాదు. అయితే ఈ తీర్పును సవాలు చేస్తూ సుప్రీంకోర్టుకు పోతే 'హైకోర్టు సకారణంగానే కొట్టేసింది కదా' అని అత్యున్నత న్యాయస్థానం అయిదు నిమిషాలలో తేల్చి చెప్పేసింది.

సుప్రీంకోర్టులో వేసిన స్పెషల్ లీవ్ పిటిషన్‌లో పైన వివరించిన న్యాయ సిద్ధాంత సూత్రాలను పిటిషనర్లు వివరించకపోలేదు. అంతర్జాతీయ ఒడంబడికల గురించి, వాటి అమలు విషయంలో ఇదే సుప్రీం కోర్టు చేసిన సూత్రీకరణల గురించి చెప్పడం జరిగింది. అయినప్పటికీ సుప్రీంకోర్టు వినదల్చుకోలేదు. ఇది కాకతాళీయం కాదు. ఒకటి రెండు ఎన్‌కౌంటర్ ఘటనలపైన రిట్ పిటిషన్లు వేసినప్పుడు సుప్రీంకోర్టే కాదు, వివిధ హైకోర్టులు సహితం నష్టపరిహారం ఇప్పించిన ఉదంతాలు, రాష్ట్ర సిఐడి చేతగానీ సిబిఐ చేతగానీ నేర పరిశోధన జరిపించమని ఆదేశించిన ఉదంతాలూ ఉన్నాయిగానీ 'ఎన్‌కౌంటర్ల పాలసీ' గురించి వేసిన ఒక్క కేసూ ఇప్పటిదాకా ఆదరణ పొందలేదు.

హక్కుల కమిషన్ చెప్పినా వినలేదు

న్యాయస్థానాల వైఖరి ఈ రకంగా వుంటే జాతీయ మానవహక్కుల కమిషన్ వైఖరి అంతకంటె పెద్ద భిన్నంగా లేదు. మన రాష్ట్ర ప్రభుత్వం అనుసరిస్తున్న ఎన్‌కౌంటర్ల పాలసీ గురించి ఎపిసిఎల్‌సి పంపించిన ఫిర్యాదు పైన జాతీయ మానవ హక్కుల కమిషన్ రాష్ట్రానికొచ్చి విచారణ జరిపిన సంగతి తెలిసిందే. అయిదు ఘటనలపైన విచారణ జరిపి అయిదింటిలోనూ ఫిర్యాది ఆరోపణ నమ్మడానికే

ఆధారాలున్నాయని నిర్ణయించింది. ఎన్‌కౌంటర్ చేసిన పోలీసుల పైన ఎటువంటి నేర విచారణ జరపకుండా, చనిపోయిన నక్సలైట్ల పైన హత్యా ప్రయత్నం కేసుపెట్టి చేతులు దులుపుకునే ప్రయత్నాన్ని తీవ్రంగా విమర్శించింది. ప్రతీ ఎన్‌కౌంటర్‌పైనా హత్యకేసు నమోదు చేసి ఒక స్వతంత్ర సంస్థ చేత నేర పరిశోధన జరిపించాలన్న సాధారణ సూత్రీకరణ చేస్తూ, తాను విచారించిన అయిదు కేసులనూ పరిశోధన నిమిత్తం రాష్ట్ర సిబిసిఐడికి అప్పగించాలని ఆదేశించింది. ఈ ఆదేశం ఇచ్చింది నవంబర్ 5, 1996న. ఇప్పుడు మూడేళ్లు గడిచాయి. ఇప్పటికీ ఆ అయిదు కేసులను సిబిసిఐడికి అప్పగించలేదు. ఆ తరువాత 'ఎన్‌కౌంటర్' ఘటనలేమయినా తగ్గాయా అంటే తగ్గలేదు. పోనీ జరిగిన ఘటనలపైన హత్యకేసు నమోదు చేసి ఏదైనా స్వతంత్ర పరిశోధన సంస్థకు అప్పగిస్తున్నారా అంటే అదికూడా లేదు. నిజానికి 1996 నవంబర్ 5న జాతీయ మానవహక్కుల కమిషన్ ఇచ్చిన ఆదేశంలో సాధారణ సూత్రీకరణ ఏదీ లేదనీ, ఆ రిపోర్టు కేవలం ఆ అయిదు ఘటనలకు సంబంధించినది మాత్రమేననీ అప్పటినుండి మన రాష్ట్ర ప్రభుత్వం దబాయిస్తూనే వుంది. ఆ అయిదు కేసులలో సహితం నివేదికలోని ఆదేశాలను పాటించనప్పుడు ఈ దబాయింపెందుకో!

1996 నవంబర్ 5న ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వానికి ఇచ్చిన నివేదికలోని సూత్రీకరణ కేవలం ఆ అయిదు కేసులకు మాత్రమే సంబంధించినది కాదని స్పష్టంగా సూచిస్తూ, జాతీయ మానవ హక్కుల కమిషన్ 1997 మార్చి 29న దేశంలోని అన్ని రాష్ట్రాల ప్రభుత్వాలకూ ఒక సర్క్యులర్ జారీ చేసింది. అందులో:

> *ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో, బహుశా దేశమంతటా, జరుగుతున్నదేమిటంటే ఎన్‌కౌంటర్ జరిగిన తరువాత అందులో పాల్గొన్న పోలీస్ పార్టీ ముఖ్యుడు పోలీస్‌స్టేషన్‌లో ఆ ఎన్‌కౌంటర్ గురించి, అందులో చనిపోయిన వారి గురించి సమాచారం ఇస్తాడు. ఎపిసిఎల్‌సి ఫిర్యాదు చేసిన ఈ అన్ని ఘటనలలోనూ పోలీసుల కథనం ఒక్కటే. చనిపోయిన వ్యక్తులు పోలీసులను చూడగానే వారిని హతమార్చే ఉద్దేశ్యంతో కాల్పులు జరిపారనీ, కాబట్టి వారు ఐపిసి సెక్షన్ 307 ప్రకారం శిక్షార్హులనీ ఫిర్యాదు తెలియచేస్తుంది. తాము వారిపైన కాల్పులు జరిపి చంపడం ఆత్మరక్షణ హక్కులో భాగంగా జరిగిందని పోలీసులు అంటారు. ఈ సమాచారం మేరకు పోలీస్‌స్టేషన్‌లో ఎఫ్ఐఆర్ నమోదు అవుతుంది. అందులో పోలీసుల తూటా దెబ్బలకు చనిపోయిన వారిని ముద్దాయిలుగా చూపించడం జరుగుతుంది. ముద్దాయిలు చనిపోయారు కాబట్టి ఇంక ఏ నేర పరిశోధనా లేకుండా కేసులను మూసేస్తున్నారు.*

అని వివరించి,

> *మన చట్టాలలో పోలీసులకు ఒకరి ప్రాణం తీసే హక్కులేదు. ఒక పోలీసు అధికారి తన చర్యద్వారా ఒక ప్రాణం తీస్తే, అది చట్టం కల్పించే ఏదైనా మినహాయింపు కిందకి వస్తే తప్ప హత్యే అవుతుంది. ఆ చర్య ఆత్మరక్షణలో జరిగి వుంటే అది నేరం కాదని చట్టం చెప్తుంది. క్రిమినల్ ప్రొసీజర్ కోడ్‌లోని సెక్షన్ 46 కింద కూడా ఆ పోలీస్ అధికారి చర్య సమర్థనీయం కావచ్చు... ఈ రెండు మినహాయింపుల కిందికి రాని పక్షంలో ఆ పోలీసు అధికారి చేసినది హత్యనేది స్పష్టమే. ఎన్‌కౌంటర్ పేరిట జరిగిన ఘటన ఈ రెండు మినహాయింపులలో ఒకదాని కిందికి వస్తుందా రాదా అనేది సరయిన నేర పరిశోధనలో మాత్రమే తేలగలదు*

అని స్పష్టం చేసింది. ఈ వివరణ ఆధారంగా నాలుగు నియమాలను జాతీయ మానవ హక్కుల

కమిషన్ అన్ని రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలకూ జారీ చేసింది.

ఎ) పోలీసులకూ ఇతరులకూ మధ్య ఎన్‌కౌంటర్ జరిగిన సమాచారం పోలీస్‌స్టేషన్ అధికారి దృష్టికి వచ్చినప్పుడు అతను దానిని జనరల్ డైరీలో నమోదు చేయాలి.

బి) ఆ సమాచారం ఒక కాగ్నిజబుల్ నేరం జరిగిన విషయాన్ని తెలుపుతుందని గుర్తించి వెంటనే దానిని పరిశోధించడానికి ఉపక్రమించాలి. ఏదైనా నేరం జరిగిందా, నేరం ఎవరు చేశారు అనే విషయాలు నిర్ధారించే ప్రయత్నం చేయాలి.

సి) ఎన్‌కౌంటర్‌లో పాల్గొన్నది ఆ పోలీస్‌స్టేషన్‌కు చెందిన పోలీసు సిబ్బందే అయి వుంటారు కాబట్టి ఈ ఘటనపైన జరిగే పరిశోధనకు వేరే ఏదైనా స్వతంత్ర పరిశోధన సంస్థకు - ఉదాహరణకు రాష్ట్ర సిఐడికి- అప్పగించాలి.

డి) ఈ నేరపరిశోధన ఫలితంగా పోలీసుల పైన విచారణ జరిగి వారికి శిక్ష పడినట్టయితే మృతుల కుటుంబానికి నష్టపరిహారం ఇచ్చే విషయం పరిశీలించవచ్చు.

ఇది జారీ చేసి మూడు నెలలు తక్కువగా రెండేళ్లు కావస్తున్నది. ఈ రెండేళ్ల కాలంలో మన రాష్ట్రంలో ఎన్నడూ లేనంత ఎక్కువగా 'ఎన్‌కౌంటర్లు' జరుగుతున్నాయి. కాశ్మీర్ లోనయితే చెప్పనవసరమే లేదు. ఇతర రాష్ట్రాలలోనూ (ముఖ్యంగా పంజాబు, ఉత్తరప్రదేశ్, బీహార్, అస్సాం, నాగాలాండ్, మణిపూర్‌లలో) ఎప్పటిలాగే జరుగుతూ వున్నాయి. ఏ ఒక్క రాష్ట్ర ప్రభుత్వమూ జాతీయ మానవహక్కుల కమిషన్ ఆదేశాలను అమలు చేసిన దాఖలాలు లేవు.

దీనిని జాతీయ మానవ హక్కుల కమిషన్‌ను తప్పుపట్టాలని మేము అనడం లేదు. తానిచ్చిన సూచనలను ప్రభుత్వం పాటించకపోతే ఏ రకమైన చర్య తీసుకునే అధికారమూ కమిషన్‌కు మానవహక్కుల పరిరక్షణ చట్టం (1993)లో లేదు. కనీసం ఇతర కోర్టులకుండేట్లు కోర్టు ధిక్కారానికి శిక్షించే అధికారం కూడా లేదు.

అయితే జాతీయ మానవ హక్కుల కమిషన్‌ను ఎక్కడ తప్పు పడుతున్నామంటే, ఈ దేశంలోని ఏ ఒక్క రాష్ట్ర ప్రభుత్వమూ తన ఆదేశాలను ఖాతరు చేయడం లేదని ప్రజలకు చెప్పడానికి జంకుతున్నందుకు. అదేదో తాము సిగ్గుపడవలసిన విషయమైనట్టు మానవహక్కుల కమిషన్ పెద్దలు 'ఏం చెప్పుకుంటాంలే' అని తటపటాయిస్తున్నారు. కానీ ఇందులో వాళ్లు సిగ్గు పడవలసిందేమీ లేదు. సిగ్గంటూ పడితే ప్రభుత్వాలు పడాలి. సిగ్గు లేకపోతే ఆ విషయం బయట పెట్టాలి. మానవహక్కుల కమిషన్ ఛైర్మన్‌గారు ఆంధ్రప్రదేశ్‌తో ఈ ఆదేశం అమలు విషయంలో ఉత్తర ప్రత్యుత్తరాలు జరుపుతున్నారు. వారు ఏవో అబద్ధాలు చెప్తున్నారు. అవి అబద్ధాలని ప్రైవేట్‌గా వినుక్కుంటూ, పైకి మాత్రం విభిన్న అధికార సంస్థలు అలవాటుగా పాటించే మర్యాదల్నే మానవహక్కుల సంఘం పెద్దలు పాటిస్తున్నారు. నిజానికి కోర్టులో న్యాయమూర్తులు తమ ఆదేశాలు పాటించని అధికార్లను కోర్టుకు పిలిచి గట్టిగా తిడతారు. వేరే ఏమీజరగకపోయినా ఆ సంతృప్తయినా ఫిర్యాదికి ఉంటుంది. జాతీయ మానవ హక్కుల కమిషన్ చంద్రబాబును ఢిల్లీకి పిలిచి తిట్టనక్కర లేదుగానీ అతగాడి వైఖరిని నిరసిస్తూ బహిరంగ ప్రకటన చేయవచ్చు. అప్పుడు కనీసం కొంచెం భయమైనా వుంటుందేమో. కానీ 'ప్రభుత్వంతో శత్రువైఖరి మాకొద్దు' అని కమిషన్ ఛైర్మన్ అంటారు. మళ్లీ మళ్లీ లేఖలు రాస్తారు.

ముగింపు దగ్గర్లో లేదు

ఈ సంస్థలేవీ పని చేయకపోయినా ఫరవాలేదు, ప్రజలు పోరాటాలు చేసి ఎన్‌కౌంటర్‌లను

ఆపగలరని ఉపన్యాస ధోరణిలో అనేవారు లేకపోలేదు. ఈ సంస్థలన్నీ ప్రజాతంత్ర రాజకీయ కృషి ఫలితంగా- అంటే ఏదో ఒక రూపంలో జరిగిన ప్రజా ఉద్యమాల ఫలితంగా- ఏర్పడినవే. ప్రజా పోరాటాలు నిజంగా ఇచ్చే ఫలితం ఒక అన్యాయాన్ని మరొక అన్యాయాన్ని ఆపడం కాదు. అది తాత్కాలిక ఫలితం మాత్రమే. నిజమైన ఫలిత మెప్పుడొస్తుందంటే ఆ పోరాటాల ఆకాంక్షలు వ్యవస్థిత రూపం తీసుకున్నప్పుడు, అవి నిత్యం పని చేసినప్పుడు. హక్కుల అమలుకు పోరాటాలు అవసరమైతే చేయవలసిందేగానీ అవి నిత్యం వ్యవస్థితంగా అమలయినప్పుడే నిజంగా హక్కులు వున్నట్టు. హక్కులు అమలు చేయవలసిన సంస్థలను నడిపే వారి వ్యవహార శైలిలో ఆ ఒత్తిడి లేక ఆ చైతన్యం లేక ఆ 'సంస్కారం' భాగమయినప్పుడే అవి నిజంగా దక్కినట్టు. అందుకే భిన్న ప్రజాతంత్ర సంస్థల పనితీరుకు ప్రాముఖ్యం ఇవ్వడం, అవి సరిగ్గా పని చేయకపోవడానికి గల వైయక్తిక, సామాజిక, సాంస్కృతిక కారణాలను అర్థం చేసుకోవడం చాలా ముఖ్యం.

అదెట్లాగున్నా, ఇప్పుడు ఎన్‌కౌంటర్ల విషయంలో అంతటి ప్రజాస్పందన కూడా లేదు. హతుని వ్యవహార శైలి వల్ల అతనికి స్థానికంగా ప్రజాభిమానం వున్నప్పుడు, లేదా హతునికి స్థానికంగా విస్తృతమైన సామాజిక సంబంధాలు వున్నప్పుడు (ఉదాహరణకు అతనిది సంఖ్యరీత్యా పెద్దదయిన కులమైనప్పుడు), ఎక్కువ భాగం హతుడు చనిపోయిన ప్రాంతానికి స్థానికుడయినప్పుడు ప్రజలలో స్పందన వస్తున్నదే తప్ప అన్ని సందర్భాలలో రావడం లేదు. ఈ స్పందన దహనకాండకు పెద్ద సంఖ్యలో హాజరుకావడం, శవం దగ్గర పోలీసులను తిట్టిపోసుకోవడం మొదలయిన రూపాలలో వుంటున్నది. నూటికి అయిదు లేక పది కేసులను మించి కనిపించని ఈ స్పందనలో హతుని మీద అభిమానం ఎంత, ఎన్‌కౌంటర్‌ల పట్ల రాజకీయ వ్యతిరేకత ఎంత అంటే మొదటిదే ఎక్కువ అని చెప్పవచ్చు. అయినా, పాకిస్తాన్ నుండి వచ్చి కాశ్మీర్‌లో ఎన్‌కౌంటర్‌లో చనిపోయే అపరిచితుడయిన ముజాహిదీన్‌కు సహితం ఉద్యమకాంక్ష నుండి పుట్టిన అభిమానంతో మన దగ్గరి కంటే చాలా తరచుగా, ఎక్కువగా నిరసన తెలిపే కాశ్మీరీలు సహితం తమ నిరసన ద్వారా ఎన్‌కౌంటర్ హత్యలను తగ్గించలేకపోతున్నప్పుడు మన దగ్గర వ్యక్తమయ్యే ఈ పాటి నిరసన ఆ పని చేయగలుగుతుందని నమ్మడం కష్టం.

ఈ నిరసనను పెంచడం ఎంత ముఖ్యమైన కర్తవ్యమో, రాజ్యహింసను అదుపు చేసే చట్టపరమైన బాధ్యత గల సంస్థలకు బలం చేకూర్చడమూ అంతే ముఖ్యం. అది రోజురోజుకూ మరింత కష్టతరమైన కర్తవ్యంగా కనిపిస్తున్నప్పటికీ దాని మీద ప్రత్యేకంగా దృష్టిపెట్టడం చాలా అవసరం.

✦

సినీవిజన్

ప్రొ. డి. నరసింహారెడ్డి *

చంద్రబాబునాయుడు తిరిగి అధికారంలోకి రావడంతో అతని 'విజన్' మరింత ఉత్సాహంగా అమలయ్యే ప్రమాదం ఉంది. తనను తాను రాష్ట్రప్రభుత్వ వ్యవహారాల నిర్వహణాధికారిగా మాత్రమే పదే పదే చెప్పుకొని గెలవగలిగాడంటే అతని ప్రాపంచిక దృక్పథానికి వాస్తవరూపం ఇవ్వడంలో అతను మరింత సాహసం ప్రదర్శించగలడు. కాబట్టి ఆ ప్రాపంచిక దృక్పథం ఎటువంటిదో దర్శించుకోవడం అవసరం.

1996లో ఆంధ్రప్రదేశ్ ముఖ్యమంత్రి మలేషియా పర్యటన నుండి వెనక్కి వచ్చినప్పటి నుండి ఈ రాష్ట్రానికికొక 'విజన్ 2020'ని రూపొందించాలన్న చర్చ మొదలయ్యింది. 'విజన్ 2020: స్వర్ణాంధ్రప్రదేశ్' అన్న విధాన పత్రం ముసాయిదాను ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వం 1999 జనవరి 26న విడుదల చేసింది. అప్పటి నుండి వివిధ వేదికలలో దీనిపైన చర్చ జరుగుతూనే ఉంది. ప్రజల దీర్ఘకాలిక అభివృద్ధి క్రమం గురించి, దిశగురించి ఒక దృక్పథం అవసరమనడంలో సందేహమక్కర లేదు. అదే సమయంలో అబద్ధపు హామీలిచ్చి వారిని మోసం చేసే కలల బేహారులైన రాజకీయవేత్తల గురించి అప్రమత్తంగా ఉండడం కూడ అవసరమే. అందువల్లనే విజన్ 2020ని ప్రజల దృక్కోణం నుండి సమీక్షించవలసిన అవసరం వుంది.

ఈ వ్యాసంలో నాలుగు భాగాలున్నాయి. మొదటి

* హైద్రాబాద్ సెంట్రల్ యూనివర్సిటీలో ఎకనమిక్స్ ప్రొఫెసర్

దానిలో విజన్ 2020నీ దాని వ్యూహాత్మక ప్రతిపాదనలనూ చర్చించాను. రెండవ భాగంలో దాని సాధ్యాసాధ్యాలను చర్చించాను. ఈ విధాన పత్రం ఆమోదించేటటువంటి మార్కెట్- ప్రేరిత అభివృద్ధి పంథా నిర్దేశించే నమూనాలో ఇది ఎంతవరకు సాధ్యమని విశ్లేషించాను. మూడవ భాగంలో చైనా అనుభవాన్ని ప్రస్తావించాను. ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో సాధించాలని చూస్తున్న అద్భుతమైన అభివృద్ధిని చైనా ఇప్పటికే సాధించిందిగానీ దానికి చాలా మూల్యం చెల్లించింది. మార్కెట్-ప్రేరిత అభివృద్ధి స్వప్నాలను విక్రయించే వాళ్లకదో హెచ్చరికగా వుండాలి. నాలుగవ భాగంలో విజన్ 2020కి ప్రాతిపదిక అయిన ప్రాపంచిక దృక్పథాన్ని ప్రశ్నించాను.

I. అభివృద్ధి చిత్రం

1995-96 నుంచి 2020-21 సంవత్సరాల మధ్య కాలంలోని 25 ఏళ్లలో ఆంధ్రప్రదేశ్ రాష్ట్ర ప్రజల తలసరి ఆదాయం 9 రెట్లు పెరుగుతుందని విజన్ 2020 ఊహిస్తుంది. వ్యవసాయ ఉత్పత్తులు సంవత్సరానికి 6 శాతం చొప్పున పెరుగుతాయనీ, 2020-21 నాటికి నాలుగింతలు అవుతాయనీ ప్రతిపాదిస్తుంది. పారిశ్రామిక ఉత్పత్తి సంవత్సరానికి 11 శాతం చొప్పున పెరిగి 13 రెట్లవుతుందని; సేవారంగ వుత్పత్తి సంవత్సరానికి 12 శాతం చొప్పున పెరిగి 16 రెట్లవుతుందనీ ఉద్యోగాలు 1.8 లేక 2.0 కోట్లు పెరుగుతాయని చెపుతుంది. అంటే 1995-96 నాటి స్థితితో పోలిస్తే 2020-21 నాటికి ఉద్యోగం రూపంలో ఉపాధి పొందే వారి సంఖ్య 3.6 కోట్ల నుండి 5.4 లేక 5.6 కోట్లకు పెరుగుతుందని అర్థం. మొత్తం శ్రామికులలో వ్యవసాయ శ్రామికుల నిష్పత్తి 70 శాతం నుండి 40 శాతానికి పడిపోతుందనీ, వ్యవసాయ శ్రామికుల సంఖ్య సహితం 2.5 కోట్ల నుండి 2.2 కోట్లకు పడిపోతుందనీ అంటుంది. పారిశ్రామిక రంగంలో లభించే ఉద్యోగాల సంఖ్య 40 లక్షల నుండి 1.2 కోట్లకు పెరుగుతుందంట. తక్కిన ఉద్యోగాలు (2.2 కోట్లు, లేక మొత్తంలో 38%) సేవారంగంలో దొరకగలవని ఊహ చేస్తుంది.

వ్యూహం

ఈ లక్ష్యాల సాధన కోసం విజన్ 2020 ఒక త్రికోణ వ్యూహాన్ని ప్రతిపాదిస్తుంది. మొదటిది విద్య, వైద్య సదుపాయాలు కల్పించడం ద్వారా మానవ వనరులను పెంపొందించడం, పెట్టుబడి పెట్టే వాళ్లకు అనుకూలమైన వాతావరణాన్ని కల్పించడం. రెండవది, పెట్టుబడిని ప్రోత్సహించే ప్రాధాన్యతా రంగాలుగా 19 'చోదక యంత్రాల'ను గుర్తించడం. మూడవది, ప్రభుత్వం బాధ్యతను, నియంత్రించే పాత్ర నుండి సానుకూలత కల్పించే పాత్రకు బదలాయించడం.

ప్రజల సామర్థ్యాన్నీ జీవన ప్రమాణాలనూ పెంచడానికి ఈ పత్రం ప్రతిపాదించే మార్గం- విద్య వైద్య రంగాలలో పెట్టుబడి పెట్టడం, భౌతిక పర్యావరణాన్నీ పరిపాలనా సంబంధమైన వాతావరణాన్నీ మెరుగుపరచడం. 2020 నాటికి ఈ రాష్ట్రంలో మానవ వనరులు దేశంలోనే అత్యున్నత ప్రమాణాలు అందుకుంటాయనీ, బతకడానికైనా పెట్టుబడి పెట్టడానికయినా దీనిని మించిన రాష్ట్రం ఉండబోదని ఈ పత్రం అంటుంది.

అభివృద్ధి కేంద్రాలుగా ఈ పత్రం గుర్తించిన 19 'చోదక యంత్రాల' (growth engines)లో ఆరు వ్యవసాయ రంగానికి చెందినవి (వరిసాగు, పాడి పరిశ్రమ, కోళ్ల పరిశ్రమ, పండ్ల సాగు, చేపల పెంపకం, వ్యవసాయాధార పరిశ్రమలు), ఆరు పారిశ్రామిక రంగానికి చెందినవి (నిర్మాణం, గనులు, మందులు, చిన్న తరహా పరిశ్రమలు, ఎగుమతి లక్ష్యంగా గల వస్త్రాలు, తోలు ఉత్పత్తులు) ఏడు సేవా రంగానికి చెందినవి (సమాచార సాంకేతిక పరిశ్రమ, పర్యావరణం, చిన్న తరహా సేవారంగం, వైజ్ఞానిక

సేవారంగం, విద్యా వైద్య సేవలు, ప్రణాళికా వ్యూహరచన).

పైన చెప్పినట్టు, ప్రభుత్వం పాత్రను 'మార్కెట్ ఆధారిత అభివృద్ధి'కి సానుకూలత కల్పించేదిగా ఈ పత్రం భావించింది. ప్రాథమిక విద్య, ప్రాథమిక వైద్యం, ఆహార భద్రత, గ్రామీణ నిర్మాణ రంగం, నీటి పారుదల ప్రాజెక్టులు మొదలయిన ఇతర నిర్మాణ రంగాలు- వీటికి ప్రభుత్వం పరిమితమైతే 'మిగిలిన విషయాలు మార్కెట్ చూసుకుంటుంది' అంటుంది. పరిపాలన కూడ కాలక్రమంలో 'ఎలక్ట్రానిక్' పరిపాలనగా మారబోతుంది.

II. సాధ్యాసాధ్యాలు

విజన్ 2020 ప్రతిపాదించే మార్కెట్ చోదిత స్వాప్నిక అభివృద్ధి నమూనాలోని పెరుగుదల లక్ష్యాలు ఎంతవరకు ఆచరణ సాధ్యమన్నది ఇప్పుడు పరిశీలిద్దాం. 2020 నాటికి 30 లక్షల కోట్ల రూపాయల పెట్టుబడి కావాలని ఈ నమూనా అంటుంది. అంటే సగటున రాష్ట్ర స్థూల ఆదాయంలో 44 శాతంపెట్టుబడి పెట్టాలి. 1 రూపాయి పెట్టుబడికి 4 రూపాయల ఉత్పత్తి లభిస్తుందన్న అభిప్రాయం ఈ నమూనాలో అంతర్లీనంగా వున్నట్టుంది. 1996-2000 కాలంలో 6 శాతం, 2000-2005 కాలంలో 9 శాతం, 2005 -2010 కాలంలో 11 శాతం, 2010-2015 కాలంలో 12 శాతం, 2015-2020 కాలంలో 14 శాతం పెరుగుదల రేటు సాధించవచ్చనే అభిప్రాయాన్ని బట్టి రాష్ట్ర స్థూల ఆదాయంలో పెట్టుబడిగా మదుపు పెట్టబడేది (ఆయాకాలాలలో) 24, 36, 44,48,56 శాతం వుండబోతుందని అనుకోవాలి. అయితే మన రాష్ట్ర స్థూల ఆదాయంలోని మిగులు 18 శాతం మించదు కాబట్టి ఇంత పెట్టుబడి మనం మిగుల్చుకునే ఆదాయం నుండే రాజాలదు. ప్రస్తుతమున్న పెట్టుబడి మదుపు రేటు (అంటే స్థూల ఆదాయంలో వినిమయానికి కాకుండా పెట్టుబడి పెట్టడానికి ఉపయోగించే వాటా) మన రాష్ట్రంలో 19 శాతం మాత్రం వుంది. అందులో ప్రభుత్వ, ప్రైవేటు రంగాల వాటా చెరిసగం ఉంది. రాబోయే కాలంలో ప్రభుత్వం పాత్రను పెట్టుబడికి సానుకూలత కల్పించే బాధ్యతకు కుదించి వేయజూస్తున్నారు కాబట్టి ప్రభుత్వ రంగంలో పెట్టే పెట్టుబడి పెద్దగా పెరిగే అవకాశం లేదు. రాష్ట్రం లోపలి ప్రైవేట్ రంగ పెట్టుబడులు సహితం ఈ విజన్ చివరి దశ దాకా పెద్దగా పెరిగే అవకాశం లేదు. విజన్ 2020కి ఈ సంగతి తెలుసును. కాబట్టే ఆ లక్ష్యం సాధించడానికి అవసరమయ్యే పెట్టుబడిలో 70 లేక 80 శాతం ప్రైవేట్ మూలాల నుండే- ఇంకా సరిగ్గా చెప్పుకుంటే విదేశీ ప్రైవేట్ మూలాల నుండి - రావాలని ప్రతిపాదిస్తుంది. అయితే ఏదైనా వర్ధమాన దేశంలోకి ఇంత పెద్దెత్తున విదేశీ పెట్టుబడులు ప్రవహించిన ఉదంతం సమకాలీన చరిత్రలో ఎక్కడయినా వుందా?

ఈ ప్రశ్నను దిగువ మళ్ళీ చర్చిద్దాం.

ప్రస్తుతానికి, విదేశీ పెట్టుబడి నేరుగాగానీ స్థానిక పెట్టుబడితో కలిసిగానీ ఏయే రంగాలలోకి ప్రవేశించే అవకాశముందో పరిశీలిద్దాం. విదేశీ ప్రత్యక్ష పెట్టుబడి భారత దేశంలోని తక్కువ వేతనాల అవకాశం పొందడానికి దుస్తులు, తోలు ఉత్పత్తుల రంగంలోకి ప్రవేశిస్తుందని విజన్ 2020 మనల్ని నమ్మమంటుంది. కానీ విదేశీ పెట్టుబడిదారులకు ఆ రకమైన ఆసక్తి ఉన్న దాఖలాలు లేవు. వాళ్ల దృష్టి అంతకంటే లాభదాయకమైన నిర్మాణ రంగం (ఇన్‌ఫ్రాస్ట్రక్చర్) పైన వుంది. విద్యుత్ ఉత్పత్తి వంటి రంగాలలో వివిధ రాష్ట్రాలు వాళ్లకు మరిన్ని హామీలు ఇస్తూ పోటీ పడుతున్నాయి. రేవులు, రోడ్లు, బ్రిడ్జిలు మొదలైన నిర్మాణ రంగానికి సంబంధించిన విషయాలలోకి కూడా ప్రైవేట్ పెట్టుబడిని ఆహ్వానిస్తూ వివిధ హామీలూ సదుపాయాలూ కల్పిస్తున్న ఈ తరుణంలో విదేశీ పెట్టుబడిదార్లు

శ్రమ ప్రధానమైన పరిశ్రమ వైపు ఎందుకు చూస్తారు? ఒకప్పుడు రేవులు, బ్రిడ్జిలు, రోడ్ల నిర్మాణం శ్రమ ప్రధానమైన పరిశ్రమలుగా ఉండేవిగానీ ఇప్పుడు పెట్టుబడి ప్రధానమైనవిగా మారాయి. యంత్రాల పాత్ర పెరిగి ఆ రంగాలలో ఉపాధి కల్పన బాగా తగ్గిపోయింది. చెప్పొచ్చిందేమిటంటే విదేశీ పెట్టుబడి ఈ ప్రధాన రంగాలను దాటి పోకపోవచ్చును. 30 లక్షల పెట్టుబడిలో 70 లేక 80 శాతం ఈ విదేశీ ప్రైవేట్ పెట్టుబడిదార్ల నుండి వస్తుందని నమ్మకోవడం ఎండమావే కావచ్చు. ఒక వేళ ఏదో అద్భుతం జరిగి అంత పెట్టుమడి రాష్ట్రంలో ప్రవహించినా ఆ పెట్టుబడి మీద వచ్చిన లాభాలను వారు వెనక్కి తీసుకుపోవాలని ఆశించడం సహజం. 21 నుండి 24 లక్షల కోట్ల పెట్టుబడి ఈ రూపంలో రాష్ట్రంలోకి వస్తుందనుకున్నా, దాని మీద లాభం 15 శాతమనుకుంటే చివరి సంవత్సరం వచ్చేసరికి 3 లేక 4 లక్షల కోట్ల లాభాలు బయటికి వెళ్లిపోతాయి. ఇది 2020-21 నాటి వార్షిక రాష్ట్ర స్థూల ఉత్పత్తిలో 40 నుండి 48 శాతందాకా ఉంటుంది. బయటికి పోయేది ఇందులో నాలుగవ వంతేననుకున్నా ప్రతిపాదిత 10 శాతం పెరుగుదల రేటు మొత్తం తుడిచి పెట్టుకుపోతుంది. ఇది వినాశనం తప్ప వేరే ఏమీ కాదు.

III. కేవలం పెరుగుదల సరిపోదు

పైన వేసుకున్న ఒక ప్రశ్నను ఇప్పుడు చర్చించుకుందాం. రెండు దశాబ్దాల పాటు అవిచ్ఛిన్నంగా 10 శాతం పెరుగుదల రేటు సాధించిన దేశమేదైనా ఈ మధ్య కాలంలో ఉందా? ఉంది. అది చైనా. 1978తో- మరీ ముఖ్యంగా 1984తో- మొదలుపెట్టి చైనా 'సంస్కరణలు' చేపట్టింది. తన సోషలిస్టు వైఖరినీ కమ్యూనిస్టు పార్టీ నియంత్రణనూ విడిచి పెట్టకుండా భౌతిక ప్రోత్సాహకాలనూ మార్కెట్ వ్యవస్థనూ 'మార్కెట్ సోషలిజం' పేరిట ప్రవేశ పెట్టింది. గడచిన రెండు దశాబ్దాలుగా చైనా 10 శాతం పెరుగుదల రేటును సాధించింది. అయితే చైనా 'సంస్కరణల' పోలిక తీసుకొచ్చే ముందు ఆ దేశానికి వున్న ప్రత్యేక లక్షణాలు కొన్నింటిని లెక్కలోకి తీసుకోవాలి. మొదటిదేమిటంటే సంస్కరణలకు ముందు చైనాలో చాలా కాలం మార్కెటేతర సోషలిస్టు ఆర్థికవ్యవస్థ వుండింది. ఉత్పత్తి సాధనాలన్నీ ప్రభుత్వ యాజమాన్యంలో వుండేవి. భూమి సమష్టి యాజమాన్యంలో వుండేది. ''గ్రామీణ ప్రజలను సమష్టి ఉత్పత్తి వ్యవస్థలలో సమీకరించారు. తద్వారా చైనాలో అపారంగా ఉన్న శ్రమ శక్తిని గ్రామీణ నిర్మాణ రంగాన్ని అభివృద్ధి చేయడానికి ఉపయోగించడమేకాక ఆర్థిక సంబంధాలలో కొంత సమానత, న్యాయం నెలకొల్పారు కూడా'' అని సి.టి. కురియన్ అన్నారు. సమానత ప్రాతిపదికగా గల ఈ పరిణామాల నేపథ్యంలో చైనాలో సంస్కరణలు చేపట్టారు. రెండవది, చైనా ఆర్థిక వ్యవస్థలో ఎగుమతులను ఆశ్రయించిన అభివృద్ధి క్రమం 1980ల మధ్యభాగం నుండి వేగం పుంజుకోవడానికొక కారణం ఉంది. జపాన్, దక్షిణ కొరియా, తైవాన్, హాంగ్‌కాంగ్, సింగపూర్ వంటి దేశాలలో పెరుగుతున్న కార్మిక వేతనాల వల్ల ప్రపంచ మార్కెట్‌లో ఆ దేశాలు పోటీపడ లేక శ్రమ- ప్రధానమైన ఉత్పత్తి ప్రక్రియలను చైనాకు తరలించారు.

ఇక్కడ నొక్కి చెప్పదలచుకున్నదేమిటంటే సమష్టి స్వభావం గల సంస్కృతి చైనాలో చాలా బలంగా ఉన్నప్పటికీ, మార్కెట్ కేంద్రంగా గల సంస్కరణలు ప్రవేశపెట్టడం వల్ల పెరుగుదలే కాక అసమానతలు ప్రబలడం, సమాజం దిగజారడం మొదలయిన తీవ్రమైన సమస్యలను ఆ దేశం ఎదుర్కొనింది. పట్టణాలకూ గ్రామాలకూ మధ్య, సంపన్నమైన తీరప్రాంతానికీ వాయువ్య ప్రాంతానికీ మధ్య ఆదాయంలో అసమానతలు చాలా పెరిగాయి. చైనాకు చెందిన సామాజిక శాస్త్ర అధ్యయన కేంద్రం జరిపిన ఒక పరిశీలన ప్రకారం ఆ దేశంలో 1.3 శాతం కుటుంబాలు జాతీయ వనరులలో 31.5 శాతాన్ని తమ గుప్పిట్లో పెట్టుకున్నాయి. నిరుద్యోగం చాలా పెరిగింది. వెనుకబడిన

ప్రాంతాల నుండి పని వెతుక్కుంటూ పేదలు పట్టణ ప్రాంతాలకు వలసపోవడం విపరీతంగా పెరిగింది. ఒక అంచనా ప్రకారం ఆ దేశంలో నిరుద్యోగం 20 శాతం దాకా ఉండవచ్చు. ఈ మధ్య కాలంలో, ఆగ్నేయాసియా సంక్షోభం కారణంగా, ఎగుమతులు కేంద్రంగా గల పెరుగుదల పంథాయే బాగా దెబ్బతినింది. పెట్టుబడి పెద్ద మొత్తంలో ఆ ప్రాంతం నుండి బయటకు పోయింది. దాని పర్యవసానంగా స్మగ్లింగ్ కూడా పెరిగింది. ఎగుమతులు కేంద్రంగా గల అభివృద్ధి గత రెండు సంవత్సరాలుగా ఎదుర్కొంటున్న సంక్షోభం పర్యవసానంగా ఆకాంక్షలు దెబ్బతిన్న యువతులు ఆత్మహత్య చేసుకున్న ఉదంతాల గురించి చాలా రిపోర్టులు వస్తున్నాయి. జాతీయ ఉత్పత్తి పెరిగినంత వేగంగా అవినీతి కూడా పెరుగుతున్నది. బలమైన సమష్టి సంప్రదాయాలు గల చైనా వంటి దేశంలోనే మార్కెట్ - ప్రేరిత అభివృద్ధి ఇంతటి సంక్షోభానికి దారితీస్తే ఆంధ్రప్రదేశ్ వంటి ఆర్థిక వ్యవస్థలకు ఏం గతి పడుతుందో ఊహించుకోవచ్చు. కేవలం పెరుగుదల పైన దృష్టి పెట్టి దానికి తోడుగా ఉండాల్సిన విషయాలను విస్మరిస్తే జనాబాలో పెద్దభాగం ఆ అభివృద్ధి ఫలితాలకు వెలుపలే ఉండిపోతారనీ, ఇంకా చెప్పాలంటే గౌరవప్రదంగా జీవించే హక్కుకే దూరమవుతారనీ గడచిన రెండు దశాబ్దాల చైనా అనుభవం చెప్తుంది.

IV. వాస్తవాలను చూడలేని గుడ్డితనం

పావుశతాబ్ద కాలంలో ఆర్థిక వ్యవస్థలో రావలసిన పెరుగుదల గురించి ఊహ చేసే ఏ విధానపత్రమైనా విశ్వసనీయత సంపాదించాలంటే వాస్తవాలపైన నిర్దుష్టంగా దృష్టి పెట్టాలి, ఆశించే పరిణామాలకు తగిన స్పష్టమైన వ్యూహం కలిగి వుండాలి. విజన్ 2020లో వాస్తవాల గురించి పట్టింపు శూన్యం. అందుకే దాని విశ్వసనీయత సందేహాస్పదం. ఉదాహరణకు ఈ మధ్య కాలంలో ఆంధ్రప్రదేశ్ ఆర్థిక వ్యవస్థ మాంద్యానికి గురి అయి వుంది. వ్యవసాయ ఉత్పత్తి, పారిశ్రామిక అభివృద్ధి కొన్ని సమస్యల నెదుర్కొంటున్నాయి. బావుల కింద సాగు తప్ప ఇతర తరిసాగు తగ్గిపోతున్నది. ఆహార ఉత్పత్తి 1995-96 నాటి పరిమాణాన్ని తిరిగి అందుకోలేకుండా వుంది. పత్తి వంటి వాణిజ్య పంటలు పురుగుల బారిన పడ్డాయి. తగినంత భూగర్భ జలాలు లేని పరిస్థితి దీనికి తోడయి వందల మంది చిన్న రైతులు ఆత్మహత్య చేసుకున్నారు.

వేల మందిని నిరుద్యోగులను చేస్తూ అనేక పరిశ్రమలు మూతపడ్డాయి. విద్యుత్ చార్జీల పెంపుదల వల్ల మినీ సిమెంట్ ప్లాంట్లలో సగం మూతపడ్డాయి. అదే కారణంగా అనేక చిన్న ఉక్కు కర్మాగారాలు కూడా మూతపడ్డాయి. ఆల్విన్, రిపబ్లిక్ ఫోర్జ్ వంటి సంస్థల మూసివేత ఆ ఫ్యాక్టరీలలో పని చేసిన కార్మికులకు తీరని వేదన మిగిల్చింది. మరికొన్ని ప్రభుత్వ రంగ సంస్థల మూసివేత కూడ ఆసన్నమయినట్లే కనిపిస్తోంది. నిధుల కొరత పేరిట కార్మికుల ఆవేదనను చూడకుండ వ్యవహరిస్తున్నారు. వేలాది మంది చేనేత కార్మికులు తమ పరిస్థితులు మెరుగయ్యే సూచనలేవీ లేని స్థితిలో బతుకు అంచున జీవిస్తున్నారు. బీడీల స్థానంలో మినీ సిగరెట్లు రావడంతో కొన్ని లక్షల మంది బీడీ కార్మికుల జీవనానికి కూడ దెబ్బ తగిలింది. బీడీల తయారీకి అనుబంధంగా బతుకుతున్న వేసవికాలపు తునికాకు కార్మికులు ఆ రంగానికి సంబంధించిన స్పష్టమైన ప్రభుత్వ విధానమేదీ లేకపోవడం వల్ల ఉపాధికి భరోసా లేకుండ బతుకుతున్నారు. ఈ సమస్యలేవీ విజన్ 2020 లెక్కలోకి తీసుకోలేదు. మార్కెట్- ప్రేరిత అభివృద్ధి వల్ల వేరే రంగాలలో ఏ మేరకు పెరుగుదల సాధించినా, అసంఖ్యాకులైన ఈ శ్రామికుల పరిస్థితులను మాత్రం అది మరింత కుంగదీయగలదు. ఈ శ్రామిక ప్రజానీకానికది ఎండమావే కాగలదు.

సమత, సామాజిక న్యాయాలకు చెల్లు చీటీ

విద్య, ఆరోగ్యాల ద్వారా మానవ వనరుల సామర్థ్యాన్ని పెంపొందించడం గురించి విజన్ 2020 మాట్లాడుతుందిగానీ సామాజిక రంగంలో తేడాలనూ వర్గాలనూ పెంచుతుంది. సామాజిక రంగంపైన ప్రభుత్వం పెట్టే ఖర్చు పెరగాలంటుందిగానీ ప్రభుత్వం పాత్రను ప్రాథమిక విద్య, ప్రాథమిక ఆరోగ్య రంగాలకే పరిమితం చేస్తానంటుంది. సెకండరీ విద్య, ఉన్నత విద్య పోను పోను ప్రైవేట్ రంగానికీ, స్వయం పోషక రంగానికీ పరిమితమవుతాయి. విద్య లాభదాయకమైన వ్యాపారం కావడం కోసం దానిని 'పరిశ్రమ'గా ప్రకటించబోతారు. ప్రాథమిక విద్యలో కూడ ప్రైవేట్ రంగానికి పోనుపోను ఎక్కువ స్థానమే వుంటుంది. మొదటి అధ్యాయంలోనే, 2020 నాటికి ఆంధ్రప్రదేశ్ 'సమానత్వానికీ న్యాయానికీ నిలయంగా వుంటుంది' అని ప్రకటించే ఈ పత్రం, ఆ పరిణామం వాస్తవం కావాలంటే పేదలకూ ధనికులకూ ఒకే రకమైన విద్య ఇచ్చే విద్యాలయాలు అవసరమని గుర్తించదు. దీని పర్యవసానమేమిటంటే ప్రాథమిక విద్య నుండి విశ్వవిద్యాలయం దాకా పేదలకొకటి ధనికులకొకటి రెండు విద్యా వ్యవస్థలు రూపొందబోతాయి. వైద్య రంగంలో ఈ రెండు ప్రపంచాలు మరింత ప్రస్ఫుటంగా ఉండబోతాయి. పైసలు ఇవ్వగల ధనవంతులకు ప్రైవేట్ ఆస్పత్రులు, పేదలకు ప్రాథమిక ఆరోగ్య కేంద్రాలు వుంటాయి. వాటిలో కూడా పేదలు వాడకందారుల కిరాయి చెల్లించవలసి వుంటుందేమో. ఆంధ్రప్రదేశ్‌ను 'విద్య, జ్ఞానాల సమాజం'గా రూపొందిస్తామని చెప్తుందిగానీ విద్యకు వుండగల విముక్తిదాయకమైన గుణాలు, ప్రజాస్వామ్య చైతన్యం అటువంటి ఆ విద్యకూ జ్ఞానానికీ వుండబోయే ప్రాథమిక లక్ష్యం ఊసెక్కడా లేదు.

నేర్పరితనం పెంచడం మీద దృష్టి ఎంతగా కేంద్రీకృతమయిందంటే 'విద్య, జ్ఞానం' అనే వాటికి ఉత్పాదనను పెంచడం అన్నది తప్ప వేరే విలువలేవీ లేకుండా పోయాయి. వేగంగా మారుతున్న ప్రపంచంలో, విద్యకిస్తున్న ఈ సంకుచితమైన నిర్వచనం అసమర్థతను పెంచుతుందన్న స్పృహ మృగ్యం. విమర్శనాత్మక జ్ఞానం పట్ల ఒక తిరస్కార వైఖరి వుంది. అందువల్ల ఉపాధి రూపంలో సొమ్ము చేసుకోగల విషయాలకు, ఒక కన్సల్టెంట్ నుండి - విజన్ 2020 లాగ! కొనుక్కోగల విషయాలకు మాత్రమే విలువ. మెకిన్సీ, జెఫ్రీ సాక్స్‌లు పనికొచ్చారుగానీ మనం కష్టపడి నెలకొల్పి చాలా గొప్పగా భావించే పరిశోధనా సంస్థలేవీ పనికి రాలేదు.

ఇందుకు విరుద్ధంగా ఇంగ్లండ్ వంటి అభివృద్ధి చెందిన దేశాలు సహితం ప్రపంచ పెట్టుబడిదారీ వ్యవస్థ గురించి, దానిని ఎదుర్కొనడానికి అవసరమైన ఉన్నత విద్య గురించి ఏ రకమయిన ఆలోచనలు చేస్తున్నాయో చూడడం ఆసక్తికరంగా ఉంటుంది. ఉన్నత విద్యపైన విచారణ జరిపిన రాన్ డియరింగ్ కమిటీ 'నేర్చుకునే సమాజం' (1997) అనే రిపోర్టు ప్రచురించింది. అందులో ''ఈ ప్రపంచంలో మార్పు వేగం పుంజుకొని అది మరింత సంక్లిష్ట రూపం తీసుకునే కొద్దీ, సంస్కృతికీ పౌరసత్వానికీ వాహకం అయిన ఉన్నత విద్య పాత్రను కాపాడుకోవడం మరింత అవసరం అవుతుంది. మార్పుల భావాన్ని గ్రహించడానికీ అదే సమయంలో నాగరిక సమాజానికి అవసరమైన విలువలను కాపాడుకోవడానికీ వ్యక్తులకూ సమాజానికీ ఉన్నత విద్య తోడ్పడుతుంది'' అన్నారు.

ఉన్నత విద్యను ప్రైవేట్ రంగానికి అప్పగించి మార్కెట్‌కు అవసరమైన నేర్పరితనాన్ని అందిచ్చే కర్తవ్యానికి దానిని పరిమితం చేయడంతో మొదలయ్యేది ఒక నూతన సమాజ స్వప్నం కాజాలదు. వ్యక్తులు తమ సామర్థ్యాన్ని అత్యున్నత స్థాయికి పెంచుకొని మేధస్సులోనూ పని సామర్థ్యంలోనూ ఎదిగి నిండుగా జీవించగలగడం, సమాజానికి ఉపయోగపడగలగడం మాత్రమే కాక ''నాగరికమైన,

ప్రజాస్వామికమైన సమాజాన్ని రూపొందించడంలో ప్రముఖ పాత్ర నిర్వహించగలగడం'' అనేది కూడ పునాదిగా గల 'నేర్చుకునే సమాజాన్ని' నిర్మించడం ఉన్నత విద్య లక్ష్యం అయివుండాలని రాన్ డియరింగ్ రిపోర్ట్ అంటుంది.

అంతేకాక, ఉన్నత విద్యకు నిధులు సమకూర్చే కర్తవ్యం ప్రభుత్వం మీదనే ప్రధానంగా ఎందుకు ఉండాలో ఆ రిపోర్టు వివరించింది.

1. దేశం ఇతర దేశాలతో సమానంగా పోటీ పడేటట్లు చూడడం కోసం

2. భవిష్యత్తులో శ్రామిక శక్తికి విస్తృతమైన నేర్పరితనం, సామర్థ్యం వుండేటట్లు చూడడం కోసం

3. ఉన్నత విద్యావకాశాలు అందుబాట్లో వుండే విషయంలో సామాజిక న్యాయం జరగడం కోసం

4. యావత్ జాతికి ఉన్నత విద్య అందియ్యగల సాంస్కృతిక, ఆర్థిక ప్రయోజనాలు కల్పించడం కోసం

దురదృష్టవశాత్తు, విజన్ 2020ని రూపొందించిన అర్ధ అక్షరాస్యులయిన మేనేజర్లకు సామాజిక ప్రగతి గురించి, ఉన్నత విద్య ప్రాముఖ్యం గురించి అర్థం కావడం కష్టమే.

నేలబారు విశ్లేషణ

విభిన్న దేశాలలో సాధించిన 'అత్యున్నత విజయాలు' అన్నిటినీ కలగలిపే ప్రయత్నం విజన్ 2020లో జరిగినట్లు అర్థమవుతుంది. అయితే సామాజిక ఆచరణలో ఒక చోట సాధ్యమయిన దానిని ఇంకొక చోట సాధ్యం చేయడంలో ఉన్న సమస్యల్ని సామాజిక పరిణామాన్ని అధ్యయనం చేసినవారు ఎరుగుదురు. పరిస్థితుల మధ్య చాలా పోలిక ఉన్నప్పుడు కూడ, స్థానిక ప్రత్యేకతలను చాలా లోతుగా పరిశీలించనిదే ఒక చోట సాధ్యమయినది వేరొక చోట సాధ్యమవుతుందని చెప్పడం కష్టం. కానీ విజన్ 2020కి ఈ సమస్యలేవీ లేవు. ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో పేదరికం నిర్మూలన గురించి మాట్లాడుతూ చిలీలో గ్రామీణ నిర్మాణాలు చేపట్టిన వైనాన్నీ (పేజీ 57), టాన్‌జానియాలో ప్రజలకు భాగస్వామ్యం కల్పించిన అనుభవాన్నీ (పేజీ 59), జాంబియాలో అవిటివారయిన పిల్లల సంరక్షణకు చేపట్టిన పద్ధతినీ (పేజీ 67) చెప్తుంది. ఆరోగ్య రంగంలో బ్రెజిల్లోని కమ్యూనిటీ హెల్త్ వర్కర్‌ను ప్రస్తుతిస్తుంది (పేజీ 93). విద్యారంగంలో అమెరికాలో 1965 తరువాత అనుసరించిన 'హెడ్ స్టార్ట్' కార్యక్రమాన్ని ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో విద్యా వలంటీర్లకు ప్రేరణగాను (పేజీ 80), 1966 తరువాత అమెరికాలో అనుసరించిన వయోజన విద్యా కార్యక్రమాన్ని ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో అక్షరాస్యతా కార్యక్రమానికి నమూనా గానూ (పేజీ 83) పేర్కొంటుంది. పట్టణ సేవారంగం అందిచ్చే సేవలకు పూర్తి ధర వసూలు చేసుకునే నిర్ణయానికి (పేజీ 122), నిర్మాణ రంగం ఇచ్చే సేవల ధరను ఖర్చుతో సమానంగా వసూలు చేయాలన్న అభిప్రాయానికి (పేజీ 153) మళ్లీ చిలీని ఉదాహరణగా తీసుకుంటుంది. రాష్ట్రాన్ని పెట్టుబడి పెట్టేవారికి అనుకూలంగా మలిచే ప్రయత్నానికి మెక్సికోలో రూపొందించిన సరళీకరణ వ్యవస్థ ఉదాహరణ అవుతుంది (పేజీ 162)! ఈ 'అత్యున్నత విజయాల' జాబితా పెద్దదే. ఈ రకమైన నేలబారు విశ్లేషణ చేసి దానికి పారితోషికం కూడా పొందడం, అభివృద్ధికి సంబంధించిన సిద్ధాంత జ్ఞానం ఏ మాత్రం లేని మేనేజ్‌మెంట్ సలహాదారులకు మాత్రమే సాధ్యమవుతుంది.

బలవంతులపైన ఆధారపడడం

'అభివృద్ధి ఇంజన్లు' అని పిలవబడినవాటి ఎంపిక కూడ అభివృద్ధి క్రమానికి సంబంధించిన సంక్లిష్టత ఎటువంటిదో తెలియనితనాన్ని సూచిస్తుంది. ఆయా రంగాలలో అభివృద్ధి పరిమాణాన్నీ

పెరుగుదలనూ దృష్టిలో పెట్టుకొని వీటిని ఎంపిక చేయడం జరిగిందే తప్ప ఇతర రంగాలతో ఉండే అంతస్సంబంధాలనుగానీ పెరుగుదల ఎంతకాలం నిలకడగా ఉండగలదన్న విషయాన్నిగానీ లెక్కలోకి తీసుకోలేదు. ఉదాహరణకు, వరిసాగు సాగుభూమిలో 25 శాతం వుంది కాబట్టి, జపాన్ బియ్యం దిగుమతుల్ని పెంచుతున్నది కాబట్టి 'బియ్యం' ఒక 'అభివృద్ధి ఇంజన్' అయింది. కాబట్టి వడ్లు ఇంకా పండించాలి, ఎగుమతి చేయాలి అనేది మన వ్యూహం అయింది. దీని పర్యవసానం రాష్ట్రంలోపలి ప్రజల ఆహార భద్రతపైన ఏ విధంగా వుంటుందన్న ఆలోచన మృగ్యమయింది. పండ్లసాగు, చేపల సాగు విషయంలో కూడా ఇటువంటి పేరాశే కనిపిస్తుంది. పాడి పరిశ్రమ రైతులకు మేలు చేయగలదుగానీ ఇక్కడ కూడ ప్రైవేట్ వ్యాపార ప్రవేశం రైతులకు ఏ మాత్రం ప్రయోజనం మిగులుస్తుందన్న సందేహం వస్తుంది.

పారిశ్రామిక, సేవారంగాలలోని 'అభివృద్ధి ఇంజన్ల'ను పరిశీలించినట్టయితే, వనరుల ప్రాతిపదికపైన నడిచే పరిశ్రమల పేరిట గనులు ఇక మీదట దేశీయ విదేశీయ ప్రైవేట్ పెట్టుబడికి ధారాదత్తం చేయబడతాయన్న సందేహం కలగక మానదు. ఒక ముఖ్య ఖనిజ పరిశ్రమ అయిన బొగ్గును పరిశీలించినట్టయితే ఈ మార్పుల దిశ ఎటు వుందో అర్థం అవుతుంది. సింగరేణి గనులు ప్రైవేట్ చేతులలోకి పోనున్నాయి. దానికి విజన్ 2020తో సంబంధం లేదు! ఇంక నాపరాయి, బాక్సైట్, ముగ్గురాయి గనులు మాత్రం ఎందుకు మిగిలిపోతాయి?

వైజ్ఞానిక పరిశ్రమకు ఇంకా అధ్వాన్నమైన గతి పట్టేటట్టుంది. మందుల పరిశ్రమనే ఉదాహరణగా తీసుకోండి. ప్రభుత్వ రంగ పరిశ్రమ అయిన ఐడిపిఎల్ ఇచ్చిన శిక్షణ, ప్రేరణల వల్లనే హైదరాబాద్ ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో మందుల ఉత్పత్తికి కేంద్రంగా అభివృద్ధి చెందిందని అందరూ ఎరుగుదురు. అయితే ఇప్పుడు ఈ విజయాలన్నిటినీ విదేశీ పెట్టుబడిదార్లకు విస్తరిలో పెట్టి అందించడానికి విజన్ 2020 ముందుకొచ్చింది. ఈ 'విజన్' నిజమయినట్టయితే 2020 నాటికి హైదరాబాద్‌లోని మందుల పరిశ్రమలో భారతీయ ప్రముఖులెవరూ వుండబోరు. విజన్ 2020ని సాధించడానికి ఎంత గొప్ప మార్గం ఇది!

విధ్వంసక పెట్టుబడీదారీ వ్యవస్థ

విజన్ 2020కి ప్రేరణ ఎక్కడి నుండి వచ్చింది? ముఖ్యమంత్రి మలేషియా గురించి, ఆ దేశం అభివృద్ధి చెందడానికి చేస్తున్న ప్రయత్నాల గురించి విన్నాడు. తనకు పనికొచ్చే విజన్2020 ఒకటి ఆ దేశానికి వుందని విన్నాడు. కనీసం మలేషియాలో వున్నట్టు తలసరి 2000 డాలర్ల ఆదాయమైనా మనమెప్పుడు అందుకుంటాం? అని ప్రశ్నించుకున్నాడు. రెండున్నర దశాబ్దాలలో ఇది సాధ్యమవుతుందా అనుకున్నాడు. దానికి జవాబే విజన్ 2020. ఆయన ఈ ప్రశ్నలు వేసుకోవడంలో తప్పేమీ లేదు. తప్పల్లా భావజాలంలోనే వుంది.

జాతీయ లక్ష్యాలనూ, సామాజిక న్యాయం, సమ అభ్యువృద్ధి వంటి రాజ్యాంగ ఆదేశాలనూ, ఫెడరల్ రాజ్యాంగ వ్యవస్థనూ ప్రస్తావించకపోవడం మతిమరపు వల్ల కాదు. తద్విరుద్ధంగా, ఈ పత్రం ప్రజాస్వామ్య సంస్థలకూ వాటికి నిర్దేశించిన ప్రాధాన్యతలకూ గండికొట్టే ప్రయోగం. ఒక జాతికి వుండే ప్రాధాన్యతలు, జాతి భవిష్యత్తు ఆ సమాజం సమ్మతి పైన ఆధారపడిన విషయాలు కావన్న అభిప్రాయానికి సాధికారత కల్పించాలన్న లక్ష్యం దీని వెనక వుంది. వాటిని నిర్ణయించే ప్రక్రియను ఎవరో ఒక సలహాదారుడికి కాంట్రాక్టుకు కూడా ఇయ్యవచ్చును. ఈ ప్రయోగంలోని అత్యంత వికృతమైన విషయం ఇది.

'చరిత్ర ముగింపుకు వచ్చేసింది' అనే నిరాశావాద దృక్పథం వాసనలు ఈ పత్రానికి వున్నాయి. మార్కెట్- ప్రేరిత అభివృద్ధి తప్ప వేరే ప్రత్యామ్నాయం లేదన్న అభిప్రాయానికిది ఒక ప్రచార పత్రం. ఆగ్నేయాసియాలోనూ, చివరికి చైనాలోనూ కూడ మార్కెట్ వ్యవస్థ ఏం చేసిందో ప్రపంచం చూస్తున్న దశలోనే ఇది వచ్చింది! ప్రభుత్వం జాగరూకతతో నియంత్రించని మార్కెట్‌లు విధ్వంసక పెట్టుబడీదారీ వ్యవస్థకు దారి తీస్తాయి. ఆంధ్రప్రదేశ్‌కు ప్రపంచబ్యాంకు ప్రతిపాదించిన అజెండాకు సాధికారిత కల్పించడం కోసమే ఈ ప్రయోగం. ఈ పత్రం వెనక వున్న నాయకత్వం ప్రపంచబ్యాంకుకు మిత్రులో లేక ప్రపంచ బ్యాంకుకు వారు మిత్రులో! 1980ల నుండి సంక్షేమ చర్యలను కేంద్రంగా పెట్టుకోవడం వల్ల ఆర్థిక భారం పెరిగి రాష్ట్రం లోటులో పడిందని మొన్నటి దాకా ఈ ఆలోచనలను సమర్థించజూసారు. ఇప్పుడు విజన్ 2020 ఒక సినీ స్వప్నాన్ని రచించి, దానికి ప్రపంచ బ్యాంకు అజెండా తప్ప వేరే ఏదీ సరిపోదని సమర్థించజూస్తున్నది.

✦

పున్నయ్య కమిషన్‌కు సూచనలు

గా. జస్టిస్ పున్నయ్య కమిషన్‌కు,
హైద్రాబాద్
అయ్యా,

విషయము: దళితుల పట్ల వివక్ష, అత్యాచారాలు- ప్రభుత్వ విధానాలు, చట్టాలు- తగు సూచనలు- గురించి

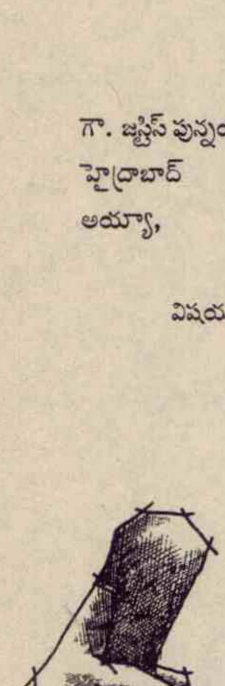

రాష్ట్రంలో దళితులు వివిధ రంగాలలో అనుభవిస్తున్న వివక్షను పోగొట్టడానికి, దళితులపైన జరుగుతున్న భౌతికదాడులను అరికట్టడానికి ఉపయోగపడగల కొన్ని సూచనలను మీ ముందు ఉంచుతున్నాము. మీరు ప్రభుత్వానికి సమర్పించబోయే నివేదికలో ఈ సూచనలకు చోటు కల్పించాలని కోరుతున్నాం. దాదాపు 15 సంవత్సరాలుగా హక్కుల ఉద్యమంలో పని చేసిన అనుభవం, మేము చేస్తున్న ఈ సూచనలకు ఆధారం. ఆ అనుభవంతో మేము గ్రహిస్తున్న ఈ క్రింది సూచనలను పరిశీలించి, మీరు ప్రభుత్వానికి ఇవ్వబోయే సలహాలలో భాగం చేస్తారని ఆశిస్తాము.

1. ప్రభుత్వ విధానాలు, చట్టాలకు సంబంధించిన సూచనలు చేసే ముందు ఒక విషయం స్పష్టం చేయాలి. అణచివేతకు గురయ్యే ఏ ప్రజలకైనా న్యాయం చేయడానికి అత్యున్నతమైన పద్ధతి, వారికి సామాజికంగా ఆర్థికంగా బలం చేకూర్చడం. అప్పుడు అణచివేతను కొంతమేరకైనా వారే ఎదుర్కోగలుగుతారు, అణచివేసే వర్గాలు కూడా

కొంత మేరకైనా వెనక్కి తగ్గుతాయి.

రాష్ట్రప్రభుత్వం దళితులు అనుభవిస్తున్న వివక్షనూ అణచివేతనూ దౌర్జన్యాలనూ విశ్లేషించి పరిష్కార మార్గాలను సూచించమని మిమ్మల్ని కమిషన్‌గా నియమించడం ఒక మేరకు హర్షణీయమే. కానీ ఒక ముఖ్య పరిష్కార మార్గాన్ని ఆ ప్రభుత్వమే కొద్దికొద్దిగా మూసేస్తున్నది. ఈ మార్గానికి 'సంక్షేమం' అని పేరు. అయితే అందులో అనేక అంశాలు ఇమిడి ఉన్నాయి.

దళితులకు ఉపాధి కల్పించే చర్యలు, వనరుల్ని వారి చేతిలో పెట్టగల భూ సంస్కరణలు, చదువుకునే అవకాశం కల్పించే సాంఘిక సంక్షేమ హాస్టళ్లు, ఉచిత విద్య బోధించే ప్రభుత్వ పాఠశాలలు, చవక బియ్యం, బావులు తవ్వుకోలేని పేద దళిత రైతులకు చవక రుణాలు, చవక కరెంటు, అందుబాట్లో నైపుణ్యంగల వైద్య సేవలు- ఇవన్నీ వారి బలాన్ని పెంచుతాయి. అణచివేతను ఎదుర్కునే శక్తినీ ఆత్మస్థైర్యాన్నీ ఇస్తాయి. ఎదుటివారి అహంభావాన్నీ స్వాతిశయాన్నీ తగ్గిస్తాయి.

దళితులకు శక్తినిచ్చే ఈ విధానాలు, చర్యల విషయంలో ప్రభుత్వం ఒక పద్ధతి ప్రకారం వెనకడుగు వేస్తున్న విషయం తెలిసిందే. ఈ తిరోగమనాన్ని సవరించకుండా సమస్యకు పరిష్కారం వెతకాలనుకోవడం ఒంటిచేత్తో గుర్రపుస్వారీ చేయడం లాంటిది.

2. అయినప్పటికీ దాడులు, వివక్షలను ఎదుర్కొనడానికి చట్టపరమైన, విధానపరమైన చర్యలను అన్వేషించడం వృధా అని మా అభిప్రాయం కాదు. కొన్ని నిర్దిష్టమైన చర్యలను దిగువ సూచిస్తాము.

అంటరానితనం ఏదో ఒక రూపంలో అమలయ్యే గ్రామాలలో ఆ దురాచారానికి తలవంచాలన్న బలమైన ఒత్తిడి ఉంటుంది. దళితులలో దానిని వ్యతిరేకించే సాహసవంతులెవరైనా ఉంటే వారిపైన కూడా ఉంటుంది.

ఈ ఒత్తిడిని పోగొట్టాలంటే దానిని నిలబెట్టే గ్రామపెత్తందార్లపైన దృష్టి పెట్టాలి. వారి పాత్ర ఈ విషయంలో స్పష్టంగా కనిపించకపోవచ్చును కాబట్టి నేరస్మృతి ఇందుకు సరిపోదు. ఆర్థిక రాకీయ చర్యలు అవసరం. అంటరానితనం పాటించడంలోనూ ఊరందరి చేతా పాటింపజేయడంలోనూ వారు ప్రధాన పాత్ర నిర్వహించినంత కాలం వ్యవస్థ నుండి పొందే రాజకీయ, ఆర్థిక ప్రయోజనాలు వారికి దక్కవన్న భయం ఉండాలి.

ఉదాహరణకు 'అభివృద్ధి పనుల' సివిల్ కాంట్రాక్టులు ఈ గ్రామ పెత్తందార్ల ధనార్జనకు ఒక ముఖ్య వనరు. అంటరానితనం పాటించే గ్రామాలలో అటువంటి అభివృద్ధి పనులేవీ ప్రభుత్వం చేపట్టకూడదు. 'జన్మభూమి' కింద చేపట్టే పనులు కూడా అటువంటి గ్రామాలకు మంజూరు చేయకూడదు. అంటరానితనం పాటించడం మానేసేంతవరకు ఏ కాంట్రాక్టులూ మంజూరు కావన్న భయం పెత్తందార్లపైన ఉండాలి.

మంచినీళ్ల ట్యాంకుల వంటి కొన్ని అత్యవసరమైన పనులకు ఈ విషయంలో మినహాయింపు ఇయ్యవచ్చు. అయితే అటువంటి మినహాయింపులు ఇచ్చినప్పుడు కూడా ఆ పనుల కాంట్రాక్టు ఆ ఊరి వాళ్లకు ఇవ్వకూడదు. వేరే వ్యక్తులు కాంట్రాక్టు తీసుకుని ఆ ఊరివాళ్లకు దానిని సబ్‌కాంట్రాక్టు ఇచ్చే ప్రయత్నం చేస్తే ఆ కాంట్రాక్టును రద్దుచేసే అధికారం ప్రభుత్వం చేతిలో ఉండాలి.

ఆర్థిక ఒత్తిడి కాకుండా రాజకీయ ఒత్తిడి కూడా పెట్టడం అవసరం. ఎన్నికల అభ్యర్థిత్వం విషయంలో, పంచాయతీరాజ్ చట్టం నుండి ప్రజాప్రాతినిధ్యం చట్టం వరకు అంటరానితనం కిందవచ్చే నేరంలో పాల్గొనడమనేది ప్రస్తుతం అనర్హత కాదు. ఇతర నేరాల లాంటిదే అది కూడా. నేరం రుజువైతేనే అభ్యర్థి అనర్హుడవుతాడు. ఈ పరిస్థితి పోవాలి. పి.సి.ఆర్ చట్టం కిందగానీ, ఎస్‌సి,

ఎస్‌టి (అత్యాచారాల నిరోధక) చట్టం కిందగానీ ఒక వ్యక్తి పైన పోలీసులు చార్జిషీటు పెట్టినట్టయితే ఆ వ్యక్తి పంచాయితీ నుండి పైస్థాయిదాకా ఎన్నికలలో పోటీ చేయడానికి అనర్హుడన్న నియమం పెట్టాలి. నేరానికి శిక్షపడితేనే అనర్హులవుతారన్న సాధారణ ఎన్నికల నియమానికి ఈ రూపంలో సవరణ చేయాలి.

అంటరానితనం ఏదైనా ఒక రూపంలో (ఉదాహరణకు హోటళ్లలో రెండు గ్లాసుల వ్యవస్థ, వేరు వేరు మంచినీళ్ల బావులు, వేరు వేరు చెరువులు ఉండడం వగైరా) అమలవుతున్నట్టు తెలిసిన ఊరి గ్రామ పంచాయితీకి ప్రభుత్వం తగు మాత్రం నోటీసు ఇచ్చి ఆ లోపల దానిని సవరించకపోతే పంచాయితీని రద్దు చేయవచ్చునన్న నియమం పెట్టాలి. మొత్తం మీద, అంటరానితనాన్ని పాటించే గ్రామాలలో పెద్దమనుషులుగా ఉంటూ, అంటరానితనాన్ని కాపాడే సామాజిక ఒత్తిడిని ఒక పక్క నిలబెడుతూ అదే సమయంలో ఆ ఊరిలో ప్రజాప్రతినిధులుగా చలామణీ కావడం, ఆ ఊరిలో ప్రభుత్వ కాంట్రాక్టులు చేసుకొని ప్రయోజనం పొందడం అసాధ్యం కావాలి. ఆ ఒత్తిడి గ్రామపెత్తందార్ల పైన పెట్టకపోతే అంటరానితనం పాటించాలన్న ఒత్తిడి నుండి గ్రామాలకు విముక్తి ఉండదు.

3. అంటరానితనం మామూలు సందర్భాలలో పాటించినా పాటించకున్నా, దళితులు ఏదైనా విషయంలో తమ హక్కుల కోసం నిలబడినా ఘర్షణపడినా, వారిని కాళ్లబేరానికి తెప్పించడానికి సాంఘిక బహిష్కరణకు గురి చేసే గ్రామాలు ఉన్నాయి. వారిని పనులకు పిలవకపోవడం, ఊరిలోని అంగళ్లలో వారికి సరుకులు అమ్మకపోవడం, ఏ విషయంలోనూ వారితో ఎవ్వరూ ఏ సంబంధం పెట్టుకోకూడదని నియమం పెట్టడం జరుగుతున్నది. రాయలసీమ, ఉత్తరాంధ్ర జిల్లాలలో ఇది తరచు జరుగుతున్నది. ఈ సాంఘిక బహిష్కరణ కూడా చాలా బలమైన సామాజిక ఒత్తిడి ద్వారా అమలవుతుంది. అటువంటి చోట్ల కూడా పై నియమాలను వర్తింపజేయాలి.

4. గ్రామీణస్థాయి పెత్తందార్లపైననే దృష్టి పెట్టడం ఎందుకని అడగవచ్చును. వాళ్ల పై నుండే వాళ్లంతామంచి వాళ్లని కాదు. నిజానికి మన రాష్ట్రంలోని రాజకీయ పార్టీలన్నిటికీ అంటరానితనం విషయంలో ఒక నీచమైన ద్వంద్వ వైఖరి అలవాటయిపోయింది. పై స్థాయిలో అన్ని పార్టీలూ అంటరానితనానికీ కుల వివక్షకూ వ్యతిరేకమే. కానీ అన్ని పార్టీల పునాది అయిన కింది స్థాయి పెత్తందార్లు తమ ఊర్లలో, వాడలలో కులవివక్షనూ అణచివేతనూ అమలు చేయడంలో, చేయించడంలో ముఖ్య పాత్ర వహిస్తుంటారు. మళ్లీ వ్యవస్థ కల్పించే సకల ఆర్థిక రాజకీయ ప్రయోజనాలు పొందుతూ ప్రధాన రాజకీయ పార్టీల ప్రాబల్యానికి పునాదిరాళ్లగా పని చేస్తుంటారు. ఈ ప్రయోజనాలు దెబ్బతింటే తప్ప ఈ రెండు నాల్కల రాజకీయార్థిక వ్యవస్థలో చలనం రాదు.

5. ఇప్పటికే ఈ రకమైన ఒత్తిడి పెట్టే అధికారాలు ఒక మేరకు చట్టంలో ఉన్నాయిగానీ, అవి అమలు కావడం లేదు. పిసిఆర్ చట్టం సెక్షన్ 10-ఎ లోనూ ఎస్‌సి,ఎస్‌టి (అత్యాచారాల నిరోధక) చట్టం సెక్షన్ 16లోనూ దళితులపైన అత్యాచారాలకు పాల్పడే లక్షణాన్ని కలిగిఉన్న గుంపులపైన ప్రభుత్వం ఉమ్మడిగా జుర్మానా విధించవచ్చునని ఉంది. అత్యాచారాలను నివారించడానికి ఒక వ్యక్తిపైనగానీ ఒక గుంపుపైనగానీ తగు నివారణ చర్య తీసుకునే అధికారం కలెక్టర్ నుండి ఎంఆర్ఓ దాకా ఎగ్జిక్యూటివ్ మేజిస్ట్రేట్‌లందరికీ ఎస్‌టి, ఎస్‌టి (అత్యాచారాల నిరోధక) చట్టం సెక్షన్ 17 కింద ఉంది. ఎటువంటి నివారణ చర్యలు చేపట్టవచ్చునో సూచించే 'స్కీం'లు ప్రభుత్వం రూపొందించవచ్చునని కూడా సెక్షన్ 17 (3) అంటుంది.

ఈ అధికారాలను ఎన్నడయినా ఎక్కడయినా వినియోగించి ఉంటే సవర్ణ హైందవ గుంపులపైన

కొంతయినా ఒత్తిడి ఉండేది. కానీ ఎక్కడా వీటిని వినియోగించడం లేదు. సందర్భం వచ్చినప్పుడల్లా వీటిని వినియోగించాలని ప్రభుత్వానికి సూచించడం అవసరం.

సెక్షన్ 17(3) అవకాశం కల్పించే 'స్కీం'లు ఏవీ మన రాష్ట్ర ప్రభుత్వం ఇప్పటిదాకా రూపొందించలేదు. అత్యాచారాలలో కీలక పాత్ర నిర్వహిస్తున్న వ్యక్తులను, లేదా కీలకమైన సహకారం ఇచ్చే వ్యక్తులను దూరంగా వెలివేయడం (ఎక్స్‌టర్న్ చేయడం) ఇటువంటి (సెక్షన్ 17 అనుమతించే) ఒక నివారణ చర్య కాగలదు. ఆదివాసీ ప్రాంతాలకు సంబంధించి సెక్షన్ 10లో ఇప్పటికే అటువంటి అధికారం ఉంది. (దానిని కూడా ఎక్కడా అమలు చేయులేదన్నది వేరే సంగతి). 17 (3) అవకాశం కల్పించే 'స్కీం'ల ద్వారా అదే అధికారాన్ని దళితవాడల పైన దాడులకు పురికొల్పే వారికి కూడా వర్తింపచేయవచ్చు. ఇటువంటి ప్రయత్నం రాష్ట్ర ప్రభుత్వం వెంటనే చేయాలని సూచించవలసిన అవసరం ఉంది.

ప్రజలకు మేలు చేసే అధికారాన్ని (బెనిఫిషెంట్ పవర్) చట్టం ప్రభుత్వానికిచ్చేది వినియోగించేందుకే తప్ప పుస్తకాలలో దాచుకోవడానికి కాదని న్యాయశాస్త్ర కోవిదులయిన జస్టిస్ పున్నయ్య గారికి మేము చెప్పనవసరం లేదు. సుప్రీంకోర్టు అనేక తీర్పులలో ఈ విషయాన్ని స్పష్టం చేసింది.

6. కేసుల మాటకొస్తే, దళితులొక అత్యాచారం గురించి ఫిర్యాదు చేయగానే కేసు రిజిస్టర్ చేసి నిజాయితీగా నేరపరిశోధన చేసే పోలీసు అధికారులు కొద్దిమందే. దీనికి విరుగుడు ఎస్‌సి, ఎస్‌టి (అత్యాచారాల నిరోధక) చట్టంలోని సెక్షన్ 4లో ఉంది. ఆ చట్టం కింద నిర్వహించవలసిన విధిని ఉద్దేశపూర్వకంగా విస్మరించిన అధికారికి ఆరునెలల దాకా జైలు శిక్ష వేయవచ్చునని ఈ సెక్షన్ అంటుంది. మాకు తెలిసి ఈ సెక్షన్‌ను వినియోగించిన సందర్భం ఒక్కటి కూడా లేదు. అవకాశం ఉన్న ప్రతీ సందర్భంలోనూ వినియోగించమని ప్రభుత్వాన్ని ఆదేశించవలసిన అవసరం ఉంది.

అత్యాచారాల కేసులను 'రాజీ' చేయడానికి పోలీస్ అధికారులు ప్రయత్నించడం నేరమని ఈ సెక్షన్‌కు ఒక వివరణ చేర్చమని ప్రభుత్వాన్ని సూచించవలసిన అవసరం ఉంది. దళితుల ఫిర్యాదులపైన నిజాయితీగా నేరపరిశోధన చేపట్టకుండా సవర్ణులను కూడా పిలిచి వారి వద్ద ఒక 'కౌంటర్' ఫిర్యాదు తీసుకొని, లేదా వారే వచ్చి ఎంతటి అసంబద్ధమైన 'కౌంటర్' ఫిర్యాదు ఇచ్చినా దానిని కూడా నమోదు చేసుకొని ఇద్దరినీ రాజీకి రమ్మనడం మన పోలీస్ అధికారులకు అలవాటయిపోయింది. ఎస్‌సి, ఎస్‌టి అత్యాచారాల నేరాలు రుజువు కాకుండా పోవడానికి ఇదొక ముఖ్యకారణం. ఈ రకమైన రాజీ ప్రయత్నాన్ని సెక్షన్ 4 కింద నేరంగా ప్రకటించడం అవసరం.

7. క్రైస్తవ మతం పుచ్చుకున్న దళితులకు ఎస్‌సి, ఎస్‌టి (అత్యాచారాల నిరోధక) చట్టం వర్తించదనీ, లేదా దళితులపైన దాడి చేసిన గుంపులో సవర్ణులతో బాటు కొందరు దళితులు కూడా ఉన్నట్టయితే ఆ దాడికి ఆ చట్టం వర్తించదనీ రకరకాల సందేహాలు తరచు ముందుకొస్తున్నాయి. ఈ మధ్య కర్నూలు జిల్లా కలెక్టరు, రంగారెడ్డి జిల్లా ఎస్‌పి, కర్నూలు స్పెషల్ కోర్టు జడ్జి ఈ రకమైన అభిప్రాయాలు వ్యక్తం చేశారు.

ఇటువంటి సందేహాలు వచ్చినప్పుడల్లా సాంఘిక సంక్షేమ శాఖ అధికారులు వివరణ ఇవ్వడం, సమస్య అప్పటికి చల్లారడం జరుగుతున్నది. అయితే కర్నూలు స్పెషల్ (ఎస్‌సి, ఎస్‌టి అత్యాచారాల కేసుల) కోర్టు జడ్జి లేవదీసిన సందేహం అట్లా తీరేది కాదు. దానికి ఉన్నత న్యాయస్థానాలయినా జవాబు చెప్పాలి, పార్లమెంటయినా చెప్పాలి. ప్రస్తుత రాష్ట్ర ప్రభుత్వం కేంద్రంలో అధికారంలో ఉన్న

కూటమిలో భాగమే కాబట్టి పార్లమెంటు తగిన సవరణ చేపట్టడానికి కృషి చేయవలసిందిగా వారికి ఈ కమిషన్ సూచన ఇస్తుందని ఆశిస్తాము.

8. రిజర్వేషన్ల అమలు విషయంలో కూడా 'సరిగ్గా జరగడం లేదని' ఆందోళన వ్యక్తం చేసి ఊరుకోకుండా, కొన్ని గట్టి చర్యలు తీసుకోవడం అవసరం. విద్యా సంస్థలలో పెత్తందారీ కులాల పట్టు చాలా బలంగా ఉంది కాబట్టి 'బ్యాక్‌లాగ్' సమస్య అక్కడ మరీ ఎక్కువగా ఉంది.

ఒక ఎయిడెడ్ విద్యా సంస్థ రిజర్వేషన్లు సక్రమంగా అమలు చేయని పక్షంలో, వారికి నోటీస్ ఇచ్చి కొంత గడువు ఇచ్చి 'ఎయిడ్' రద్దు చేసేయాలి. ప్రభుత్వ విద్యా సంస్థ అయితే దానికి బాధ్యుడయిన అధికారిపైన శాఖాపరమైన చర్య తీసుకోవాలి. రిజర్వేషన్ల అమలుకు అడ్డం పడటాన్ని సర్వీస్ రూల్స్‌లో శిక్షార్హమైన చర్యగా పేర్కొనాలి.

అన్ని రంగాలలోనూ బ్యాక్‌లాగ్‌లు నింపడానికి పూర్తి ప్రాధాన్యత ఇచ్చి, యోగ్యతలలో తగు మాత్రం సడలింపు ఇవ్వాలి.

ముగింపు

పై సూచనలు ఎక్కువగా దళితుల పట్ల వివక్ష పాటించేవారిని, దాడులు చేసేవారిని నిర్బంధ పద్ధతులలో నిరోధించే చర్యలే. వాటి ఆవశ్యకత చాలా ఉందిగానీ ఈ నిర్బంధ చర్యల కంటే ముఖ్యమైనవి మరి రెండున్నాయి. ఒకటి, కుల వివక్షకు వ్యతిరేకమైన సామాజిక సంస్కృతిని పెంపొందించే చర్యలు, కుల అహంకారాన్నీ కులతత్వాన్నీ అధిగమించిన వారిని ప్రోత్సహించే చర్యలు. కులాంతర వివాహాలు చేసుకున్న వారికి కొంత పారితోషికం ఇవ్వడం వినా ప్రభుత్వం ఈ విషయంలో ఇప్పుడేమీ చేయడం లేదు. ఈ కృషి మొత్తం ప్రభుత్వమే చేయాలనిగానీ, ప్రధానంగా ప్రభుత్వమే చేయాలనిగానీ అనలేము. అయితే ప్రసార సాధనాలపైన, విద్యా వ్యవస్థ పైన ప్రభుత్వానికుండే పట్టు దృష్ట్యా ప్రభుత్వానికి ఈ విషయంలో చెప్పుకోదగ్గ బాధ్యత ఉంది. కానీ ప్రభుత్వం చేస్తున్నది శూన్యం.

రెండవది మొదట్లోనే ప్రస్తావించాము. ఇవి దళితులకు బలం చేకూర్చే చర్యలు.

i). భూసంస్కరణల అమలు మన రాష్ట్రంలో చాలా అసంతృప్తికరంగా జరిగిన సంగతి తెలిసిందే. ఇప్పటికి మిగులు భూములుగా గుర్తించిన వాటిని వేగంగా సేకరించి పూర్తిగా పంచాలి. పంచిన భూములు రకరకాల రూపంలో తిరిగి భూస్వాముల చేతిలోకే పోయిన సందర్భాలనేకం ఉన్నాయి. దీనిని సత్వరం సవరించాలి.

అయితే ఇవన్నీ చేసినా చాలదు. ఒక కొత్త భూసంస్కరణల చట్టం తీసుకురావలసిన అవసరం ఉంది. వ్యవసాయ భూములతోపాటు ఆ కుటుంబానికి ఉండే వ్యవసాయేతర ఆదాయాన్నీ ఆస్తులను కూడా లెక్కలోకి తీసుకొని సీలింగ్‌ను సవరించి ఎటువంటి లొసుగులు లేని చట్టాన్ని రూపొందించి అమలు చేయాలి.

ప్రభుత్వ భూములు దళితులకు, ఇతర పేదలకు పంచే బదులు అమ్మేయాలన్న ఆలోచన, పెట్టుబడిదారీ కార్పొరేషన్లకు లీజుకియ్యాలన్న ఆలోచన కట్టిపెట్టి వాటిని దళితులు, పేదల ప్రయోజనానికి వినియోగించాలి.

ii). కనీస వేతనాల చట్టం చేయడం మాత్రమే ప్రభుత్వం బాధ్యతగా ఉంది. వాటిని కూలివాళ్లే ఆందోళన చేసి అమలు చేయించుకోవలసి వస్తున్నది. అది వారికి సాధ్యంకాని చోట కనీస వేతనాలు

పొందలేక పోతున్నారు. ప్రభుత్వం బాధ్యత తీసుకొని అమలు చేయాలి. కనీస వేతనాలు ఎప్పుడో ఒకసారి పెంచడం కాకుండా పెరిగే ధరలను బట్టి వాటిని సవరించే వి.డి.ఏ సౌకర్యం కనీస వేతనాల షెడ్యూలులోనే చేర్చాలి.

iii). దళితులకు సంవత్సరంలో సగం రోజులు కూడా పని దొరకని వాళ్లే ఎక్కువ. అందరికీ ప్రతిరోజూ పని కల్పించే దీర్ఘకాల లక్ష్యంతో ఉపాధి పథకాలూ అభివృద్ధి పథకాలూ రూపొందించాలి.

iv). వివక్షనూ దాడులనూ ఎదుర్కొనడానికి దళితులకు బలం కల్పించే విషయంలో ఆదాయం, వనరులు, ఉపాధి చర్యలకు ఎంత ప్రాముఖ్యం ఉందో విద్యకు కూడా అంత ఉంది. విద్య ప్రైవేటీకరణ, ప్రభుత్వ విద్యా సంస్థల నిరాదరణ దళితుల విద్యావకాశాలను చాలా దెబ్బ తీస్తున్నాయి. ఈ పరిస్థితిని పట్టుదలగా సవరించాలి. సాంఘిక సంక్షేమ హాస్టళ్లను మూసేసి వాటి స్థానంలో (తక్కువ సంఖ్యలో) ఆశ్రమ పాఠశాలలు ప్రారంభించాలన్న ఆలోచన మన రాష్ట్ర ప్రభుత్వం ఒక దశలో ప్రకటించి విద్యా సంఘాల ఒత్తిడి వల్ల తాత్కాలికంగా వెనక్కి తీసుకుంది. ఆ ప్రతిపాదనను మళ్లీ పునరుద్ధరించే ఆలోచన చేయకూడదు. ఆశ్రమ పాఠశాలలు ఎన్ని ప్రారంభించినా అభ్యంతరం లేదుగానీ సాంఘిక సంక్షేమ హాస్టళ్లను మూసేయడానికి వీలు లేదు.

నిజానికి సంక్షేమ హాస్టళ్లను సంస్కరించవలసిన అవసరం చాలా ఉంది. వాటిని శుభ్రంగా ఉంచాలి. కనీస పౌష్టిక విలువలున్న శుభ్రమైన తిండి పెట్టాలి.

v). దళితులకు అందకుండాపోతున్న మరొక వ్యవస్థ వైద్యం. అతిసారం వంటి వ్యాధులకు బలయ్యే వారిలో ఆదివాసుల తరువాత దళితులే ఎక్కువ. ప్రభుత్వ రంగంలోని ఆరోగ్య సేవలను మెరుగుపరచడం, అవినీతినీ రోగులను పీడించే సిబ్బంది కుసంస్కారాన్నీ పోగొట్టడం అవసరం. ప్రస్తుతం ప్రభుత్వరంగ వైద్య సేవలు పూర్తిగా నిర్లక్ష్యానికి గురయి ఉన్నాయి.

ఈ సూచనలను మీరు పరిశీలించి ప్రభుత్వానికిచ్చే సలహాలలో వీటికి స్థానం కల్పిస్తారని ఆశిస్తాము.

మానవహక్కుల వేదిక
11.11.1999

అనుబంధం-1

రాష్ట్రంలో దళితులమీద జరిగిన దాడులు (జూలై- సెప్టెంబర్, 1999)

జిల్లా	హత్యలు	రేపులు	సాంఘిక బహిష్కరణలు	నగ్న ఊరేగింపులు
శ్రీకాకుళం	-	1	1	-
విజయనగరం	-	-	1	-
విశాఖపట్టణం	4	1	1	-
తూర్పు గోదావరి	2	1	-	-
పశ్చిమ గోదావరి	2	6	-	-
కృష్ణా	4	1	1	-
గుంటూరు	2	1	4	-
ప్రకాశం	2	4	1	-
నెల్లూరు	1	3	-	-
కర్నూలు	-	-	-	-
అనంతపురం	-	1	-	1
కడప	5	1	1	-
చిత్తూరు	4	-	4	-
రంగారెడ్డి	-	4	2	-
నిజామాబాద్	-	1	-	-
మెదక్	-	4	1	-
మహబూబ్ నగర్	2	1	1	1
నల్గొండ	-	1	-	-
వరంగల్	1	2	-	-
ఖమ్మం	3	2	-	-
కరీంనగర్	-	5	1	-
ఆదిలాబాద్	1	2	-	-
మొత్తం	33	42	19	2

సాక్షి: దళిత మానవ హక్కుల సంస్థ సౌజన్యంతో

రిపోర్ట్

ఎలక్షన్‌వాచ్

ఎస్. జీవన్‌కుమార్

కన్వీనర్, మానవహక్కుల వేదిక

మొన్నటి పార్లమెంటు, అసెంబ్లీ ఎన్నికల సందర్భంగా మానవహక్కుల వేదిక ప్రచార కార్యక్రమం విస్తృతంగా చేపట్టింది. రాజకీయ పార్టీలనూ అభ్యర్థులనూ ప్రజల హక్కుల పరిస్థితికి సంబంధించి నిర్దిష్టమైన ప్రశ్నలడుగుతూ ఒక ప్రశ్నాపత్రం అచ్చు వేసి చాలా చోట్ల అభ్యర్థులకూ పార్టీలకూ పంచాము. అదే ప్రశ్నాపత్రాన్ని కరపత్రంగా పంచి అభ్యర్థులనూ పార్టీలనూ నిలదీయమని ప్రజలకు విజ్ఞప్తి చేశాము. రాష్ట్రంలో దాదాపు అన్ని జిల్లాలలోనూ పంచిన ఈ కరపత్రమేకాక, చిత్తూరు అనంతపురం జిల్లా శాఖలు విడిగా కరపత్రాలు వేసి పంచడం జరిగింది.

చిత్తూరు జిల్లాలో దళితులు వోట్లు వేయకుండా అడ్డుకునే దుష్టసంప్రదాయం ఉన్న బూత్‌ల జాబితాను సేకరించి ఆ జిల్లా అధికార యంత్రాంగానికి ఇచ్చాము. చంద్రగిరి (28 బూత్‌లు), పుంగనూరు (11 బూత్‌లు), పుత్తూరు (6 బూత్‌లు), పలమనేరు (5 బూత్‌లు), వేపంజేరి (2 బూత్‌లు) నియోజకవర్గాలలో మొత్తం 52 బూత్‌లకు ఈ చరిత్ర ఉందని చెపుతూ వాటి జాబితాను జిల్లా ఎస్‌పికి ఇచ్చాము. ఇవి తప్ప వేరే ఏ ఊరిలోనూ ఈ సమస్య లేదని కాదు. మానవహక్కుల వేదికకు నిర్దిష్టమైన సమాచారం ఉన్న మేరకు సేకరించి ఇవ్వడం జరిగింది. ఈ ఊర్లన్నీ గత ఎన్నికలలో కూడా దళితులను వోట్లు వేయకుండా సవర్ణులు అటకాయించిన ఊర్లే. పైగా ఇది ముఖ్యమంత్రి స్వంత జిల్లా. ఆయనగారు మామూలు ముఖ్యమంత్రి కాదు. రాష్ట్రాన్ని శరవేగంగా 'ఆధునీకరిస్తూ' 21వ శతాబ్దంలోకి తీసుకుపోతున్నాడని పేరుపొందిన ముఖ్యమంత్రి. ఆయన నమ్మే 'ఆధునీకరణకు' అంటరానితనం అడ్డం రాదు. దళితుల రాజకీయ స్వేచ్ఛను బలప్రయోగంతో అడ్డుకునే పెత్తందారీ కులాల రాజకీయాలూ అడ్డంరావు.

రాయలసీమ జిల్లాలలో ఎన్నికలు జరిగిన రోజున చిత్తూరు, కడప జిల్లాలలో మానవహక్కుల వేదిక బృందాలు పరిశీలన నిమిత్తం తిరిగాయి. చిత్తూరులో ముందు అనుకున్నట్టే చాలా గ్రామాలలో దళితులను ఓటు వేయనీయలేదు.

కడపలో ఎన్నికలు నిర్వహించిన తీరును పరిశీలిస్తే, ప్రజాస్వామ్య ప్రక్రియల సంరక్షణ కోసం పోలీసు పద్ధతులపైన ఆధారపడితే ఆ ప్రజాస్వామ్య ప్రక్రియ ఎంత వికృతంగా తయారవుతుందో అర్థం అవుతుంది. ఇది కొంతకాలంగా రాయలసీమలో ప్రతీ ఎన్నికలప్పుడూ కనిపిస్తున్న చిత్రమే. ప్రధాన అభ్యర్థులు, పార్టీల రౌడీయిజాన్ని ఎదుర్కోవడానికి మొత్తంగా ప్రజలందరి హక్కులనూ అణగదొక్కడం రాయలసీమలో అమలవుతున్న ఎన్నికల నిర్వహణ పద్ధతి. ఎన్నిక రోజు సార్వత్రిక కర్ఫ్యూ వాతావరణం ఉంటుంది. జనం ఏ పని మీదయినా బయటకు రావాలంటే భయం భయంగా

రావాలి. ముగ్గురు నలుగురు గుంపుగా కనిపిస్తే పోలీసులు మీద పడి చావగొడతారు. ఎన్నికల అధికారులు, పోలీసులు, అభ్యర్థుల వాహనాలు తప్ప వేరేవి- స్కూటర్లు, లూనాలు సహితం- రోడ్లో కనిపించడానికి వీలు లేదు. కనిపిస్తే పోలీసులు మీదపడి కొట్టి వాహనం టైర్లలో గాలి తీసేస్తారు. ఎన్నికల ప్రక్రియకు ప్రజలతో ఏమీ సంబంధం లేనట్టు, అది అభ్యర్థులకూ అధికార్లకూ పోలీసులకూ మధ్య వ్యవహారమయినట్టు తయారయింది. ప్రజలు ఒళ్లు దగ్గర పెట్టుకొని ఓటు వేసి తిరిగి ఇంటికొచ్చి ఇంక ఆ రోజు మిగిలిన అన్ని పనులూ మర్చిపోయి ఇంట్లోనే ఉండాలి.

ఈసారి ప్రొద్దుటూరు అసెంబ్లీకి ఎం.వి.రమణారెడ్డి స్వతంత్ర అభ్యర్థిగా పోటీ చేశాడు. ఆయన నివాసం, ఆయన మద్దతుదార్ల నివాసాలు మైదుకూరురోడ్‌లో ఉంటాయి. అతడి నుండి ఎన్నికలను కాపాడడానికి పోలీసులేం చేశారంటే మైదుకూరు రోడ్‌ను ప్రొద్దుటూరు మొదట్లో మూసేసి సైకిళ్లు సహితం ఊరిలోకి రాకూడదని కట్టుదిట్టం చేశారు. ఏ రోజూ కాకపోయినా ఎన్నికల రోజున వోటర్లు రాజులు, రాణులు అని ఇతర ప్రాంతాలలో అంటుంటారు. రాయలసీమలో నాయకుల ఎన్నికల హింస, దానిని ఎదుర్కోవడానికి పోలీసులు ఎంపిక చేసిన విధానం కలిసి ఏ పరిస్థితి తీసుకొచ్చాయంటే ఈ రాజులూ రాణులూ నక్కినక్కి బతుకుతూ, ఒంటి మీద బాంబుగానీ లాఠీగానీ పడకుండా ఆ పూట గడిచిపోతే చాలుననుకునే స్థితి కల్పించాయి. ఎన్నికల ప్రక్రియను ఇంతకంటే అపహాస్యం చేయడం సాధ్యం కాదు.

ఇంత చేసి ఈ పద్ధతుల ద్వారా పోలీసులు (వారికి తోడు వచ్చే కేంద్రబలగాలూ) ఎన్నికలలో అక్రమాలను చెప్పుకోదగ్గ మేరకేమయినా అదుపు చేయగలుగుతున్నారా అంటే అవునని కచ్చితంగా చెప్పలేము. నిజానికి అన్నిరకాల ఎన్నికల అక్రమాలను అదుపు చేసే ఉద్దేశ్యం వారికి లేదు. హింసను అదుపు చేయడం ఒక్కటే వారి లక్ష్యం. ఇరువర్గాలు బలంగా ఉండి కొట్లాటలు జరుగుతాయేమోనని అనుమానించే గ్రామాలలో మాత్రమే పోలీసు బందోబస్తు ఉంటుంది. ఒకరు మాత్రమే ఉండి మౌనంగా ఓట్లు గుద్దుకునే గ్రామాలను పోలీసులసలే పట్టించుకోరు. వాళ్లకు కావలసింది శాంతి మాత్రమే, ప్రజాస్వామ్యం కాదు.

ఈ సంవత్సరం జమ్మలమడుగు నియోజకవర్గంలో పర్యటించిన మానవహక్కుల వేదిక బృందానికి కనిపించినదేమిటంటే 7 గ్రామాలలో తెలుగుదేశం వారు, 8 గ్రామాలలో కాంగ్రెస్ వారు ఎదుటిపార్టీ ఏజెంట్‌ను కూర్చోనీయకుండా చేసి హాయిగా ఓట్లు గుద్దుకున్నారు. ఇది అందరికీ కనిపిస్తూనే ఉన్నా దీనిని ఆపడానికి ఆ గ్రామాలలో పోలీసు బందోబస్తే లేదు. బీడీ కాల్చుకుంటూ ఒక మూల కూర్చున్న కానిస్టేబుల్ తప్ప వేరే పోలీసు బందోబస్తే లేదు.

పారామిలటరీ ప్రజాస్వామ్యం

శేషన్ ప్రధాన ఎన్నికల కమిషనర్‌గా పదవి చేపట్టిన తరువాత మొదలయిన ఎన్నికల సంస్కరణల వల్ల ఏ మేలూ జరగలేదని అనలేముగానీ అందులో ఈ బలహీనత ప్రస్ఫుటంగా ఉంది. పోలీసులు, ప్యారా మిలిటరీ బలగాల బలప్రయోగంతో ఎన్నికల ప్రక్రియను కాపాడాలనేది శేషన్ నమూనా సంస్కరణల లక్షణం. ప్రజలకందులో పాత్ర ఏమీ లేకపోగా వారు దానికొక అవరోధం. ప్రజలందరినీ గూండాలుగా అనుమానించి అదరగొడితే అసలయిన గూండాలకు కూడా అది తగులుతుందనీ ఎన్నికలు సక్రమంగా జరుగుతాయనీ ఈ నమూనా నమ్ముతుంది. ఇది వికారమైన ఆలోచనేకాక, ప్రశాంతంగా జరిగే అక్రమాలు ఈ వ్యూహానికి కనిపించవు, అందవు, ఆగవు.

ఉత్తర తెలంగాణలో ఎన్నికలు జరిగిన రోజున మానవహక్కుల వేదిక కార్యకర్తలు ఇద్దరిద్దరొక

నియోజక వర్గం చొప్పున వరంగల్, కరీంనగర్, మెదక్, నిజామాబాద్ జిల్లాలలో మొత్తం ఆరు అసెంబ్లీ నియోజక వర్గాలలో 50 గ్రామాలకు పైగా పర్యటించడం జరిగింది. మేము గమనించిన దృశ్యం సారాంశం ఇది:

మాజీల ప్రాణాల్ని పణం పెట్టి...

ఎన్నికల ప్రక్రియపైన పీపుల్స్‌వార్ దాడిచేయవచ్చునన్న భయంతో పోలీసులు మాజీ నక్సలైట్లనూ ఇతర సానుభూతిపరులనూ ఎన్నికల ప్రక్రియకూ తమకూ కవచంగా వాడుకోవడం సర్వత్రా కనిపించింది. ఇది చాలా అభ్యంతరకరమైన విషయం.

కొన్నిచోట్ల (ఉదాహరణకు మంథని నియోజక వర్గంలోని మల్హర్, కాటారం, మహదేవ్ పూర్, మహాముత్తారం మండలాలలోనూ మెదక్ నియోజకవర్గంలోని మెదక్ రూరల్ మండలంలోనూ, కామారెడ్డి నియోజకవర్గంలోని అక్కాపూర్, అన్నారం గ్రామాలలోనూ) ఎన్నికల భద్రత పూర్తిగా మాజీ మిలిటెంట్లకే అప్పగించబడింది. వాళ్లే బ్యాలట్ పెట్టెలు తీసుకుపోవాలి, వాళ్లే పక్కనుండి వాటిని కాపాడాలి, తిరిగి పెట్టెలు తీసుకొచ్చి పోలీసులకు అప్పగించాలి. ఒకవేళ నక్సలైట్లు దాడి చేస్తే దెబ్బలు వాళ్లే తినాలి, లేదా నక్సలైట్లకు వాళ్లే నచ్చజెప్పాలి. ఈ క్రమంలో ప్రాణమే పోయినా పోవచ్చు.

మరికొన్ని చోట్ల పోలింగ్ స్టేషన్ దగ్గర పోలీసులు ఉన్నా వారి పక్కనే వారికి కవచంగా మాజీ మిలిటెంట్లను పెట్టుకున్నారు. నక్సలైట్లు దాడి చేస్తే పోలీసులు వాళ్లనే అడ్డం పెట్టుకుంటారు. పోతే వాళ్ల ప్రాణాలే ముందు పోవాలి.

ఇంకొన్ని చోట్ల మాజీ మిలిటెంట్లను పోలీసులు పక్కన పెట్టుకొని సాయంత్రం ఎన్నిక అయిపోగానే పెట్టెలు వెనక్కి తీసుకుపోయేటప్పుడు తమతోబాటు తీసుకుపోయారు. గ్రామం నుండి గ్రామానికి తిరిగేటప్పుడు వెంటబెట్టుకు పోయారు. ఒకచోట పోలీసులు పోలింగ్ కేంద్రంలో కూర్చున్నప్పుడు కూడా మాజీలను పక్కన పెట్టుకున్నారు.

ఒక్కమాటలో చెప్పాలంటే ఎన్నికల దేవతకు మాజీలు బలి పశువులు. వారిని అవసరమైతే బలిపెట్టి ఎన్నికలను కాపాడాలన్నది పోలీసుల ఆలోచన.

దీనికి ఉపోద్ఘాతంగా అన్ని తెలంగాణా జిల్లాలలోనూ పోలీసులు ప్రతిగ్రామం నుండి పెద్ద సంఖ్యలో మాజీ మిలిటెంట్లను నెల ముందు నుండే పోలీస్ స్టేషన్‌లకు రప్పించుకున్నారు. వాళ్ల చేత బలవంతంగా ఊరేగింపులు తీయించి వోటు హక్కును పొగిడించారు, నక్సలైట్లను తిట్టించారు. వారానికి ఒకసారో రెండుసార్లో స్టేషన్‌కు రావాలని నియమం పెట్టారు. 16వ తేదీ నుండి అందరినీ పోలీసులు అదుపులో పెట్టుకొని పైన వివరించిన రీతులలో వాడుకున్నారు. పీపుల్స్ వార్ ప్రభావం ఉన్న మండలాలలో ప్రతి మండలం నుండి వందల సంఖ్యలో (మొత్తం వేల సంఖ్యలో) గ్రామీణ యువకులు ఈ రకమైన హింస అనుభవించారు.

పోలింగ్‌బూత్‌లపైన పీపుల్స్‌వార్ కార్యకర్తలు దాడి చేసి పెట్టెలు ఎత్తుకుపోయిన ఘటనలు, ఇతర రూపాలలో హింసకు పాల్పడిన ఘటనలు గతంలోనూ ఈసారీ కూడా జరిగి ఉన్నాయి కాబట్టి ఎన్నికల ప్రక్రియకు సంబంధించిన భద్రత గురించి పోలీసులు ఆందోళన చెందడం సహజం. కానీ దానికి పౌరులలో ఎవరినీ బాధ్యులను చేసి వారి ప్రాణాలు పణం పెట్టి ఎన్నికల ప్రక్రియను కాపాడాలని ఒత్తిడి పెట్టే అధికారం పోలీసు యంత్రాంగానికి ఎంత మాత్రం లేదు. ఒకప్పుడు నక్సలైట్ రాజకీయాలలో ఉన్నందుకు మాజీ నక్సలైట్లను ఈ శిక్షకు గురి చేయడం చాలా అన్యాయం.

ఇంత అభ్యంతరకరమైన ప్రవర్తనను రాజకీయనాయకులెవ్వరూ ప్రశ్నించకపోవడమే కాక తాము కూడా దానిని ఆమోదించి అందులో భాగం కావడం ఘోరమైన విషయం. పైగా పోలీసులు చాలా తెలివైన పద్ధతి కనుక్కున్నారంటూ వారిని ప్రశంసించడం కూడా జరుగుతున్నది.

ఎన్నికలలో ఓట్లు వేసే హక్కు, బహిష్కరించే హక్కు ప్రజలందరికీ ఉంది. తమకు వేయమని ప్రచారం చేసే హక్కు, బహిష్కరించమని ప్రచారం చేసే హక్కు అన్ని రాజకీయ పక్షాలకూ అభ్యర్థులకూ ఉంది. ఈ హక్కులకు పోలీసుల నుండి, పీపుల్స్‌వార్ నుండి అవరోధం ఏర్పడిందని మేము గమనించాము. ఓట్లు వేయవద్దని పీపుల్స్‌వార్ ప్రజలను బెదిరించినట్లు ఎవరూ ఫిర్యాదు చేయలేదుగానీ ఎన్నికల ప్రచారంలో పాల్గొన్నా, నిర్వహణలో పాల్గొన్నా వారి చేతిలో శిక్షకు గురికావలసి ఉంటుందన్న భయం మాత్రం బాగానే కలిగించారు. మంథని నియోజకవర్గంలోని మహాముత్తారం, మహదేవ్‌పూర్ మండలాలలోని చాలా గ్రామాలలో ఏ పార్టీకీ ఏజెంట్లు కూర్చోలేదు. మెదక్ రూరల్ మండలంలో కూడా అయిదు గ్రామాలలో ఇదే పరిస్థితి మేము గమనించాము. పీపుల్స్‌వార్‌కు బలమున్న గ్రామాలలో ఏ పార్టీ ప్రచారం నిర్వహించలేదు. మంథని నియోజకవర్గంలోని అడవి మండలాలలో మెయిన్ రోడ్డు మీద ఉన్న గ్రామాలలో మాత్రమే ప్రచారం జరిగింది.

ఎన్నికల దినం ఆదిలాబాద్, నిజామాబాద్, కరీంనగర్‌లలోనే కాక తూర్పు గోదావరి జిల్లాలో కూడా కొన్ని గ్రామాలలో పీపుల్స్‌వార్ కార్యకర్తలు పోలింగ్ డబ్బాలను తీసుకుపోయి ధ్వంసం చేశారు. పోలీసుల వైపు నుండి కూడా ఓట్లు తప్పక వేయలసిందేనన్న బెదిరింపు ప్రయోగించడం జరిగింది. వరంగల్ జిల్లాలోని హన్మకొండ, ఆదిలాబాద్ జిల్లాలోని చెన్నూర్ నియోజకవర్గాలలో 'సాయంత్రం అయ్యేసరికి వేలికి ఇంకు చుక్క లేకపోతే వేళ్లు నరుకుతాం' అని పోలీసులు బెదిరించినట్లు ప్రజలు చెప్పారు.

పోలీసులు పోలింగ్ రోజున కొన్ని గ్రామాలలోకి పొద్దున్నే వచ్చి ఎవరో ఒకరికి తప్పకుండా ఓటు వేయాలని హెచ్చరించినట్లు ప్రజలు చెప్పారు. వారి అదుపులో ఉన్న మాజీ మిలిటెంట్ల చేత కూడా ఇంటింటికీ పోయి ప్రజలను ఓట్లు వేయమని చెప్పించారని కొన్ని చోట్ల చెప్పారు.

పై రెండు విషయాలూ పీపుల్స్‌వార్ ప్రభావం ఉన్న ప్రాంతాలకు పరిమితంకాగా, మొత్తంగా రాష్ట్రంలోని అన్ని ప్రాంతాలలోనూ కాంగ్రెస్, తెలుగుదేశం, బిజెపి వంటి పార్టీలు పాల్పడే అక్రమాలు కూడా ఈ నియోజకవర్గాలలో గమనించాము. గుడుంబా పెద్దఎత్తున ప్రవహించింది. ఒక గ్రామంలో 50 వేల రూపాయల గుడుంబా పంచారనీ మరొక గ్రామంలో 70 వేల రూపాయల గుడుంబా పంచారనీ మంథనిలో అన్నారు. స్టేషన్‌ఘన్‌పూర్, హన్మకొండలలో కూడా డబ్బు, గుడుంబా పెద్దెత్తున పంచారని ప్రజలన్నారు. పోలింగ్‌లో దొంగవోట్లు వేసుకోవడం కూడా జరిగింది. పోలీసుల దృష్టి మొత్తం నక్సలైట్లపైన ఉండడం, ఎన్నికల నిర్వహణ మొత్తం నక్సలైట్ల దాడిని నివారించడాన్ని లక్ష్యంగా పెట్టుకోవడం, ఈ పార్టీలకు చాలా ఉపకరించింది. తమ అక్రమాలను ఎవ్వరూ పట్టించుకోకుండా సాగించుకోగలిగారు. పత్రికలు కూడా వీటికి ఎక్కువ ప్రాముఖ్యం ఇవ్వలేదు.

19.9.99

రిపోర్ట్

'లైంగిక వేధింపుల' స్పృహలేని మన ఆఫీసులు

ఎ.సునీత
కన్వీనర్, మానవహక్కుల వేదిక

భారత రాజ్యాంగం 14, 15 అధికరణాల కింద సమానత్వ హక్కును, 16,19,21 అధికరణాల కింద ఆత్మగౌరవంతో పనిచేసే హక్కును స్త్రీకి కల్పించింది. కాని ఇంట్లో, వీధిలో, కాలేజీలో, పనిస్థలంలో అన్నిచోట్లా ప్రతిరోజూ ఈ హక్కుల ఉల్లంఘన నిరాఘాటంగా సాగిపోతుంటుంది. అందరి ఇళ్లలోనూ ఆడవాళ్లుంటారు కాబట్టి నిజానికి ఈ విషయం తెలియని అధికారిగాని, ప్రజాప్రతినిధిగాని, న్యాయమూర్తిగాని ఉండరు. అయినా ఇన్నేళ్లుగా ఈ సమస్య ఎవరికీ పట్టలేదు. రెండేళ్ల క్రితం సుప్రీంకోర్టు విశాఖ వర్సెస్ రాజస్తాన్ ప్రభుత్వం కేసులో పనిస్థలంలో లైంగిక వేధింపుల్ని ఆపడానికి, జరిగే వాటిని శిక్షించడానికి కొన్ని మార్గదర్శక సూత్రాల్ని జారీచేసింది. ప్రస్తుతమున్న సివిల్, పీనల్ చట్టాలు లైంగిక వేధింపుల నుండి స్త్రీలకు పూర్తి రక్షణ ఇవ్వగలిగిన పరిస్థితులలో లేవని మానవహక్కుల రక్షణ చట్టం (1993)లోని సెక్షన్ 2డి పేర్కొన్న దృష్ట్యా సుప్రీంకోర్టు ఈ సూత్రాల్ని జారీ చేసింది.

కేంద్రప్రభుత్వం సంవత్సరం తర్వాత, రాష్ట్రప్రభుత్వం రెండేళ్ల తర్వాత వీటిని సర్క్యులర్‌లుగా జారీచేశాయికాని ఇప్పటికీ అనేక ప్రభుత్వాఫీసులకు ఇవి చేరనే లేదు. యూనియన్లలో చురుకుగా ఉండే ఉద్యోగినులకు సైతం వీటి గురించి తెలియదు కాబట్టి ముందు వాటిని పొందుపరిచి, ఆ తర్వాత మేము జరిపిన సర్వే వివరాలు తెలియజేస్తాం.

మార్గదర్శక సూత్రాలు

1. సంస్థ యజమాని లేదా బాధ్యతాయుత వ్యక్తులు నిర్వర్తించాల్సిన విధులు

సంస్థ యజమాని లేదా బాధ్యత కలిగిన వ్యక్తులు పని స్థలాలలో, కార్యాలయాలలో స్త్రీలపై లైంగిక వేధింపులు జరగకుండా జాగ్రత్త వహించాలి. వేధింపులు జరిగిన సందర్భాలలో వాటి పరిష్కారానికి, అవసరమైతే చట్టప్రకారం శిక్షింపచేసేందుకు అన్ని చర్యలూ తీసుకోవాలి.

2. నిర్వచనం

బాధితురాలు పనిచేస్తున్నది ప్రభుత్వసంస్థలోనయినా లేక ప్రైవేట్ సంస్థలోనయినా, ఆమె జీతం తీసుకుంటున్నా, గౌరవభృతి మాత్రమే పొందుతున్నా లేక స్వచ్ఛందంగా పనిచేస్తున్నా ఇదే నిర్వచనం వర్తిస్తుంది.

లైంగిక అశ్లీలతను స్ఫురింపచేసే ఈ కింది ప్రవర్తనలు - అవి ప్రత్యక్షంగా జరిగినా, పరోక్షంగా జరిగినా - లైంగిక వేధింపు కిందకే వస్తాయి. అవి-

ఎ. భౌతిక స్పర్శ, దగ్గరవడానికి ఇతరత్రా చేసే ప్రయత్నాలు

బి. లైంగిక కోర్కెలను తీర్చమని అభ్యర్థించడం లేదా డిమాండ్ చెయ్యడం

సి. లైంగిక శ్లేషార్థాలతో మాట్లాడటం

డి. లైంగిక చిత్రాల ప్రదర్శన

ఇ. ఇతరత్రా లైంగిక స్వభావం గల మాటలు, చేష్టలు

పై చర్యలు తనకు అవమానకరంగాగానీ, తన ఆరోగ్యానికి, భద్రతకు ప్రమాదకరంగాగానీ పరిణమించగలవని బాధితురాలు హేతుబద్ధంగా నమ్మగల పరిస్థితులలో జరిగినపుడు అవి లైంగిక వేధింపులవుతాయి. ఉదాహరణకు ఈ చర్యలకు తాను అభ్యంతరం తెలిపిన పక్షంలో అది తన ఉద్యోగానికిగానీ పనికిగానీ (పనిలోకి తీసుకోవడం, ప్రమోషన్ ఇవ్వడం కూడా ఇందులో భాగమే) నష్టం కలగ గలదని ఆ స్త్రీ భావించడానికి హేతుబద్ధమైన భూమిక ఉన్నా, లేక పని స్థలంలో శత్రుపూరిత వాతావరణానికి దారి తీసే పరిస్థితి ఉన్నా, అక్కడ వివక్ష ఉన్నట్టే లెక్క. బాధితురాలు ఆ ప్రవర్తనకు సమ్మతించకపోయినా లేక అభ్యంతరం తెలిపినా నష్టకరమైన పరిణామాలు ఉండగలవు.

3. నివారణ చర్యలు

యజమానులు, లేక పనిస్థలంలో (అది ప్రభుత్వరంగమైనా ప్రైవేట్‌రంగమైనా) యాజమాన్యబాధ్యతలు నిర్వహించేవారు లైంగికవేధింపులను అరికట్టడానికి తగుచర్యలు తీసుకోవాలి. ఇది సాధారణ బాధ్యతకాగా, ఈ కింది ప్రత్యేక చర్యలు తప్పక తీసుకోవాలి.

(అ) పైన నిర్వచించిన అర్థంలో పనిస్థలంలో లైంగిక వేధింపులకు పాల్పడరాదన్న నియమాన్ని తగిన విధంగా ప్రచారం చేయాలి, ప్రచురించాలి, ప్రకటించాలి.

(ఆ) ప్రభుత్వశాఖలలోనూ ప్రభుత్వరంగ సంస్థలలోనూ ఉద్యోగులకు వర్తించే ప్రవర్తనా నియమావళిలో లైంగిక వేధింపును దుశ్చర్యగా గుర్తించే నియమాన్ని చేర్చాలి. ఆ దుశ్చర్యకు పాల్పడిన దోషికి తగిన శిక్షను కూడా సూచించాలి.

(ఇ) ప్రైవేట్ యాజమాన్యంలోని సంస్థల మాటకొస్తే, పైన పేర్కొన్న నియమాలను ఇండస్ట్రియల్ ఎంప్లాయ్‌మెంట్ (స్టాండింగ్ ఆర్డర్స్) చట్టం కింద స్టాండింగ్ ఆర్డర్స్ (ఉద్యోగుల ప్రవర్తనా నియమావళి) లో చేర్చాలి.

(ఈ) పనిలో, విరామంలో, ఆరోగ్య, పారిశుధ్యాలకు సంబంధించిన విషయాలలో పనిస్థలాలలో స్త్రీలకు ప్రతికూల వాతావరణం లేకుండా చూసుకోవాలి. ఉద్యోగ విషయంలో తాను ప్రతికూల పరిస్థితులు ఎదుర్కొంటున్నానని ఏ స్త్రీకూడా సహేతుకంగా భావించగల పరిస్థితి ఉండకూడదు.

4.నేరవిచారణ

ఒక లైంగిక వేధింపుల చర్య, భారత శిక్షాస్మృతిగానీ వేరే ఏ చట్టమైనా నేరంగా గుర్తించిన చర్య అయిన పక్షంలో, యాజమాన్యం సంబంధిత నేరవిచారణాధికారికి దాని గురించి సరయిన ఫిర్యాదు ఇవ్వడం ద్వారా చట్టాన్ని కదిలించాలి.

ప్రత్యేకించి, లైంగిక వేధింపులకు సంబంధించిన ఫిర్యాదులపైన చర్య తీసుకునే క్రమంలో భాగంగా, బాధితురాలుగానీ సాక్షులుగానీ వేధింపులకూ వివక్షకూ గురికాకుండా చూసుకునే బాధ్యత యాజమాన్యంపైన ఉంది. దోషిని బదిలీ చేయాలా లేక బాధితురాలిని బదిలీ చేయాలా అన్న నిర్ణయం బాధితురాలికే వదిలేయాలి.

5.క్రమశిక్షణ చర్య

ఆ చర్య సంబంధిత ఉద్యోగ నిబంధనల ప్రకారం దుశ్చర్య కిందకి వచ్చే పక్షంలో, యాజమాన్యం నియమాలననుసరించి క్రమశిక్షణ చర్య తీసుకోవాలి.

6.ఫిర్యాదుల యంత్రాంగం

ఆ చర్య నేరస్మృతి కింద నేరమయినా కాకున్నా, ఉద్యోగుల ప్రవర్తనా నియమావళి కింద దుశ్చర్య అయినా కాకున్నా, దాని గురించి బాధితురాలు ఫిర్యాదు చేసి నివృత్తి పొందడానికి ఒక ఫిర్యాదుల యంత్రాంగం సంస్థలో నెలకొల్పాలి. ఆ యంత్రాంగం ఫిర్యాదులను సత్వరం పరిష్కరించాలి.

7.ఫిర్యాదులకమిటీ

ఫిర్యాదుల యంత్రాంగంలో భాగంగా, ఒక ఫిర్యాదుల కమిటీ నెలకొల్పాలి. బాధితురాలికి అండగా నిలవగల స్పెషల్ కౌన్సిలర్ వంటి ఏర్పాటు ఉండాలి, ఫిర్యాదు రహస్యంగా ఉంచబడుతుందన్న హామీ ఇవ్వాలి.

ఫిర్యాదుల కమిటీ అధ్యక్షులుగా ఒక స్త్రీని నియమించాలి. కమిటీ సభ్యులలో కనీసం సగం స్త్రీలుండాలి. అంతేకాకుండా, పైస్థాయి ఉద్యోగుల నుండి ఒత్తిడి లేకుండా నివారించడానికి ఫిర్యాదు కమిటీలో లైంగిక వేధింపులకు సంబంధించిన సమస్యలను చేపట్టిన అనుభవం ఉన్న స్వచ్ఛంద సంస్థల వంటి స్వతంత్ర పక్షాలకు చోటు కల్పించాలి.

ఫిర్యాదుల కమిటీ ప్రతి సంవత్సరం తన ముందుకొచ్చిన ఫిర్యాదులను, వాటిపైన తీసుకున్న చర్యలను వివరించే నివేదికను సంబంధిత ప్రభుత్వశాఖకు సమర్పించాలి.

ఫిర్యాదుల కమిటీ నివేదికతో సహా, పై నియమాల అమలుకు తీసుకున్న చర్యలన్నిటినీ వివరించే రిపోర్టును యాజమాన్యం కూడా సంబంధిత ప్రభుత్వశాఖకు సమర్పించాలి.

8.ఉద్యోగుల చొరవ

సిబ్బంది సమావేశాలలోనూ ఇతర సందర్భాలలోనూ ఉద్యోగులు లైంగిక వేధింపులకు సంబంధించిన సమస్యలను చర్చించడాన్ని అనుమతించాలి. సిబ్బంది-యాజమాన్యాల సమావేశాలలో కూడా వాటిని చర్చించాలి.

9.చైతన్యం

ఈ విషయంలో ఉద్యోగినులకు ఉండే హక్కుల గురించి అవగాహన కల్గించాలి. ప్రత్యేకించి, ఈ మార్గదర్శక సూత్రాలను (వీటికి సంబంధించి ఏదైనా శాసనం చేయడం జరిగితే ఆ శాసనాన్ని)

ప్రముఖంగా ప్రకటించాలి.

10. బయటి వ్యక్తి వేధింపు

బయటివ్యక్తి వల్ల ఉద్యోగినులు లైంగిక వేధింపుకు గురయినట్టయితే యాజమాన్యం బాధితురాలికి మద్దతు, నివారణ చర్యలు చేపట్టడానికి సహేతుకమైన, అవసరమైన సహాయం అందివ్వాలి.

11. ప్రైవేట్‌రంగ సంస్థల యాజమాన్యాలు కూడా ఈ మార్గదర్శక సూత్రాలు అవలింబించేటట్టు శాసనంగానీ వేరే ఏదైనా తగిన చర్యగానీ చేపట్టాలని కేంద్ర/ రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలను కోరుతున్నాము.

12. మానవహక్కుల పరిరక్షణచట్టం (1993)లోని ఏ హక్కులకూ ఈ మార్గదర్శక సూత్రాలు అడ్డం రావు.

ఉద్యోగినుల లైంగిక సమానత్వ హక్కులను కాపాడడానికి, అమలు చేయడానికి పైన వివరించిన మార్గదర్శక సూత్రాలను అన్ని పనిస్థలాలలోనూ తప్పక పాటించాలని ఆదేశిస్తున్నాం. ఈ విషయంలో చట్టమేదైనా చేసేవరకు ఈ ఆదేశాలు శిరోధార్యంగా ఉంటాయి. ఇవీ సుప్రీంకోర్టు పేర్కొన్న మార్గదర్శక సూత్రాలు.

వాస్తవ పరిస్థితులు

మానవహక్కుల వేదిక 1998-99 సంవత్సరంలో హైదరాబాద్‌లోని కొన్ని కార్యాలయాల్లో చిన్న సర్వే జరిపింది. స్త్రీలపై జరుగుతున్న లైంగిక వేధింపులు, ఆయా కేసుల్లో ఇప్పటివరకు తీసుకున్న చర్యలు, ఈ తీర్పు గురించి ఉద్యోగినులకున్న అవగాహన, దీనిపై కేంద్ర, రాష్ట్ర ప్రభుత్వ కార్యాలయాలు తీసుకున్న చర్యల గురించి ఈ సర్వేలో తెలుసుకున్నాము.

మహిళలెక్కువగా పనిచేసే కార్యాలయాల్లోని ఉద్యోగినులను, యూనియన్ బాధ్యులను, వేధింపులకు గురైన ఉద్యోగినులను కలిసి వివరాలు సేకరించాము. సెక్రటేరియట్, బూర్గుల రామకృష్ణారావు భవన్, రైల్వే ఉద్యోగుల సంఘం, ఎ.జి.ఆఫీస్, ఆంధ్రప్రదేశ్ కాలుష్య నియంత్రణ బోర్డు, బేగంపేట్ మహిళా పోలీస్‌స్టేషన్, మేడ్చల్ గవర్నమెంట్ జూనియర్ కాలేజీలో పనిచేసే ఉద్యోగినులను కలిసి ఈ కింది విషయాలు తెలుసుకున్నాము.

1. దాదాపు అన్ని కార్యాలయాల్లోనూ కొందరు ఉద్యోగినులైనా లైంగిక వేధింపులకు గురవుతున్నారు. పై ఆఫీసర్లు, తోటి ఉద్యోగులు అనవసరమైన చనువు తీసుకుని మాట్లాడటం, దుస్తుల మీద, కట్టు, బొట్టు మీద వ్యాఖ్యానించడం, స్నేహంగా ఉన్న ఉద్యోగినులను కట్టుదిట్టం చెయ్యాలని ప్రయత్నించడం, వేరే మగవారితో మాట్లాడకూడదని కట్టడి చెయ్యడం, ఆఫీసు సమయం దాటిన తరువాత కూడా తమ కింది ఉద్యోగినులను ఉద్దేశపూర్వకంగా ఆఫీసుల్లో ఉంచడం, ఉద్యోగినుల ఇళ్లకు వెళ్లి అనుచితంగా ప్రవర్తించడం, తాకడానికి ప్రయత్నించడం, లైంగిక దాడికి ప్రయత్నించడం, లొంగిపొమ్మని ఒత్తిడి పెట్టడం, తమ మాట వినని ఉద్యోగినుల శీలం గురించి చెడు ప్రచారం చెయ్యడం, వారి కెరీర్‌ను దెబ్బ తియ్యటం, వారికి ఇంక్రిమెంట్లు, ప్రమోషన్లు రాకుండా చెయ్యటం వంటి వేధింపులు మా దృష్టికొచ్చాయి.

ఈ వేధింపుల వల్ల ఉద్యోగినులు తీవ్ర మానసిక ఆందోళనకు గురవుతున్నారు. ఉదాహరణకు కొన్ని సంవత్సరాల కిందట బూర్గులరామకృష్ణారావు భవన్‌లో పని చేసే ఒక ఉద్యోగిని పట్ల ఆమె పై

ఆఫీసరు అనవసర చనువు ప్రదర్శిస్తే కొత్తగా ఉద్యోగంలో చేరిన ఆమె ఆ విషయం ఎవరికీ చెప్పుకోలేక ఇంటికెళ్లి ఆఫీసరు తాకిన చోట కాల్చుకుంది. మర్నాడు తోటి ఉద్యోగినులు ఆ గాయం చూసి గట్టిగా అడిగితే అసలు సంగతి బయటపడింది. అతను వాళ్లందర్నీ కూడా గతంలో అలాగే వేధించి ఉన్నాడు కనక వాళ్లంతా కలిసి పై అధికారి దగ్గరికి వెళ్లి ఫిర్యాదు చేశారు. రిటైర్‌మెంట్‌కు దగ్గర్లో ఉన్న ఉద్యోగులను సాధారణంగా బదిలీ చేయరు కాని ఉద్యోగినుల సంఘటిత ప్రయత్నం వల్ల అతగాడిని వేరే ఊరికి బదిలీ చేశారు.

కొన్ని సందర్భాలలో ఉద్యోగినులు ధైర్యం చేసి వేధింపుల గురించి ఫిర్యాదు చేసినప్పుడు రకరకాల సాకులతో వారిమీదే క్రమశిక్షణ చర్యలు తీసుకుంటున్నారు. రైల్వేలో ఆఫీసరు హోదాలో పని చేస్తున్న ఒక దళిత మహిళ దీనికి ఉదాహరణ. ఆఫీసు సూపరింటెండెంట్ వేధిస్తున్నాడని ఆమె ఫిర్యాదు చేసినప్పుడు అతనిపై చర్య తీసుకోవడానికి బదులు, అతను చాలా మంచివాడని చెప్పి ఆమె పైనే చర్య తీసుకున్నారు. ఆమెను డిమోట్ చేసి, డి.ఎ, ఇంక్రిమెంట్లు ఏమీ రాకుండా క్రమశిక్షణ చర్య తీసుకున్నారు.

బాధితురాలు ఫిర్యాదు చేసినప్పుడు ఆమె శీలం మంచిదికాదంటూ సంతకాలు సేకరించిన కేసులు కూడా ఉన్నాయి. రైల్వేలోనే హెడ్‌క్లర్క్‌గా పని చేస్తున్న ఒక ఉద్యోగినిని ఆమె సుపీరియర్ ఫోన్‌లో వేధించేవాడు. చాలాసార్లు భరించిన తర్వాత ఆమె ఫిర్యాదు ఇచ్చింది. అతన్ని వేరే ఊరికి బదిలీ చేశారు. అయితే అతను ఆమె శీలం మంచిదికాదని మూడు వందల మందితో సంతకాలు చేయించి కోర్టులో కేసు వేశాడు. కేసు ఇంకా నడుస్తోంది.

ఉద్యోగినులు తమకు లొంగలేదని ఆమె ఆఫీసుకు చెందని వాళ్లు సైతం తమ అధికారం ఉపయోగించి వేధించిన సంఘటనలు ఉన్నాయి. 1998లో తూర్పు గోదావరి జిల్లాకు చెందిన ఎం.ఎల్.ఎ బుచ్చి మహేశ్వర్రావు రైల్వే ఆస్పత్రిలోని ఒక నర్సును బాగా వేధించాడు. ఆమెను రేప్ చేస్తానని బహిరంగంగా బెదిరించి, ఆ అమ్మాయి శీలం మంచిది కాదని పోలీసు కంప్లయింటిచ్చాడు. ఆమె కూడా ఎమ్మెల్యేపై కేసు వేసిందికానీ యూనియన్ సభ్యులు ఇద్దరి మధ్యా రాజీ చేసి రెండు కేసులూ వెనక్కు తీసుకునేటట్లు చేశారు. దీని వల్ల ఆమెకి న్యాయం మాత్రం జరగలేదు.

2.ఎక్కువమంది ఉద్యోగినులు పని చేసే సెక్రటేరియట్, బూర్గుల రామకృష్ణారావు భవన్, ఎ.జి. ఆఫీసు వంటి కార్యాలయాల్లో లైంగిక వేధింపులు తక్కువగానే ఉంటున్నాయి. ఈ ఆఫీసుల్లో చాలాకాలంగా పని చేస్తున్న ఉద్యోగినుల యూనియన్లుండటం కారణం కావచ్చు. ఉద్యోగినులు తక్కువ సంఖ్యలో ఉన్నచోట, విడివిడిగా ఉన్నచోట, లేదా మగ ఉద్యోగులు ఎక్కువగా ఉన్న కాలేజీలు, రైల్వే వర్క్‌షాపులు, హాస్పిటల్సు వంటి చోట్ల వేధింపులు ఎక్కువగా నమోదవుతున్నాయి.

3.ఇప్పటివరకూ, ఏ కేసులో కూడా దోషులకు బదిలీ కంటే పెద్దశిక్ష వెయ్యలేదు. ఆ శిక్ష కూడా పైఅధికారులకు బాధితుల పట్ల సానుభూతి ఉండి, చొరవ తీసుకున్నప్పుడు మాత్రమే జరిగింది. వేధింపులకు పాల్పడిన వ్యక్తులు పలుకుబడిగల వాళ్లయినప్పుడు ఈ మాత్రం కూడా జరగలేదు.

4.మా దృష్టికొచ్చిన రెండు కేసులలో ఆయా శాఖలవారు విచారణ కమిటీలను నియమించారు. ఇవి రెండూ ఏకసభ్య కమిటీలు. ఒక కమిటీలో స్త్రీ, ఒక కమిటీలో పురుషుడు ఉన్నారు. వీటి పనితీరు స్త్రీలకు ఏమాత్రం అనుకూలంగా లేదు. ఉద్యోగిని యిచ్చిన ఫిర్యాదును ఒక విడి సంఘటనగా తీసుకుని, ఆ సంఘటనలోని తప్పొప్పులను వెతికాయి ఈ కమిటీలు. విచారణ జరిపే

విధానం, ప్రశ్నలడిగే విధానం (methodology of th enquiry) ఆ ఉద్యోగిని ప్రవర్తన మీద, ఆమెకు, బాధించిన వ్యక్తికి మధ్యగల సంబంధం (అంటే చనువు, శత్రుత్వం, స్నేహం) మీద ప్రధానంగా దృష్టి పెట్టాయి. సమాజంలో స్త్రీ పురుషుల మధ్య ఉన్న అసమానతల గురించి, కార్యాలయాల్లో ఉండే సెక్సిస్టు వాతావరణం గురించి ఈ కమిటీలకు అవగాహన లేదు. అందువల్ల వారి రిపోర్టులు బాధితురాలిని, దోషులను సమానంగా చూసి ఇద్దరికీ శిక్ష వేయమని సూచించాయి. వీరిద్దరి వల్లా సంస్థలలో, కార్యాలయాల్లో శాంతికి భంగం కలుగుతున్నట్లు ప్రకటించి ఈ కమిటీలు ఇద్దరినీ బదిలీ చేయమని సిఫార్సు చేశాయి. ఉదాహరణకు హైదరాబాదు శివార్లలోని ఒక జూనియర్ కాలేజీలో జరిగిన సంఘటన తీసుకుందాం. ఒక ఉద్యోగినిని అదే కాలేజీలో పని చేసే సహ ఉద్యోగి రకరకాలుగా వేధించి చెయ్యి కూడా చేసుకున్నాడు. అప్పుడు ఆమె కూడా అతన్ని తిరిగి కొట్టింది. అయితే విచారణ కమిటీ (ఏకసభ్య - స్త్రీ) అతను చేసిన వేధింపునసలు లెక్కలోకి తీసుకోకుండా, కొట్టడం అనే సంఘటనను మాత్రమే తీసుకుని, అతన్ని ఆమె కూడా కొట్టింది కాబట్టి, ఇద్దర్నీ వేరువేరు కాలేజీలకు బదిలీ చెయ్యమని సిఫార్సు చేసింది. బాధితురాలు అంతకు ముందు అతని వేధింపులు భరించలేక కాలేజీ ప్రిన్సిపాల్‌కు ఫిర్యాదు చేసిందనీ, ఆ అధికారి పట్టించుకోకపోవడం వల్ల అతను ఆమెను రకరకాల మాటలతో వేధించడం కొనసాగించాడనీ కమిటీ పరిగణనలోకి తీసుకోలేదు.

ఈ విషయాలను డిపార్టుమెంటుకు సంబంధించిన విషయంగా మాత్రమే పరిగణించి పోలీసు కంప్లయింటివ్వకుండా ఉంచడానికి ప్రయత్నిస్తున్నారు. ఈ సంఘటనలకు ప్రచారం లభిస్తే డిపార్టుమెంటుకు చెడ్డపేరొస్తుంది కాబట్టి బాధితులను ప్రెస్‌స్టేట్‌మెంట్లు ఇవ్వకూడదని హెచ్చరిస్తున్నారు. ఆంధ్రప్రదేశ్ కాలుష్య నియంత్రణ బోర్డులో తమను వేధిస్తున్న ఎకౌంట్సు ఆఫీసరుపై ఉద్యోగినులు ఫిర్యాదు చేసిన కేసులో ఇలాగే జరిగింది. అయితే ప్రచారం లేకపోవడం వల్ల తమకే నష్టం కలుగుతోందని, మరింతగా వేధింపులకు గురిచేస్తున్నారని బాధితులు చెప్పారు.

5.కేంద్రప్రభుత్వ ఆధీనంలో ఉన్న ఎ.జి. ఆఫీసు, రైల్వేశాఖ ఆఫీసుల్లో సుప్రీంకోర్టు తీర్పుననుసరించి సెల్‌లు ఏర్పాటు చేయడం, సర్వీస్ రూల్సు మార్చటం జరిగాయి. అయితే వీటి గురించి తగిన ప్రచారం జరగలేదు.

రాష్ట్రప్రభుత్వం రెండు నెలల క్రితమే ఈ విషయంపై జి.ఓ జారీ చేసిందిగానీ దీని గురించి చురుకుగా ఉండే ఉద్యోగినులకు సైతం సమాచారం లేదు. దీన్నిబట్టి ఈ జి.వో ఎంత నిర్లక్ష్యంగా జారీ చేశారో అర్థమవుతోంది.

అయితే జి.వో.లు, సర్క్యులర్‌లకన్నా ముఖ్యంగా ఈ విషయంలో ఉద్యోగినుల అవగాహన పెరగాలి.లైంగిక వేధింపులనేవి ఉద్యోగంలో ఒక భాగంగానే చాలామంది భావిస్తున్నారు. అవి తమ పట్ల వివక్షకు నిదర్శనమని, తమ హక్కులకు భంగకరమని వారు ఇంకా గుర్తించడం లేదు. ఈ గుర్తింపు, సుప్రీంకోర్టు మార్గదర్శక సూత్రాల పూర్తిస్థాయి అమలు కలిస్తేనే పరిస్థితిలో మార్పురావచ్చు.

✦

రివ్యూ

విరిగిన మనుషులు: ఒక పరిచయం

కె. సత్యనారాయణ
కులనిర్మూలన పోరాటసమితి

గత 10, 15 సంవత్సరాలుగా భారతదేశంలో దళితుల గురించి, కుల వ్యవస్థ స్వభావం గురించి తీవ్రమైన చర్చ జరుగుతోంది. ఈ చర్చను అంతర్జాతీయ స్థాయిలో కొనసాగించేందు కోసం కులపరమైన హింసను మానవహక్కుల ఉల్లంఘనగా గుర్తిస్తూ హ్యూమన్ రైట్స్ వాచ్ (న్యూయార్క్) ఇటీవల ఒక రిపోర్టును విడుదల చేసింది. భారత ప్రభుత్వం దళితుల మానవ హక్కులను కాపాడడంలో వైఫల్యం చెందిన తీరును, దళితులపై రకరకాల రూపాల్లో కొనసాగుతున్న హింస, దౌర్జన్యాలను ప్రపంచ ప్రజల దృష్టికి తెచ్చే ఈ రిపోర్టును అందరూ ఆహ్వానించాలి.

1998లో 5 నెలల పాటు అనేక చోట్ల తిరిగి సుమారు 100 మంది దళిత కార్యకర్తలు, సామాజిక సేవకులు, అధికారులతోను, పలు గ్రామాల్లో దాదాపు 300 మంది దళిత స్త్రీ, పురుషులతోనూ ఇంటర్వ్యూలు జరిపి ఈ నివేదిక తయారు చేశారు. తమ పరిశీలనలోని వాస్తవాల్ని, అప్పటికే దేశంలోని పత్రికలు, మానవ హక్కుల సంఘాలు తయారు చేసిన వార్తా కథనాలు, రిపోర్టుల్లోని వాస్తవాల్ని కలిపి 300 పేజీల రిపోర్టును తయారు చేశారు. దళితులంటే 'విరిగిన మనుషుల'ని అర్థం. అందుకే వారు ఈ నివేదికకు 'బ్రోకెన్ పీపుల్' అని పేరు పెట్టారు.

మన దేశంలో ఏటా జరిగే వందలాది ఘటనల గురించి ఒకే రిపోర్టులో రాయడం సాధ్యమయ్యే పని కాదు కనుక హ్యూమన్‌రైట్స్ వాచ్ బృందం మూడు రాష్ట్రాల్ని మాత్రమే తీసుకుని అక్కడ జరిగిన అత్యాచారాలు, దాడులు, దౌర్జన్యాలను వివరించింది. ఈ రాష్ట్రాల్లో కూడా అన్నీకాక, కొన్ని

ముఖ్యమైన ఘటనల్ని మాత్రమే వివరంగా పరిశీలించి రాసింది. దేశం మొత్తం మీద జరుగుతున్న దాడుల్లో గల ఒక క్రమం (pattern)ఈ మూడు రాష్ట్రాల ఘటనల్ని చదివితే మనకు అర్థం అవుతుంది. ఇందులో 1. బీహార్ రాష్ట్రంలో అగ్రకుల భూస్వామ్య సేనలు దళితులపై చేస్తున్న భౌతిక దాడులు 2. తమిళనాడు రాష్ట్రంలో సవర్ణ హిందువులైన తేవర్లు దళితకులానికి చెందిన పల్లార్లపై చేస్తున్న అత్యాచారాలు, దాడులు 3. మహారాష్ట్ర రాజధాని అయిన బొంబాయి నగరంలోని ఒక బస్తీలో దళితులపై జరిగిన పోలీసు కాల్పుల గురించి వివరంగా రాశారు. ఈ హింస, దౌర్జన్యాల సమయంలో ప్రభుత్వ యంత్రాంగం పనిచేయకుండా ఉండిపోయిన తీరును లేదా దౌర్జన్యకారులకు వత్తాసు పలికిన తీరును ఈ పుస్తకం విమర్శనాత్మకంగా పరిశీలించింది. ఈ రిపోర్టు చివరిభాగంలో వెట్టి చాకిరీ, సఫాయి పని, దేవదాసీ పద్ధతుల వల్ల అణచివేతకు గురవుతున్న దళిత పిల్లలు, స్త్రీల గురించి, దళిత స్త్రీలపై అగ్రకులస్తుల హింస గురించి ప్రత్యేకంగా విశ్లేషించారు.

1. బీహార్: బీహార్‌లో మెజారిటీ దళితులు వ్యవసాయ కూలీలుగా, భూమిలేని నిరుపేదలుగా తీవ్రమైన అణచివేతకు గురవుతున్న విషయం తెలిసిందే. నక్సలైట్ ఉద్యమం హింస ద్వారా భూస్వాముల భూమిని దళితులకు పంచే కార్యక్రమం మొదలు పెట్టగానే, దళితులు నక్సలైట్ రాజకీయాలవైపు ఆకర్షితులయ్యారు. నక్సలైట్లు అగ్రకులాల సేనల్ని, పోలీసుల్ని, గ్రామాధికారుల్ని భౌతికంగా నిర్మూలించి భూస్వాముల ఆస్తుల్ని స్వాధీనం చేసుకోవడాన్ని హ్యూమన్ రైట్స్ వాచ్ ఖండిస్తూనే, దళితులపై హింసను ఈ నేపథ్యంలో అర్థం చేసుకోవాలని వివరించింది. రణవీర్ సేన, సన్‌లైట్ సేన లాంటి భూస్వాముల సేనలు 1969 నుంచి బీహార్‌లో దళితులను ఊచకోత కోస్తూనే ఉన్నాయి. ఈ సేనలు 1995 - 99 మధ్య 400 మంది దళితుల్ని పాశవికంగా చంపాయి. డిసెంబర్ 1, 1997లో రణవీర్‌సేన జెహానాబాద్ జిల్లా లక్ష్మణ్‌పూర్-బాతే గ్రామంపై జరిపిన దాడిలో 16 మంది పిల్లలు, 27 మంది స్త్రీలు, 18 మంది పురుషులు మూకుమ్మడి హత్యలకు గురయ్యారు. బీహార్‌లో జరిగిన దాడులన్నిటిలోకి అత్యంత దారుణమైన, హేయమైన దాడిగా దీన్ని చెప్పుకోవచ్చు. ఈ అత్యాచార ఘటనల్లో దాడుల్లో పోలీసులు భూస్వామ్య సేనలతో కలిసి దళితుల్ని చంపిన ఉదంతాలు ఉన్నాయి. అనేక సంఘటనల్లో పోలీసులు గ్రామాలపై దాడి చేసి గ్రామ ప్రజల్ని కొట్టడం, స్త్రీలని లైంగికంగా వేధించడం, దళితుల ఇళ్లను కూలగొట్టడం ముగించి వెళ్లిన మరుక్షణంలోనే భూస్వాముల సేనలు వచ్చి దళితుల్ని హత్యలు చేశాయి. ప్రభుత్వ యంత్రాంగం పూర్తిగా అగ్రకుల సేనలతో కుమ్మక్కు అయిపోవడాన్ని హ్యూమన్ రైట్స్ వాచ్ ఎత్తి చూపింది. శంకర్ బిగా, నారాయణపూర్, లక్ష్మణ్‌పూర్ - బాతే, ఎక్వారీ, హైబస్పూర్, బథాని టోలా సంఘటన గురించి వివరంగా రాసి, ప్రభుత్వ యంత్రాంగ వైఫల్యాన్ని, దళితుల సామాజిక, ఆర్థిక వెనుకబాటుతనాన్ని విశ్లేషించారు. దళితులకు మద్దతుగా వున్న నక్సలైట్ కార్యకర్తల్ని 'ఎన్‌కౌంటర్ల' పేరుతో చంపుతున్న విధానాన్ని కూడా హ్యూమన్ రైట్స్ వాచ్ గర్హించింది.

2. తమిళనాడు: తమిళనాడులోని దక్షిణ జిల్లాల్లో పల్లార్లపై తేవర్లు 1995 నుంచి భౌతిక దాడులు, అత్యాచారాలు జరుపుతున్నారు. పల్లార్లు గల్ఫ్‌దేశాల్లో పని చేసి సంపాదించిన డబ్బుతో భూమి, ఇళ్లు కొనుక్కొని ఇటీవల కాస్త ఆత్మగౌరవంతో తలెత్తుకొని తిరుగుతున్నారు. ఈ పరిస్థితి చూసి ఓర్వలేని తేవర్లు పల్లార్లపై దాడులు, హత్యలు, దళిత స్త్రీలను లైంగికంగా వేధించటం లాంటి చర్యలకు పాల్పడ్డారు. 1997లో మనం ఈ దాడుల వార్తల్ని వివిధ పత్రికల్లో చదివాం. దక్షిణ తమిళనాడు జిల్లాల్లో అనేక మంది తేవర్ కులస్తులు పోలీసులుగా పని చేస్తున్నారు. వీరు దళితుల్ని అక్రమంగా అరెస్టు చేసి వేధిస్తున్నారు. దాడులతో భయపెట్టి ఎందరో పల్లార్లను గ్రామాల నుంచి

తరిమివేసి నిరాశ్రయుల్ని చేశారు. ఈ రిపోర్టులో మేలవలవు హత్యలు, మంగాపురం, రంగప్పనాయకన్ పట్టి, కొడియాంకులమ్, గుండుపట్టి, దేశికాపురం సంఘటనల గురించి వివరంగా విశ్లేషణ ఉంది. జూన్ 1997లో మేలవలవు గ్రామం (మధురై జిల్లా)లో ఆరుగురు దళితుల్ని తేవర్లు నరికి చంపారు. ఒక దళితుడు ఆ గ్రామానికి సర్పంచిగా పోటీచేసి ఎన్నిక కావడాన్ని సహించలేక తేవర్లు ఈ దౌర్జన్యానికి ఒడిగట్టారు. ఎన్నికైన దళితునితో సహా ఆరుగురు దళితుల్ని తేవర్లు చంపారు. ప్రత్యక్ష సాక్షి మాటల్లో ఈ దాడికి నాయకత్వం వహించినవారు 'పరయా (దళితుల్ని)లందరినీ చంపమని ఆదేశించారు. ఆరుగురిని బస్సులో నుంచి బయటకు లాగారు. రోడ్డు పై కత్తులతో పొడిచారు. మరో ఐదుగురు తేవర్లు వచ్చి మురుగేశన్‌ను (దళిత ప్రెసిడెంట్) రోడ్డు ప్రక్క గ్రౌండ్‌లోకి లాగి, తల నరికి, ఒక కిలోమీటరు దూరంలోగల నూతిలో పడవేశారు'. దేశ వ్యాప్తంగా చర్చకొచ్చిన సంఘటనల్లో ఇది ముఖ్యమైనది.

దళితులపై హింస గ్రామాలకు మాత్రమే పరిమితమైనది కాదు. పట్టణ ప్రాంతాలలో కూడా దళితులు వివక్షకు, దాడులకు గురవుతూనే వున్నారు. 1997 జూలైలో మహారాష్ట్రలోని బొంబాయి నగరంలో దళితులపై పోలీసులు కాల్పులు జరిపిన సంఘటనను 'రమాబాయి హత్యలు' పేరుతో రాసిన అధ్యాయంలో వివరంగా చర్చించారు. బొంబాయి రమాబాయి నగర్ దళిత కాలనీలోని అంబేద్కర్ విగ్రహం మెడలో కొందరు దుండగులు చెప్పుల దండ వేసినందుకు దళితులు నిరసన తెలిపారు. గుంపుగా నిరసన తెలుపుతున్న దళితుల్ని పోలీసులు ఏ హెచ్చరిక లేకుండానే కాల్చి చంపారు. ఈ కాల్పుల్లో 10 మంది చనిపోగా 26 మంది గాయపడ్డారు. పట్టణప్రాంతాల్లో దళితులు అక్రమ అరెస్టులు, చిత్రహింసల వంటి పోలీసు హింసకు ఎక్కువ గురవుతున్నారు.

ఇంకా ఈ రిపోర్టులో ఎన్నికల సందర్భంగా దళితులపై జరిగిన దాడుల గురించి ఉంది. 1995 ఎన్నికల సందర్భంగా బీహార్‌లో రణవీర్ సేన 55 మంది దళితుల్ని చంపింది.

ఈ రిపోర్టు చివరి భాగంలో దళిత స్త్రీలపై జరుగుతున్న అత్యాచారాలు, దాడుల్ని ప్రత్యేకంగా ప్రస్తావించారు. 'దళితస్త్రీలు కుల, వర్గ, లింగపరమైన మూడు రకాల హింసలకూ గురవుతున్నారు. దళిత అమ్మాయిల్ని అగ్రకుల పూజారులు, భూస్వాములు ఉంపుడుగత్తెలుగా మారుస్తున్నారు. లైంగిక హింస, ఇతర రకాల హింసలతో భూస్వాములు, పోలీసులు కలిసి స్త్రీలను పూర్తిగా అణచివేస్తున్నారు'. ఈ వేధింపులు ఎన్ని రకాలుగా ఉంటాయో ఉదాహరణలతో సహా వివరించారు.

జాతీయస్థాయిలో 1994-96 మధ్య దళితులపై అత్యాచార ఘటనలు 98,349 జరిగినట్లు రికార్డయింది. వీటిలో 38,483 కేసులు ఎస్సి/ఎస్టి అత్యాచార నిరోధక చట్టం కింద నమోదయిన కేసులు. జాతీయ ఎస్సి/ఎస్టి కమిషన్ సేకరించిన ఈ వివరాల్ని తెలుపుతూ, హ్యూమన్‌రైట్స్ వాచ్ 50 సంవత్సరాల కాలంలో భారత ప్రభుత్వం దళితుల కనీస మానవ హక్కుల్ని కాపాడలేకపోవడాన్ని తీవ్రంగా విమర్శించింది. 1950లో నిషేధించబడిన అంటరానితనం నేటికీ అమలవుతూనే ఉంది. పబ్లిక్ ప్రదేశాలైన దేవాలయాల్లోకి, హోటళ్లలోకి దళితుల ప్రవేశం నేటికీ నిషిద్ధమే. దళితుల్లో పేదరికం, నిరుద్యోగం ఏ మాత్రం తగ్గలేదు. దళితుల్ని రాజకీయ పార్టీలు ఉపయోగించుకున్నాయికాని వారికంటూ ఒక రాజకీయపార్టీ లేదని, కొందరు దళితులు ముఖ్యమంత్రులుగా ఎన్నికయినా, రాష్ట్రపతిగా ఒక దళితుడు గద్దెనెక్కినా దళితుల సామాజిక, ఆర్థిక స్థితి మారలేదని హ్యూమన్ రైట్స్ వాచ్ పేర్కొంది. బిజెపి ప్రభుత్వం ప్రకటించిన 'మానవత, సమానత్వం కలిగిన నాగరిక సామాజిక వ్యవస్థ' ఎక్కడా కనిపించడం లేదని అంది.

ఈ రిపోర్టు మొత్తంగా భారత ప్రభుత్వ పనితీరునే ఎండగట్టింది. ప్రభుత్వాంగాలయిన పోలీసులు, న్యాయవ్యవస్థ దళితులకు వ్యతిరేకంగా కులతత్వంతో రాజ్యాంగ విరుద్ధంగా పని చేస్తున్న తీరును ఇది చక్కగా వివరించింది. ఈ పరిస్థితిని చక్కదిద్దడానికి హ్యూమన్ రైట్స్‌వాచ్ ప్రభుత్వానికి కొన్ని సూచనలు చేసింది. జిల్లా స్థాయిలో, రాష్ట్ర, జాతీయ స్థాయిలో అనేక కమిటీలను ఏర్పరచాలని, ఈ కమిటీలు చట్టాలను సక్రమంగా అమలు జరిగేలా చూడాలని చెప్పింది. అయితే భారత రాజ్యాంగ వ్యవస్థ వైఫల్యాలను ఈ కమిటీలు బాగు చేయడం చాలా కష్టం. దళితుల సామాజిక, ఆర్థిక స్థితి మారటానికి భూసంస్కరణలతో పాటు ఎన్నో చర్యల్ని ప్రభుత్వం తీసుకోవాలి. దళితులు చైతన్యంతో తమ స్థితిని మార్చుకునేందుకు పోరాటం చేయడం నేటి తక్షణ అవసరం. ఈ పోరాటంలో మానవ హక్కుల సంఘాల పాత్ర, హ్యూమన్ రైట్స్ వాచ్‌లాంటి అంతర్జాతీయ సంస్థల పాత్ర చాలా ముఖ్యమైనది.

భారతదేశంలోని ప్రస్తుతం పరిస్థితిని, అది మారాల్సిన అవసరాన్ని, మార్చే పద్ధతులను కూడా హ్యూమన్ రైట్స్ వాచ్ నివేదిక చర్చించింది. ఇలాంటి నివేదికల్ని వారు ఏటేటా ప్రచురిస్తే అవి దళితుల హక్కుల మీద అంతర్జాతీయ చర్చకే కాక మన ప్రభుత్వాల మీద నిరంతర నిఘాగా కూడా పని చేస్తాయి.

◆

మానవహక్కుల వేదిక పరిచయం

మానవహక్కుల వేదిక ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో మానవహక్కుల గురించి పోరాడటానికి, ఆ హక్కుల ఉల్లంఘనలను ప్రతిఘటించడానికి ఏర్పడింది. ఇటువంటి ఎజెండా వున్న అన్ని హక్కుల సంఘాలతోనూ సారూప్యత ఉన్న మేరకు ఈ వేదిక కలిసి పని చేస్తుంది. ఆర్థిక, సాంఘిక, రాజకీయ ప్రజాస్వామ్యాన్ని కాపాడుకోవడంలో హక్కుల ఉద్యమానికి ఒక ప్రత్యేకమైన పాత్ర వుందని, దానిని ఈ ఉద్యమం పోషించాలని వేదిక భావిస్తుంది.

రాష్ట్రంలోని పౌరహక్కుల ఉద్యమం గత రెండున్నర దశాబ్దాలుగా తన ఆచరణలోనూ, అవగాహనలోనూ రాజ్యాన్నీ, రాజ్యహింసనూ కేంద్ర బిందువుగా చేసుకుంది. రాజ్యమే అన్ని రకాల అణచివేతలను, అసమానతలను పెంచిపోషిస్తుంది కాబట్టి రాజ్యం చేసే హక్కుల ఉల్లంఘనలపై ఎక్కువ దృష్టి పెట్టాలనే అవగాహనతో పౌరహక్కుల సంఘాలు, ప్రజాస్వామిక హక్కుల సంఘాలు పని చేస్తూ వచ్చాయి. రాష్ట్రంలో తర్వాత వచ్చిన స్త్రీ వాద, దళిత, పర్యావరణ ఉద్యమాల నేపథ్యంలో హక్కుల అవగాహనను విస్తృత పరుచుకునే దిశలో పౌర ప్రజాస్వామిక హక్కుల సంఘాలు తమ ప్రణాళికలనూ ఆచరణనూ మార్చుకుని కులం, జండర్, ప్రాంతీయ తత్వం మొదలగు వాటిని కూడా ఆధిపత్య వ్యవస్థలుగా గుర్తించడం మొదలు పెట్టాయి. అయితే ఆచరణలో రాజ్యం, దాని అణచివేత స్వభావం, అది చేసే హక్కుల ఉల్లంఘనలు ప్రధాన పాత్ర వహిస్తూ వచ్చాయి. మానవ హక్కులకున్న విస్తృత అర్థంలో ఉద్యమాన్ని నిర్మించే ప్రయత్నం జరగవలసి వుంది. ఇటువంటి ప్రయత్నాలు చేసేందుకే మానవహక్కుల వేదిక ఏర్పడింది.

హక్కుల ఉద్యమ అవగాహనలో రాజ్యాన్ని గురించిన అవగాహన కూడా అంతగా ముందుకు పోలేదు. అణచివేత స్వభావంతో పాటు ప్రజలు పోరాటాలు చేసి సాధించుకున్న హక్కులు కూడా రాజ్య నిర్మాణంలో భాగమేనని గుర్తించినా కూడా, అణచివేత స్వభావాన్ని హైలైట్ చేసినంతగా ప్రజల పోరాటాల ఫలితంగా రాజ్యాంగంలో పొందుపరచబడిన అంశాలను, చట్టాల్లో వచ్చిన మార్పులను ప్రజలకనుగుణంగా బలోపేతం చేసే దిశలో ప్రయత్నాలు జరగలేదు. దాని వల్ల ప్రజలు రోజువారీ జీవితంలో ఎదుర్కొనే హక్కుల ఉల్లంఘనల గురించి తగినంత కృషి జరగలేదు. దైనందిన జీవితంలోని హక్కుల విషయంలోనే ఆధునిక రాజ్యం ద్వారా అమలులోకి తేబడిన సార్వజనీన సూత్రాలు, సామాజిక ఆచరణ ఆయా ప్రజలకు అణచివేతను, అసమానతను వ్యతిరేకించటానికి ఉపయోగపడతాయని దళిత, స్త్రీవాద, పర్యావరణ ఉద్యమాలే కాక రెండున్నర దశాబ్దాల పౌర/ ప్రజాస్వామిక హక్కుల ఉద్యమం కూడా స్పష్టం చేసింది. పోరాడే హక్కుతో పాటు ప్రజలు తమ దైనందిన జీవితాల్లో హక్కులను అనుభవించే దిశగా

మానవహక్కుల ఉద్యమం తన ఆచరణను విస్తృత పరుచుకోవాలి. ఇటువంటి హక్కుల ఉద్యమాన్ని నిర్మించటం మాన హక్కుల వేదిక లక్ష్యం.

రాష్ట్రంలో ఇటువంటి ప్రణాళికతో పని చేస్తున్న ఆంధ్రప్రదేశ్ పౌరహక్కుల సంఘం ఉండగా మానవ హక్కుల వేదిక ఏర్పడటం నక్సలైటు పార్టీలు చేసే హింసను ఖండించడానికేనన్న వాదన చాలా బలంగా వినపడుతోంది. నక్సలైట్ పార్టీలు చేసే అప్రజాస్వామిక చర్యల గురించి పౌరహక్కుల ఉద్యమంలో జరిగిన చర్చను రాజ్య హింస వర్సస్ నక్సలైట్ హింసగా కుంచించడం వల్ల ఏర్పడ్డ పరిణామమిది. దీనికి మీడియా సహకారం కూడా చాలానే వుంది. నక్సలైట్ పార్టీలు చేసే పనులు ప్రజలకు కొన్ని సార్లు అపకారం కలిగిస్తున్నా వాటిని విమర్శిస్తే రాజ్యయంత్రాంగానికి తోడ్పడిన వాళ్లమవుతామేమోనన్న భయం చాలా కాలం పాటు పౌరహక్కుల ఉద్యమకారులను వెంటాడింది. అయితే ప్రజలకు జవాబుదారీగా ఉండాల్సిన మనం ఈ విధంగా వెనకాడటం వల్ల జరిగేది నష్టమేనని ఈ మధ్య కాలంలో స్పష్టమవుతూ వచ్చింది. మానవ హక్కుల వేదిక రాజ్య హింసనూ, నక్సలైట్ పార్టీలు చేసే అప్రజాస్వామిక చర్యలనూ ఒకే గాటన కట్టి చూడదు. అయితే నిజమైన ప్రజాస్వామ్యం కొరకు పోరాడుతున్నామని చెప్పుకునే ఉద్యమాలేవయినా అప్రజాస్వామికంగా ప్రవర్తించినపుడు మానవహక్కుల వేదిన వాటిని ఖచ్చితంగా ఖండిస్తుంది. ఈ నేపథ్యంలో పౌరహక్కుల ఉద్యమం అంతగా ప్రాధాన్యం ఇవ్వని కొన్ని విషయాలను తీసుకొని పని చేయాలని వేదిక నిర్ణయించింది.

- అక్టోబర్ '98

క్రైస్తవంపైన దాడులను వ్యతిరేకిద్దాం

ముస్లింల వంతు అయింది. ఇప్పుడు క్రైస్తవుల వంతు వచ్చింది.

ఉత్తర భారతదేశంలో, ముఖ్యంగా బిజెపి బలంగా ఉన్న రాష్ట్రాలలో క్రైస్తవులపైన దాడులు ఒక పరంపరగా జరుగుతున్నాయి. కొన్ని దాడులు సాధారణ గూండాలు, రౌడీలు చేయగా కొన్ని విశ్వ హిందూ పరిషత్, బజరంగ్ దళ్, ఆర్ఎస్ఎస్ కార్యకర్తలు చేస్తున్నారు.

చెప్పుకోదగ్గ విషయం ఏమిటంటే 'సంఘ్ పరివార్' కార్యకర్తలు చేస్తున్న దాడులనే కాక రౌడీ మూకలు చేస్తున్న అకృత్యాలను కూడా 'హిందువుల న్యాయమైన ఆగ్రహం' పేరిట సంఘ్ పరివార్ నాయకత్వం వెనకేసుకొస్తున్నది. క్రైస్తవ మిషనరీలు సంఘసేవ పేరిట రకరకాల ప్రలోభాలు చూపించి హిందువులను క్రైస్తవులుగా మారుస్తున్నారనీ దానికి ఆగ్రహించిన హిందువులు ఈ దాడులకు పాల్పడుతున్నారనీ విశ్వహిందూ పరిషత్ నాయకులు బహిరంగంగానే వ్యాఖ్యానిస్తున్నారు.

జాబువా రేప్ ఘటనను సహితం 'ప్రేం' అనే ముద్దు పేరున్న విశ్వహిందూ పరిషత్ నాయకుడు బిఎల్ శర్మ ఇదే విధంగా సమర్థిస్తూ మాట్లాడడం అద్వానీని సహితం ఇబ్బంది పెట్టింది. దేనికీ సులభంగా సిగ్గుపడని అద్వానీ, శర్మ వ్యాఖ్యను తాను ఖండించకపోయినా దానిని వెనక్కి తీసుకుంటే బాగుంటుందని విశ్వహిందూ పరిషత్‌కు సూచించాడంటే సంఘ్ పరివార్ దురహంకారం ఎక్కడిదాకా పోయిందో అర్థం అవుతుంది.

జాబువా జిల్లా (మధ్యప్రదేశ్)లోని భండారియా గ్రామంలోని క్రైస్తవుల కాన్వెంట్ పైన సెప్టెంబర్ 22-23 తేదీల మధ్యరాత్రి 10 లేక 15 మంది దుండగులు దాడి చేసి కాన్వెంట్ తలుపులు పగలకొట్టి నలుగురు క్రైస్తవ కన్యకలను (నన్స్) బలవంతంగా బయటకు గుంజుకు పోయి రేప్ చేశారు.

ఇటువంటి ఘటనలు జరగడం కొత్తకాదు. దానికి ఒక పార్టీనో ఒక సంస్థనో తప్పు పట్టలేం. అయితే విశ్వహిందూ పరిషత్ నాయకుడు శర్మ ఈ దౌర్జన్యాన్ని 'హిందువుల న్యాయమైన ఆగ్రహంలో భాగంగా జరిగిన చర్య' అని సమర్థించినప్పుడు, సంఘ్ పరివార్ అనాగరికతను అసహ్యించుకోకుండా ఉండలేము. ప్రత్యక్షంగా వారి ఆధ్వర్యంలోనే జరిగిన ఇతర దాడులను జ్ఞాపకం చేసుకోకుండా ఉండలేము.

మార్చి 4వ తేదీన గుజరాత్‌లోని బరోడా నగరంలో జరుగుతున్న ఏసు మహోత్సవంపైన విశ్వహిందూ పరిషత్‌కూ అఖిల భారతీయ విద్యార్థి పరిషత్‌కూ చెందిన 200 మంది కార్యకర్తలు దాడి చేసి మైకులు విరగ్గొట్టి వేదికకు నిప్పుపెట్టి వేదికపైన ఉన్నవారిని కొట్టారు.

మే 28న అహమ్మదాబాద్‌లోని సెయింట్ మేరీ స్కూలు పైన బజరంగ్‌దళ్ కార్యకర్తలు దాడి చేసి విధ్వంసం సృష్టించారు.

గుజరాత్‌లోని రాజ్‌కోట్‌లో ఐపి మిషన్ స్కూలుపై బజరంగ్‌దళ్, ఎబివిపి కార్యకర్తలు దాడి చేసి విద్యార్థుల చేతుల నుంచి 300 బైబిల్ ప్రతులు గుంజుకొని తగలబెట్టారు.

మహారాష్ట్రలోని లాతూర్ జిల్లా నందూఘర్‌లో కేథలిక్ హెల్త్ అసోసియేషన్ నడుపుతున్న 'శ్రుతి' అనే స్వచ్ఛంద సంస్థపైన ఆర్‌ఎస్‌ఎస్ అనుబంధ సంస్థ అయిన జన కళ్యాణ్ సమితి కార్యకర్తలు దాడి చేసి ఫాదర్ జీవేంద్ర జాదవ్, సిస్టర్ మేరీలను రాళ్లతో కర్రలతో కొట్టారు.

అదే రాష్ట్రంలోని అంబర్నాథ్‌లో మే 11నాడు శివసేన కార్యకర్తలు ఒక హైస్కూలులో జరుగుతున్న మీటింగ్‌పైన దాడి చేసి ఫాదర్ నెవిస్‌ను ఇనపరాడ్లతో కొట్టి మైక్ సెట్, లైట్లు విరగ్గొట్టారు.

పంజాబులోనూ ఇటువంటి దాడులు జరిగాయి. గత సంవత్సరం అక్టోబర్ 25న లూధియానాలోనూ, ఈ సంవత్సరం మార్చి 31న జలంధర్‌లోనూ క్రైస్తవ సమావేశాలపైన విశ్వహిందూ పరిషత్ కార్యకర్తలు దాడులు చేశారు. మనుషులను కొట్టారు. మైక్‌లు, స్పీకర్లు, లైట్లను పగలగొట్టారు.

ఉత్తర ప్రదేశ్‌లోని కాన్పూర్ పట్టణంలోనూ మార్చి 16 నాడు ఇటువంటి దాడి జరిగింది. అసెంబ్లీ ఆఫ్ బిలీవర్స్ అనే క్రైస్తవ సంస్థ ఆధ్వర్యంలో మార్చి 16 నుండి 3 రోజుల పాటు అక్కడొక సదస్సు జరగవలసి ఉండింది. అది మొదలు కాకముందే బజరంగ్‌దళ్ కార్యకర్తలు సమావేశ స్థలంపైన దాడి చేసి రాళ్లు విసిరి నిర్వాహకులను తరిమేసి వేదికకు నిప్పంటించి తగలబెట్టారు.

సంఘ్ పరివార్ ప్రత్యక్షంగా పాల్గొన్న ఈ ఘటనలేకాక ఎవరో గూండాలు, రౌడీలు చర్చిల మీద, కాన్వెంట్‌ల మీద దాడులు చేసి హత్య, రేప్ వంటి ఘాతుకాలకు పాల్పడిన ఘటనలు కూడా గత అయిదు సంవత్సరాలలో 17 జరిగాయని క్రైస్తవ సంస్థలు అంటున్నాయి. వీటికి హింతుత్వవాద సంస్థలు ప్రత్యక్షంగా బాధ్యులయినా కాకున్నా ఆ దృక్పథం గల బిజెపి, శివసేన అధికారంలో ఉన్న రాష్ట్రాలలో అధికార యంత్రాంగం మైనారిటీల రక్షణ విషయంలో అనుసరిస్తున్న వైఖరి ఈ దాడులకు దోహదం చేస్తున్నది. సంఘ్‌పరివార్ పెద్దలు క్రైస్తవ వ్యతిరేక విద్వేషాన్ని రెచ్చగొట్టుతుండడం వీధి రౌడీలకూ గూండాలకూ పరోక్షంగా ప్రోత్సాహకంగా వుంది.

ఈ దాడులు దేనికి?

సంఘ్‌పరివార్ తాను చేస్తున్న దాడులకూ విష ప్రచారానికీ గల కారణాన్ని దాచిపెట్టుకోవడం లేదు. క్రైస్తవ సంస్థలు సంఘసేవను అడ్డం పెట్టుకొని మత మార్పిడి చేస్తున్నాయనేది వారి ప్రధాన అభియోగం. ఇది తమ ఇల్లు చక్కబెట్టుకోలేక పరులను నిందించడం తప్ప వేరే ఏమీ కాదు.

సంఘ్‌పరివార్ దృష్టిలో క్రైస్తవం విదేశీ మతం. క్రైస్తవులు విదేశీయులు. వాళ్లను ఇక్కడి నుండి తరిమేయడానికి చేస్తున్న 'ఉద్యమానికి' బజరంగ్‌దళ్ రెండవ క్విట్ ఇండియా

ఉద్యమం అని పేరు పెట్టింది. ఇంతకంటే హాస్యాస్పదమైన వ్యాఖ్య వేరే ఏదీ వుండదు. క్రీస్తు చనిపోయిన కొద్ది కాలానికే క్రైస్తవం భారతదేశంలోకి ప్రవేశించింది. దాదాపు 2000 సంవత్సరాలుగా ఇక్కడ ఆ మతం వుంది. ఈ రోజు ఇక్కడున్న క్రైస్తవులంతా (క్రైస్తవ ప్రజలే కాదు. సంఘ్ పరివార్ చేతిలో దెబ్బలు తింటున్న ప్రచారకులు కూడ) ఈ గడ్డకు చెందిన వారే తప్ప ఏ అర్థంలోనూ విదేశీయులు కారు. నిజానికి క్రైస్తవులలో అధిక భాగం దళితులు, ఆదివాసీలు కాబట్టి ఎప్పుడో జరిగిన చరిత్రను బట్టి దేశంలో కొంత మందిని మూలవాసులుగానూ కొంత మందిని విదేశీయులుగానూ విభజించదలచుకుంటే ఆర్య సంతతిగా తమను తాము భావించే హైందవ ఆధిపత్యకులాల కంటే, క్రైస్తవులే అసలయిన మూలవాసులు అవుతారు.

ఎవరి ఇష్టమొచ్చిన మతం వారు అనుసరించవచ్చునేది భారత రాజ్యాంగం 25వ అధికరణంలోని ప్రాథమిక హక్కు. అనుసరించడమే కాదు, ప్రచారం చేసుకోవడం కూడ అధికరణం 25 ప్రకారంప్రాథమిక హక్కే. పాశ్చాత్య దేశాలలోనూ ఇటువంటి స్వేచ్ఛ ఉంది. దానిని అనుసరించి, అక్కడ నివాసం ఏర్పరచుకున్న హిందువులు (అత్యధిక భాగం ఆధిపత్యకులాలకు చెందినవారే) గుళ్లు కట్టుకుంటున్నారు. హైందవ మత ప్రచారం చేసుకుంటున్నారు. మరి ఇక్కడి క్రైస్తవులు అదేపని చేస్తే తప్పేముంది?

తప్పుందని అనలేరు కాబట్టి హిందుత్వవాదులొక కొత్త వాదన తీసుకొస్తున్నారు. భిన్న మతాల తాత్విక సిద్ధాంతాలను అర్థం చేసుకొని మతం మార్చుకుంటే ఫరవాలేదుగానీ ప్రలోభాలకు లోనయి మతం మార్చుకోవడం తప్పని వాదిస్తున్నారు. క్రైస్తవ మిషనరీలు ప్రజలను ప్రలోభపెట్టి క్రైస్తవంలో చేర్చుకుంటున్నారని నింద వేస్తున్నారు.

కానీ మతమంటే కేవలం తాత్విక భావాలు కాదు. ప్రతీ మతంలోనూ ఒక జీవన విధానం ఇమిడి వుంటుంది. హైందవం మతం కాదనీ అదొక జీవన విధానమనీ హిందుత్వ వాదులు వేరే సందర్భంలో గొప్పలు చెప్పుకుంటారు. మరి హైందవ జీవన విధానంలో అణచివేయబడ్డవారు, వెలి వెయ్యబడ్డవారు వేరే మతంలోకి పోతే తప్పేముంది? అక్కడ ఎక్కువ ఆత్మగౌరవం దొరుకుతుందని నమ్మితే తప్పేముంది? వారికి ఎక్కువ ఆత్మగౌరవం ఇవ్వడమే వారిని ప్రలోభ పెట్టడమా? భారత దేశంలో ప్రధానంగా దళితులు, ఆదివాసులే క్రైస్తవం వైపు ఆకర్షించబడడానికి ఇదే కారణం కాదా? వాళ్లనసలు హిందువులెప్పుడయినా హిందువులుగా భావించారా?

నిజానికి ఈ రోజు క్రైస్తవ మత సంస్థలు మత మార్పిడి చేస్తున్నది తక్కువే. ఇన్ని సంవత్సరాల తరువాత కూడా దేశ జనాభాలో క్రైస్తవులు 2.3 శాతం మాత్రమే వున్నారు. ఎక్కువ భాగం క్రైస్తవ సంస్థలు విద్యా వైద్య రంగాలలో సమాజానికి సేవ చేస్తున్నాయి. ఒక్క క్రైస్తవులకే కాదు, ఈ సేవలు అందరికీ అందిస్తున్నాయి. దీనిని సమాజ సేవగా గుర్తించకుండా ఉండడం మూర్ఖులకు మాత్రమే సాధ్యం. మతమార్పిడి చేసిన చోట కూడ హైందవ సమాజం వెలివేసిన దళితులకు ఆత్మగౌరవం అందించడంతో పాటు కొంత చదువు నేర్పించి వారి సామాజిక ప్రతిపత్తిని కొద్దిగానయినా పెంచారు. ఇది సమాజ సేవ కాక ఏమవుతుందో హిందుత్వవాదులే చెప్పాలి.

కారణాలు ఏవి చెప్పుకున్నా ఈ దాడులు బిజెపి హిడెన్ అజెండాలో భాగం, సంఘ్‌పరివార్ బహిరంగ అజెండాలో భాగం. ఈ నేల మీద హైందవ ఆధిపత్యం

నెలకొల్పడం వారి అజెండాలోని ముఖ్య అంశం. దాని కోసం ముస్లింల పైన దాడులతో మొదలుపెట్టారు. ఇప్పుడు క్రైస్తవుల పైన దాడులతో కొనసాగిస్తున్నారు. ఇది దళితుల పైన దాడి కూడ. దేశంలో భిన్న సంస్కృతులు కలిసిమెలిసి సహజీవనం చేయాలనీ, తమ జీవితాలు ఏ మతంలో బాగుంటే ఆ మతంలోకి మారడానికి ప్రజలకు- ముఖ్యంగా అణగారిన కులాలకు- స్వేచ్ఛ ఉండాలనీ నమ్మే వాళ్లందరూ ఈ దాడులను, దుష్ప్రచారన్ని వ్యతిరేకించాలనీ, దాడులకు గురి అవుతున్న క్రైస్తవ మత ప్రచారకులకూ సేవకులకూ అండగా నిలబడాలనీ పిలుపునిస్తున్నాం.

25.10.98

(ఇది ప్రచురించిన మూడు నెలల తర్వాత 22.1.99వ తేదీ రాత్రివేళ ఒరిస్సా ఆదివాసీ ప్రాంతంలో కుష్టు రోగులకు సేవలందిస్తున్న క్రైస్తవ మిషనరీ గ్రహం స్టెయిన్స్‌ని, అతని ఇద్దరు కుమారులను బజరంగ్‌దళ్ కార్యకర్త దారాసింగ్, అతని అనుచరులు దారుణంగా కాల్చి చంపారు.)

'ఫైర్'పై దాడిని ఎదుర్కొందాం

దీపామెహతా దర్శకత్వం వహించిన 'ఫైర్' (అగ్ని) సినిమాను హిందూ మతోన్మాద పార్టీలయిన శివసేన, బిజెపిలు వివాదాస్పదం చేశాయి. రెండేళ్ల నుంచీ సినిమా ఉత్సవాల్లో ప్రదర్శించబడి జాతీయంగా అంతర్జాతీయంగా ప్రశంసలు అందుకున్న సినిమా ఇది. భర్తల ప్రవర్తన వల్ల, పరిస్థితుల ప్రభావం వల్ల మాత్రమే కాక ఆత్మిక కారణాల వల్ల ఇద్దరు మహిళల మధ్య అనురాగం మొగ్గ తొడిగి వారు శారీరకంగా దగ్గరవడం ఈ చిత్ర కథాంశం. ఇద్దరు మహిళల మధ్య (లెస్బియన్) లైంగిక సంబంధం కథాంశంగా భారతదేశంలో వచ్చిన మొట్టమొదటి చిత్రమిది. మహిళల ఆవేదనకు, అనురాగానికి, ఆప్యాయతకు, లైంగిక వ్యక్తీకరణకు దర్పణంగానూ, తమను తాము అర్థం చేసుకోవడానికి, తమ మెదడుపై, తమ శరీరాల పై హక్కు స్థాపించుకోవడానికి చేసిన ప్రయత్నంగా ఈ చిత్రాన్ని చెప్పుకోవచ్చు.

దీన్ని ఢిల్లీ సెన్సార్ బోర్డు పెద్దలకు మాత్రమే ప్రదర్శించవచ్చని అనుమతించగా, నవంబర్ రెండవ వారంలో దేశమంతటా విడుదలై కిక్కిరిసిన ప్రేక్షకులతో ప్రదర్శించబడుతుండగా డిసెంబర్ మొదటి వారంలో దీనిపై మొదటిగా శివసేన పులిపంజా విసిరింది. ఈ సినిమా 'అసభ్యంగా' ఉందనీ, ఇది భారతీయతను, భారతీయ సంప్రదాయాలను మంట కలుపుతోందనీ ఆ పార్టీ ధ్వజమెత్తింది. డిసెంబరు 2న బొంబాయిలో రెండు థియేటర్లపైన, డిసెంబరు 3న ఢిల్లీలో రీగల్ థియేటర్‌పైన శివసైనికులు దాడిచేసి బీభత్సం సృష్టించారు. మహారాష్ట్ర ముఖ్యమంత్రి మనోహర్ జోషి ఆ దుండగలను అభినందించాడు. సినిమా ప్రదర్శనను బొంబాయి, ఢిల్లీలలో రద్దు చేశారు. డిసెంబరు 5న 'హిందూ సామ్రాజ్య సభ' బెదిరింపులకు భయపడి అహ్మదాబాద్‌లో సినిమాను ఎత్తివేశారు. తర్వాతి రోజు 'హిందూ మహాసభ' కార్యకర్తలు కలకత్తాలోని చాప్లిన్ థియేటర్ వద్ద గొడవ చేశారు.

తమ సాటి హిందుత్వ పార్టీ మేటి కాకముందే హిందూత్వంలో రెండడుగులు ముందున్నాననిపించుకొనేందుకు బిజెపి కేంద్ర ప్రభుత్వం ఈ సినిమాను కేంద్ర సెన్సార్ బోర్డుకు డిసెంబరు 6న (బాబ్రీ మసీదు కూలగొట్టిన రోజు) పరిశీలనకు పంపింది. సరిగా అదే రోజు దీపామెహతా, దిలీప్‌కుమార్, మహేష్‌భట్, జావేద్ అక్తర్ తదితరులు శివసేన హింసను ఆపి సినిమాను రక్షించమని కోరుతూ సుప్రీంకోర్టులో పిటీషన్ దాఖలు చేశారు. డిసెంబర్ 7న బొంబాయిలో దిలీప్, భట్, అక్తర్‌లు పత్రికా విలేఖరుల సమావేశం పెట్టి దేశంలో నెలకొన్న 'సాంస్కృతిక ఎమర్జెన్సీ'ని అంతం చేయవలసిందిగా ప్రజలకు పిలుపునిచ్చారు. 'మేం బొంబాయిలోనే ఉండి హిందూ మతోన్మాదులకు వ్యతిరేకంగా పోరాడుతాం' అన్నారు.

దీనికి ఆగ్రహించి డిసెంబర్ 12న బొంబాయిలోని దిలీప్‌కుమార్ నివాసం ఎదుట శివసైనికులు అర్థనగ్న ప్రదర్శన చేశారు. దిలీప్‌కుమార్ పాకిస్తానీయుడని శివసేన రాజ్యసభలో ఆరోపించింది. దిలీప్, దీపా తదితరులకు రక్షణ కల్పించమని సుప్రీంకోర్టు ఆదేశించింది.

'ఫైర్' సినిమాపై హిందుత్వ వాదుల హింసావాదన పలు ప్రశ్నలను లేవనెత్తింది. మనమెంత ప్రజాస్వామిక వాదులమో తెలియజెప్పేందుకు ఒక గీటురాయిగా 'ఫైర్' సినిమా మారింది. మనం రాజకీయాల్లో హిందుత్వాన్ని వ్యతిరేకించవచ్చు. కానీ పౌర సమాజ జీవితంలో, కుటుంబంలో, బయటా మనం దాన్ని ఎంత వ్యతిరేకిస్తున్నామో తెలియచెప్పే లిట్మస్ పేపర్‌గా అది నిలిచింది.

లిబరల్‌మేధావులు, లెఫ్ట్ పార్టీలు దీన్ని కేవలం భావ ప్రకటనా స్వేచ్ఛకు సంబంధించిన విషయంగా చూస్తున్నాయి. ప్రతి ఒక్కరూ తమకు నచ్చిన భావాలను-అవెలాంటివైనా ప్రచారం చేసుకునే హక్కుంది. ఇందులో మెజారిటీ, మైనారిటీలకు తావులేదు. ఇంతవరకూ చెప్పేందుకు ఎవరికీ అభ్యంతరం లేకపోవచ్చు.

బ్రాహ్మణీయ- హిందూ మతోన్మాద పార్టీలైన శివసేన, బిజెపిలు దీన్ని హిందూ-ముస్లిం సమస్యగా మార్చజూస్తున్నాయి. చిత్రంలో సీత (తర్వాత 'నీత'గా మార్చబడిన) పాత్ర వేసిన షబానా ఆజ్మీ, మరో పాత్రలో నటించిన జావేద్ జాఫ్రీ ముస్లింలు కాబట్టి హిందూ సంప్రదాయాలను మంటగలిపారని శివసేన అక్కసు వెళ్లగక్కింది. సీత, రాధ పాత్రల పేర్లను షబానా, సైరా (దిలీప్ జీవిత భాగస్వామి)లుగా మార్చమని బాల్‌థాకరే డిమాండు చేశాడు. దిలీప్ ఇంటి ముందు అర్థనగ్న ప్రదర్శన ముస్లిం వ్యతిరేకతను రెచ్చగొట్టేందుకే. దిలీప్ పాకిస్తానీ అని రాజ్యసభలో శివసేన ఆరోపణ చేసింది కూడా అందుకే.

ముస్లిం వ్యతిరేకతను రెచ్చగొట్టడానికి జరిగిన ఈ ప్రయత్నాలను ఖండించడానికి కూడా హిందూత్వేతర వాదులకు అభ్యంతరం లేదు. కానీ, పై రెండు కోణాల్లోనే సినిమాపై దాడిని ఖండించే వారికి, విషయపరంగా సినిమాలో చిత్రీకరించిన అంశాలను అర్థం చేసుకోవడంలో బిజెపి, శివసేనలతో దాదాపు ఏకాభిప్రాయం వుంది. ఎందుకంటే ఈ వివాదంలో అసలు విషయం ఆ రెండు కోణాల్లోనే కాదు, సినిమా వస్తువులో ఇమిడి వుంది. అది లైంగికతకు, పురుషాధిక్యతకు, పితృస్వామ్యానికి సంబంధించిన కీలక అంశం.

సమాజంలో వివాహిత స్త్రీ పురుషుల మధ్య లైంగిక వ్యక్తీకరణకు మాత్రమే బహిరంగ ఆమోదం ఉంది. ఒకప్పుడు బహిరంగంగా వ్యక్తమైన లైంగికత తర్వాత నాలుగ్గోడల మధ్యకు నడిపించబడింది. వైవాహిక కుటుంబం దాన్ని స్వాధీన పర్చుకుని పిల్లలు పుట్టించేందుకు, పురుషాధిపత్యం ప్రదర్శించేందుకు మాత్రమే అంకితం చేసింది. పిల్లలు కనగలిగే భార్యాభర్తల మధ్య సంబంధం చట్టాన్ని శాసించింది. పునరుత్పత్తికి కేంద్రస్థానంగా తల్లిదండ్రుల పడకగది గుర్తించబడి, అందులో మాత్రమే సెక్స్ ఆమోదయోగ్యమైంది. మిగిలిన అన్ని రకాల సెక్స్ సంబంధాలూ వాటి వాటి స్థితులను బట్టి ఖండనీయమైనవిగా, శిక్షార్హమైనవిగా, వికృత చేష్టలుగా, అసహజమైనవిగా మార్చబడ్డాయి. అలాంటి వాటి గురించి మాట్లాడక పోవడం సభ్యతగా చలామణి అవుతోంది. మెజారిటీ లైంగికత మైనారిటీ లైంగికతను అణచివేసింది. ఫలితంగా స్వలింగ సంపర్కం, వివాహేతర లైంగిక

సంబంధం లాంటివి అజ్ఞాతజీవితం గడపాల్సి వస్తోంది. భారతీయ శిక్షాస్మృతిలో 377వ సెక్షన్ స్వలింగ సంపర్కాన్ని నిషేధించింది. స్త్రీ-పురుష లైంగిక సంబంధాలు మాత్రమే భారతీయతకు, హిందూ సంప్రదాయాలకు అనుగుణమైనవని హిందుత్వవాదులు వాదిస్తున్నారు. అవి మాత్రమే ప్రకృతి సహజమైనవని హిందుత్వ, హిందుత్వేతర, వామపక్ష వాదులూ భావిస్తున్నారు. (ఈ విషయంలో వారి మధ్య ఏకాభిప్రాయం యాదృచ్ఛికం కాదు. ఇద్దరూ పితృస్వామ్య బ్రాహ్మణీయ భావజాలానికి లోబడి ఉన్నవారే).

ఈ నేపథ్యంలో దీపామెహతా 'ఫైర్' సినిమా అగ్గిరాజేసింది. ఆధిపత్య లైంగిక భావాలను, పితృస్వామ్యాన్ని సాహసోపేతంగా ప్రశ్నించి, వారిని దోషులుగా తెరపైకెక్కించింది.

'ఫైర్ లాంటి సినిమాలు ఇక్కడ ఎందుకు తీస్తున్నారు? అమెరికాలో, ఇతర పాశ్చాత్య దేశాల్లోనో తీసుకోవచ్చు. లెస్బియనిజం (స్త్రీల మధ్య లైంగిక సంబంధం) కథాంశం భారతీయ వాతావరణానికి పొసగదు' అని కేంద్ర హోం మంత్రి ఎల్.కె అద్వానీ గురువారం లోక్‌సభలో సెలవిచ్చారు. 'భారతీయ వాతావరణం' అనే ఏకశిలా దృశ్యం అంటూ ఒకటున్నదనేది అబద్ధం. భిన్న సంస్కృతులు, భిన్న లైంగిక ఆచరణలు ఉన్న దేశంలో ఒకే ఒక 'భారతీయ వాతావరణం' ఉందనుకోవడం ఫాసిజం తప్ప మరొకటి కాదు. ఇక హైందవ సంప్రదాయంలో హోమో, లెస్బియన్ సంస్కృతి కూడా భాగమనీ, వాటి పట్ల సహనం గతంలో ఇప్పటికన్నా కాస్త ఎక్కువగానే ప్రదర్శించబడిందని గతాన్ని పరిశీలిస్తే అర్థమవుతుంది. వాత్స్యాయనుడి కామసూత్రాల్లో రెండు అధ్యాయాల్లో వీటిని పేర్కొన్నాడు. శివుడు స్త్రీ-పురుష కలయిక. అయ్యప్ప స్వామి ఇద్దరు మగదేవుళ్ల (శివుడు-విష్ణుమూర్తి) సంపర్కం వల్ల జన్మించాడని పురాణ గాధలున్నాయి. మెకాలే 1883లో భారతీయ శిక్షాస్మృతిలోని 377వ సెక్షన్ రాస్తున్నప్పుడు ఆయన దృష్టిలో బైబిల్ నిషేధం వుందే తప్ప భారత దేశ పరిస్థితి లేదని ప్రముఖ హోమోనేత అశోక్‌రావ్ కవి 'దక్కన్ క్రానికల్'లో రాశాడు.

పురుషుడి లైంగిక అవసరాలకు, వారసుల ఉత్పత్తికి స్త్రీ తయారు చేయబడిందనే పురుషాధిక్య పితృస్వామిక భావన హిందూ, క్రైస్తవ, ముస్లిం మతాల్లో స్పష్టంగా వుంది. 'ఫైర్' సినిమాపై హిందుత్వవాదుల దాడికి కారణాల్లో ఈ పితృస్వామిక భావనను 'ఫైర్' దెబ్బతీయుటం కూడా ఒకటి. సెక్స్ అనేది అధికారం చలాయించేందుకు పురుషుడి చేతిలో ఆయుధమైనప్పుడు దాన్ని ధ్వంసం చేయడం పురుషాహంకారాన్ని దెబ్బ తీయడమవుతుంది. తమ శరీరం మీద, మనసు మీద తమకే హక్కుందని స్త్రీలు చెప్పడాన్ని పురుషులు చాలామంది అంగీకరించరు. (ఇలాంటి భావనలు చాలామందిలో ఉన్నప్పటికీ ముందుగా హిందుత్వవాదులే స్పందించారు. మౌనం వహించిన వారు కాగలకార్యం గంధర్వులు నెరవేస్తున్నందుకు సంతోషిస్తున్నారు).

బాబ్రీ మసీదు ధ్వంసం, బైబిళ్ల దహనం వరుసలో 'ఫైర్' సినిమాపై దాడిని అర్థం చేసుకోవాలి. ఆ రెండిటికీ స్పందించిన ప్రజాస్వామిక వాదులు దీనికీ స్పందించాలి. ప్రమాదకరమైన మెజారిటీ మతోన్మాదం మైనారిటీ మతాల మీద దాడులు చేస్తున్నట్టుగానే మెజారిటీ లైంగికత మైనారిటీ లైంగికతల మీద చేస్తున్న దాడిగా దీన్ని అర్థం చేసుకోవాలి. పితృస్వామిక భావజాలానికి వ్యతిరేకంగా పోరాడే ఫెమినిస్టులపై దాడిగా కూడా దీన్ని

గుర్తించాలి. మతం అభివృద్ధి నిరోధకమని భావించే వాళ్ళుం కూడా మైనారిటీ మతస్తులతో గొంతు కలిపి మెజార్టీ హిందూ మతోన్మాదాన్ని ఖండించిన విధంగానే, హోమో-లెస్బియన్ లైంగికతలపై దాడిని మనం నిర్ద్వంద్వంగా ఖండించాలి. పరమత సహనాన్ని ప్రబోధించినట్టుగా పర లైంగికత పట్ల సహనాన్ని ప్రదర్శించమమని ప్రబోధించాలి. అభిప్రాయ ప్రకటనా స్వేచ్ఛను గౌరవించాలి. హిందుత్వ వాదాన్ని రాజకీయాల్లోనే కాదు, సమాజ జీవితంలో కూడా అంతం చేయాలి.

20.12.98
గుంటూరు

పోలీసు హత్యల్ని వ్యతిరేకిద్దాం!

అనంతపురం జిల్లాలో కేవలం 12 రోజుల వ్యవధిలోనే పోలీసులు ప్రకటించిన రెండు ఎన్‌కౌంటర్లలో నలుగురు యువకులు చనిపోయారు. డిసెంబరు 26వ తేదీన హిందూపురం మండలంలో నంజప్ప గంగప్ప అనే యువకులు చనిపోతే, జనవరి 6న రొద్దం మండలంలో జనార్దన్, కేశవ్‌లు చనిపోయారు. మొదటి ఎన్‌కౌంటర్ గురించి గంగప్ప, నంజప్పలను పోలీసులు ముందుగా అరెస్టుచేసి కాల్చిచంపి శవాల్ని పడవేసినట్లుగా పత్రికలు సాక్ష్యాధారాలతో సహా ప్రకటించాయి. ఈ ఇరువురిలో నంజప్ప లిబరేషన్ గ్రూపుకు చెందినవాడు కాగా, గంగప్ప ఏ రాజకీయాలకూ సంబంధించని ఒక ఫ్యాక్టరీ కార్మికుడు. చట్టం పట్ల ఏ మాత్రం గౌరవం, నిబద్ధత లేని పోలీసులు, ప్రజల ఆలోచనల నుంచి మొదటి ఎన్‌కౌంటర్ ప్రహసనం తొలగిపోకముందే, మరొక ఎన్‌కౌంటర్‌ను సృష్టించారు. విముక్తి పథం గ్రూపుకు చెందిన కేశవ్‌ను బెంగుళూరు నుండి, జనార్దన్‌ను మరో చోట నుండి అరెస్టు చేసి, చిత్రహింసలు పెట్టి కాల్చిచంపి శవాల్ని తెచ్చి పడేసినట్లు వాస్తవాలు తెలుపుతున్నాయి.

నలుగురు యువకులూ ఎంతో జీవితం ఉన్నవారు. నలుగురూ దళితులే. ఈ రెండు సంఘటనలతోపాటు, గత మూడు మాసాల నుండి గార్లదిన్నె, కూడేరు మండలాల్లోని దళిత వాడలపై కొనసాగుతున్న పోలీసు దాడులు, యువకుల చిత్రహింసలు గమనించినప్పుడు, పోలీసుల హింస ఇంతటితో ఆగేటట్లుగా కనపడడం లేదు. దీని గురించి ప్రతిపక్ష పార్టీలు సైతం గళం విప్పడం లేదు. మరోవైపు అసాధారణంగా జిల్లాలో అనేక గ్రూపులుగా విడిపోయి ఉన్న నక్సలైట్లు ఒకరిమీద మరొకరు చేసుకునే ఆరోపణలు, ప్రత్యారోపణల్లో సైద్ధాంతిక విభేదాలకు బదులు, అనైతిక విషయాలే ప్రాధాన్యం వహించిన పరిస్థితులలో అంతో, ఇంతో మాట్లాడగలిగే వారు కూడా మాట్లాడలేని పరిస్థితి నెలకొని వుంది. ఇవన్నీ పోలీసుల చట్టవ్యతిరేక చర్యలకు సాధికారతను (legitamising) కలిగిస్తున్నాయి.

ఎన్‌కౌంటర్ల పేరుతో జరిగే హత్యలను ఎందుకు వ్యతిరేకించాలి?

ప్రస్తుతమున్న పరిస్థితులలో ప్రజలలో ఈ ప్రశ్న కలిగే అవకాశం ఉంది. చట్ట వ్యతిరేకంగా జరిగే పోలీసు హత్యలను వ్యతిరేకించడానికి నక్సలైట్ల రాజకీయ విశ్వాసాలు కలిగి ఉండాల్సిన అవసరం లేదు. చట్టానికి భిన్నంగా జరిగే ఏ చర్యనయినా వ్యతిరేకించడం ప్రజాస్వామిక వాదుల లక్షణం. దేశంలో ఉన్నటువంటి చట్టాల ప్రకారం నేర పరిశోధన చేసి, చార్జిషీటు వేసి నేరస్తుల్ని కోర్టులో హాజరు పెట్టాల్సిన బాధ్యత పోలీసులది. నేర స్వభావాన్ని బట్టి శిక్షల్ని విధించే అధికారం కోర్టులది. ప్రజాస్వామ్యాన్ని బలంగా ఉంచాలనే

అభిప్రాయంతోనే రాజ్యాంగంలో న్యాయం, పరిపాలనా విభాగాలను వేరువేరుగా నిర్దేశించారు. శిక్షల్ని విధించే అధికారం పోలీసులకు ఇవ్వలేదు. చట్టాలలో ఉన్న మరణశిక్షనే అనాగరికమైనందని ప్రపంచ వ్యాప్తంగా ప్రజాస్వామికవాదులు ఆందోళన చేస్తున్న నేపథ్యంలో ఏ విచారణ, నేర నిరూపణ లేకుండా వ్యక్తుల్ని భౌతికంగా నిర్మూలించే హక్కు పోలీసులకు లేదు. ఈ యువకుల్ని చట్ట ప్రకారం విచారించి శిక్షించి ఉండి వుంటే, మనకు అభ్యంతరం ఉండాల్సిన అవసరం వుండేది కాదు.

జిల్లాలో రాజకీయ ముఠాల నాయకులు జిల్లాను ప్రాంతాలవారీగా పంచుకొని ప్రజా జీవనాన్ని అతలాకుతలం చేస్తున్నారు. తమకు అడ్డుచెప్పిన వారి ప్రాణాల్ని మంచినీళ్ల ప్రాయంగా తీస్తున్నారు. బలవంతపు వసూళ్లతో కోట్లాది రూపాయలు గడించడమే కాకుండా జిల్లా అభివృద్ధిని అడ్డుకుంటున్నారు. దొంగసారా వ్యాపారంతో, అటు ప్రభుత్వాన్ని ఇటు ప్రజలను వంచిస్తూ నిలువుదోపిడీ చేస్తున్న దొంగసారాజులు వున్నారు. వీరంతా సంఘ వ్యతిరేకులే కాకుండా చట్ట వ్యతిరేకులు కూడా. వీరికి పోలీసులు రక్షణ ఇచ్చి కాపాడుతున్నారు. ఏ ఒక్కరినీ పోలీసులు కాల్చి చంపిన దాఖలాలు లేవు. అలాంటప్పుడు నక్సలైట్లను, వారి సానుభూతి పరులను మాత్రమే ఎందుకు కాల్చి చంపాలి? నిజానికి ఎవరినీ చట్టవ్యతిరేకంగా కాల్చిచంపమని మేము చెప్పడం లేదు. చట్టాల్ని సంరక్షించాల్సిన పోలీసులే చట్టాల్ని ఉల్లంఘిస్తే ఏం చేయాలి? వాటిని ఎవరు రక్షించుకోవాలి?

మనమే రక్షించుకోవాలి

పోలీసుల ఈ అక్రమాల్ని మనం ప్రశ్నించకపోతే పోలీసుల తుపాకులు నక్సలైట్ల వరకే ఆగుతాయా? రేపు రాజకీయ ప్రత్యర్థుల్ని, సామాన్య ప్రజానీకాన్ని చంపివేసి చట్టబద్ధత ప్రకటించుకోరన్న గ్యారంటీ వుంటుందా? పోలీసులను చట్టానికి జవాబుదారీ చేయకపోతే మును ముందు మనం పోలీసుల వికృత రూపాల్ని మరింతగా చూడాల్సి రావచ్చు. మనిషి చనిపోవడం సహజం. చంపబడడం అసహజం. రాజ్యం చేత చంపబడడం మరీ అసహజం. దారుణం.

నక్సలైట్ ఉద్యమాల నేపథ్యం

యాభై సంవత్సరాల స్వాతంత్ర్య పండుగ జరుపుకుంటున్న దశలో కూడా గ్రామాలలో, పెత్తందారీ స్వభావంలో మార్పు రాలేదు. భూమి సమస్య అలాగే ఉండిపోయింది. దళితులు, వెనుకబడిన కులాల వారు భూస్వాముల భల్లూకపుపట్టులో నలుగుతూనే వున్నారు. ఈ నేపథ్యంలో ప్రజల ఆకాంక్షలకు అనుగుణంగా ఏ ఉద్యమాలు వచ్చినా మద్దతివ్వడానికి ప్రజలు సిద్ధంగా ఉన్నారు. సహజంగానే నక్సలైటు పార్టీల రాకతో తమ సమస్యలు పరిష్కరించబడతాయని ప్రజలు భావించారు. నక్సలైట్ పార్టీలు ప్రజాసమస్యలపై దృష్టి కేంద్రీకరించి ఉద్యమాలను అభివృద్ధి చేసే బదులు అనేక గ్రూపులుగా విడిపోయి పరస్పర ఆరోపణలతో విడుదల చేస్తున్న కరపత్రాలు, పత్రికా ప్రకటనలు, దాడులు జరుపుకుంటుండడంతో ప్రజలకు వారిపట్ల గౌరవం, విశ్వసనీయత దారుణంగా దెబ్బ తింటున్నాయి. పూర్వాశ్రమంలో వీరంతా కలిసి మెలిసి పని చేసిన వారే. అనాలోచితంగా వీరు చేసుకుంటున్న ఈ ఆరోపణలు ఉద్యమాల గురించి

ప్రజలు తప్పుగా అర్థం చేసుకోవడానికి ఉపయోగ పడ్తున్నాయి. పోలీసులు, భూస్వాముల వల్లనేగాక, గ్రూపుల మధ్య తగాదాల వల్ల కూడా ప్రజలు నలిగిపోయే పరిస్థితి దాపురించింది. ప్రజా ఉద్యమాల్ని నిర్మించదలిచిన వారు విలువల్ని ఏ రకంగా పాటిస్తున్నారో కూడా సమీక్షించుకోవాలి.

ప్రజాతంత్రవాదుల సమర్థన ప్రజా ఉద్యమాలకు చాలా అవసరం. దీనిని జాగ్రత్తగా విస్తరించాల్సిన అవసరం వుంది. ప్రజా ఉద్యమాల బలం నైతిక విలువల మీద కూడా ఆధారపడి వుంటుంది. జిల్లాలో దారుణంగా పెరిగిపోతున్న హింసను, బూటకపు ఎన్‌కౌంటర్లను ప్రజలు నిరసించాలంటే విలువలతో కూడుకున్న ఆచరణ చాలా అవసరం. అప్పుడే సమాజం ఉద్యమాల్ని బలపరుస్తుంది.

చట్టాలకు అతీతంగా ఆటవిక న్యాయాన్ని ప్రవేశపెట్టడానికి ప్రయత్నిస్తున్న పోలీసు చర్యల్ని ఖండించి ప్రజాస్వామిక విలువల్ని కాపాడుకోవాల్సిన అవసరం ఎంతైనా వుంది. అవసరమైన సందర్భాలలో సరయిన రీతిలో స్పందించలేకపోతే కొత్తగా హక్కుల్ని సాధించుకోవడం మాట అటుంచి, ఉన్నటువంటి హక్కుల్ని కూడా కోల్పోయే ప్రమాదముంది. ప్రజల్ని, ప్రజాస్వామిక వాదుల్ని ఈ దిశగా ఆలోచించాల్సిందిగా కోరుతున్నాం.

23.1.99
అనంతపురం

సంఘ పరివార్ ఫాసిజాన్ని ఎన్నాళ్లు సహిద్దాం?

ఒక దశాబ్దం కింద ఈ పరిస్థితి బహుశా ఎవ్వరూ ఊహించి ఉండరు.

కొంతమంది దుండగులు సినిమా టాకీస్ అద్దాలు పగలకొట్టి ప్రేక్షకులను బెదిరించి 'ఫలానా సినిమా ప్రదర్శన ఆపండి' అంటే ముంబాయి నుండి గౌహతి దాకా ఆ సినిమా ప్రదర్శన ఆగిపోతుందనీ,

ముంబాయిలో కూర్చుని ఒక వ్యక్తి 'పాకిస్తాన్ క్రికెట్ టీం ఈ నగరంలో ఆడడానికి వీలు లేదు' అని ప్రకటిస్తే దేశ క్రికెట్ బోర్డే ఎందుకయినా మంచిదని భారత-పాకిస్తాన్ క్రికెట్ మ్యాచ్‌ను ముంబాయిలో ఏర్పాటు చేయకుండా జాగ్రత్త పడుతుందనీ,

అదే వ్యక్తి పాకిస్తానీ కళాకారులెవ్వరూ ముంబాయిలో ప్రదర్శన ఇవ్వడానికి వీలు లేదని శాసిస్తే ప్రదర్శన నిర్వాహకుల నుండి ముంబాయి నగర పాలకుల దాకా అందరూ ఏకగ్రీవంగా ఆ ప్రదర్శన నిర్వహించకుండా ఉండడమే మంచిదని తీర్మానిస్తారనీ,

కొంతమంది దుండగులు ఢిల్లీలో క్రికెట్ పిచ్ తవ్వేసి పాకిస్తాన్ ఇండియాలో క్రికెట్ ఆడడానికి వీలు లేదని ప్రకటిస్తే 'ఎట్టి పరిస్థితిలోనయినా ఆట జరిగి తీరుతుంద'ని ప్రభుత్వం ఒక వైపు ప్రకటిస్తూనే ఎందుకయినా మంచిదని మొదటి టెస్ట్‌ను ఢిల్లీ నుండి చెన్నైకి బదలాయిస్తుందనీ,

ఒక దశాబ్దం కింద ఎవరూ ఊహించి ఉండరు.

కానీ ఈ దశాబ్దకాలంలో కాషాయ టెర్రరిజం భారతదేశంలో ప్రజాస్వామ్యానికి ఒక పెద్ద ప్రమాదకారిగా మారింది. ఇది కేవలం క్రికెట్‌కూ కళలకూ సినిమాలకూ పరిమితం కాలేదు. హైందవ పురాణాల నుండే తన కుంచెకు ఇతివృత్తాలనూ సింబల్స్‌నూ అత్యధికంగా ఎంచుకున్న ఎం.ఎఫ్. హుసేన్‌కు 'నువ్వు ముస్లింవు జాగ్రత్త' అని జ్ఞాపకం చేయడం దగ్గర ఆగిపోలేదు.

యాభై ఏళ్లుగా ఏ రోజూ అభద్రతా భావం లేకుండా బతుకుతున్న క్రైస్తవులపైన తామే దాడి చేసి భయభ్రాంతుల్ని చేసి, 'వారు చేపడుతున్న మత మార్పిడుల వల్లనే ఈ దాడులు చేయవలసి వచ్చింది' అని సమర్థించుకోవడమే కాక, 'మతమార్పిడులపై జాతీయ స్థాయి చర్చ జరగాలి' అని దేశ ప్రధానమంత్రి చేతనే అనిపించగలిగారు. ప్రధానమంత్రే కాదు, 'చర్చ జరిపితే మంచిదేనేమో కదా' అని సమాజంలో చాలామంది అనుకునేటట్టు చేయగలిగారు.

'ఇందుగలడందు లేడని సందేహము వలదు' అన్న సంగతి మరచిపోయి 'రాముడు ఇక్కడే పుట్టాడ'ని పట్టుబట్టి బాబ్రీ మసీదును కూలగొట్టడం దగ్గర ఆగిపోలేదు. దానికి

నిరసనగా అల్లర్లకు పాల్పడిన ముంబాయి ముస్లింలకు ఇప్పట్లో మరచిపోలేనంత భయంకరమైన 'గుణపాఠం' నేర్పించారు. 1993 జనవరి నాటి ఊచకోత నుండి ముంబాయి ముస్లింలు కోలుకొని ధైర్యంగా బతకడం కష్టం.

వీళ్లు ఎక్కడో అడవులలో కొండలలో దాక్కొని ఈ పనులు చేయడం లేదు. నాగరికత నడిబొడ్డున ఉంటూ చేస్తున్నారు.

వీళ్లు ప్రశాసనానికి శత్రువులయి సమాజానికి బహిష్కృతులయి ఈ పనులు చేయడం లేదు. తామే ప్రశాసనం నడుపుతూ టెరరిజం చలాయిస్తున్నారు. సమాజం మధ్యనే నిలబడి చలాయిస్తున్నారు. 'ఇది సాగనివ్వం, అది సాగనివ్వం' అంటూ ప్రెస్ కాన్ఫరెన్స్‌లు పెట్టి, టివి ఛానెల్స్‌కు ఇంటర్వ్యూలు ఇచ్చి చెప్తున్నారు. హింస చేసి, 'ఇది హిందువుల న్యాయమైన ఆగ్రహం' అని బాహటంగానే ప్రకటిస్తున్నారు. తమ ఆదేశం అమలు కాకపోతే మరింత హింసకు పాల్పడతామని కూడా బాహటంగానే చెప్తున్నారు.

అన్నిటి కంటే ఆందోళన కలిగించే విషయం సమాజం ఎంత సులభంగా ఈ సంఘ్ పరివార్ గుండాయిజానికి లొంగుతున్నదనేది. వాళ్ల గుండాగిరీని వ్యతిరేకిస్తే మరింత హింసకు పాల్పడతారేమోనని భయపడి బతకడం సమాజం నేర్చుకుంటున్నది. ప్రపంచంలోని అతి పెద్ద నగరాలలో ఒకటి, అత్యాధునిక నగరాలలోనూ ఒకటి అయిన ముంబాయి బాల్‌థాకరే గుండాగిరీకి లొంగి బతుకుతూ వుంది. వ్యతిరేకించే వాళ్లు ముంబాయిలో లేనేలేరని కాదు. ఆ నగరాన్ని అంతగా అవమానపరచనవసరం లేదు. కానీ నిస్సహాయంగా గొణుక్కుంటూ శివసేనకు లోబడి బతకడం ఆ నగరం నేర్చుకుంది. 'దావూద్ ఇబ్రహీం గురించి, అరుణ్ గావ్లీ గురించి ఎందుకు మాట్లాడుకోవాలి? శివసేనను మించిన మాఫియా ముంబాయిలో ఏది వుంది?' అని నగర వాసులందరూ అంటారు. అంటూ వారితో అడ్జస్ట్ అయి బతుకుతుంటారు. ప్రజలే కాదు, ప్రశాసనం కూడా అడ్జస్ట్ అయి బతకడం నేర్చుకుంటూ వుంది. 1993 జనవరి హింసాకాండ సందర్భంగా బాల్‌థాకరే మీద, అతని అనుయాయుల మీద చట్టం ప్రకారం చర్య ఎందుకు తీసుకోలేదని అప్పటి మహారాష్ట్ర ముఖ్యమంత్రిని జస్టిస్ శ్రీకృష్ణ కమీషన్ ప్రశ్నించగా 'వాళ్ల మీద చర్య తీసుకుంటే ముంబాయి తగలబడుతుందని భయపడ్డాం' అని ఆ కాంగ్రెస్ ముఖ్యమంత్రి జవాబు ఇచ్చాడు.

సంఘ్ పరివార్ గుండాయిజాన్ని గుండాయిజం అంటూ ఈ రోజు విశాఖపట్నంలో సభ జరుపుతున్నాం. కానీ ఇలాంటి సభను దేశ రాజధాని ఢిల్లీలో జరపడం చాలా కష్టం-సొంతగా మందీ మార్బలం ఉన్న వాళ్లకయితే తప్ప. ఢిల్లీ విశ్వవిద్యాలయం నుండి జవహర్ లాల్ నెహ్రూ విశ్వవిద్యాలయం దాకా అన్ని చోట్లా వాళ్లను విమర్శిస్తూ జరిపిన మీటింగ్‌లపై దాడి చేసి విధ్వంసం సృష్టించిన చరిత్ర వారికి వుంది.

యూరప్‌లో 1930లో ఫాసిజం ఒక ప్రబలమైన దుష్టశక్తిగా ఎదగడాన్ని పరిశీలించిన వాళ్లందరూ ఒక విషయం గుర్తించారు. బలప్రయోగంతోనూ బెదిరింపులతోనూ సమాజాన్ని శాసిస్తామంటూ ఫాసిస్టులు ముందుకొచ్చినప్పుడు తక్కిన సమాజం ప్రతిఘటించకుండా లొంగిపోవడం ఫాసిస్టు ప్రణాళికను సులభతరం చేసింది. లొంగేకొద్దీ వాళ్లు విజృంభించారు. వాళ్లు విజృంభించే కొద్దీ సమాజం మరింత లొంగింది. బలప్రయోగం ముందు వివేచననూ ఆత్మవిశ్వాసాన్నీ కోల్పోయి మౌనంగా ఉండిపోయే

ఈ వైఖరి హిట్లర్ వంటి ఒక పిరికి మనిషిని మహానియంతను చేయగలిగింది.

ఇది కేవలం మైనారిటీల సమస్య అనుకుంటే పొరబాటే. మైనారిటీల సమస్యే అయినా అందరం పట్టించుకోవలసిందే. కానీ సంఘ్‌పరివార్ ఫాసిజం కేవలం ముస్లింలకూ క్రైస్తవులకే ప్రమాదకారి కాదు. ఈ విషయం పదే పదే చెప్పుకోవలసి వుంది.

స్త్రీలు ఏం చేయవచ్చో ఏం చేయకూడదో చెప్తామని వాళ్లు 'ఫైర్' సినిమా పైన అప్రకటిత నిషేధం పెట్టారు.

దళితులు ఆత్మగౌరం కోసం హైందవ సమాజాన్ని వదిలిపెట్టి పోవచ్చునో లేదో మేము చెప్తామని వాళ్లు డాంగ్స్ నుండి జలంధర్ దాకా అనేక చోట్ల హింసాత్మకంగా ప్రకటించారు.

వాళ్లు సంస్కృతికి నిర్వచనం చెప్తారు. స్వేచ్ఛకు పరిమితులు పెడతారు. మంచి ఏమిటో చెడు ఏమిటో ప్రకటించి కర్రలతో రాళ్లతో బాంబులతో అమలు చేస్తారు.

కానీ వాళ్లకు తెలిసిన మంచిలో సమతకూ ప్రజాస్వామ్యానికీ చోటులేదు. అది నిచ్చెన మెట్ల బ్రాహ్మణ ధర్మం నేర్పించిన మంచి. దానిని కర్రలతో రాళ్లతో అమలు చేయడానికి పూనుకున్న ఈ కాషాయ ఫాసిజాన్ని ఎన్నాళ్లు సహిద్దాం?

25.1.99
విశాఖపట్నం

కారంచేడు-చుండూరు

దళితుల హక్కులు- క్రిమినల్ న్యాయవ్యవస్థ

దళితులపై అత్యాచారాలు అనగానే కారంచేడు, చుండూరు గుర్తుకొస్తాయి. రాష్ట్రం మొత్తాన్ని కుదిపేసిన సంఘటనలు ఆ రెండు. అటువంటి రెండు ప్రధాన సంఘటనలకు సంబంధించి న్యాయపోరాటం ఎటువంటి మలుపులు తిరిగింది, ఎటువంటి వైఫల్యాలు చవిచూసింది సమీక్షించాల్సిన అవసరం వుంది.

కారంచేడు సంఘటన జరిగి 14 సంవత్సరాలు అయింది. ఆ కేసులో ప్రధాన సాక్షి అలీసమ్మ హత్యకు గురైంది. కారంచేడు కేసులో సెషన్సు కోర్టు కొందరికి శిక్షలు వేసిందికానీ వాళ్లు అప్పీలుకని హైకోర్టుకి వెళ్తే గత ఏడాది హైకోర్టు వాళ్లను నిర్దోషులుగా ప్రకటించింది. ప్రస్తుతం కేసు సుప్రీంకోర్టు ముందు వుంది.

చుండూరు కేసు విచారణ ఇంకా మొదలే కాలేదు. సంఘటన జరిగి ఎనిమిది సంవత్సరాలయింది. ప్రత్యేక కోర్టు గ్రామంలోనే ఏర్పాటు చేయాలని బాధితులు పట్టుబట్టడంతో నిందితులు హైకోర్టుకి వెళ్లి స్టే తెచ్చుకున్నారు. ప్రత్యేక కోర్టుని చుండూరులో వుంచాలా వద్దా అనేది తేల్చుకోవడానికి హైకోర్టుకి ఐదు సంవత్సరాలు పట్టింది. ఆ విషయాన్ని తేల్చుకోవాల్సింది జిల్లాకోర్టు అని 1996లో ఉత్తర్వులు జారీ చేసింది. జిల్లా కోర్టు ఉత్తర్వుల ప్రకారం ప్రత్యేక కోర్టుని గుంటూరుకి మార్చారు. మార్చి రెండు సంవత్సరాలైనా కేసు విచారణ మొదలు కాలేదు.

చుండూరు సంఘటన తర్వాత దీక్షలు చేస్తున్న దళితులపై పోలీసులు కాల్పులు జరపడం, అనిల్‌కుమార్ అనే దళిత యువకుడు ఆ కాల్పుల్లో మరణించడం అందరికీ తెలిసిందే. ఆ కాల్పుల సంఘటన జరిగినప్పుడు పోలీసులు కొంతమంది దళిత సంఘాల నాయకులను అరెస్టు చేశారు. పోలీసుల విధి నిర్వహణకు అడ్డుపడి వారిపై దాడి చేశారని ఈ నాయకుల పై కేసులు నమోదు చేశారు. ఆ కేసుకి సంబంధించి తెనాలి మేజిస్ట్రేటు ఈ ఏడాది ఏప్రిల్ 8న తీర్పునిస్తూ వారికి రెండు సంవత్సరాల జైలు శిక్ష, 3500/- జరిమానా విధించారు. చుండూరు హత్యకేసు విచారణ ఇంకా మొదలే కాలేదు. అనిల్‌కుమార్ హత్యకేసు తేలనేలేదు. దళితనాయకులకు మటుకు శిక్షలు పడిపోయాయి. ఇది కాకతాళీయమైనా, కాకపోయినా చాలా విచిత్రంగా, బాధాకరంగా వుంది.

ఈ మూడు కేసులను ఒక దగ్గర పెట్టి పరిశీలిస్తే మన న్యాయ విధానంలో ఎక్కడో తీవ్రమైన లోపం ఉన్నట్టు కొట్టొచ్చినట్లు కనిపిస్తుంది. ఈ క్రిమినల్‌న్యాయవ్యవస్థ దగ్గరికి దళితులు బాధితులుగానో, నిందితులుగానో వెళ్తే వారికి ఎలాంటి న్యాయం జరిగే అవకాశాలు ఉన్నాయనేది మనం తెలుసుకోవాలి. ఎందుకంటే కోర్టుల్లో జరిగే న్యాయపోరాటాలు ప్రజాస్వామిక ఉద్యమాల్లో మైలురాళ్లు. న్యాయం జరిగిందా లేదా అని

తెలుసుకునేందుకు అవి ఒక ప్రతీక. ఒక కొలమానం. ఒక ఉపశమనం. ఒక విజయ సంకేతం. అటువంటి విజయ సంకేతం ఇవాళ రాష్ట్రంలో దళిత వర్గాలకు కొరవడింది. అంతే కాదు. వారు ఏప్రిల్ 8న మరో దెబ్బ కాయాల్సి వచ్చింది. అది గ్రామంలో ఉన్న అగ్రవర్ణ పెత్తందార్ల నుంచి కాదు, న్యాయాన్ని పోషించి పట్టిన న్యాయ కోవిదుల నుంచి.

సాధారణంగా న్యాయపోరాటాల్లో గెలుపు- ఓటమి అనేది అనేక అంశాల పై ఆధారపడి ఉంటుంది. పోలీసులు దర్యాప్తు నిజాయితీతో సత్వరం జరపడం, సాక్షులను, సాక్ష్యాలను పకడ్బందీగా ప్రవేశపెట్టడం మొదలైనవి ముఖ్యం. మన క్రిమినల్ న్యాయవ్యవస్థ ప్రకారం బాధితుల తరఫున వాదించేది ప్రభుత్వం కాబట్టి సాక్ష్యాధారాలను రుజువు చేయడం పబ్లిక్ ప్రాసిక్యూటర్ బాధ్యత. ఆ పని ప్రాసిక్యూటర్ సక్రమంగా నిర్వర్తించాలి.

ఇవే కాకుండా కోర్టు విచారణలో ఆలస్యం జరగకూడదు. పోలీసుల దర్యాప్తులో కాని, కోర్టు విచారణలో కాని అనవసరమైన కాలయాపన జరిగితే ఎంతో అమూల్యమైన సాక్ష్యాధారాలను కోల్పోతాం. భౌతికమైన సాక్ష్యాధారాలనే కాదు. కాలం విశ్వాసాలను, నమ్మకాలను, ఆదర్శాలను, మనోధైర్యాన్ని కూడా మింగేస్తుంది. ఈ నేపథ్యంలో చుండూరు సంఘటన విచారణ ఇంకా మొదలుకాకపోవడాన్ని ఏ విధంగా అర్థం చేసుకోవాలి? సత్వర విచారణ హక్కు వ్యక్తి స్వేచ్ఛ (ఆర్టికల్ 21)లో భాగమని మంత్రోచ్చారణ చేస్తే సరిపోతుందా?

ఇవన్నీ కాకుండా న్యాయ నిర్ణయాధికారంలో మరో విషయం కూడా బలమైన పాత్ర వహిస్తుంది. అది న్యాయమూర్తులు ఎటువంటి విలువలను విశ్వసిస్తారనేది. న్యాయాధికారులు గాలిలో పుట్టరు. ఈ సమాజంలోని వివిధ సాంఘిక, ఆర్థిక, రాజకీయ భావజాలాల ప్రభావం వారిపై పడుతుంది. ఈ అంశాన్ని న్యాయశాస్త్ర తత్వశాస్త్రమే అంగీకరిస్తుంది. ప్రతి మనిషి భావజాలాన్ని ఆ వ్యక్తి పుట్టుక, పెరిగిన పరిస్థితులు, పొందిన జ్ఞానం, మెచ్చిన ఆదర్శాలు మలుస్తాయి. ''న్యాయ వ్యవస్థలో వివిధ వర్గాల ప్రజలకు సరైన ప్రాతినిధ్యం లేకపోవడం భ్రమ, ఊహ కాదు అది వాస్తవం''. ఈ మాట మేమంటున్నది కాదు. సుప్రీమ్‌కోర్టు న్యాయమూర్తి శ్రీ రత్నవేల పాండ్యన్ అన్నారు. (ఎఐఆర్ 1994 ఎస్‌సి 349). వివిధ హైకోర్టుల్లోని న్యాయాధికారులలో ఎంత మంది ఎస్‌సిలు, ఎస్‌టిలు, బిసిలు, స్త్రీలు వున్నారో ఆయన ఉటంకించారు. దేశంలోని 15 హైకోర్టుల్లో 1993 నాటికి మొత్తం 443 న్యాయమూర్తులు ఉండగా అందులో కేవలం 13 మంది ఎస్‌సిలు, 7 మంది ఎస్‌టిలు, 42 మంది బిసిలు, 15 మంది స్త్రీలు వున్నారు. ఈ లోపాన్ని భర్తీ చేయాల్సిన బాధ్యత ప్రభుత్వంపై వుంది. వివిధ వర్గాల ప్రజల ఆవేదనను, పీడనను అర్థం చేసుకోగలిగి, స్పందించగలిగే న్యాయాధికారుల అవసరం సమాజానికి చాలా వుంది.

వీటన్నిటికీ మించి మరో విషయం ప్రధానమైనది. సంఘటన జరిగినప్పుడు మనలో వుండే స్ఫూర్తి తర్వాత కూడా కొనసాగుతోందా అనేది. న్యాయపోరాటాలు జరపడానికి చాలా సమయం వెచ్చించాలి. చాలా ఓపిక కావాలి. ఆ సహనం మనలో వుంటోందా అనేది ప్రశ్నించుకోవాలి. ఆవేశాలకు, ఆవేదనకు పరిమితమైన ప్రయోజనమే వుంటుంది.

ఈ సందర్భంగా అమెరికాలో నల్లజాతి ఉద్యమాన్ని గుర్తు చేసుకోవడం అవసరం. జాతి వివక్షను అమెరికన్ సుప్రీంకోర్టు 1960ల వరకు బాహాటంగా సమర్థించేది. అటార్నీ

థర్గడ్ మార్షల్ వంటి న్యాయవాదుల చొరవ వల్ల, బాధితుల పట్టుదల వల్ల కోర్టులు జాతి వివక్షను వ్యతిరేకించడం మొదలు పెట్టాయి. మార్షల్ అంత చొరవ ప్రదర్శించడానికి కారణం అమెరికాలో నల్లజాతి ఉద్యమం బలంగా ఉండడం. న్యాయపోరాటాల పట్ల ఆ ఉద్యమాలకు శ్రద్ధ ఉండటం. మనదేశంలో కూడా న్యాయమూర్తుల్లో, న్యాయవాదుల్లో మార్షల్స్‌ని తట్టిలేపే బలమైన దళిత ప్రజాస్వామ్య ఉద్యమాలే నేటి అవసరం. లేకపోతే కారంచేడులు కొట్టుకుపోతాయి. చుండూరులు కొట్టుకుపోతాయి. దళితులకు మటుకు శిక్షలు పడుతూనే వుంటాయి.

2.5.99

విజయవాడ

'కార్గిల్ యుద్ధాన్ని' వ్యతిరేకిద్దాం

యుద్ధం ప్రభుత్వ సమస్య కాదు. మనందరి సమస్య.

యుద్ధాన్ని గురించిన ఆలోచన, నిర్ణయాలు ప్రభుత్వానికి వదిలేసి మనం దేశభక్తితో చప్పట్లు కొట్టే పాత్రకు పరిమితం కాకూడదు. ఇది ఎప్పుడయినా సత్యమే. కానీ అణుయుద్ధ ప్రమాదం పెరిగిన తర్వాత మరీ సత్యం. మామూలు యుద్ధంలో ప్రత్యక్ష ప్రమాదం ఎదుర్కొనేది ఇరుదేశాల సైనికులే కాబట్టి (సరిహద్దు ప్రజలను మినహాయిస్తే) యుద్ధ నిర్ణయాలను సైన్యానికీ, ప్రభుత్వానికీ వదిలేయడం తగునని మాట వరుసకైనా అనవచ్చు. అదికూడా మాటవరసకే తగును. కానీ అణుయుద్ధమంటూ వస్తే ప్రమాదం ఎదుర్కొనేది సైన్యాలు మాత్రమే కాదు. సరిహద్దుకు చాలా దూరంలో మారుమూల ప్రాంతాలలో నివసించే ప్రజలు సహితం ఎదుర్కొంటారు. ఈ స్థితి రెండు దేశాల ప్రజలకూ తెచ్చి పెట్టిన భారతీయ జనతా పార్టీ ప్రభుత్వం ఇప్పుడు దేశభక్తితో చప్పట్లు కొట్టే పాత్రకు మనల్ని పరిమితం కమ్మంటే మనం ఎంత మాత్రమూ కానక్కరలేదు.

'కార్గిల్ యుద్ధం' అని ఇప్పటికే కొన్ని పత్రికలు పేరు పెట్టిన యుద్ధ వాతావరణాన్ని గురించి రెండు విషయాలు మాత్రం ప్రభుత్వం, పత్రికలు పదేపదే చెప్తున్నాయి. ఒకటి పాకిస్తాన్ దుర్బుద్ధి. రెండు మనవాళ్లు దానిని సకాలంలో గ్రహించలేకపోవడం.

ఇవిగాక తెలుసుకోవలసిన విషయాలు ఇంకేమీ లేవా? కాశ్మీర్‌లో ఉన్న అసంతృప్తిని వాడుకొని 'చొరబాటుదారులు' అని మనమూ, 'విముక్తి పోరాటకారులు' అని వాళ్లూ పిలుచుకునే సుశిక్షితులయిన సాయుధ మిలిటెంట్లను కాశ్మీర్‌లోకి పంపించాలని పాకిస్తాన్ ఈ రోజేకాదు, ఎప్పటి నుండో ప్రయత్నిస్తున్నది. 1947లో మొదటి భారత్- పాక్ యుద్ధం అట్లాగే మొదలయింది. 1965లో రెండవ యుద్ధం కూడా అట్లాగే మొదలయింది. 1989లో కాశ్మీర్‌లో మిలిటెన్సీ మొదలయిన తరువాత కొన్ని వందల మంది చొరబాటుదార్లను పాకిస్తాన్ పంపించింది. లేదా వాళ్లు పోతుంటే అన్ని విధాల సహకరించింది. ఇప్పుడు కార్గిల్‌లో పాకిస్తాన్ చేపట్టిన పని దీనికి కొనసాగింపే. కొత్త విషయమేమిటంటే మొట్టమొదటిసారి పాకిస్తాన్ కార్గిల్ సరిహద్దును ఎంచుకుంది. ఇంతకు ముందు బారాముల్లా, కుప్వారా, రాజోరి, పూంచ్ సరిహద్దుల మీదుగా పంపించింది. అంతే కాకుండా ఒక్కసారిగా ఇంత ఎక్కువ సంఖ్యలో మిలిటెంట్లను పాకిస్తాన్ గతంలో ఎప్పుడూ పంపించినట్టు లేదు.

ఈ తేడాలను మినహాయిస్తే 1947 నుండీ భారత్ - పాకిస్తాన్‌ల వైరంలో ఒక సామాన్య విషయంగా ఉంటున్న ఈ సమస్య గురించి అదుపు తప్పిన ఈ ఆవేశం ఎందుకు?

కాశ్మీర్‌లో భారత ప్రభుత్వం పట్ల తీవ్రమైన అసంతృప్తి ఉన్న మాట సత్యం.

భారతదేశం నుండి బయటకు వెళ్లిపోవాలన్న ఒక బలమైన కాంక్ష కాశ్మీర్ ప్రజానీకంలో ఉన్న మాట కూడా సత్యం. దానిని పాకిస్తాన్ వాడుకోవడం, ఆయుధ శిక్షణ కోరుకునే కాశ్మీరీలకు శిక్షణ ఇవ్వడం, కాశ్మీర్‌లోకి ప్రవేశించడానికి సిద్ధంగా వున్న పాకిస్తానీ, ఆఫ్ఘనీ 'ముజాహిదీన్'లకు సహకరించడం, పనిలో పనిగా వారితో పాటు పాకిస్తానీ సైనికులను కూడా సరిహద్దు దాటించడం జరుగుతున్నది.

దీనిని దుర్బుద్ధి అనేటట్టయితే 'తూర్పు పాకిస్తాన్‌లోని బెంగాలీల అసంతృప్తిని భారత్ ఇదే విధంగా వాడుకుంద'ని పాకిస్తాన్ అనగలదు. 'జాఫ్నాలోని తమిళుల అసంతృప్తిని ఒక దశ వరకు భారత్ ఇదే విధంగా వాడుకుంద'ని శ్రీలంక అనగలదు. దుర్బుద్ధో, సద్బుద్ధోగానీ ఇది అంతర్జాతీయ రాజకీయాలలో సార్వత్రికంగా ఉన్న విషయం. ఒక దేశంలోని సమస్యలను పొరుగుదేశం వాడుకొని దానిని బలహీనపరచాలని ప్రయత్నం చేస్తుంటుంది. 'మా అంతర్గత వ్యవహారాలలో జోక్యం చేసుకొని మా సార్వభౌమత్వాన్ని అతిక్రమిస్తున్నారు' అని వీరు చట్టం మాట్లాడితే, 'మీ చేత అణచివేతకు గురవుతున్న నిస్సహాయులయిన మీ దేశ ప్రజలకు మేము అండగా నిలుస్తున్నాం' అని వారు నీతి మాట్లాడుతారు. పాకిస్తాన్ వాస్తవాధీన రేఖను దాటి మిలిటెంట్లను పంపిస్తున్నదన్న విషయం ఎంత సత్యమో, ఆ మిలిటెంట్లను కాశ్మీర్ లోయ వాసులు ఆదరిస్తున్నారనేది కూడా అంతే సత్యం. వారిలోని వైమనస్యానికీ అసంతృప్తికీ మన దగ్గర సమాధానం లేనంత కాలం దానిని పాకిస్తాన్ వాడుకోకుండా ఆపడం సాధ్యం కాదు.

పాకిస్తాన్ కపటత్వం మన దేశంలో అందరికీ ఆగ్రహం కలిగించడాన్ని అర్థం చేసుకోవచ్చు. మిలిటెంట్లనూ, అందులో భాగంగా పాకిస్తాన్ సైనికులనూ వాస్తవాధీన రేఖ దాటిస్తూ, అదేమంటే 'కాశ్మీర్ విముక్తి కోసం పోరాడే మిలిటెంట్లు మీ దేశంలోకి ప్రవేశించి మిమ్మల్ని ఇబ్బంది పెడితే పాకిస్తాన్ మీద పడి ఏడుస్తారెందుకు?' అని సర్తాజ్ అజీజ్ అంటున్నాడు. భారత్ ఇరకాటానికి పాకిస్తాన్ ఆనందిస్తూ అందులో తన పాత్ర ఏమీ లేదని బుకాయించడం మనకు కోపం కలిగించగల విషయమే.

కానీ పాకిస్తాన్ బంగ్లాదేశ్ వేర్పాటుకు ప్రతీకారం తీర్చుకుంటున్నదని మనలో చాలామందికి అర్థం కావడం లేదు. 'తూర్పు పాకిస్తానీల అసంతృప్తి నుండి పుట్టిన సమస్యను తాము ఏదో ఒక విధంగా పరిష్కరించుకునే వాళ్లమనీ, భారత్ జోక్యం చేసుకుని 'ముక్తిబాహిని'కి తర్ఫీదు ఇచ్చి ఆ పరిష్కారం సాధ్యం కాకుండా చేసింద'నీ పాకిస్తాన్ అభియోగం. అప్పుడు మనం ఈ-మాటే అన్నాం. 'మీ దేశంలో సగభాగం మీ రాజ్యం మీద తిరగబడితే వారినేమీ చేయలేక మా మీదపడి ఏడుస్తారెందుకు?' అన్నాం.

ఇవన్నీ చెప్పడం ఎందుకంటే, ఇది ఉద్రేకానికి లోనయి యుద్ధం మీదికి తెచ్చుకోవలసిన విషయం కాదు. 'కార్గిల్'కు పరిష్కారం కాశ్మీర్‌లో వుంది. మొన్నటి అసెంబ్లీ ఎన్నికలలో జమ్ముకాశ్మీర్‌లో పౌర ప్రభుత్వం ఏర్పడిన తరువాత, కాశ్మీరీల మనసులను గెలుచుకోవడానికి ప్రయత్నం చేస్తామని కేంద్ర రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు హామీ ఇచ్చాయి. 1952 ఢిల్లీ ఒడంబడికను పునరుద్ధరించి ఆ పిదప జరిగిన అన్ని శాసన సవరణలనూ వెనక్కి తీసుకోవడం మొదటి మెట్టుగా వుంటుందని ఫరూఖ్ అబ్దుల్లా అన్నాడు. దానికోసం ఒక కమిటీ కూడా వేశారు. ఆ ప్రయత్నం ఎక్కడిదాకా వచ్చిందో తెలీదుగానీ ఆ దిశగా ముందుకుపోయి కాశ్మీరీల మనస్సులను గెలుచుకోగలిగితేనే

'చొరబాటుదార్ల' సమస్య తీరే అవకాశం ఉంది.

అంతవరకు ఉద్రేకం విడిచిపెట్టి చొరబాటుదారులను వెనక్కి పంపించి వాస్తవాధీన రేఖ దగ్గర శాంతి నెలకొల్పే కర్తవ్యాన్ని ఎంత మెలకువగా నిర్వహిస్తే అంత మంచిది. సమస్య లోతుపాతులు అర్థం చేసుకోకుండా మితిమీరిన జాతీయవాద ఉద్రేకంతో దేశమంతా రెచ్చిపోతే ఇరుదేశాలకు ప్రమాదకరమయిన యుద్ధమే మిగులుతుంది. గతంలో జరిగిన యుద్ధాలలో భారత్ గెలిచి వుండవచ్చు. ఈసారి కూడా సాంకేతికంగా చూసుకుంటే భారతే గెలవవచ్చు. కానీ అణుబాంబులొచ్చిన తరువాత గెలుపు ఓటములు అర్థం లేని మాటలు. అణు యుద్ధానికి అర్థం సార్వత్రిక విధ్వంసమే.

ఇదంతా కాదన్నా, రాగల యుద్ధాన్ని జమ్ము-కాశ్మీర్ వాసుల కళ్లతో మనం చూడగలిగినా యుద్ధంలో పరాక్రమం, వీరత్వం ఏమీలేవనీ, అది భయానికీ బాధకూ విధ్వంసానికీ సంకేతమనీ అర్థమవుతుంది. ఒకనెల పైగా సాగుతున్న 'కార్గిల్ యుద్ధం' ధాటికి ద్రాస్ పట్టణవాసులు ఊరు ఖాళీ చేసి పరిసర గ్రామాలలో తిండీ తిప్పలు లేకుండా శరణార్థులుగా బతుకుతున్నారు. కార్గిల్ పట్టణ వాసులయితే రెండు సంవత్సరాలకు పైగా పాకిస్తాన్ తుపాకీ గుండ్లను ఎదుర్కొంటున్నారు. ఒక్కొక్కరుగా ఆ ఊరిని ఖాళీ చేసి పోతున్నారు. అదే మోతాదులో కాకున్నా కాశ్మీర్‌లోయ లోని కుప్వారా, ఉడి పట్టణవాసులూ, జమ్ము ప్రాంతంలోని రాజోరి, పూంచ్ పట్టణవాసులూ ఎప్పుడు అవతలి వైపు నుండి తుపాకి గుండు వచ్చి పడుతుందోనని భయపడుతూ బతుకుతున్నారు. పొలానికో స్కూలుకో పోయిన పిల్లలు క్షేమంగా తిరిగొస్తారా లేక సరిహద్దు గుళ్లవర్షంలో ఏదో ఒక తుపాకి గుండుకు బలి అవుతారా అని ప్రతి సాయంత్రం ఆదుర్దాగా ఎదురుచూస్తూ ఏళ్ల తరబడి బతుకులీడుస్తున్న సరిహద్దు జనావాసాల తల్లిదండ్రుల కళ్లతో చూడగలిగితే (వారిలో హిందువులున్నారు, ముస్లింలున్నారు, కాశ్మీర్ భారతదేశంలోనే వుండాలనుకునే వారున్నారు, వేరయిపోవాలనుకునే వారున్నారు) యుద్ధమంటే మన దినపత్రికలు అతిశయించిన దేశభక్తితో వర్ణిస్తున్నట్లు పరాక్రమం, త్యాగం, ఆత్మార్పణం కాదనీ, యుద్ధమంటే హింస, భయం, విధ్వంసం అనీ అర్థం ఏచసుకోగలుగుతాం. మన నాయకులూ పత్రికలూ నూరిపోస్తున్న వీరావేశం గురించి కార్గిల్‌వాసులు ఏమనుకుంటున్నారో ఒకసారి ఆలోచించినా ఈ ఆవేశం ఎంత అస్థంబద్ధమైనదో అర్థమవుతుంది.

అందువల్ల ఆవేశం తగ్గించుకొని కొంచెం సంయమనం పాటిద్దాం- పాటించమని ప్రభుత్వానికి చెబుదాం. లోతయిన చారిత్రక మూలాలున్న ఈ సమస్యను ఉద్రేకంతో పరిష్కరించే ప్రయత్నం చేయొద్దనీ, విధ్వంసాన్ని ఆహ్వానించవద్దనీ చెబుదాం. ఈ రెండు దేశాలలోనూ ఉన్న మూర్ఖుల పట్టు నుండి రెండు దేశాల భవితవ్యాన్నీ విముక్తి చేయడానికి ప్రయత్నం చేద్దాం.

19.6.99

అతిసారం, మలేరియా, విషజ్వరాలు

ఆదివాసులకే ఎందుకొస్తాయి?

ఆదివాసులకు మాత్రమే రావు. ఇతరులకు కూడా వస్తుంటాయి.

అయితే డబ్బుగల వాళ్ల కంటే లేని వాళ్లకెక్కువగా, కులంగల వాళ్లకంటే లేనివాళ్లకెక్కువగా, పట్టణ వాసుల కంటే పల్లెవాసులకెక్కువగా, అందరి కంటే ఆదివాసులకెక్కువగా వస్తుంటాయి.

కిందటి సంవత్సరం ఆదిలాబాద్‌లో చూశాము. ఈ సంవత్సరం విశాఖపట్టణంలో చూస్తున్నాము. ఒకవైపు అతిసార వ్యాధి, దాని పక్కనే మలేరియా/వైరల్ ఫీవర్ (తెలుగు దినపత్రికల భాషలో విషజ్వరం) వందల- బహుశా వేల- ప్రాణాలు తీశాయి. గత సంవత్సరం ఆదిలాబాద్‌లో చనిపోయింది ఎక్కువగా ఆదివాసులుకాగా ఈ సంవత్సరం విశాఖపట్టణంలో చనిపోతున్నది అందరూ ఆదివాసులే. గత సంవత్సరం ఆదిలాబాద్ జిల్లాలోని 52 మండలాల్లో 46 ఈ అకాల మరణాల బారినపడగా ఈ సంవత్సరం విశాఖపట్టణం జిల్లా పాడేరు ఏజన్సీలోని 11 మండలాలలో ప్రతీ మండలం నుండి 'విషజ్వరం' చావుల వార్తలు వస్తున్నాయి.

కార్గిల్‌లో భారత సైనికులు ఎంతమంది చనిపోయారన్నది వివాదాస్పదంగానే వుండవచ్చునుగానీ విశాఖపట్నంలో ప్రభుత్వ అధికారుల లెక్కల ప్రకారం కూడా అంతకంటే ఎక్కువమంది ఆదివాసులు 'విషజ్వరాలకు' చనిపోయారు. అయితే వీళ్ల కోసం ఎవరూ నిధులు వసూలు చేయలేదు, ఏ సినీ తారలూ సంఘీభావంగా ఊరేగింపులు తీయలేదు, ఏ ప్రభుత్వ ఉద్యోగులూ ఒక రోజు జీతం ఇవ్వలేదు, ఏ చంద్రబాబూ సానుభూతి ప్రదర్శన నిర్వహించలేదు. సైన్యం కంటే ఏజెన్సీ ఆదివాసులకే ఇవి ఎక్కువ అవసరం (చంద్రబాబు సానుభూతి మినహాయించి) అని వేరే చెప్పనవసరం లేదు. కానీ మన 'దేశభక్తి' స్వరూపం అట్లాంటిది.

ఆదివాసుల ఆరోగ్య పరిస్థితుల గురించి మన రాష్ట్ర ప్రభుత్వంలో ఒక ముఖ్య అధికారిగా వున్న సుజాతారావుగారు కొన్నాళ్ల క్రితం ఒక వ్యాసంలో వివరించారు. రాష్ట్రంలో మలేరియా జ్వరంతో చనిపోయేవారిలో 75 శాతం ఆదివాసులేనని అంటూ, సాధారణ పరిస్థితులలో సహితం ప్రతీ 1000 మంది ఆదివాసులలో 18 మంధి మలేరియా బాధితులంటారని ఆమె అన్నారు. క్షయ రోగుల నిష్పత్తి ఆదివాసులలో రాష్ట్ర సగటు కంటే రెండు రెట్లు వుందనీ, ప్రసవం సమయంలో చనిపోయే స్త్రీల నిష్పత్తి కూడా ఆదివాసులలో రాష్ట్ర సగటు కంటే రెండు రెట్లు వుందనీ (కొన్ని తెగలలో ఆరు రెట్లు వుందనీ), పసితనంలో చనిపోయే పిల్లల నిష్పత్తి సహితం అంతేనని ఆమె అన్నారు. సవర, జాతాపు, గదబ వంటి ఆదివాసీ తెగలలో

సంభవించే మరణాలలో 50 శాతం 5 సంవత్సరాల లోపు వయసున్న పిల్లలవేనని అన్నారు.

ఇది 'సాధారణ' పరిస్థితుల సంగతి. అంటే గత సంవత్సరం ఆదిలాబాద్‌లోనూ ఈ సంవత్సరం విశాఖపట్టణంలోనూ వచ్చిన జ్వరాల ఉప్పెన లాంటిది లేనప్పటి పరిస్థితి. పోషకాహార లోపం (దానికి అవసరమైన వనరులుగానీ ఆదాయంగానీ లేకపోవడం), రక్షిత మంచినీటి ఏర్పాటు లేకపోవడం, పరిసరాల పారిశుద్ధ్యంలో లోపం, అందుబాట్లో (అంటే దగ్గరిలో అనే కాదు, చవగ్గా అని కూడా) వైద్య సదుపాయాలు లేకపోవడం, వైద్య సదుపాయాలు ఉన్నట్టు కాగితాల మీద చెప్పుకున్న చోట కూడా డాక్టర్లు, ఇతర సిబ్బంది తరచుగా గైర్‌హాజరు కావడం, మందుల ధరలు అందుబాట్లో లేకుండా పెరిగిపోవడం ఈ పరిస్థితికి కారణంగా చెప్పుకోవచ్చు.

మామూలు సమయాలలో ఈ పరిస్థితికి ప్రభుత్వం ఏ వివరణా ఇవ్వదు. ఇమ్మని ఎవ్వరూ అడగరు. కానీ అప్పుడప్పుడు రోగాల ఉప్పెన వస్తుంది. అప్పుడు పత్రికలు రాస్తాయి. ప్రజాసంఘాలు, రాజకీయ పార్టీలు బాధిత ప్రాంతాలు పర్యటించి విషయాలు వెలికితీసి ఆందోళన చేస్తాయి.

అప్పుడు మొదట జరిగేది 'ఎంత మంది చనిపోయారు' అనే సంవాదం. నిరుడు ఆదిలాబాద్‌లో 1000 మందికి పైగా చనిపోయారని పత్రికలు రాశాయి. 2185 అని కాంగ్రెస్ వారు అన్నారు. కానీ 399 మంది 'మాత్రమే' చనిపోయారని రాష్ట్ర ప్రభుత్వం అంటుంది.

ఈ సంవత్సరం విశాఖపట్టణంలోనూ అంతే. జూలై 1 నాటికి పాడేరు ఏజెన్సీలోని ప్రాథమిక ఆరోగ్య కేంద్రాలలో మొత్తం 418 చావులు నమోదయ్యాయి. వాటిలో 158 జ్వరాల కారణంగా (అంటే మలేరియా కావచ్చు, వైరల్ ఫీవర్ కావచ్చు) జరిగిన మరణాలని ప్రభుత్వ అధికారులు అంటున్నారు. వివిధ ప్రజాసంఘాలు మాత్రం 1000కి పైగా చనిపోయారని అంటున్నాయి.

చాలా బాధాకరమైన ఈ చావుల లెక్కల వివాదంతోనే సమస్య తెల్లవారిపోతుంది. ఈ చావులను ఆపడానికి ప్రభుత్వం ఏమీ ఎందుకు చేయదు? పోషకాహార లోపాన్నీ ఆదాయ లోపాన్నీ సవరించుకోవడానికి కొంత సమయం పడుతుందని ప్రభుత్వం అనొచ్చు. నలభై ఏళ్లగా ఏం చేస్తున్నారని ప్రభుత్వాన్ని అడగొచ్చుగానీ మాట వరసకు కొంత సమయం కావాలని ఒప్పుకుందాం. కానీ పారిశుద్ధ్యం గురించి, వైద్య వ్యవస్థ గురించి, రక్షిత మంచినీటి పథకాల అమలు గురించి ప్రభుత్వం ఎందుకని ఏమీ చేయదు?

ఆదిలాబాద్‌లో గత సంవత్సరం సంభవించిన మరణాలకు శుభ్రమైన తాగునీటి లేమి ప్రధాన కారణం అనేది అందరికీ తెలిసిన విషయమే. ఆ జిల్లాలోని 3 వేల చిల్లర జనావాసాలలో (ఒక్కొక్క గూడేన్నీ ఒక్కొక్క జనావాసంగా లెక్కగడితే) కేవలం 20 శాతానికి రక్షిత మంచినీటి పథకాలున్నాయని రాష్ట్ర ప్రభుత్వం హైకోర్టు ఇచ్చిన నోటీసుకు జవాబుగా చెప్పింది. రాష్ట్ర అవతరణ జరిగిన నాలుగు దశాబ్దాల తరువాత (స్వర్ణాంధ్రప్రదేశ్‌కు కేవలం రెండు దశాబ్దాల ఇవతల) ఆదివాసీ గూడేల నిలయమయిన ఆదిలాబాద్ దుర్గతి ఇది. పోనీ అయిందేదో అయింది. ఇకపైన ఏం చేయబోతున్నారని అడిగితే, ఈ సంవత్సరం తీరికగా ఇంకొన్ని జనావాసాలలో రక్షిత మంచినీటి పథకాలు చేపట్టబోతున్నామనీ వాటి వల్ల మంచినీళ్లు దొరికే జనావాసాల సంఖ్య 1999 చివరికి 20 శాతం నుండి 35 శాతానికి పెరుగుతుందనీ ప్రభుత్వం అంటుంది. కానీ ఈ వేసవి నాటికి కట్టిన మంచినీటి టాంకులు

చెప్పిన దానిలో 10 శాతం మాత్రమే. ఈలెక్కన ఆదిలాబాద్‌లో అందరికీ శుభ్రమైన మంచి నీళ్లు దొరికేదెప్పుడు? అందరికీ ఉద్యోగాలు కాదు, అందరికీ భూములు కాదు, అందరికీ కడుపునిండా తిండికాదు, అందరికీ శుభ్రమైన మంచినీళ్లెప్పుడు దొరుకుతాయని అడుగుతున్నాం. సిగ్గు విడిచిపెట్టి (ఈ రాష్ట్రానికి చెందిన వాళ్లమయినందుకు) ఆ ప్రశ్న అడుగుతున్నాం. అది జరగనంత కాలం ఆదిలాబాద్ జిల్లాకు అతిసార వ్యాధి నుండి రక్షణ ఉండదు. ఈ సంగతి తెలిసి కూడా ప్రభుత్వం చొరవగా కదలక పోవడాన్ని ఏ విధంగా అర్థం చేసుకోవాలి?

రక్షిత మంచినీటి వ్యవస్థలాగే ప్రభుత్వం తలచుకుంటే చేయగలిగింది పారిశుద్ధ్యాన్ని కాపాడడం, వైద్య వ్యవస్థను బాగుపరచడం. విశాఖపట్టణంలో ప్రస్తుతమున్న పరిస్థితిని నివారించడానికి ఈ చర్యలు ఉపయోగపడి వుండేవి. ఏజెన్సీ గూడేలలో తాండవిస్తున్న మృత్యువును నిలువరించడానికి ఉపయోగపడి వుండేవి. పైన చెప్పిన వ్యాసంలో సుజాతారావుగారు దీనికి సంబంధించి వివరమైన సూచనలిచ్చారు. ఆమె వేరే ఎవరో కాదు. మన రాష్ట్ర ప్రభుత్వంలోనే ప్రిన్సిపల్ సెక్రటరీ హోదా వున్న ఐఎఎస్ అధికారి. కొంతకాలం వైద్య ఆరోగ్య శాఖ ప్రిన్సిపల్ సెక్రటరీగా కూడా వున్నారు. ఆమె వంటి వారి నైపుణ్యాన్ని వాడుకొని ఏజెన్సీలో వైద్య, ఆరోగ్య, పారిశుద్ధ్య వ్యవస్థలను బాగుచేయడానికి ప్రభుత్వానికి ఏం కష్టమొచ్చింది?

ఏం కష్టమొచ్చిందోగానీ చేయగల పనులు ప్రభుత్వం చేయకపోవడం వల్ల నిరుడు ఆదిలాబాద్‌లోనూ ఈ సంవత్సరం విశాఖపట్టణంలోనూ కొన్ని వందల- బహుశా వేల- ప్రాణాలు పోయాయి. పోయిన ప్రాణాలను లెక్కబెట్టవచ్చునేమోగానీ తమ ఆప్తులను పోగొట్టుకున్న వారి బాధనూ తమ కన్న పిల్లలు కళ్ల ఎదుటే జ్వరానికి బలి అవుతుంటే నిస్సహాయంగా చూడడం తప్ప ఏమీ చేయలేని ఆదివాసీ తల్లిదండ్రుల ఆవేదననూ ఎవరు లెక్కగట్టగలరు?

20వ దశాబ్దపు చివరి దశకంలో ఎవ్వరూ చావనవసరం లేని పద్ధతిలో ఈ ప్రజలు చనిపోతున్నారు. శుభ్రమైన మంచి నీళ్లు లేక, శుభ్రమైన పరిసరాలు లేక, పారిశుద్ధ్యానికి అవసరమైన డిడిటి వంటి క్రిమి సంహారక మందులు లేక, ఉన్న వాటిని ఉపయోగించే శ్రద్ధగల అధికారులు లేక చనిపోతున్నారు. గత సంవత్సరం ఆదిలాబాద్ జిల్లాలో 50 లక్షల రూపాయలు విలువగల డిడిటి కాలపరిమితి లోపల వినియోగించక వృథా అయిందని కంట్రోలర్ అండ్ ఆడిటర్ జనరల్ నివేదిక విమర్శించింది. అదే సమయంలో అతిసార, మలేరియా వంటి రోగాలకు ఆ జిల్లాలో వందలమంది బలయ్యారు. షాపుల నిండా ఉన్న మందులు, పుస్తకాల నిండా ఉన్న వైద్యనైపుణ్యం రోగులకు అందుబాట్లో లేక చనిపోయారు.

ఏ నిర్లక్ష్యం వల్ల కార్గిల్ సరిహద్దు దగ్గర నాలుగయిదు వందల మంది సైనికులు చనిపోయారని దేశమంతా చర్చిస్తోందికాని భారతావనిలో ఈ నిర్లక్ష్యాన్ని గురించి, దీనికి బలయిన జనాన్ని గురించి ప్రశ్నలు వేసేవారు లేరు, జవాబు కోసం నిలదీసేవారు లేరు.

వాళ్లు ఆదివాసులనే కదా?

2.8.99

ఎన్నికలలో పోటీ చేస్తున్న అభ్యర్థులనూ పార్టీలనూ ఈ ప్రశ్నలు అడగండి

రాజకీయ పార్టీలు/ అభ్యర్థులారా!

దేశ పార్లమెంట్‌కూ రాష్ట్ర అసెంబ్లీకీ సెప్టెంబర్ నెలలో ఎన్నికలు జరగనున్నాయి. నామినేషన్లు వేసే రోజు దగ్గరికొస్తున్నది. అన్ని పార్టీలు త్వరలో మేనిఫెస్టోలను విడుదల చేయనున్నాయి. స్వతంత్ర అభ్యర్థులు సహితం తమ లక్ష్యాలను ప్రకటించుకుంటారు.

ఈ నేపథ్యంలో ప్రజల హక్కుల పరిరక్షణకు సంబంధించి మేము మిమ్మల్ని కొన్ని ప్రశ్నలు అడగదలుచుకున్నాము. వీటికి మీ ప్రణాళికలలోనూ, ప్రణాళిక ఇప్పటికే ప్రకటించి ఉంటే మీ ఎన్నికల ప్రచార కార్యక్రమంలోనూ జవాబు చెప్పాలని కోరుతున్నాం.

రెండు విషయాలలో మీరు మాతో ఏకీభవిస్తారని భావిస్తాము.

ఒకటి, రాజ్యాంగం కల్పించిన అవకాశాన్ని వినియోగించుకొని అధికారం చేపట్టడానికి ముందుకొచ్చేవారు ఆ రాజ్యాంగం ప్రజలకు కల్పించిన హక్కులనూ, సమాజం ముందు ఉంచిన సామాజిక ఆర్థిక రాజకీయ న్యాయం అనే లక్ష్యాన్నీ సాధించడానికి, అమలు చేయడానికి కృషి చేయాలనేది.

రెండు, ప్రజాస్వామ్యంలో ప్రజాప్రతినిధులు కాగోరేవారు ప్రజాస్వామ్యాన్ని పెంపొందించడానికీ కాపాడడానికీ కృషి చేయాలనేది.

మీరు ఎన్నికయితే మానవ హక్కులను కాపాడతారా? దళితుల, ఆదివాసీల, స్త్రీల, మైనారిటీల హక్కుల కోసం కృషి చేస్తారా? పేదల ప్రయోజనాలకు అండగా నిలబడతారా? ఎన్‌కౌంటర్‌లను, పోలీసు కస్టడీలో చిత్రహింసలను వ్యతిరేకిస్తారా?... అని మేము మిమ్మల్ని అడగదలుచుకోలేదు. ఆ విధంగా అడిగితే అన్ని పార్టీలూ అందరు అభ్యర్థులూ అవుననే అంటారు. వీటిని ప్రణాళికలలో రాసుకోవడానికి కూడా మీరు సిద్ధంగా ఉండవచ్చు. ఈ మేరకు రాష్ట్ర రాజకీయాలలో ఏకీభావం ఉందని మాకు తెలుసు. కానీ ఈ ఒప్పుకోలును మన రాష్ట్రంలో ప్రజలు ఎదుర్కొంటున్న నిర్దిష్టమైన మానవహక్కుల సమస్యలతో జోడించి ప్రశ్నలు వేస్తేనే ఏమైనా ఉపయోగం వుంటుంది. లేకపోతే మానవ హక్కుల గురించి, సామాజిక న్యాయం గురించి అందరూ మాట్లాడుతున్న మాటలు గాలిమూటలుగానే వుండిపోతాయి.

కాబట్టి మేము చాలా నిర్దిష్టంగా మిమ్మల్ని ప్రశ్నలు వేయదలచుకున్నాం.

1.గత సంవత్సరం అదిలాబాద్ జిల్లాలోనూ ఈ సంవత్సరం విశాఖపట్నం ఏజెన్సీ

ప్రాంతంలోనూ కొన్ని వందల మంది- బహుశా వేలమంది - పేద ప్రజలు (అత్యధికంగా ఆదివాసులు) అతిసార వ్యాధికీ మలేరియాకూ విషజ్వరాలకూ గురయి చనిపోయారు. రక్షిత మంచినీటి వ్యవస్థ ఏర్పాటు చేయడంలోనూ ఆదివాసులకు అందుబాట్లో వుండేటట్టు వైద్యవ్యవస్థను రూపొందించడంలోనూ పరిసరాల పారిశుధ్యం కాపాడడంలోనూ చాలా ఏళ్లుగా ప్రభుత్వాలు ఒకదాని తరువాత ఒకటి ప్రదర్శించిన ఘోరమైన నిర్లక్ష్యం ఈ చావులకు కారణం. ఇన్నేళ్లలో ఏదో ఒక దశలో మీ పార్టీ అధికారంలో వుంది. లేదా అధికార పార్టీకి మిత్రపక్షంగా వుంది. మరి ఈ నిర్లక్ష్యానికి మీరిచ్చే సంజాయిషీ ఏమిటి?

ఏ సంజాయిషీ చెప్పుకోకపోతే తిరిగి మీకు వోటు వేస్తే అదే జరగదని ప్రజలకు నమ్మకమేమిటి?

2. యాభై ఏళ్ల కింద రాసుకున్న రాజ్యాంగంలో అంటరానితనాన్నీ కుల వివక్షనూ నిషేధించినా అది అనేకరూపాలలో కొనసాగుతున్నది. అంటరానితనాన్ని ప్రశ్నించిన దళితులను సాంఘిక బహిష్కరణకూ భౌతిక దాడులకూ గురి చేయడం గ్రామ పెత్తందారీ కులాల వారికి పరిపాటి అయింది. అనంతపురం, కర్నూలు, విజయనగరం- మొత్తంగా రాయలసీమ, ఉత్తరాంధ్ర- జిల్లాల నుండి ఇటువంటి వార్తలనేకం వస్తున్నాయి. వార్తలు సహితం బయటకురాని ప్రాంతాలు రాష్ట్రంలో అనేకం వున్నాయి.

మీరు దళితుల హక్కుల రక్షణకు కట్టుబడి వున్నట్లు అనేకసార్లు ప్రకటించి ఉన్నారు. మేము కాదనడం లేదు. అయితే మా ప్రశ్న ప్రకటనల గురించి కాదు. గ్రామాలలో అంటరానితనం పాటించడంలోనూ దానిని ప్రశ్నించిన దళితులను శిక్షించడంలోనూ అగ్రభాగాన నిలబడ్డవారు ఏదో ఒక పార్టీకి చెందిన ఛోటా నాయకులే. వారిలో మీ పార్టీకి, మీ మిత్ర పార్టీలకూ చెందినవారు కూడ ఉంటారు.

అటువంటి గ్రామ పెత్తందార్ల తప్పుడు ప్రవర్తనను అదుపు చేయడానికి మీరు ఇప్పటిదాకా ఏం చేశారు?

ఏమీ ఎందుకు చేయలేదు?

గతంలో ఏమీ చేయని వారు రేపు చేయబోతారని ప్రజలెందుకు నమ్మాలి?

3.మన రాష్ట్రంలోని 2.5 కోట్ల ఎకరాల సాగుయోగ్యమైన భూమిలో 5.7 లక్షల ఎకరాల్ని (2 శాతం) మాత్రమే ప్రభుత్వాలు ఈ 25 సంవత్సరాలలో భూగరిష్ట పరిమితి చట్టాల ద్వారా మిగులుభూమిగా సేకరించగలిగాయి. మరొక 2.3 లక్షల ఎకరాలు సేకరించగలిగి వుండీ సేకరించలేదు. నిజాయితీగా వ్యవహరించి వుంటే 5.7 లక్షల కంటే చాలా ఎక్కువ సేకరించగలిగి వుండేవారని అందరికీ తెలుసు. ఈ పాతికేళ్లలో మీరూ లేక మీ మిత్ర పార్టీలూ ఒకసారి కాకపోతే ఒకసారి అధికారంలో ఉన్నారు. మరి ఈ వైఫల్యానికి మీరేం సంజాయిషీ చెప్తారు? చెప్పుకోవడానికి మీ దగ్గర సంజాయిషీ ఏమీ లేకపోతే మీరు పేదల పక్షమేనని చేసే ప్రకటనలను ప్రజలెందుకు నమ్మాలి?

ఈ వైఫల్యానికి గల ఒక పర్యవసానం ఏమిటంటే వ్యవసాయ కుటుంబాలలో 10 శాతం పైగా అసలే భూమి లేనివి వున్నాయి. వీరందరికీ ఎంతో కొంత భూమి కల్పించాలంటే 1973 నాటి భూగరిష్ఠ పరిమితి చట్టం సరిపోదు.వ్యవసాయ భూమితో

పాటు వ్యవసాయేతర ఆదాయాన్ని కూడా లెక్కలోకి తీసుకొని కొత్త భూ సంస్కరణ చట్టాన్ని తీసుకురావాలి. దీని గురించి ఎప్పుడైనా ఆలోచించారా?

ఎందుకు ఆలోచించలేదు?

ఇన్నాళ్లూ ఆలోచించనివారు రేపు ఆలోచిస్తారని ప్రజలెందుకు నమ్మాలి?

4. దళిత బహుజన కులాలు, ఆదివాసులు, స్త్రీల రాజకీయ హక్కులకు అండగా నిలబడతామని మీరు అనేకసార్లు ప్రకటించిన సంగతి మేము ఎరుగుదుము. కానీ మేము ప్రకటనల గురించి అడగడం లేదు. గ్రామాలలో ఎస్‌సి, ఎస్‌టి, బిసి కులాలకూ స్త్రీలకూ పంచాయతి పదవులు రిజర్వ్ అయిన చోట వారిని ఆ బాధ్యత స్వతంత్రంగా నిర్వర్తించనీయకుండా ఆ పెత్తనాన్ని తాము అనుభవించే పెత్తందారీ కులాల మగవాళ్లు అనేక చోట్ల దర్శనమిస్తారు. అందులో మీ పార్టీవారు, లేదా మీ మిత్రపక్షాల వారు తప్పక వుండే వుంటారు. అటువంటి వారిని అదుపు చేయడానికి, చక్కదిద్దడానికి మీరేం చేశారు?

ఏమీ ఎందుకు చేయలేదు?

పంచాయతి పదవులకు ఎన్నికైన మీ పార్టీకి చెందిన ఎస్‌సి ఎస్‌టి బిసి మహిళా అభ్యర్థులకు తమ బాధ్యతలు స్వతంత్రంగా, నిర్భయంగా నిర్వర్తించడానికి అవసరమైన ధైర్యం, శిక్షణ సంసిద్ధత కల్పించడానికి ప్రత్యేకమైన కార్యక్రమం మీ పార్టీ ఎప్పుడైనా తీసుకుందా?

ఏమీ ఎందుకు తీసుకోలేదు?

చట్టసభలలో స్త్రీలకు 33 శాతం రిజర్వేషన్లకు మీరందరూ సుముఖమేనన్నారు. కాని ఇప్పుడు మీ పార్టీ టికెట్లలో 33 శాతం కాదు, 5 శాతమైనా ఇచ్చారా? ఎందుకు ఇవ్వలేదు?

మరి మీరు నిజంగా దళిత బహుజన మహిళా ప్రజానీకం రాజకీయ హక్కులకు అండగా నిలబడతారని ప్రజలెందుకు నమ్మాలి?

5. తెలంగాణా, రాయలసీమలకు న్యాయం చేయడానికి ఏమైనా చేస్తామనీ ప్రాణాలైనా అర్పిస్తామనీ వివిధ పార్టీల నాయకులు ప్రకటనలివ్వడం చూస్తున్నాం. బహుశా మీ పార్టీవారూ ఇచ్చే వుంటారు.

మరయితే రాయలసీమకూ దక్షిణ తెలంగాణకూ సాగు నీరియ్యగల కృష్ణా జలాల పంపిణీకి సంబంధించిన బచావత్ అవార్డు గడువు ఈ సంవత్సరం ఆఖరుకు తీరిపోతుంది. ఈ రెండు ప్రాంతాలకూ సాగునీటి అవసరం ఇంకా చాలా వుంది కాబట్టి ఆ అవసరాన్ని తీర్చే పద్ధతిలో కొత్త ఒప్పందం రూపొందించుకోవలసి వుంది. దానికి సమయం దగ్గరపడింది. దాని గురించి ఏమైనా ఆలోచించారా?

ఎందుకు ఆలోచించలేదు?

ఇన్నాళ్లూ ఆలోచించనివారు రాబోయే అయిదు నెలల్లో ఆలోచించేసి ఈ రెండు ప్రాంతాల ప్రయోజనాలను కాపాడతారని ప్రజలెట్లా నమ్మాలి?

ఉత్తర తెలంగాణాకు నీరివ్వగల గోదావరి జలాలలో మన రాష్ట్ర వాటాగా బచావత్ అవార్డు కేటాయించిన దానిలో 20 శాతం మాత్రమే ఇన్నేళ్లలో ప్రభుత్వాలు

వాడుకున్నాయి. ఈ సంవత్సరం చివరికి అవార్డు గడువు తీరిపోతుంది. గతంలో గోదావరి జలాలకు సంబంధించిన పరీవాహక రాష్ట్రాలు తమ మధ్య తాము అంగీకారానికొచ్చాయి కాబట్టి మనకు ఇబ్బంది లేకుండా చాలా వాటా వచ్చింది. దాన్ని ఇన్నేళ్లూ వినియోగించలేదు. ఈసారి అంత సులభంగా ఒప్పందం కుదరక పోవచ్చు. అంత వాటా రాకపోవచ్చు. మీరు, లేక మీ మిత్ర పార్టీలు ఈ రాష్ట్రాన్ని ఒకసారి కాకపోతే ఒకసారి పరిపాలించి ఉన్నాయి కాబట్టి ఈ పాపంలో మీకూ భాగం ఉంది. దానికి ప్రజలకు ఏమని సంజాయిషీ చెపుతారు?

ఏమీ చెప్పరా?

మరి మీరు భవిష్యత్తులో న్యాయం చేయబోతారని ప్రజలెందుకు నమ్మకం పెట్టుకోవాలి?

ఒక్క నదీ జలాల విషయంలోనే కాదు. మొత్తంగానే ప్రాంతీయ వెనుకబాటుతనం గురించి, వివక్ష గురించి తెలంగాణ, రాయలసీమ ప్రాంతాలూ ఈ మధ్య కాలంలో ఉత్తరాంధ్ర ప్రాంతమూ లేవదీస్తున్న ప్రశ్నలకు మీ దగ్గర జవాబేమైనా వుందా? అన్ని పార్టీలలాగ మీరు కూడా రాష్ట్ర ఐక్యతకు ఎట్టి పరిస్థితిలోనూ భంగం కలగకూడదని బహుశా అంటారు.

ఐక్యత బలవంతంగానైనా కాపాడడంలో మీరు చూపే ఉత్సాహం వివక్షను అంతం చేయడంలో చూపడం లేదన్న ఆరోపణకు మీ దగ్గర సమాధానమేమైనా వుందా? ఆదిలాబాద్‌ను కృష్ణా జిల్లాతో పోల్చి కేవలం తెలుగు అనే భాష ఈ రెండు జిల్లాలనూ ఒకటి చేస్తుందని గుండె మీద చేయి వేసుకొని చెప్పగలరా?

6. రాజకీయ హింసకు తాము వ్యతిరేకమని ఇప్పుడు అన్ని పార్టీలు చెప్పుకుంటున్నాయి. రాయలసీమ ఫాక్షన్ రాజకీయాలను ఛీఛీ అనని పార్టీ ఏదీ లేదు. కానీ నిజాయితీగా మాట్లాడుకుంటే రాయలసీమలో ఫాక్షనిస్టుల ప్రమేయానికీ ఫాక్షన్ రాజకీయాలకూ అతీతమైన పార్టీ ఏదీ లేదు. మీరు అందుకు మినహాయింపని గుండె మీద చేయి వేసుకొని చెప్పగలరా? ఫాక్షన్‌ల వల్లనే రాయలసీమ నాశనమయిందని ఒక పక్క అంటూ ఇంకొకపక్క ఫాక్షన్ల ద్వారానే అధికారం చేజిక్కించుకునే ప్రయత్నం చేయడం మీతో సహా అన్ని పార్టీల నైజం కాదా?

అటువంటప్పుడు మధ్య మధ్యలో ఈ అబద్ధపు ఆవేదన ఎందుకు?

ఒక్క రాయలసీమలోనే కాదు, బయటకూడ భౌతిక హింస, అవినీతి, అధికార దుర్వినియోగం, పచ్చి 420 వ్యవహారం- ఇవేవీ అంటని పార్టీ ఏదీ లేదు. అయినప్పటికీ మధ్య మధ్యలో రాజకీయాలలో నేర ప్రవృత్తి గురించి మీరంతా ఆందోళన వ్యక్తం చేస్తూనే వుంటారు.

ప్రజలనిట్లా ఇంకెన్నాళ్లు మోసం చేస్తారు?

7. మన సమాజంలో అందరికంటే ఎక్కువ హింస అనుభవించేది స్త్రీలేనని మీరూ ఒప్పుకుంటారు. సానుభూతి ప్రకటనలు తరచుగా చేస్తుంటారు. కానీ అనేక విషయాలు రాజకీయ సమస్యలుగా గుర్తింపు పొందుతున్నాయికాని ఈ హింస మాత్రం ఏ రోజూ పొందలేదు. మీరు చాలా విషయాల గురించి రాజకీయ ఆందోళనలు చేస్తుంటారుగానీ

స్త్రీలు ఇంటాబయటా ఎదుర్కొనే హింసను గురించి ఎప్పుడూ ఏ ఆందోళనా చేయరు.

అయినప్పటికీ అమ్మలారా అక్కలారా అంటూ మీరు దగ్గరికొస్తే స్త్రీలు మిమ్మల్నెందుకు ఆదరించాలి?

ఆందోళన చేయక పోగా స్త్రీలు ఎదుర్కొనే సమస్యలలో మీబోటి పార్టీల స్థానిక నాయకులు పంచాయతీ పేరిట రాజీ ప్రయత్నాలు చేస్తుంటారు. హింసకూ అన్యాయానికీ గురయిన స్త్రీ హక్కుల కంటె, ఆమె బాగోగుల కంటె, ఏదో ఒక విధంగా రాజీ చేసేసి కుటుంబం పరువు, కులం గౌరవం కాపాడాలని చూస్తారు. బలవంతంగా బాధితురాలిని ఒప్పిస్తారు. ఈ రకమైన బలవంతపు రాజీల ఫలితంగా సమస్య పరిష్కారం కాకపోగా ఏదో ఒక రోజు కాటికి చేరిన స్త్రీలు ఎందరో. దీని గురించి ఎప్పుడయినా ఆలోచించారా? ఈ పంచాయితులూ పరిష్కారాలూ చేసేటప్పుడు అన్ని విషయాల కంటే బాధితురాలి యోగక్షేమాలు, ఆమె హక్కులు, ఇష్టాయిష్టాలు ప్రధానంగా తీసుకోవాలని మీమీ పార్టీలలో ఎప్పుడయినా అనుకున్నారా? బలవంతంగా బాధితురాలిని రాజీకి ఒప్పించకూడదని ఎన్నడయినా నిర్ణయం తీసుకున్నారా? ఎందుకు తీసుకోలేదు?

కార్మికులైనా ఉద్యోగులైనా స్త్రీలు పని స్థలంలో ఎదుర్కునే లైంగిక వేధింపులను నిరోధించడానికి ప్రతికార్యాలయంలోనూ ఒక వ్యవస్థ వుండాలనీ, మగ ఉద్యోగుల ప్రవర్తనా నియమావళిలో అటువంటి వేధింపులను శిక్షార్హమైన దుష్ప్రవర్తనల కోవలో చేర్చాలనీ సుప్రీం కోర్టు విశాఖ వర్సస్ స్టేట్ ఆఫ్ రాజస్థాన్ కేసులో 1997లో తీర్పు ఇచ్చిందని మీకు తెలుసునా? కేంద్ర ప్రభుత్వం ఆ తీర్పు అమలు గురించి అన్ని కేంద్రప్రభుత్వ శాఖలకూ ఆదేశాలు జారీ చేసిందిగానీ మన రాష్ట్ర ప్రభుత్వం ఇప్పటివరకూ ఆ పని చేయలేదు.

మీరు అధికారంలోకి వస్తే ఆ పని చేస్తారా?

ఇవన్నీ చేయకపోతే అబలలు, ఆడపడుచులు అంటూ మీరు కార్చే కన్నీటిని స్త్రీలెందుకు విశ్వసించాలి?

8. మేమే మైనారిటీల అసలు సిసలు సంరక్షకులం అని అన్ని పార్టీలు ఈ మధ్య హామీ ఇస్తున్నాయి. లౌకిక వాదులమని చెప్పుకునే పార్టీలు, చెప్పుకోని పార్టీలూ కూడ మా పాలనలోనే మైనారిటీలకు రక్షణ ఉంటుందంటున్నారు.

కానీ మైనారిటీల పరిస్థితి ఏమిటి? సగటు కంటె ఎక్కువ నిరుద్యోగం, ఎక్కువ పేదరికం, ఎక్కువ నిరక్షరాస్యత, ఎక్కువ వెనుకబాటుతనం- ఇదేకదా మైనారిటీల పరిస్థితి? మీ పార్టీ లేకపోతే మీ మిత్రపార్టీ ఈ రాష్ట్రాన్నీ దేశాన్నీ ఒక దశలో కాకపోతే ఒక దశలో ఏలినవే కాబట్టి దీనికి మీరు కూడా బాధ్యత వహించనక్కర లేదా? మైనారిటీల సంరక్షణ గురించి చేసే శుష్కవాగ్దానాలు విడచిపెట్టి ఇకనైనా ఈ నిరుద్యోగాన్నీ పేదరికాన్నీ వెనుకబాటుతనాన్నీ పోగొట్టడానికి ఏమైనా చేస్తారా? అప్పుడు మీ ఎవ్వరి రక్షణ అవసరం లేకుండా వారిని వారే రక్షించుకుంటారు కదా.

అదేనా మీ భయం? మీ అవసరం మైనారిటీలకు లేకుండా పోతుందనేనా?

ఈ వైఖరిని మైనారిటీలు ఎందుకు గౌరవించాలి?

9. అన్ని పార్టీలలాగే మీ పార్టీకి కూడా ఒక కార్మిక సంఘం ఉండే వుంటుంది. అన్ని కార్మిక సంఘాల లాగ మీది కూడా కొంచెం పెద్ద ఫ్యాక్టరీలలో కొంత భద్రత గల పనులలో

ఉన్న మగ కార్మికుల ఉద్యమాల మీదనే ఎక్కువ దృష్టిపెట్టి ఉంటుంది. కాంట్రాక్ట్ కార్మికులు, ఏరోజుకారోజు పని వెతుక్కునే క్యాజువల్ కార్మికులు, చిన్న కంపెనీలలో అతితక్కువ వేతనానికి పని చేసే మహిళా కార్మికులు మీ కార్మిక సంఘానికి పెద్దగా కనిపించి ఉండరు. ఐక్య కార్మిక శక్తి గురించీ ప్రపంచ కార్మికుల ఐక్యత గురించీ మీ పార్టీ కార్మిక నాయకులు మేడే మీటింగ్‌లలో చాలా ప్రకటనలు చేస్తుంటారనుకోండి. కానీ మేము ప్రకటనల గురించి కాక వాస్తవాల గురించి మాట్లాడుతున్నామని చెప్పాము కదా. ఈ లోపాన్ని గురించి మీ పార్టీలో గానీ మీ పార్టీ కార్మిక సంఘంలోగానీ ఎప్పుడైనా మాట్లాడుకున్నారా?

ఇప్పుడు నూతన ఆర్థిక విధానాలు, సరళీకృత విధానాలలో భాగంగా మీ పార్టీలన్నీ కలిసి మొత్తంగానే కార్మిక వర్గాన్ని కాంట్రాక్ట్ కార్మికులుగానూ క్యాజువల్ కార్మికులుగానూ మారుస్తున్నారు. ఈనాడు చిన్న కంపెనీలలో మహిళా కార్మికులు పని చేస్తున్నంత నిస్సహాయ స్థితిలో కార్మికులంతా రేపు ఉంటారు. ఇన్నాళ్లూ ఆలోచించని ఈ విషయాల గురించి ఇప్పుడయినా ఆలోచించడం మొదలుపెట్టారా? ఆ పరిస్థితి రాకుండా వుండడానికేమైనా ఆలోచన చేస్తున్నారా? చేయకపోతే ఎట్లా?

మీరు మీ మేనిఫెస్టోలో ప్రకటించుకునే కార్మిక పక్షపాతానికి అర్థం ఏమిటి? దానిని ప్రజలెందుకు నమ్మాలి?

10. మన రాష్ట్రాన్ని ఏ పార్టీ ఏలినా పోలీసుల హింస ఒకే మోతాదులో వుంది. సంవత్సరానికి 20 లేక 25కు తక్కువ కాకుండా పోలీసు కస్టడీలో చనిపోతున్నారు. రోజూ వందలాది మంది చిత్రహింసలకు గురవుతున్నారు. మీతో సహా అన్ని పార్టీలూ అధికారంలో (తాముగానీ తమ మిత్రపార్టీలుగానీ) ఉన్నప్పుడు ఈ హింసను సమర్థించడం, ప్రతిపక్షంలో ఉన్నప్పుడు అవసరం రీత్యా కొంత అల్లరి చేయడం ఒక కళగా అభివృద్ధి చేశాయి. ఇకనైనా ఈ విషయంలో ఒక సూత్రబద్ధమైన వైఖరి అవలంబిస్తారా? అక్కరలేదనుకుంటున్నారా?

మన పొరుగు రాష్ట్రాలలో పోలీసులు తమ కస్టడీలో ఉన్న వారిని హింసించినంత హింసించి చివర బెదిరింపుగా 'ఆంధ్రా పోలీసుకు అప్పగిస్తాము జాగ్రత్త' అని బెదిరిస్తారని మీకు తెలుసునా? మీరూ లేక మీ మిత్ర పార్టీలూ ఈ రాష్ట్రాన్ని ఏలి వున్నాయి కాబట్టి ఈ ఘనతలో మీకు కూడా వాటా వుంది. ఈ అపప్రథను పోగొట్టడానికి ఏం చేయబోతారు?

ఏమీ చేయదలచుకోకపోతే అప్పుడప్పుడు పోలీసు అత్యాచారాల గురించి మీరు చేసే అల్లరిని ప్రజలెందుకు నమ్మాలి?

పోలీసులు బందీలతో వ్యవహరించవలసిన పద్ధతి గురించి సుప్రీంకోర్టు డి.కె. బసు కేసులో 11 సూత్రాల నియామావళిని ప్రకటించిన సంగతి మీకు తెలుసునా? దానిని ఇప్పటిదాకా అమలు చేసే ప్రయత్నం మన రాష్ట్ర ప్రభుత్వం చేయలేదు. దానిని కచ్చితంగా అమలు చేయించాలన్న నిర్ణయం ఇప్పుడయినా తీసుకుంటారా? తీసుకోకపోతే ప్రతినిత్యం వందలాదిగా పోలీసుల చేతిలో చిత్రహింసలు అనుభవించే పేద, దళిత ప్రజలకు మీరు కల్పించగల రక్షణేమిటి?

11. 'ఎన్‌కౌంటర్' హత్యలకు మన రాష్ట్రం పేరు పొందింది. గత సంవత్సరం రికార్డు

స్థాయిలో 275 మందిని ఎన్‌కౌంటర్‌లలో చంపారు. ఆ మాటకు నిఘంటువులో వుండే అర్థమేదైనా వాస్తవంలో దాని అర్థం కస్టడీకి తీసుకొని కాల్చి చంపడం అని మీకు తెలుసనుకుంటాము. అది చట్టవిరుద్ధమని కూడ మీకు తెలిసే ఉండాలి. ఎన్‌కౌంటర్‌లో ఎవరినీ హతమార్చే అధికారం పోలీసులకు లేదనీ ప్రతీ ఎన్‌కౌంటర్ ఘటన పైన నిష్పక్షికమైన దర్యాప్తు జరిపి చట్టం ప్రకారం చర్య తీసుకోవాలని 1995లో మన రాష్ట్ర హైకోర్టు, 1996లో జాతీయ హక్కుల కమిషన్ చెప్పాయని మీకు తెలుసా?

తెలంగాణాలో ఎన్‌కౌంటర్లను వ్యతిరేకించడం, బయట సమర్థించడం, తెలంగాణాలో వున్నప్పుడు పీపుల్స్‌వార్ పైన నిషేధాన్ని వ్యతిరేకించడం, బయట సమర్థించడం అన్ని పార్టీలకూ అలవాటయిపోయిన రెండు నాల్కల వైఖరి. ఇకనైనా దానిని వదులుకొని ఈ హత్యాకాండనూ నిషేధాలనూ సూత్రబద్ధంగా వ్యతిరేకిస్తారా? హైకోర్టు, మానవ హక్కుల కమిషన్‌ల తీర్పుల అమలు కోసం కృషి చేస్తారా? 'ఎన్‌కౌంటర్'లు చేసే పోలీసు సిబ్బందికి ప్రమోషన్లిచ్చే విధానాన్ని విడనాడుతారా?

లేకపోతే తెలంగాణాలో మాత్రమే నిర్బంధానికీ, పోలీసు హత్యాకాండకూ వ్యతిరేకంగా మీరు మాట్లాడే మాటలను ప్రజలెందుకు నమ్మాలి?

ఒక్క ఎన్‌కౌంటర్‌ల గురించే కాదు. మొత్తంగా నక్సలైట్ ఉద్యమం గురించి ఈ రెండు నాల్కల వైఖరి అన్ని పార్టీలకూ అలవాటయిపోయింది. మీమీ అవసరాల కోసం ఒక్కొక్కసారి నక్సలైట్ ఉద్యమాన్ని రాజకీయ ఉద్యమంగా గుర్తించడం, దానితో రాజకీయంగా వ్యవహరించడం, దానివల్ల రాగల ప్రయోజనాలు పొందడం, ఆ అవసరం తీరిపోయిన తరువాత నక్సలైట్ ఉద్యమాన్ని కేవలం శాంతిభద్రతల సమస్యగా చూసి పోలీసు చర్యలతో ఎదుర్కొనే విధానాన్ని సమర్థించడం అందరికీ అలవాటయి పోయింది.

ఇకనైనా ఈ ద్వంద్వ వైఖరి విడిచిపెట్టి, నక్సలైట్ ఉద్యమాన్ని రాజకీయ ఉద్యమంగా గుర్తించి దానితో రాజకీయంగానే వ్యవహరించాలని సూత్రబద్ధంగా ఒప్పుకుంటారా? లేకపోతే అప్పుడప్పుడు మీ ప్రయోజనాల కోసం మీరు మాట్లాడే ఈ మాటల్ని ప్రజలెందుకు నమ్మాలి?

12.పిల్లలను బడికి పంపించే బదులు పని చేసి మనందరి కోసం సంపద సృష్టించి పెట్టడానికి పొలానికీ ఫ్యాక్టరీకీ పశువుల మంద వెంబడి పచ్చిక బయలుకీ మెకానిక్ షాపుకూ చాయ్‌హోటల్‌కూ పంపించే సిగ్గుమాలిన ఘనత వున్న దేశాలలో మనది మొదటిది. ప్రాథమిక విద్యను పిల్లల ప్రాథమిక హక్కుగా రాజ్యాంగంలో రాయాలన్న ప్రతిపాదనను రాజకీయ పెద్దలందరూ కలిసి సాగనివ్వకుండా చేశారు. ఈ యాభై ఏళ్లలో దేశాన్నీ రాష్ట్రాన్నీ ఏలిన మీబోటి పార్టీలు పిల్లలకు చదువుకుంటూ ఆడుకుంటూ ఎదిగే పరిస్థితిని కల్పించలేకపోయాయి. దీనికేమైనా సిగ్గుపడుతున్నారా?

లేదా? లేనపుడు మిమ్మల్ని నాయకులుగా ఈ దేశం ఎందుకు స్వీకరించాలి? 'నేటి బాలలు రేపటి పౌరులు' అంటూ మీరు అప్పుడప్పుడు ఇచ్చే ఉపన్యాసాలను ఎందుకు గౌరవించాలి?

13.సామాజిక సంపద కొద్దిమంది చేతిలో కేంద్రీకృతమై ఉమ్మడి ప్రయోజనాలు దెబ్బతినకుండా చూడాలని భారత రాజ్యాంగంలోని ఆర్టికల్ 39 (సి) అంటుంది.

ఈ సంగతి మీకు తెలుసనుకుంటాము.

కానీ సంపద కేంద్రీకరణ విపరీతంగా జరుగుతున్నది. కాకతాళీయంగా జరగడం కాదు. అన్ని ప్రధాన రాజకీయ పక్షాల సమ్మతితో అమలవుతున్న ఆర్థిక విధానాల ఫలితంగా జరుగుతున్నది. నగరాలలోనూ పట్టణాలలోనూ ఉన్న ధనిక వర్గం దగ్గర కోటాను కోట్ల ఆస్తి, అటువైపు గ్రామీణ పేదలలో నికృష్టమైన దారిద్ర్యం ఈనాటి సామాజిక చిత్రం.

పౌరులందరికీ, పురుషులకూ స్త్రీలకూ కూడా జీవనానికి అవసరమైన ఉపాధి అవకాశాలుండాలని ఆర్టికల్ 39(ఎ) అంటుంది. పిల్లలు స్వేచ్ఛగా సగౌరవంగా ఆరోగ్యంగా పెరిగే అవకాశం ఉండాలని ఆర్టికల్ 39 (ఎఫ్) అంటుంది. చదువుకునే హక్కు, పనిచేసే హక్కు, నిరుద్యోగంలోనూ ముసలితనంలోనూ అనారోగ్యంలోనూ లేమిలోనూ సహాయం పొందే హక్కు ప్రభుత్వానికి ఆర్థికంగా సాధ్యమయ్యే మేరకు ప్రజలకు కల్పించాలని ఆర్టికల్ 41 అంటుంది. బతకడానికి అవసరమైన వేతనం, గౌరవప్రదమైన జీవితాన్ని కల్పించే పని పరిస్థితులు, సామాజిక సాంస్కృతిక అవకాశాలు కార్మికులందరికీ కల్పించాలని ఆర్టికల్ 43 అంటుంది.

అవును. ఇవన్నీ భారత రాజ్యాంగంలో ఉన్న విషయాలు. వీటిని మీరు మరచిపోయి చాలా కాలం అయింది కదూ?

అందుకే మీరందరూ కలిసి ఈ రాజ్యాంగ ఆదేశాలకు విరుద్ధమైన పరిస్థితిని కల్పించడమే కాక, ఇప్పుడు సరళీకరణ పేరిట మరింతగా రాజ్యాంగ ఆదేశాలను భ్రష్టు పట్టిస్తున్నారు.

వేలాది మంది కార్మికులు పని చేస్తున్న ప్రభుత్వ, సహకార రంగ ఫ్యాక్టరీలను ఒక్కొక్కటిగా మూసేస్తున్నారు. గుంతకల్ స్పిన్నింగ్ మిల్లు, హైదరాబాద్ ఆల్విన్, ఆజంజాహి మిల్లు, నిజాం షుగర్స్, రామగుండం ఎఫ్‌సిఐ- వీటికి కొన్ని ఉదాహరణలు మాత్రమే. ఈ మిల్లులను పునరుద్ధరించడానికి కార్మికులు సూచించిన హేతుబద్ధమైన మార్గాలను ఎంత మాత్రం ఖాతరు చేయకుండా మూసేశారు. ప్రభుత్వ రంగం, సహకార రంగం ఎప్పుడూ అసమర్థంగానే వుంటాయనీ, ప్రైవేట్ రంగం మాత్రమే సమర్థంగా వుంటుందనీ సిద్ధాంతీకరించి వేలాది మందికి ప్రత్యక్షంగా పరోక్షంగా ఉపాధి కల్పించిన పెద్ద పెద్ద కంపెనీలను మూర్ఖంగా మూసేసి ప్రజల కడుపు కొడుతున్నారు. ఇందులో అన్ని ప్రధాన రాజకీయ పార్టీలకూ భాగస్వామ్యం వుంది.

అయినప్పటికీ ఈ రాజ్యాంగం కల్పించే అవకాశాలను వాడుకొని పదవులు పొందే అర్హత మీకు వుందనే మీరు అనుకుంటున్నారా?

మీరు అనుకుంటే అనుకున్నారు, ప్రజలు కూడా ఎందుకు అనుకోవాలి?

14. అసలు మనం ఎన్నికలు జరుపుకుంటున్నామంటేనే, ప్రభుత్వాలను ఎన్నుకుంటున్నామంటేనే ఈ దేశానికి తన నిర్ణయాలు తాను తీసుకునే స్వతంత్రం, సార్వభౌమత్వం ఉన్నాయని అర్థం. కానీ కొన్నాళ్లుగా వీటిని ప్రపంచ బ్యాంకు, అంతర్జాతీయ ద్రవ్యనిధి సంస్థలకు అప్పగించేస్తున్నారు మన దేశ పాలకులు. అందులో మీరు, మీ మిత్ర పార్టీలు కూడా వున్నాయి. రాబోయే రోజులలో ప్రపంచ వాణిజ్య సంస్థ మన సార్వభౌమత్వాన్ని మరింత సంపూర్ణంగా గుంజుకుంటుంది.

దీనిని వ్యతిరేకించకుండా మీరు ఎన్నికయి ప్రభుత్వం నడపాలనుకోవడంలో ఏమైనా అర్థం ఉందా? దేశాన్ని పరిపాలించదలచుకున్న వాళ్లు ఆ పరిపాలనకు ఉండవలసిన స్వతంత్రతనూ సార్వభౌమత్వాన్నీ నిలబెడతారనుకోవడంలో తప్పులేదని ఒప్పుకుంటారా?

మరి మీరేం చేస్తున్నారు?

ఏమీ చేయకపోతే ఎన్నిక కావాలన్న మీ కోరికను ప్రజలెందుకు మన్నించాలి? మీకు ఎందుకు ఓటు వేయాలి?

ఎందుకు మన్నించాలో, మీకెందుకు ఓటు వేయాలో కొంచెం సెలవిస్తారా?

ఈ ప్రశ్నలకు మీనుండి స్పష్టమైన జవాబు కోరుతూ

మీ మేలుకాకపోయినా ప్రజల మేలుకోరే
మానవ హక్కుల వేదిక
15.8.99

మరణ శిక్ష రద్దుకై ఉద్యమిద్దాం

ప్రపంచంలోని అతిపెద్ద దేశాలలో ఒకటయిన మన దేశం ప్రపంచ దేశాలకు సంబంధించిన ఏ వార్తలోనయినా కనిపించడం సహజం. కనిపించకపోతే ఎక్కడో ఏదో తీవ్రమైన లోపం ఉందనో, జరిగిందనో అనుకోవలసి వుంటుంది.

అంతర్జాతీయ మానవ హక్కుల ప్రకటన వెలువడి 50 సంవత్సరాలు గడచిన సందర్భంలో ఆమ్నెస్టీ ఇంటర్నేషనల్ ఈ సంవత్సరం మే నెలలో మరణదండన గురించి ఒక రిపోర్టు ప్రచురించింది. మరణదండన రద్దు విషయంలో ప్రపంచవ్యాప్తంగా ఈ మధ్య కాలంలో జరిగిన పరిణామాలను అందులో చర్చించింది.

మరణదండనను మొత్తంగా నేరస్మృతి నుండి కొత్తగా తొలగించిన దేశాల గురించి,

మరణ దండనను చట్టం నుండి తొలగించకున్నా ప్రభుత్వ విధానంగా మరణ దండనపైన నిషేధం పెట్టిన దేశాల గురించి

మరణ దండన విధించగల నేరాలను తగ్గించిన దేశాల గురించి,

గతంలో కొన్ని కేసులలో విధించిన మరణదండనను పున:పరిశీలించి ఆనాటి దండన తప్పని అభిప్రాయపడిన ఉదంతాల గురించి,

ఆ ప్రచురణలో ఆమ్నెస్టీ ఇంటర్నేషనల్ చర్చించింది. ఎప్పటికైనా ప్రపంచవ్యాప్తంగా మరణదండన రద్దయ్యే పోకడ ఏమైనా సమకాలీన ఘటనలలో కనిపిస్తున్నదా అని విశ్లేషించింది. కొంత ఆశాభావాన్ని వ్యక్తం చేసింది.

కానీ ఆ ప్రచురణలో ఎక్కడా భారతదేశం పేరుగానీ ప్రస్తావనగానీ లేదు. ఇది మనం దేశభక్తితో ఆవేశపడవలసిన విషయం కాదు. మరణదండన రద్దు కోసం ఎదురు చూసేవారు భారతదేశం నుండి పొందగల ఉత్తేజమేమీ లేదు. మరణ దండన రద్దు చేయవలసిన అవసరం లేదని మొండిగా వాదిస్తున్న పెద్ద దేశాలలో మనదొకటి. మన తోటిది అమెరికా. (అందరి కంటే ఎక్కువగా మరణదండన విధించే చైనా ఈ సంవాదంలో అసలే పాల్గొనదు. ఏ సంవత్సరంలోనయినా తక్కిన అన్ని దేశాలూ కలిసి ఎంత మందికి మరణదండన అమలు చేస్తాయో ఒక్క చైనాయే అంతకంటే ఎక్కువమంది ప్రాణాలను న్యాయం పేరిట తీసేస్తుంది. కాబట్టి ఈ సంవాదంలో పాల్గొనటానికి సహితం చైనాకు ముఖం చెల్లదు).

మన వైఖరి వల్ల మనం ప్రపంచ దేశాలలో మైనారిటీలో వున్నాం. మంచి కోసం మైనారిటీలో వుంటే తప్పులేదు. గర్వించవచ్చు కూడా. కానీ ఒక అనాగరికమైన సంప్రదాయాన్ని మొండిగా కొనసాగిస్తున్న మైనారిటీలో వుండడంలో గర్వించేది ఏమీ

లేకపోగా అది సిగ్గుపడవలసిన విషయం.

ఏవో బాగా అభివృద్ధి చెందిన దేశాలు మరణదండనను రద్దు చేయగలవుగానీ మనబోటి వెనుకబడిన దేశాలకు అది ఆచరణయోగ్యం కాని ఆదర్శం అని భావించేవాళ్లు చాలామంది వున్నారు. మన బోటి దేశాలలో నేరాలు, రాజకీయ తీవ్రవాదం, టెర్రరిజం హెచ్చుస్థాయిలో ఉంటాయి కాబట్టి 'గట్టి శిక్షలు' అవసరం అని వీరు నమ్ముతాయి. కానీ నిజానికి ప్రపంచంలోని అత్యంత అభివృద్ధి చెందిన దేశమైన అమెరికా కూడా మనతో సమానంగా చాలా మొండిగా మరణ దండన వుండవలసిందేనని అంటున్నది. ఇటువైపు భారత్‌తో సమానంగా వెనుకబడిన దేశాలనేకం మరణదండనను రద్దు చేశాయి.

మరణదండన రద్దు చేసిన దేశాల జాబితాలో 1998లో తొలిసారి చేరిన దేశాలలో మన పొరుగు దేశమైన నేపాల్ ఒకటి. మరొకటి మధ్యఆసియా దేశమైన అజర్‌బైజాన్. చట్టంలో మరణదండన కొనసాగుతున్నా ఆచరణలోదాని అమలుపైన నిషేధం పెట్టిన దేశాల జాబితాలో మరొక రెండు మధ్యఆసియా దేశాలున్నాయి. అవి తుర్క్‌మెనిస్తాన్, కిర్గిజ్‌స్తాన్.

మధ్యఆసియా దేశాలు మన అంత పేదదేశాలు కాకపోయినా అనేక సమస్యలు, సంక్షోభాలు ఉన్న దేశాలే. అయితే ఈ సమస్య ఎదుర్కొనడానికి మనుష్యుల్ని ఉరితీసే అధికారం రాజ్యం చేతిలో వుండడం అవసరం అని ఆ దేశాలు భావించడం లేదు. అదే వాటికీ మనకూ తేడా.

మధ్యఆసియా దేశాల కంటే కూడా పేదరికంలోనూ వెనకబాటుతనంలోనూ అల్లర్లలోనూ అలజడులలోనూ మనతో పోల్చదగినవి ఆఫ్రికా, లాటిన్ అమెరికా దేశాలు. అయితే ఆఫ్రికాకు చెందిన నమీబియా, మొజాంబిక్ దేశాలూ లాటిన్ అమెరికాకు చెందిన అనేక దేశాలూ (బ్రెజిల్, పనామా, వెనిజులా, ఉరుగ్వే, కొలంబియా, ఈక్వడార్) కేవలం యుద్ధ సమయంలో తప్ప ఇంకెప్పుడూ మరణదండన విధించకూడదని చెప్పే అంతర్జాతీయ లేక ప్రాంతీయ ఒప్పందాల పైన సంతకం చేసిన దేశాల జాబితాలో వున్నాయి.

తూర్పు యూరప్‌లో గడచిన దశాబ్దకాలంలో వచ్చిన పెనుమార్పుల ఫలితంగా కొత్తగా బహుళ పార్టీ వ్యవస్థనూ రాజకీయ ప్రజాస్వామ్యాన్నీ ప్రవేశపెట్టి ఆర్థికవ్యవస్థలో లోతయిన మార్పులు తీసుకొచ్చి కొత్త కొత్త సమస్యలు ఎదుర్కొంటున్న బల్గేరియా, రుమేనియా, జెకస్లోవేకియా, ఎస్టోనియా వంటి దేశాలు సహితం ఇటువంటి ఒడంబడికలపైన సంతకం చేసి ఉన్నాయి.

ఈ దేశాలకు లేని సమస్యలేవీ మనకు లేవు. వాటికి మరణదండన పరిష్కారం కాదని మాత్రం మనం గుర్తించలేకపోయాం.

ఒక్క వాక్యంలో చెప్పాలంటే 1998 చివరి నాటికి 68 దేశాలు మరణ దండనను సంపూర్ణంగా రద్దు చేయగా వాటితో కలుపుకొని మొత్తం 105 దేశాలు మరణదండనను అమలు చేయడం మానేశాయి. అమలు చేస్తున్న దేశాల సంఖ్య 89. ఈ 89లో మనమూ వున్నాం. పైగా ఇప్పుడు ఉరిశిక్ష వేస్తున్న నేరాలకే కాక రేప్ వంటి మరికొన్ని నేరాలకు కూడా ఉరిశిక్ష విధించాలని అద్వానీ నుండి చంద్రబాబు నాయుడు దాకా ఈ దేశాన్ని ఏలుతున్న

నాయకులు ప్రకటనలిస్తున్నారు.

హత్యలనుగానీ రేప్‌నుగానీ వేరే ఏ నేరాన్నిగానీ తక్కువ చేసి చూడడం మా ఉద్దేశ్యం కాదు. మనిషి ప్రాణాన్ని న్యాయం పేరిట తీసేసే శిక్షాస్మృతి ఒక నాగరిక సమాజంలో ఉండదగినదా అన్నది ప్రశ్న. మనుషులు తెలిసో తెలియకో ఆవేశంలోనో ఉద్విగ్నత వల్లనో కక్ష వల్లనో పగ వల్లనో ప్రాణాలు తీస్తారు. అన్ని కోణాలూ పరిశీలించి స్థిమితంగా ఆలోచించవలసిన చట్టం సహితం న్యాయం పేరిట ప్రాణాలు తీయవచ్చునా?

మరణదండన వంటి కఠినమైన శిక్షలు లేకుంటే నేరాలు అదుపు చేయటం సాధ్యం కాదని నమ్మేవారున్నారు. నేరాలను అరికట్టడానికి - ముఖ్యంగా హత్యానేరాన్ని అరికట్టడానికి- ఉరిశిక్ష అవసరమని వారు నమ్ముతారు. ఇది రుజువు చేయవలసిన అవసరం లేని 'కామన్ సెన్స్' సత్యంగా చలామణీ అవుతున్నది. కానీ నిజానికి నేరాలను అదుపు చేయడంలో క్రూరమైన శిక్షలకుండే పాత్ర చాలా స్వల్పమేనని అన్ని పరిశోధనలూ తెలుపుతున్నాయి.

కేరళ రాష్ట్రంలోని తిరువాన్కూరు- కొచ్చిన్ రాజ్యంలో స్వాతంత్ర్యానికి పూర్వం మరణదండన లేదు. 1951 నుండి పునరుద్ధరించబడింది. కానీ 1945-50 కాలంలో ఆ ప్రాంతంలో 962 హత్యలు జరుగగా 1951-56 కాలంలో 967 హత్యలు జరిగాయి. అంటే ఉరిశిక్షను ప్రవేశపెట్టడం వల్ల హత్యలేమీ తగ్గలేదు.

ఒక్క కేరళలోనే కాదు, మరణ దండనను ఏదో ఒక దశలో రద్దు చేసిన ప్రతీ దేశంలోనూ ఈ చిత్రమే కనబడుతుంది. నేరాలు జరగడానికి గల కారణాలు సమాజంలోనూ మానవ జీవితంలోనూ అనేకం వుంటాయి. నేరాలను అదుపు చేయడానికి ఆయా రంగాలలో కృషి చేయవలసి వుంటుంది. ఇదంతా విడిచిపెట్టి శిక్షల కాఠిన్యాన్ని గురించి మాత్రమే చర్చ పెట్టడం ఈ కర్తవ్యాన్ని తప్పించుకోవడానికి తప్ప ఇంకెందుకూ పనికిరాదు. దాని వల్ల శిక్షాస్మృతి క్రూరంగా అనాగరికంగా తయారు అవుతుందే తప్ప ఏ సమస్యా పరిష్కారం కాదు.

చివరిగా, న్యాయస్థానాలు చేసే నేర నిర్ధారణలో ఏ తప్పుకూ ఆస్కారం లేదనుకుంటేనే మరణదండన సమర్థించడం సబబవుతుంది. ఎందుకంటే తప్పు వున్నట్లయితే పోయిన ప్రాణాన్ని వెనక్కి తీసుకురావడం సాధ్యం కాదు కాబట్టి. ఖైదులో ఉన్న మనిషినయితే విడుదల చేయొచ్చు. వేసిన శిక్షకు నష్టపరిహారమైనా ఇయ్యవచ్చు.

ఇంగ్లండ్‌లో ఈ మధ్య ఒక క్రిమినల్ కేసెస్ రివ్యూ కమిషన్‌ను నెలకొల్పారు. గతంలో మరణదండన విధించిన కేసులను సహితం ఈ కమిషన్‌కు పున:పరిశీలన నిమిత్తం అప్పగించారు. రెండు కేసులలో నేర నిర్ధారణ తప్పుగా జరిగిందనీ వారికి మరణ దండన విధించిన ఉండకూడదనీ ఈ కమిషన్ భావించింది. ఒకరు 1952లో మరణదండన విధించబడిన మహ్మద్ హుసేన్ మట్టన్, రెండవ వ్యక్తి 1953లో మరణదండన విధించబడిన డెరెక్ బెంట్లీ. పోయిన ఈ ప్రాణాలను వెనక్కి తీసుకురాలేని న్యాయవ్యవస్థకు అసలు ప్రాణాలు తీసే హక్కు వుందా? ఇంగ్లాండ్ ప్రభుత్వం మరణ శిక్షను రద్దు చేసి ఈ సందేహాన్ని నివృత్తి చేసుకుంది. మరి మన సంగతి?

మన దేశంలో అటువంటి కమిషన్ ఏదీ నియమించడం జరగలేదుగానీ నియమిస్తే

ఇందిరాగాంధీ హత్య కేసులో ఉరితీసిన కేహార్ సింగ్ విషయంలో అన్యాయం జరిగిందన్న అభిప్రాయానికి రాక తప్పదు.

రేపు రాజీవ్‌గాంధీ హత్య కేసులోనూ ఇదే జరగనుందా? ఆ కేసులో చెన్నైలోని టాడా కోర్టు 26 మంది ముద్దాయిలకూ మరణశిక్ష విధించగా, సుప్రీం కోర్టు నలుగురికి మాత్రం ఉరిశిక్ష ఖరారు చేసిన సంగతి తెలిసిందే. కానీ ఈ తీర్పు మీద కూడా అనేక సందేహాలున్నాయి.

అది రాజీవ్ గాంధీ మీద ప్రతీకార భావంతో చేసిన నేరమే తప్ప సాధారణ ప్రజలను భయభ్రాంతుల్ని చేసే ఉద్దేశ్యంగానీ భారత ప్రభుత్వాన్ని లోబరచుకునే ఉద్దేశ్యంగానీ ఆ చర్యలో లేవనీ, అందువల్ల అది 'టెర్రరిస్టు' నేరం కాదనీ సుప్రీం కోర్టు అనింది. అంటే టాడా కింద విచారించిన ఆ కేసు నిజానికి టాడా కిందకి రాదని అర్థం.

అయినప్పటికీ టాడా చట్టం కింద పోలీసులు నమోదు చేసిన ఒప్పుకోళ్లను సాక్ష్యంగా స్వీకరించవచ్చునని భావించి వాటిని ఆధారం చేసుకొని ఈ శిక్షలు వేసింది.

ఇది సబబేనా? అనేది ఒక ప్రశ్న.

ఈ ఒప్పుకోలు సాక్ష్యాన్ని మదింపు వేసేటప్పుడు కూడా గతంలో సుప్రీంకోర్టు సూచించిన ప్రమాణాలేవీ ఈ కేసులో సుప్రీంకోర్టు లెక్కలోకి తీసుకోలేదు.

అటువంటి తీర్పు చెల్లుతుందా?

ఈ రకమైన అనుమానాలకు తావు ఇచ్చే తీర్పు ఆధారంగా నలుగురి ప్రాణాలు తీయడం సబబా? రేపెప్పుడైనా ఈ అనుమానాలు సహేతుకమైనవేనని సుప్రీంకోర్టు భావించవచ్చు. ప్రస్తుత తీర్పు ఇచ్చిన జడ్జీలు సహితం భావించవచ్చు. కానీ అప్పుడు నివృత్తి చేసుకోవడానికి ఏ మార్గముంటుంది?

కాబట్టి ఏ రకంగా చూసినా సమర్థనీయంకాని మరణదండన పూర్తి రద్దుకై ఉద్యమించవలసిన అవసరం వుంది. 1948 నాటికి కేవలం 8 దేశాలు మరణశిక్షను రద్దు చేసి వున్నాయి. ఇప్పుడు ప్రపంచంలోని మెజారిటీ దేశాలు మరణశిక్షను ఉపయోగించడం మానేశాయి. మనమింకా ఈ విషయంలో వెనుకబడి వుండవలసిన అవసరం లేదు.

18.8.1999

కులదురహంకారం - దళిత బహుజనుల ఐక్యత

రాష్ట్రవ్యాప్తంగా ఇటీవల కాలంలో దళితులపై జరుగుతున్న దాడులను పరిశీలించినప్పుడు ఆందోళన కలిగించే విషయం ఒకటి మనకు కనపడుతుంది. చాలాచోట్ల దాడులు చేసినవాళ్లు బిసిలు కావడమే ఆందోళన కలిగించే అంశం. తమిళనాడులో కులపోరాటాలు పెద్ద ఎత్తున పెరిగి జిల్లాలకు జిల్లాలు వ్యాపించి వుంది. వీటి విషబీజాలు ఆంధ్రదేశంలో కూడా వేళ్లూనుకొనబోతున్నాయన్న విషయం మనం గమనించాలి. తరతరాలుగా పెత్తందారీ దోపిడీ సంస్కృతిలో నలుగుతున్న దళిత, బలహీన వర్గాలవారు ఏకం కావాల్సిన పరిస్థితుల్లో వారి మధ్యే దాడులు జరగడం సమాజ శ్రేయస్సుకు ఏ రకంగానూ మంచిది కాదు. కుల దురహంకారవాదులు బ్రాహ్మణీయ భావజాలాన్ని బిసిల నెత్తికెత్తి దళితుల పై దాడులకు పురిగొల్పుతున్నారు. తక్షణ కారణాలుగా ఎన్నికలు, వినాయకచవితి ఉత్సవాలు కనపడినా, దాడుల వెనుక పెత్తందారీ కులదురహంకారం పనిచేస్తూ వుందన్నది వాస్తవం.

దళితులు పెత్తందారుల మాట వినడానికి నిరాకరించడం, వారిలో ఆత్మగౌరవం, చదువు పెరుగుతుండడం, వెట్టిచాకిరీని వ్యతిరేకించడం కారణాలు. వీటి పర్యవసానంగా దళితులు భౌతికదాడులకు గురయి కూడా గ్రామాలు వదలి వెళ్లాల్సి రావడం, సాంఘిక బహిష్కరణకు గురికావడం జరుగుతోంది. సంఘటనల మీద ప్రజాసంఘాలు, పార్టీలు ఆందోళన చేశాకగానీ అధికార యంత్రాంగం కదలడం లేదు. కేసులు పెట్టినా నిందితులు చట్టంలోని లొసుగులు ఉపయోగించుకొని బయటకు వస్తున్నారు.

ఈ దాడులను వ్యతిరేకించడంలో మన అవగాహన ఏమిటి? దళితులపై వెనుకబడిన కులాలవారు దాడి చేయడమంటే అణచివేయబడుతున్న కులాల్లోని అనైక్యతను పెత్తందారీ కులాలు ఉపయోగించుకుంటున్నాయా? ఈ దాడుల నివారణకు దళితులు భూమిపై హక్కులు సంపాదించుకోవడమొక్కటే పరిష్కారమా? పెత్తందారీ కులాల దాడులను ఎస్‌సి, ఎస్‌టిలు మాత్రమే ఏకమై ప్రతిఘటిస్తే సరిపోతుందా? సంస్కరణ ఉద్యమాలు చేయాల్సిన అవసరం ఏమయినా వుందా? ఈ ప్రశ్నలన్నిటినీ మనం వేసుకోవాల్సిన అవసరం వుంది.

ఒకవైపున ఆర్థిక వ్యవస్థ అతివేగంగా 'హైటెక్' అయిపోతూన్న దశలో 'అసమర్థులు', 'బలహీనులు' సమాజ గమనంలోంచి బయటకు నెట్టివేయబడే పరిస్థితులు దాపురించాయి. ప్రాంతాల వెనుకబాటు, ప్రజల వెనుకబాటు అనేది ప్రభుత్వాల బాధ్యతారాహిత్యాలుగా కాక ప్రజల అసమర్థతే దానికి కారణమన్న ప్రచారాన్ని మెదళ్లలోకి ఎక్కిస్తున్నారు. మరోవైపున మొత్తం సమాజ సంస్కృతి కంప్యూటరైజ్ అయిపోయి, పై

తరగతులు అమెరికా భూతల స్వర్గం వైపు పరుగులు తీస్తుంటే, మధ్యతరగతి ప్రజలకు టివి ఛానెళ్ల ద్వారా బ్రాహ్మణీయ సంస్కృతే ప్రజా సంస్కృతిగా చూపించబడుతోంది.

ఈ ఆర్థిక సంస్కృతి నేపథ్యంలో దళిత వెనుకబడిన వర్గాల స్థానం ఎక్కడుందన్న విషయం మనం ప్రశ్నించుకోవాలి. ఈ దేశంలో వేల సంవత్సరాలుగా ఉన్న ఆదిమ సంస్కృతి పునాదిని నాశనం చేసి దానిపైన ఏకశిలా సదృశ్యమైన బ్రాహ్మణీయ సంస్కృతిని నిర్మించతలపెట్టిన కుట్రను భగ్నం చేయాల్సిన అవసరం వుంది.

ఎస్‌సి ఎస్‌టి బిసిల ఐక్యత అనేది వినడానికి, పలకడానికి చాలా చక్కటి నినాదమే. కాని ఆచరణలో దానికి పునాది అవసరం. ఒక సంస్కృతిని (బ్రాహ్మణ) విచ్ఛిన్నం చేయాలనుకున్నప్పుడు దానికి ప్రత్యామ్నాయం చూపాలి. లేకపోతే దానికి వ్యతిరేకంగా పోరాడడం సాధ్యం కాదు. పైపెచ్చు అది మరింత బలోపేతం కావడానికి ఉపయోగపడుతుంది. తరతరాలుగా మరుగున ఉంచబడి, నిరాదరణతో చులకనగా చూడబడుతున్న దళిత- బహుజనుల సంస్కృతిని పునరుజ్జీవింప చేయడం, వ్యాప్తి చేయడం, శ్రామిక వర్గ ప్రతీకలను అభివృద్ధి చేయడం చాలా అవసరం. ఈ దిశగా ప్రయత్నం చేయకుండా కుల వివక్షకు వ్యతిరేకంగా కేవలం సమావేశాలు, సభలు, కమీషన్ల వల్ల పరిస్థితులలో మార్పు రాదు. మొదట మనం మాట్లాడే బ్రాహ్మణవాద భాషను సంస్కరించుకోవాల్సిన అవసరం వుంది. ఉదాహరణకు అగ్రవర్ణాలు, అగ్రకులాలు, నిమ్నకులాలు తదితర పదాల్ని మార్చుకోవాలి. వీటి స్థానంలో అణచివేత కులాలు, అణగారిన కులాలు, ప్రగతి శీలక శక్తులు అని పిలుచుకోవడం చాలా అవసరం. ఈ విధమైన ప్రత్యామ్నాయ సంస్కృతి పునరుజ్జీవన ద్వారా మాత్రమే దళిత- బహుజనుల ఐక్యత పోరాటాలు నిర్వహించగలుగుతాము.

అందుకే మన చరిత్ర ఏమిటో, సంస్కృతి మూలాలు ఏమిటో తెలుసుకునే ప్రయత్నాలు చేద్దాం.

17.10.99
అనంతపురం

ఇందులో...

సంపాదకీయం

మా అవగాహన - ఆచరణ ... 5

వ్యాసాలు

'జుడీషియల్ మర్డర్' - కె. బాలగోపాల్ ... 11

1/70కి మరో గండం ... 24

ఆదివాసులకు వైద్యం - కె. సుజాతారావు ... 35

స్త్రీలు వర్సెస్ సుప్రీంకోర్టు - చంద్రశేఖర్, శివనాగేశ్వరరావు ... 51

బందిఖానాలు: బందీల హక్కులు - కె. మురళి ... 65

ఎన్‌కౌంటర్లు - కె. బాలగోపాల్ ... 85

సినీ విజన్ - ప్రొ. డి.నరసింహారెడ్డి ... 95

పున్నయ్య కమిషన్‌కు సూచనలు ... 104

రిపోర్టులు

ఎలక్షన్ వాచ్ - ఎస్. జీవన్ కుమార్ ... 111

లైంగిక వేధింపులు - ఎ. సునీత ... 115

రివ్యూ

'విరిగిన మనుషులు' - కె. సత్యనారాయణ ... 121

కరపత్రాలు ... 125-164